

Mötesbok: Fritidsnämnden (2026-09-23)

Fritidsnämnden

Datum: 2026-09-23

Plats: Saluten, Länken 2 trappor, Stadshuset

Kommentar:

Dagordning

Kl. 13.15 Upprop Saluten

Behandling av mötesärende

52/26 Val av justerare, godkännande av dagordning och fråga om jäv	3
53/26 Svar på remiss: Delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)	4
54/26 Svar på remiss: Fördjupad översiktsplan Holmsund och Obbola	212
55/26 Svar på remiss: Informationssäkerhetspolicy och informationssäkerhetsriktlinjer	316
56/26 Svar på remiss: Föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort	337
57/26 Verksamhetsuppföljning T2 2026	354
58/26 Information och rapporter september 2026	383
59/26 Anmälningssärenden/delegationsbeslut september 2026	384

Tjänsteskrivelse

2026-09-10

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00006

Val av justerare, godkännande av dagordning och fråga om jäv

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att till justerare av dagens protokoll utse förnamn efternamn.

att godkänna sammanträdets dagordning.

att till protokollet notera eventuell anmälan om jäv.

Ärendebeskrivning

Eventuella ändringar i nämndens föredragningslista noteras. En jävig person får varken delta i handläggningen av ärendet eller närvara vid nämndens hantering av ärendet.

Beredningsansvariga

Elisabeth Anttu, nämndsekreterare

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Elisabeth Anttu
Nämndsekreterare

Tjänsteskrivelse

2026-09-08

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00040

Svar på remiss: Delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna förslag till yttrande enligt nedan.

Ärendebeskrivning

Lag (2021:34) om tillträdesförbud till butik trädde i kraft den 1 mars 2021. Lagen utökades år 2022 till att även omfatta bibliotek och badanläggningar, vilket innebar att lagen bytte namn till lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

Regeringen beslutade den 11 september 2025 att uppdra åt en särskild utredare att överväga vissa frågor rörande bland annat tillträdesförbud, preventiva vistelseförbud och nödvärn. I delbetänkandet har utredningen bland annat sett över hur lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek tillämpas. Utredningen har även prövat frågor om straffsanktionerade tillträdesförbud och lämnat förslag på hur regleringen kan göras mer effektiv.

Huvudförslaget i delbetänkandet SOU 2026:48 från Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud är att utöka och förenkla reglerna för tillträdesförbud till en rad offentliga lokaler. Förslagen innebär bland annat att lagen ska omfatta fler verksamheter och att polisen ska få rätt att besluta om tillfälliga förbud direkt på plats. Sammantaget föreslår utredaren, mot tidigare lagstiftning att:

- tillträdesförbud ska kunna användas i fler typer av lokaler. Idag omfattas butiker, badanläggningar och bibliotek. Utredningen vill även inkludera andra affärslokaler som är öppna för allmänheten.
- det införs en föreslagen presumptionsregel vilket innebär om någon har begått ett brott i eller i anslutning till lokalen och brottet kan påverka verksamheten, ska tillträdesförbud meddelas. Idag krävs en framåtblickande bedömning av risken för nya brott eller allvarliga trakasserier.

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2026/00040

- även utan ett konstaterat brott ska förbud i förslaget kunna meddelas om personens tidigare beteende innebär risk för att personen kommer begå brott, trakasserar någon, eller väsentligen stör verksamheten.
- Polismyndigheten ska få möjlighet att besluta om tillfälliga tillträdesförbud direkt på plats. Ett sådant beslut ska gälla omedelbart men som längst i fyra veckor. Idag behöver en anmälan alltid ställas i första läge till åklagare som har att fatta beslut om tillträdesförbud.

Umeå kommun är remissinstans för delbetänkande och ska avge yttrande till Regeringskansliet senast den 9 november 2026. Kommunstyrelsen har anmodat kulturnämnden, fritidsnämnden samt individ- och familjenämnden att besvara remissen.

Fritidsnämndens yttrande

Fritidsnämnden har tagit del av utredningens förslag och ställer sig positiv till en förenklad möjlighet att förbjuda tillträde för personer som stör ordningen eller begår brott i kommunens lokaler. Störningar, hotfulla situationer och brottsliga handlingar kan påverka såväl verksamhetens bedrivande som tryggheten för övriga besökare. En störning av verksamheten är ytterst en arbetsmiljöfråga för anläggningens personal samt värnande av besökarnas trygghet.

Fritidsnämnden tillstyrker därför utredningens förslag.

Beslutsunderlag

Remiss av delbetänkande av Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud.

Beredningsansvariga

Thomas Savilahti, fritidskonsulent

Beslutet ska skickas till

KS diarium, märkning KS-2026/00728

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Thomas Savilahti
Fritidskonsulent

Från: "Umeå kommun" <umea.kommun@umea.se>
Skickat: den 8 juli 2026 10:58:40
Till: "Kulturförvaltningen Kultur" <umea.kultur@umea.se>; "Umeå Fritid" <umea.fritid@umea.se>; "Individ- och familjenämnden" <ifnamnden@umea.se>
Ämne: VB: Remiss av delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)
Bilagor: Remisslista SOU 2026_48 Tillträdesförbud.pdf, Tilltradesforbud-sou-202648.pdf

Hej,
 Remiss för yttrande. Ärendet behöver tas upp i nämnden senast i september.

Skicka yttrande till ksdiarium@umea.se och ange ärendenummer KS-2026/00728 i mejlet.

Vidare beredning i KSNAU 2026-10-06 och beslut i KS 2026-10-13.

Med vänlig hälsning
 registrator
 kommunkansliet

Från: Jessica Sundqvist <jessica.sundqvist@regeringskansliet.se> **För** JU L5
Skickat: den 7 juli 2026 14:51
Till: kommunstyrelsen@alingsas.se; arbetsmiljöverket <arbetsmiljoverket@av.se>; info <info@barnombudsmannen.se>; registrator@bra.se; bracke@bracke.se; info@butikerna.org; bastads.kommun@bastad.se; info@centrumforrattvisa.se; info@crd.org; do <do@do.se>; domstolsverket@dom.se; huvudregistrator <huvudregistrator@ekobrottsmyndigheten.se>; info@fastighetsagarna.se; kommun@finspang.se; info@funktionsratt.se; info@foretagarna.se; gnesta.kommun@gnesta.se; kommunstyrelsen@gavle.se; stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se; kommun@hagfors.se; haningekommun@haninge.se; kontaktcenter@helsingborg.se; huddinge@huddinge.se; kommun@hudiksvall.se; hassleholms tingsrätt <hasselholms.tingsratt@dom.se>; info@icahandlarna.se; registrator <registrator@mrinstitutet.se>; imy <imy@imy.se>; registrator <registrator@jk.se>; kommun@kalmar.se; kommunledningsforvaltningen@katrineholm.se; kommun@kiruna.se; hk <hk@kriminalvarden.se>; kungl biblioteket <kungl.biblioteket@kb.se>; info@lo.se; info@lrf.se; kommun@linkoping.se; registrator@lysekil.se; markskommun@mark.se; info@nnr.se; orsa.kommun@orsa.se; registrator kansli <registrator.kansli@polisen.se>; regelradet@regelradet.se; registrator <registrator@raa.se>; justitieombudsmannen@jo.se; info@sverigesmuseer.se; kommun.info@sala.se; sigtuna.kommun@sigtuna.se; skovdekommun@skovde.se; kommunstyrelsen@solna.se; info@tryggaesverige.org; registrator <registrator@su.se>; kommun@stromstad.se; svea hovrätt <svea.hovratt@dom.se>; kansliet@svenljunga.se; info@svbib.se; info@svdh.se; info@insurancesweden.se; info@svenskhandel.se; info@svenskscenkonst.se; badmastareforbundet@outlook.com; remisser@svensktnaringsliv.se; info@advokatsamfundet.se;

remiss@advokatsamfundet.se; kansli@saco.se; registrator@skr.se;
sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se; sodertorns tingsrätt <sodertorns.tingsratt@dom.se>;
kommunen@tingsryd.se; info <info@tco.se>; tranaskommun@tranas.se; Umeå kommun
<umea.kommun@umea.se>; vellinge.kommun@vellinge.se; vanersborgs tingsrätt
<vanersborgs.tingsratt@dom.se>; registrator <registrator@aklagare.se>
Kopia: Regeringskansliet@Multipliesolutions.se
Ämne: Remiss av delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48) - Svar senast 9 november 2026

SOU 2026:48: [Tillträdesförbud - Regeringen.se](#)

Remiss av delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)

Remissinstanser

1. Alingsås kommun
2. Arbetsmiljöverket
3. Barnombudsmannen
4. Brottsförebyggande rådet
5. Bräcke kommun
6. Butikerna
7. Båstads kommun
8. Centrum för rättvisa
9. Civil Rights Defenders
10. Diskrimineringsombudsmannen
11. Domstolsverket
12. Ekobrottsmyndigheten
13. Fastighetsägarna Sverige
14. Finspångs kommun
15. Funktionsrätt Sverige
16. Företagarna
17. Gnesta kommun
18. Gävle kommun
19. Göteborgs kommun
20. Hagfors kommun

21. Haninge kommun
22. Helsingborgs kommun
23. Huddinge kommun
24. Hudiksvalls kommun
25. Hässleholms tingsrätt
26. ICA-handlarnas Förbund
27. Institutet för mänskliga rättigheter
28. Integritetsskyddsmyndigheten
29. Justitiekanslern
30. Kalmar kommun
31. Katrineholms kommun
32. Kiruna kommun
33. Kriminalvården
34. Kungliga biblioteket
35. Landsorganisationen i Sverige
36. Lantbrukarnas Riksförbund
37. Linköpings kommun
38. Lysekils kommun
39. Marks kommun
40. Näringslivets regelnämnd
41. Orsa kommun
42. Polismyndigheten
43. Regelrådet
44. Riksantikvarieämbetet
45. Riksdagens ombudsmän
46. Riksförbundet Sveriges museer
47. Sala kommun
48. Sigtuna kommun
49. Skövde kommun
50. Solna kommun

51. Stiftelsen Tryggare Sverige
52. Stockholms universitet
(Juridiska institutionen och Kriminologiska institutionen)
53. Strömstads kommun
54. Svea hovrätt
55. Svenljunga kommun
56. Svensk biblioteksförening
57. Svensk Dagligvaruhandel
58. Svensk Försäkring
59. Svensk Handel
60. Svenska Badmästareförbundet
61. Svensk Scenkonst
62. Svenskt Näringsliv
63. Sveriges advokatsamfund
64. Sveriges akademikers centralorganisation
65. Sveriges Kommuner och Regioner
66. Säkerhetspolisen
67. Södertörns tingsrätt
68. Tingsryds kommun
69. Tjänstemännens centralorganisation
70. Tranås kommun
71. Umeå kommun
72. Vellinge kommun
73. Vänersborgs tingsrätt
74. Åklagarmyndigheten

Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet **senast den 9 november 2026**. Svaren bör lämnas per e-post till ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.L5@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ju2026/01671 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Multiply Solutions](#), tidigare Åtta45.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Emelie Smiding
Ämnesråd

Kopia till

Multiply Solutions, e-postadress: regeringskansliet@multipliesolutions.se

Tillträdesförbud

*Delbetänkande av Utredningen om
nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud*

Stockholm 2026

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Multiply Solutions

Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1579-2 (tryck)

ISBN 978-91-525-1580-8 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 11 september 2025 att uppdra åt en särskild utredare att överväga vissa frågor rörande bl.a. tillträdesförbud, preventiva vistelseförbud och nödvärn. I den förstnämnda delen, som redovisas i detta delbetänkande, har utredningen haft att göra bl.a. en genomgång av tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, ta ställning i vissa frågor om regleringen om straffsanktionerade tillträdesförbud och lämna förslag till en mer effektiv reglering.

Till särskild utredare förordnades den 11 september 2025 justitierådet Petter Asp.

Som sekreterare i utredningen anställdes den 12 september 2025 rättssakkunnige Henrik Starfelt.

Den 17 september 2025 förordnades rättssakkunnige, numera kansli- rådet, Filip Lindström (Justitiedepartementet) som sakkunnig i utredningen och som experter biträdande rättschefen Marie Skåniger (Åklagarmyndigheten), poliskommissarien Kristian Malzoff (Polismyndigheten), utredaren Anna Öström (Brottsförebyggande rådet), juristen Petra Bergendahl (Socialstyrelsen), advokaten Ulrik Smedberg och hovrättsrådet Hedvig Trost (Svea hovrätt). Den 29 september 2025 entledigades Anna Öström från uppdraget att vara expert i utredningen och samtidigt förordnades i hennes ställe utredaren Lina Fjelkegård (från samma myndighet).

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna och den sakkunnige, varför vi-form används i betänkandet. Experterna och den sakkunnige har också ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Skilda uppfattningar i enskildheter och beträffande enskildheter har förekommit utan att detta har behövt komma till särskilt uttryck i delbetänkandet. I arbetet har utredningen kunnat

beakta lagstiftning och andra förhållanden fram till mitten av april 2026.

Utredningen, som antagit namnet Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud (Ju 2025:18), får härmed överlämna delbetänkandet *Tillträdesförbud*, SOU 2026:48.

Arbetet fortsätter nu i enlighet med kommittédirektiven.

Stockholm i juni 2026

Petter Asp

Henrik Starfelt

Innehåll

Förkortningar.....	9
Sammanfattning	11
Summary	17
1 Författningsförslag.....	23
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.....	23
1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek	29
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	31
1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister.....	35
1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	36
1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen.....	37

2	Utredningens uppdrag och genomförande	39
2.1	Utredningsuppdraget	39
2.2	Arbetet	40
2.3	Delbetänkandets disposition	40
3	Bakgrund	43
3.1	Inledning	43
3.2	Rätten att vistas på allmän plats.....	44
3.3	Inskränkningar i rätten att vistas på allmän plats	45
3.4	Översikt av det tidigare lagstiftningsarbetet.....	49
3.4.1	Portförbuden och NJA 1995 s. 84	49
3.4.2	Trygghetsutredningens förslag	50
3.4.3	Den första bearbetningen av förslagen	51
3.4.4	Den andra bearbetningen av förslagen.....	52
3.4.5	Förslag utarbetade till följd av lagrådsyttrandet.....	57
3.4.6	Egendomsskyddsutredningens förslag	63
3.4.7	Utredningen inför tillträdesförbudslagen	66
3.4.8	Ändringar i 4 kap. 6 § brottsbalken.....	68
3.5	Gällande reglering om tillträdesförbud	70
3.5.1	Inledning.....	70
3.5.2	Tillträdesförbudslagen	71
3.6	Utblick mot några nordiska rättssystem.....	78
3.6.1	Finland	78
3.6.2	Norge och Danmark	79
3.7	Problembild avseende den nuvarande tillträdesförbudsregleringen.....	80
3.7.1	Inledning.....	80
3.7.2	Handelsbranschen är särskilt brottsutsatt.....	82
3.7.3	Något om brottslighetens konsekvenser.....	83

4	Straffsanktionerade tillträdesförbud.....	87
4.1	Inledning.....	87
4.2	Genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen.....	89
4.2.1	Grundläggande statistik	89
4.2.2	Skilnader i tillämpningen?	91
4.2.3	Statistik avseende överträdelser av förbuden	93
4.2.4	Motivering av beslut	95
4.2.5	Betydelsen av tidigare brottslighet inom ramen för riskbedömningen.....	98
4.2.6	Uppgifter om längden av tillträdesförbud m.m.....	99
4.3	Utgångspunkter för en översyn	99
4.3.1	Bör eventuella ändringar ske i lagstiftningen om olaga intrång eller i reglerna om tillträdesförbud?	99
4.3.2	Tillträdesförbudslagen bör bättre återspegla den principiella bestämmanderätten.....	104
4.3.3	Vilka platser bör ett förbud kunna avse?	105
4.3.4	En presumtion för tillträdesförbud vid brott	108
4.3.5	En mer nyanserad riskbedömning	110
4.3.6	En möjlighet att besluta om tillträdesförbud för personer under 15 år?	112
4.3.7	En förlängd längsta giltighetstid för förbuden? ..	113
4.3.8	En möjlighet att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud.....	115
4.3.9	En ändrad straffskala?	118
4.3.10	Det utvidgade system för tillträdesförbud som föreslås är befogat	119
5	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	121
5.1	Ikraftträdande	121
5.2	Övergångsbestämmelser.....	121

6	Konsekvenser	123
6.1	Inledning	123
6.2	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	124
6.3	Ekonomiska konsekvenser.....	126
6.4	Övriga konsekvenser och utvärdering	128
7	Författningskommentar	133
7.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek	133
7.2	Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.....	149
7.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	150
7.4	Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister	152
7.5	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	153
7.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen	153
	Referenser.....	155
	BILAGOR	161
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2025:82.....	163
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2026:61.....	179
Bilaga 3	Överväganden oavsett ställningstagande i sak m.m. ..	181
Bilaga 4	Åklagare som intervjuats	197

Förkortningar

Bet.	Betänkande
Ds	Departementsserien
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
Europakonventionen	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, med de tillägg och ändringar som gjorts genom de protokoll som Sverige ratificerat
EU:s dataskyddsförordning	Europaparlamentets och rådets förordning (EU 2016/679) av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG
EUT C	Europeiska unionens officiella tidning, C-serien
FN	Förenta nationerna
FN:s barnrättskonvention	Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter
HD	Högsta domstolen
JO	Riksdagens ombudsmän
Kap.	Kapitel i författningar
Kontaktförbudslagen	Lag (1988:688) om kontaktförbud

Förkortningar

SOU 2026:48

LBK	Lovbekendtgørelse
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RP	Regeringens proposition ¹
rd	Riksdagen ²
Rskr.	Riksdagsskrivelse
SOU	Statens offentliga utredningar
Tillträdesförbudslagen	Lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek
Tillträdesförbudslagarna	Tillträdesförbudslagen och lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

¹ Avser Finlands regerings proposition till Finlands riksdag.

² Avser Finlands riksdag.

Sammanfattning

Uppdraget m.m.

Den del av utredningens uppdrag som redovisas i detta delbetänkande omfattar regleringen av straffsanktionerade tillträdesförbud till för allmänheten öppna lokaler, däribland butiker, badanläggningar och bibliotek. Utredningen har haft att överväga om möjligheterna till sådana förbud bör utökas och i så fall om det bör ske genom en utvidgning av straffansvaret för olaga intrång eller ändringar av tillträdesförbudslagen eller genom en kombination, samt att ta ställning i vissa frågor rörande tillträdesförbudslagen – bl.a. om den längsta giltighetstiden av förbuden bör förlängas, om interimistiska beslut om förbud bör möjliggöras och om lagens straffskala bör skärpas. I enlighet med uppdraget i denna del har utredningen även gjort en genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen.

Utredningen har följaktligen haft att göra bedömningar och lämna förslag i en rad olika frågor. De mest centrala av de förslag som följer av utredningens ställningstaganden i sak och de huvudsakliga skälen för dessa förslag kan sammanfattas på följande sätt.

Möjligheterna att utfärda tillträdesförbud bör utökas

Med ägande-, nyttjande- eller liknande rätt till en lokal följer som utgångspunkt också en rätt att bestämma över lokalen och om vem som får inträda och vistas i den. Denna bestämmanderätt får emellertid ett mycket begränsat genomslag rent straffrättsligt. En person som exempelvis av ägaren nekas tillträde eller ombeds lämna en fritt tillgänglig butik riskerar som regel inte straffansvar för olaga intrång enligt 4 kap. 6 § brottsbalken om denne ändå beträder eller fortsätter att vistas i butikslokalen. Det beror på att butiker som är öppna för all-

mänheten faller utanför den straffbestämmelsens tillämpningsområde (Se ”Skrantahallen” NJA 1995 s. 84). Detsamma torde vara fallet med andra för allmänheten öppna lokaler.

Tillträdesförbudslagens tillkomst får ses i ljuset av det sagda – ytterst syftar dess bestämmelser till att kompensera för det förhållandet att straffbestämmelsen om olaga intrång inte kan användas i relation till lokaler som är öppna för allmänheten. Samtidigt är förutsättningarna för att meddela ett tillträdesförbud mycket restriktiva i jämförelse med vad som skulle ha gällt om lokaler av detta slag hade omfattats av bestämmelsen om olaga intrång. Utredningen menar, bl.a. i ljuset av det nu sagda, att den grundläggande rätten att bestämma över sin lokal i större utsträckning bör återspeglas i tillträdesförbudsregleringen eller – om man så vill – att möjligheterna bör utökas för den med bestämmanderätt över en lokal att tillse att personer ur allmänheten inte har tillträde till lokalen.

Utökningarna bör ske genom ändringar av tillträdesförbudslagen

Det kan tyckas vara näraliggande att låta bestämmanderätten få genomslag i brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång, genom att utvidga den så att ägaren, nyttjaren eller liknande rådighetshavare till en lokal får utfärda egna tillträdesförbud – ett slags privata normer som staten sedan skyddar med straffrättsliga medel.

Bestämmelsen är dock primärt utformad med sikte på andra typer av situationer än de där någon går in i en lokal som hålls öppen för allmänheten. Till det kommer att en utvidgning på det nu beskrivna sättet kommer att möta åtskilliga praktiska och lagtekniska frågor – bl.a. om hur länge besluten om förbud ska kunna gälla, om vem som ska vara behörig att meddela besluten och om hur besluten ska göras kända för den berörde – vilka inte låter sig regleras i sådana generella och syntetiskt utformade straffbestämmelser som finns i brottsbalken. Vidare skulle legitima intressen med avseende på den förbudsaktuella parten kunna trädas för när om man bygger lagstiftningen helt kring den enskilde ägarens etc. bestämmanderätt över en lokal, exempelvis intresset av att motverka diskriminering och – när det gäller dagligvaruhandeln på mindre orter – var och ens intresse av att kunna handla livsmedel.

Sammanfattningsvis är tillträdesförbud till öppna lokaler en särskild typ av förbud som bäst hanteras genom särskilt utformad lagstiftning, dvs. inom ramen för tillträdesförbudslagen.

Tillträdesförbudslagens tillämpningsområde vidgas

Ett tillträdesförbud kan nu enbart avse en butik, dvs. en lokal i vilken den huvudsakliga verksamheten är försäljning av varor, en badanläggning eller ett bibliotek. Dagens reglering framstår som påtagligt kasuistisk – särskilt som lagen omfattar butiker men inte lokaler där tjänster försäljs – och det utan goda skäl.

Utredningen föreslår att tillträdesförbudslagens tillämpningsområde vidgas till att omfatta även andra affärslokaler än butiker, så att lagens skydd kan tillkomma inte bara butiker utan alla lokaler där varor, tjänster eller en kombination av dessa erbjuds i affärssyfte till allmänheten – exempelvis kaféer, restauranger, frisörsalonger, banker, uthyrningsfirmor, hotell och varuhus (även om flera näringsidkare säljer varor och tjänster i lokalen).

En presumtionsregel om förbud införs och riskbedömningen renodlas

Det nu gällande tillträdesförbudsinstitutet vilar på ett visst tillvägagångssätt, som anvisas i tillträdesförbudslagen, för att bedöma risken för att en förbudsaktuell person ska agera i strid med lagens skyddsintressen. Enligt lagens bestämmelser kan ett förbud meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den förbudsaktuella personen begår brott i en lokal som lagen omfattar eller allvarligt trakasserar någon som befinner sig där. Vad avser just bibliotek kan en risk för vissa ytterligare slags ageranden där också rendera ett förbud.

Dessa regler ändras för att bättre överensstämma med lokalägarers eller nyttjanderättshavarens bestämmanderätt över sin egen lokal. Detta sker genom att den nuvarande hjälpregeln om att tidigare brottslighet särskilt ska beaktas vid riskbedömningen ersätts av en presumtionsregel, runt vilken det nya förbudsinstitutet konstrueras. Enligt denna regel ska tillträdesförbud som huvudregel meddelas en person som har begått ett brott i eller i anslutning till en lokal som omfattas

av lagen och som kan påverka verksamheten där. Detta gäller under förutsättning att en ansökan eller anmälan om förbud görs med anledning av brottet och inte särskilda skäl talar mot ett förbud. Presumptionsregeln syftar till att underlätta bedömningen av förbudsfrågan i situationer i vilka det från början står klart att det finns sakliga skäl bakom den önskan om tillträdesförbud som ägaren eller nyttjanderättshavaren ger uttryck för genom att begära ett sådant förbud.

I situationer där presumptionsregeln inte är tillämplig kan förbud meddelas med stöd av en ny generell regel som, liksom dagens reglering, bygger på en riskbedömning. Enligt denna regel får förbud meddelas vid en risk – som i motsats till vad som nu gäller inte behöver vara grundad i några särskilda omständigheter – för att den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till en lokal som omfattas av lagen begår brott, trakasserar någon eller väsentligen stör verksamheten som bedrivs i lokalen. Riskbedömningen tar utgångspunkt i den förbudsaktuella personens beteende på den plats som är i fråga. Det bör räcka med att ett förbudsrelevant agerande upprepas inom en inte alltför lång tidsrymd för att en risk ska anses föreligga.

Interimistiska beslut om tillträdesförbud möjliggörs

Det är angeläget – både utifrån förbudens preventiva effekt och lokal-innehavarnas förtroende för rättsväsendets förmåga att hantera de problemsituationer som förekommer – att den förbudsrelevanta brottsligheten i klara fall kan mötas av en reaktion på plats.

Nya bestämmelser införs därför som innebär att polismän – om en företrädare för en lokal begär det – får meddela interimistiska beslut om tillträdesförbud. Dessa gäller omedelbart och fram till att förbudsfrågan avgörs av åklagare, men som längst i fyra veckor. En polisman kan utfärda ett sådant tillfälligt förbud direkt vid ett ingripande mot en person i eller i anslutning till en lokal som lagen omfattar, under förutsättning att det står klart att personen har begått en straffbelagd gärning på platsen och att det är sannolikt att åklagaren kommer att meddela ett tillträdesförbud med stöd av presumptionsregeln.

Handläggningen av de tillfälliga tillträdesförbuden särregleras, men i övrigt gäller lagens generella bestämmelser om delgivning, straffansvar m.m. för såväl de tillfälliga förbuden som de förbud som meddelas av åklagare.

Författningsförslag oavsett ställningstagande i sak

I uppdraget finns en fråga i vilken utredningen har haft att lämna författningsförslag oavsett ställningstagande i sak. Detta förslag redovisas i bilaga 3 (se även redogörelsen i kapitel 2).

Summary

The remit etc.

The part of the inquiry's remit outlined in this interim report concerns the regulation of punishable prohibition of access to premises that are open to the public, including shops, bathing facilities and libraries. The inquiry has been tasked with considering whether the possibilities for such prohibitions should be expanded, and if so, whether this should be done by expanding the criminal responsibility for unlawful intrusion or by amending the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries (2021:34), or through a combination thereof. The inquiry has also been tasked with considering certain questions concerning the Act, including whether the maximum duration of prohibitions should be extended, whether interim decisions on prohibitions should be possible, and whether the Act's penalty scale should be more severe. In this part of the remit, the inquiry has also reviewed the application of the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries.

The inquiry has thus been tasked with making assessments and presenting proposals on a number of different issues. The most significant of the proposals based on the inquiry's positions on the substance and the primary reasons for those proposals can be summarised as follows.

Possibilities to issue prohibitions of access should be expanded

As a basic rule, ownership rights, tenure rights or similar rights pertaining to premises also entail a right to decide how the premises are used and who may enter and stay on them. Nevertheless, this right to decide has very little practical effect under criminal law. For example, if the owner of a freely accessible shop denies an individual access to the shop or asks them to leave, and they enter anyway or remain on the premises, they are not ordinarily at risk of being held criminally responsible for unlawful intrusion under Chapter 4, Section 6 of the Swedish Criminal Code. This is because shops that are open to the public do not fall within the scope of the criminal provision (see *Skrantahallen*, NJA 1995 p. 84). The same is likely to be the case for other premises that are open to the public.

The establishment of the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries may be viewed in light of the above – its provisions ultimately aim to make up for the fact that the criminal provision on unlawful intrusion cannot be applied to premises that are open to the public. At the same time, the conditions for issuing a prohibition of access are very restrictive in comparison with what would apply if premises of this type had been covered by the provision on unlawful intrusion. In light of the above, the inquiry finds that the fundamental right to decide how one's premises are used should be better reflected in the regulations on prohibitions of access or – if preferred – the possibilities for those with a right to decide how premises are used to ensure that individual members of the public do not have access to the premises should be expanded.

Expansions should take place through amendments to the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries

It may seem logical to establish the right to decide in the Swedish Criminal Code provision on unlawful intrusion by expanding it so that the owner, usufructuary or similar person with the right to decide how premises are used may issue a prohibition of access – a sort of private 'rules' that the state can then enforce through criminal law.

However, the provision was drafted primarily with a view to situations that differ from those in which someone enters premises that are open to the public. Moreover, the aforementioned type of expansion would encounter numerous practical and legal questions – e.g. how long prohibition decisions should be able to apply, who should be authorised to issue decisions and how the affected individuals would be notified of such decisions – which cannot be regulated under criminal provisions that are as generally and abstractly formulated as those in the Swedish Criminal Code. Moreover, legitimate interests of the subject of the prohibition could arise if the legislation were built entirely around the right of individual owners etc. to decide how premises are used, such as the interest of counteracting discrimination and – as regards food retail in smaller towns – every individual's interest in being able to buy food.

In summary, a prohibition of access to open premises is a special type of prohibition that is best dealt with through specifically formulated legislation, i.e. within the framework of the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries.

Expanded scope of the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries

Currently, a prohibition of access may only concern a shop (i.e. premises in which the primary activity is the sale of goods), bathing facility or library. The current arrangement seems highly casuistic – particularly because the Act covers shops but not premises where services are sold – for no good reason.

The inquiry proposes that the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries be expanded to also cover commercial premises other than shops, whereby the protection under the Act could be afforded not only to shops but to all premises on which goods, services or a combination thereof are offered to the public for commercial purposes – e.g. cafes, restaurants, hairdressing salons, banks, rental services companies, hotels and department stores (including premises on which multiple business operators sell goods and services).

Introduction of a presumption rule on prohibitions and refinement of the risk assessment

The currently applicable system for prohibition of access is based on a certain approach, as outlined in the Act on Prohibitions of Access to Shops, Bathing Facilities and Libraries, in assessing the risk that a subject of a prohibition will act in violation of the Act's protective interests. Under the provisions of the Act, a prohibition can be issued if, due to special circumstances, there is a risk that the subject of a prohibition will commit an offence on premises covered by the Act or seriously harass someone there. As regards libraries, in particular, the risk that certain other types of conduct will take place there can also merit a prohibition.

These rules should be amended to better correspond to the right of the premises' owner or usufructuary to decide how the premises are used. This should be achieved by replacing the current guideline – that previous crime is to be given particular consideration in the risk assessment – with a presumption rule around which the new prohibition system is constructed. According to this rule, a prohibition of access should ordinarily be issued to an individual who has committed an offence on or adjacent to premises covered by the Act that can impact the activities there. This applies provided that an application for prohibition has been filed based on the offence and there are no special grounds for not issuing a prohibition. The presumption rule aims to facilitate the assessment of a prohibition in situations where it is clear from the outset that there are objective grounds on which the owner or usufructuary is requesting a prohibition of access.

For situations in which the presumption rule is not applicable, a prohibition can be issued pursuant to a new general rule that, like the current regulations, is based on a risk assessment. According to this rule, a prohibition may be issued when there is a risk – which, unlike now, does not have to be based on any special circumstances – that on or adjacent to premises covered by the Act, the subject of a prohibition will commit an offence, harass someone or seriously disturb the activities conducted on the premises. The starting point for the risk assessment is the conduct of the subject of a prohibition in the location in question. Repeated actions meriting a prohibition within a reasonable timeframe should be sufficient to substantiate that there is a risk.

Enabling interim decisions on prohibition of access

It is necessary – from the point of view of both the preventive effect of prohibitions and the confidence of owners of premises in the judicial system’s ability to address problematic situations – to be able to tackle crime that warrants a prohibition, in clear-cut cases, by means of an immediate reaction.

New provisions should therefore be introduced to enable police officers – where requested by a representative of the premises – to issue interim decisions on prohibition of access. These would apply with immediate effect and until the question of a prohibition has been settled by a prosecutor, but no longer than four weeks. A police officer could issue such an interim prohibition immediately when taking action against an individual on or adjacent to premises covered by the Act, provided that it is clear that the individual has committed a punishable offence there, and it is likely that the prosecutor will issue a prohibition of access pursuant to the presumption rule.

The processing of an interim prohibition of access would be subject to special rules; otherwise, the Act’s general provisions on service, criminal responsibility, etc. apply to both interim prohibitions and those issued by a prosecutor.

Legislative proposal regardless of position on the substance

The remit includes a question on which the inquiry is tasked with submitting a legislative proposal regardless of its position on the substance. The proposal is outlined in annex 3 (see also the account in chapter 2).

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek¹

dels att rubriken till lagen ska ha följande lydelse,

dels att nuvarande 2 a § ska betecknas 4 §, 3–12 §§ ska betecknas 5–14 §§ och nuvarande 13–24 §§ ska betecknas 19–30 §§,

dels att 1 och 2 §§ och de nya 8, 14, 21, 29 och 30 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 3, 15, 16, 17 och 18 §§, av följande lydelse,

dels att det före 15 § ska införas en rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Lag om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek

1 §²

Enligt denna lag får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud).

Enligt denna lag får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, *en annan affärslokal*, en badanläggning eller ett bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten (till-

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2022:406.

² Senaste lydelse 2022:406.

trädesförbud).

Tillträdesförbud får inte avse den som är under femton år.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över platsen att begränsa tillträdet till denna.

2 §³

En person kan få tillträdesförbud, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen. Brott som personen har begått före femton års ålder får inte beaktas.

En person kan även i annat fall än som avses i första stycket få tillträdesförbud till ett bibliotek, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att väsentligt störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt

En person som har begått ett brott i eller i anslutning till en butik, en annan affärslokal, en badanläggning eller ett bibliotek ska, om brottet kan påverka den verksamhet som bedrivs där, meddelas tillträdesförbud, om frågan om förbud tas upp efter en ansökan eller en anmälan som har gjorts med anledning av brottet och inte särskilda skäl talar mot ett tillträdesförbud.

Ett tillträdesförbud avseende en sådan lokal som avses i första stycket får också meddelas om det annars på grund av personens beteende i eller i anslutning till lokalen bedöms finnas en risk för att han eller hon där kommer att

1. begå brott,
2. trakassera någon, eller
3. väsentligen störa verksamheten.

Brott som en person har begått före femton års ålder får inte beaktas vid bedömningen av om tillträdesförbud ska meddelas.

³ Senaste lydelse 2022:406.

som åtgärden innebär för den enskilde.

3 §

Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden överväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde.

6 §⁴

Allmän åklagare prövar frågor om tillträdesförbud.

En fråga om tillträdesförbud tas upp på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket.

En fråga om tillträdesförbud tas också upp på anmälan av Polismyndigheten. En sådan anmälan får dock göras endast efter samtycke från en företrädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

8 §

En fråga om tillträdesförbud tas upp på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket.

En fråga om tillträdesförbud tas också upp på anmälan av Polismyndigheten. En sådan anmälan får dock göras endast efter samtycke från en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

⁴ Senaste lydelse 2022:406.

12 §⁵

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket.

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

14 §

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket.

Tillfälliga tillträdesförbud

15 §

En polisman får, om en företrädare för lokalen begär det, meddela ett tillfälligt tillträdesförbud mot en person i samband med ett ingripande mot personen i eller i anslutning till en lokal som omfattas av denna lag, om

1. personen har begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen, och

2. det är sannolikt att förutsättningarna för att meddela ett förbud med stöd av 2 § första stycket föreligger.

16 §

Innan ett beslut om ett tillfälligt förbud meddelas, ska den som förbudet avses gälla få tillfälle att yttra sig.

⁵ Senaste lydelse 2022:406.

Vid handläggningen av en fråga om tillfälligt tillträdesförbud gäller i tillämpliga delar 10 § andra och tredje styckena och 13 § i denna lag.

17 §

Ett beslut om tillfälligt tillträdesförbud ska vara skriftligt och ange

- 1. parterna,*
- 2. förbudets innebörd och omfattning samt när det upphör att gälla,*
- 3. skälen för beslutet,*
- 4. de bestämmelser som åberopas,*
- 5. vad som kan bli följden av att bryta mot förbudet, och*
- 6. möjligheterna att begära omprövning av beslutet.*

18 §

Meddelar polismannen ett beslut om tillfälligt tillträdesförbud ska han eller hon samtidigt göra en anmälan om tillträdesförbud till åklagaren. Ett tillfälligt förbud gäller omedelbart och till dess att frågan avgörs av åklagaren, men som längst fyra veckor.

Ett tillfälligt förbud får hävas av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten som myndigheten utsett, eller av åklagaren.

15 §⁶

Har åklagaren beslutat om tillträdesförbud är han eller hon skyldig att på begäran av en före-

21 §

Har åklagaren beslutat om tillträdesförbud är han eller hon skyldig att på begäran av en före-

⁶ Senaste lydelse 2022:406.

trädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket föra dess talan vid domstolen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Domstolen ska begära yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt.

23 §⁷

Personuppgifter som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) får behandlas i den verksamhet som bedrivs i den butik eller badanläggning eller det bibliotek som anges i beslutet om tillträdesförbud om det behövs för att förhindra eller upptäcka överträdelse av tillträdesförbudet.

24 §

Behandling av personuppgifter med stöd av 23 § får inte ske efter det att tillträdesförbudets giltighetstid löpt ut eller om tillträdesförbudet dessförinnan upphävts.

trädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket föra dess talan vid domstolen, om inte särskilda skäl talar mot det.

av åklagaren, om det inte är obehövligt.

29 §

Personuppgifter som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) får behandlas i den verksamhet som bedrivs i den butik, *affärslokal* eller badanläggning eller det bibliotek som anges i beslutet om tillträdesförbud om det behövs för att förhindra eller upptäcka överträdelse av tillträdesförbudet.

30 §

Behandling av personuppgifter med stöd av 29 § får inte ske efter det att tillträdesförbudets giltighetstid löpt ut eller om tillträdesförbudet dessförinnan upphävts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

⁷ Senaste lydelse 2022:406.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Härigenom föreskrivs att rubriken till förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek¹ samt 1 och 4 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

**Förordning om
tillträdesförbud till butiker,
badanläggningar och bibliotek**

När åklagaren har beslutat i fråga om tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, ska parterna underrättas om beslutet. Har Polismyndigheten gjort en anmälan om tillträdesförbud ska myndigheten underrättas om åklagarens beslut.

Av 4 § lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek framgår att ett beslut om tillträdesförbud ska delges den som förbudet avser.

Föreslagen lydelse

**Förordning om
tillträdesförbud till butiker,
andra affärslokaler,
badanläggningar och bibliotek**

¹ §²

När åklagaren har beslutat i fråga om tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, ska parterna underrättas om beslutet. Har Polismyndigheten gjort en anmälan om tillträdesförbud ska myndigheten underrättas om åklagarens beslut.

Av 6 § lagen om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek framgår att ett beslut om tillträdesförbud ska delges den som förbudet avser.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik F 2022:410.

² Senaste lydelse F 2022:410.

4 §³

Åklagarmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.	Åklagarmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, <i>andra affärslokaler</i>, badanläggningar och bibliotek.
--	--

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2027.

³ Senaste lydelse F 2022:410.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3, 16 och 17 §§ lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,
3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller
5. har meddelats
 - a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
 - b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,
 - c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
 - d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller
 - e) vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, *dock inte tillfälliga tillträdesförbud enligt 15 § i den lagen*, eller

¹ Senaste lydelse 2024:8.

16 §²

En uppgift i registret ska gallras

1. om en överrätt genom dom eller beslut frikämt den registrerade för den åtalade gärningen,

2. om en domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 1,

3. om dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har undanröjts,

4. om överrätt har upphävt ett beslut om förvandlingsstraff för böter,

5. om åklagares beslut att meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning har återkallats,

6. om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud har upphävts, eller

6. om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud har upphävts, eller

7. när den registrerade har avlidit.

17 §³

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,

2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,

3. förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,

² Senaste lydelse 2024:8.

³ Senaste lydelse 2026:527.

4. säkerhetsförvaring gallras tio år efter det att påföljden är helt verkställd,

5. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,

9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras

a) tio år efter domen eller beslutet, eller

b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a) tio år efter beslutet, eller

b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

12. beslut om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet,

13. beslut om tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek gallras fem år efter beslutet, och

13. beslut om tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek gallras fem år efter beslutet, och

14. beslut om vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud gallras
- a) tio år efter beslutet, eller
 - b) fem år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 8 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

I fråga om den som har meddelats kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ska belastningsregistret även innehålla uppgifter om beslutets innebörd och beslutets giltighetstid.

I fråga om den som har meddelats kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ska belastningsregistret även innehålla uppgifter om beslutets innebörd och beslutets giltighetstid.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2027.

¹ Senaste lydelse F 2024:12.

1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 kap.

5 §¹

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller
5. enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

¹ Senaste lydelse 2024:9.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

12 §¹

En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller

2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek eller lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud	2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, <i>andra affärslokaler</i> , badanläggningar och bibliotek eller lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.
--	--

En helt oförenlig övervakningsåtgärd ska anpassas genom att den ersätts med en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1. I övriga fall ska övervakningsåtgärden anpassas till en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1 eller 2.

En åtgärd som har anpassats ska så långt det är möjligt motsvara övervakningsåtgärden i det utländska beslutet och får inte vara strängare än denna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

¹ Senaste lydelse 2024:10.

2 Utredningens uppdrag och genomförande

2.1 Utredningsuppdraget

Direktiven för vårt uppdrag beslutades vid regeringssammanträdet den 11 september 2025 (dir. 2025:82).¹ Enligt dessa ursprungliga direktiv skulle uppdraget beträffande både regleringen om straffsanktionerade tillträdesförbud och lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ha redovisats senast den 10 juli 2026. Sedan utredningens texter till ett sådant delbetänkande lämnats till sättning beslutades i juni 2026 tilläggsdirektiv, av vilka följer att endast den del som avser tillträdesförbud ska redovisas i juli och att den del som avser vistelseförbud ska redovisas under hösten.

Den del av uppdraget som redovisas inom ramen för detta delbetänkande omfattar således enbart regleringen av straffsanktionerade tillträdesförbud till för allmänheten öppna lokaler, däribland butiker, badanläggningar och bibliotek. Utredningen har att överväga om möjligheterna till sådana förbud bör utökas och i så fall om det bör ske genom en utvidgning av straffansvaret för olaga intrång, genom ändringar av tillträdesförbudslagen eller genom en kombination av sådana åtgärder. Oavsett vilket ställningstagande som görs i sak ska författningsförslag lämnas gällande båda de nyss nämnda vägarna. Utredningen har vidare att ta ställning till om förbudstiden och tidsgränsen för förlängning av förbud bör utökas, om det bör finnas en möjlighet för åklagare eller Polismyndigheten att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud och om straffskalan för överträdelser av förbuden bör skärpas samt att lämna de författningsförslag som är nödvändiga. I uppdraget ingår det även att göra en genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen och vid behov lämna förslag

¹ Direktiven i dess helhet återfinns i bilaga 1.

på andra ändringar av lagen än de ovannämnda, i syfte att skapa en mer effektiv och ändamålsenlig reglering.

2.2 Arbetet

Arbetet har bedrivits på sedvanligt sätt. Vi har haft regelbundna sammanträden med förordnade experter och den sakkunnige, varav ett slutsammanträde över två dagar i internatform. Särskilda möten har därutöver hållits med Åklagarmyndigheten och med företrädare för branschorganisationerna Svensk Handel, Fastighetsägarna, Visita och ICA-handlarnas Förbund på förfrågan från respektive organisation. Synpunkter på tillträdesförbudsregleringen har dessutom förts fram av branschorganisationer- och förbund.

Utredningen har i november 2025 och januari 2026 genomfört telefonintervjuer med tre åklagare med erfarenhet av handläggning av ärenden om tillträdesförbud. Vidare har utredningen granskat hur skälen är utformade i ett 120-tal slumpmässigt utvalda beslut i fråga om tillträdesförbud till butik, vilka meddelats under perioden januari–oktober 2025 vid ett 30-tal åklagarkammare hörande till de olika åklagarområdena. I urvalet av åklagarkammare har en jämn spridning i fråga om storlek och geografisk belägenhet eftersträfvats. Per kammare har granskats i genomsnitt två beslut med utgången att förbud utfärdas och två beslut med motsatt utgång.

Under arbetet har vi även inhämtat statistik och annat material från Brottsförebyggande rådet (Brå), Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Domstolsverket. Likaledes har statistik och publikationer från bl.a. dessa myndigheter och från de ovan nämnda branschorganisationerna konsulterats. Relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet har beaktats.

2.3 Delbetänkandets disposition

Utredningens författningsförslag finns i *kapitel 1*.

I *kapitel 3* redogörs översiktligt för det tidigare lagstiftningsarbetet rörande straffsanktionerade tillträdesförbud samt för straffbestämelsen 4 kap. 6 § brottsbalken om olaga intrång från balkens införande till och med ändringarna av den 1 juli 2022. Där sammanfattas även statistik rörande handelns utsatthet för brott och konsekvenserna av

vanligt förekommande brottslighet som drabbar handeln. Kapitlet innehåller även beskrivningar av rätten att vistas på allmän plats m.m. samt av den gällande regleringen om tillträdesförbud. I kapitlet återges även den problembild som tecknas i bl.a. direktiven beträffande regleringen.

I *kapitel 4* redovisas dels våra överväganden rörande regleringen om straffsanktionerade tillträdesförbud till butiker, badanläggningar, bibliotek och andra lokaler, dels vår genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen.

I *kapitel 5* behandlas frågorna om den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser.

Konsekvenserna av våra förslag behandlas i *kapitel 6*.

Författningskommentarerna finns i *kapitel 7*.

Delbetänkandet avslutas med *bilaga 1*, som utgörs av våra direktiv, *bilaga 2*, som utgörs av våra tilläggsdirektiv, *bilaga 3*, vilken innehåller de överväganden som görs och det författningsförslag som läggs fram oavsett ställningstagande i sak, med till detta författningsförslag hörande kommentar, samt en utredning av detta alternativa förslags konsekvenser, och *bilaga 4*, i vilken namnen på de åklagare som utredningen intervjuat är förtecknade.

3 Bakgrund

3.1 Inledning

Lagstiftningsarbetet med en tillträdesförbudsreglering som tar sikte på öppna lokaler inleddes i mitten av 1990-talet och är – vilket ju våra direktiv vittnar om – alltså pågående. I vår mening underlättar en översiktlig bild av det tidigare lagstiftningsarbetet avsevärt förståelsen av de centrala spörsmål som väcks vid utformningen av en sådan reglering och av det skälet ägnas i detta kapitel ett inte obetydligt utrymme åt att beskriva utvecklingen på området (se avsnitt 3.4). Vidare beskrivs i kapitlet den nuvarande tillträdesförbudsregleringen (avsnitt 3.5) med – av skäl som kommer att framgå i kapitel 4 – tonvikt på tillträdesförbudslagen, följt av en kort utblick mot vad som gäller på motsvarande område i våra grannländer. Bakgrundsvi söker vi även förmedla den problembild med regleringen som tecknas i våra direktiv och som framgår av diskursen runt regleringen (avsnitt 3.7). I anslutning härtill redovisas även viss statistik och andra uppgifter beträffande brottsligheten och annat som har koppling till tillträdesförbudslagens skyddsintressen.

Begreppet allmän plats är centralt för tillträdesförbudsregleringen. De i våra direktiv omtalade utökningarna av möjligheter att meddela tillträdesförbud – som ju utgör straffsanktionerade förbud för en enskild mot att beträda och uppehålla sig på en viss allmän plats – innebär med nödvändighet en inskränkning av den enskildes rörelsefrihet eftersom utgångspunkten är att friheten gäller på sådana platser. Sålunda inleds kapitlet med en översiktlig redogörelse för rätten att vistas på allmän plats och inskränkningarna i denna rätt i perspektiv som är relevanta för regleringen.

3.2 Rätten att vistas på allmän plats

Genom bestämmelsen i 2 kap. 1 § första stycket 4 regeringsformen tillförsäkras var och en frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats (demonstrationsfrihet). Genom bestämmelsen i 2 kap. 8 § första stycket andra meningen tillförsäkras medborgare¹ frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det (s.k. rörelsefrihet). Att fritt kunna röra sig i samhället är en förutsättning för att utöva bl.a. demonstrationsfriheten och av de nu nämnda bestämmelserna följer att det på allmän plats gäller rörelsefrihet. Den närmare innebörden av begreppet allmän plats framgår varken av regeringsformen eller dess förarbeten, men begreppet förekommer i andra författningar och då med varierande betydelse.

I brottsbalken² omfattar begreppet varje plats, utomhus eller inomhus, som är upplåten för eller frekventeras av allmänheten, under den tid det är fritt för allmänheten att tillträda. I denna mening utgör alltså fritt tillgängliga delar av exempelvis flygplatser och andra trafikområden, väntsalar, spårvägs- och busstationer, restauranger, hotell, affärer, teatrar, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar, tåg, bussar och andra allmänna kommunikationsmedel allmän plats.³ Platser som är fritt tillgängliga för allmänheten endast under vissa tider är dock att anse som allmänna under de tiderna, men inte i övrigt.⁴

En något snävare innebörd än brottsbalkens ger legaldefinitionen i 1 kap. 4 § första stycket i plan- och bygglagen (2010:900), enligt vilken en allmän plats är en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov. Samma betydelse av begreppet kan utvinnas av lydelsen av 1 kap. 2 § första stycket 2 ordningslagen (1993:1617), enligt vilken allmän plats

¹ Friheten tillkommer även andra än svenska medborgare, men utländska medborgares rörelsefrihet kan (bortsett från frihetsberövande) begränsas genom förordning efter bemyndigande av riksdagen, vilket regeringsformen inte tillåter avseende svenska medborgare. Jfr Holmberg, E., Stjernquist, N., Isberg, M., Eliason, M. & Regner, G., *Grundlagarna, Regeringsformen, Successionsordningen, Riksdagsordningen*, version 3A, 2019-07-03 (JUNO), kommentaren till 2 kap. 8 § regeringsformen.

² Begreppet används i straffbestämmelserna i 16 kap. 11 och 16 §§ i brottsbalken om otillåtet förfarande med pornografisk bild respektive förargelseväckande beteende och torde ha motsvarande betydelse i bestämmelserna i 6 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen och 3 kap. 12 § första stycket 1 yttrandefrihetsgrundlagen. Jfr Roos, M.-A., *Brottsbalken (1962:700)*, 2025-01-01, Lexino (JUNO), kommentaren till 16 kap. 11 §, avsnitt 2.2.1.

³ Se prop. 1987/88:98, s. 12. Jfr även prop. 1962:10 del B s. 238. Se även Åberg, K., *Ordning-lagen, Kommentarer och rättspraxis*, version 5, 2025-08-28 (JUNO), kommentaren till 1 kap. 2 §.

⁴ Se prop. 1987/88:98, s. 12. Jfr även prop. 1962:10, del B s. 421 och 422 samt NJA 1995 s. 84 och NJA 2023 s. 1057.

är gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som sådan plats.

I ordningslagen används begreppet dock inom ramen för en uppräkningslista av de platser som utgör offentlig plats enligt lagen, vilket är en sammanfattande beteckning för allmänt tillgängliga trafikområden av skilda slag, även områden för gods- och gångtrafik. Till offentliga platser räknas således, förutom allmän plats (som upplåtits för sitt ändamål), allmänna vägar, områden som i detaljplan redovisas som kvartsmark för hamnverksamhet (om de upplåtits för detta ändamål och är tillgängliga för allmänheten) samt andra landområden och utrymmen inomhus som stadigvarande används för allmän trafik.⁵ Sistnämnda inomhusområden kan vara s.k. väntsalar samt gångvägar i gallerior eller köpcentrum.⁶ Samtliga platser som i en detaljplan redovisas som allmänna är också offentliga platser i ordningslagens mening. Om ett område bara är tillgängligt för allmänheten under vissa tider är det dock enbart en offentlig plats under de tiderna.⁷

Både begreppet allmän plats i brottsbalkens bemärkelse och begreppet offentlig plats i ordningslagens tar sikte på utrymmen och områden som frekventeras av allmänheten eller i vart fall fritt kan tillträdas av den. Dessa slags platser torde också vara allmänna i regleringsformens mening och som varandes sådana omfattas de av rörelsefriheten.

3.3 Inskränkningar i rätten att vistas på allmän plats

Rörelsefriheten är emellertid underordnad andra fri- och rättigheter vid normkonflikter av visst slag. Exempelvis bestämmer den som med ägande-, nyttjande eller annan liknande rätt förfogar över en plats normalt vem som får vistas där, även om platsen är allmän, och det står i princip den personen fritt att begränsa rätten till tillträde. Det kan göras exempelvis genom att platsen inhägnas eller – om den utgörs av en lokal – genom att bevakning av entrén ordnas. Ett sådant tillvaratagande av rätten att bestämma över platsen innebär inte nödvändigtvis att den som ändå tar sig in där riskerar straffansvar för handlingen.

⁵ 1 kap. 2 § ordningslagen.

⁶ Jfr prop. 1992/93:210 s. 49 och 50.

⁷ Jfr 1 kap. 2 § tredje stycket ordningslagen.

Rörelsefriheten är inte heller absolut utan den är föremål för ett flertal begränsningar på det sätt som anges i 2 kap. 20–22 §§ regeringsformen. Som exempel på mer eller mindre direkta begränsningar kan nämnas regleringarna om totalförsvarsplikt och tvångsomhändertaganden samt vissa av de straffsanktionerade individuella förbud som regleras i lag och som tar sikte på förbud att vistas på en viss plats, såsom kontaktförbud, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud.

Sådana förbud riktas mot enskilda i syfte att påverka den förbudsunderkastade individens beteende (och inte samhället i stort) och de sanktioneras med straff vid en överträdelse. De avser att skydda snävare intressen än en kriminalisering, exempelvis att skydda friheten och friden för en enda person eller ordningen och säkerheten på en utpekad plats från en viss persons icke-önskvärda ageranden. Dessa ageranden är i regel redan kriminaliserade och det att en förbudsöverträdelse sanktioneras med straff utgör således en indirekt (eller tidigt placerad) kriminalisering, inom ramen för vilken det för straffansvar räcker att den förbudsunderkastade individen gör något som under normala förhållanden (dvs. i avsaknaden av ett förbud) inte kan föranleda straffansvar. I fallet med förbud enligt någon av tillträdesförbudslagarna räcker det att personen som meddelats ett förbud befinner sig inom förbudsområdet. Således är dessa typer av förbud att betrakta som mer förebyggande än reaktiva. Utmärkande för de straffsanktionerade individuella förbuden är vidare att de grundas på en bedömning av risken för ett framtida icke-önskvärt agerande av den person som är tilltänkt för ett förbud, i vilken den ifrågavarande personens tidigare agerande tillmäts en avgörande betydelse.⁸ I svensk rätt är förbudsinstituten ovanliga; som exempel kan nämnas förbud enligt kontaktförbudslagen, tillträdesförbudslagarna, lagen om preventiva vistelseförbud, lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter och djurskyddslagen (2018:1192).

Några andra centrala begränsningar av rörelsefriheten är förverkligade genom polislagens (1984:387) och ordningslagens bestämmelser.

Exempelvis har en polisman befogenhet att förhindra eller avbryta vistelser på allmän plats – eller på vilket område eller utrymme som helst – om en person genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, eller för att avvärja en straffbelagd handling; detta genom att avvisa eller avlägsna personen

⁸ Jfr t.ex. SOU 2013:85 s. 355 och Ds 2019:1 s. 151 och 152.

från området eller utrymmet.⁹ En polisman kan även avvisa eller avlägsna den som försöker tränga in på ett område eller i ett utrymme till vilket tillträde har förbjudits med stöd av polislagen eller annan författning.¹⁰ Med avvisande menas att personen hindras från att komma in på ett område eller i en byggnad och med avlägsnande att en person förs bort från den plats där hen befinner sig. Om avvisande eller avlägsnande är otillräckligt får polismannen i stället göra ett tillfälligt omhändertagande, vilken är en mer ingripande åtgärd som innebär att personen förs till en polisstation eller annan plats där hen kan hållas under uppsikt och förhöras. Ett omhändertagande ska skyndsamt anmälas till förman, vilken ska pröva om åtgärden ska bestå, och är föremål för vissa formkrav.¹¹

Ordningsvakter, som inte är polismän utan personer vilka Polismyndigheten har förordnat att medverka till att upprätthålla allmän ordning, har samma rätt som polismän att avvisa, avlägsna och omhänderta personer som stör den allmänna ordningen eller är en omedelbar fara för denna, eller för att avvärja en straffbelagd handling, om inte förordnandet som ordningsvakt föreskriver annat. Om en ordningsvakt omhändertagit någon, gäller dock att personen skyndsamt ska överlämnas till närmaste polisman. Polismyndigheten får dock – om det är lämpligt med hänsyn till den omhändertagne och omständigheterna i övrigt och en förman beslutat att omhändertagandet ska bestå – överlämna till ordningsvakter att transportera personen till en plats som Polismyndigheten anger.¹²

På en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning är vissa bestämmelser i ordningslagen tillämpliga. Arrangören av en sammankomst eller tillställning svarar för att god ordning råder på platsen och Polismyndigheten får meddela de villkor som behövs för att upprätthålla ordningen och säkerheten där.¹³ Den som inte följer myndighetens ordningsregler är skyldig att på tillsägelse lämna sammankomsten eller tillställningen.¹⁴ Arrangören har att anmoda en besökare som inte följer ordningsreglerna att lämna arrangemanget och det bör även någon som agerar i arrangörens ställe, t.ex. en ordningsvakt, kunna göra.¹⁵ Vidare får Polismyndigheten, under vissa förutsättningar som

⁹ 13 § polislagen.

¹⁰ 13 a § polislagen.

¹¹ Se 13 § andra stycket och 15 § polislagen.

¹² 29 § tredje stycket polislagen.

¹³ 2 kap. 16 § ordningslagen.

¹⁴ 2 kap. 17 § ordningslagen.

¹⁵ Se Åberg, K., *Ordningslagen, Kommentarer och rättspraxis*, kommentaren till 2 kap. 17 §.

främst tar sikte på ordningsproblem och fara för de närvarande eller risk för det nu nämnda, besluta att upplösa respektive förbjuda en allmän sammankomst eller offentlig tillställning.¹⁶ Om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås får en polisman avvisa eller avlägsna såväl deltagare som åskådare.¹⁷ Detsamma gäller om en annan folksamling genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna och det är nödvändigt för att ordningen ska kunna upprätthållas. Ett avlägsnande får dock inte ske längre bort från området eller utrymmet än vad som är nödvändigt.¹⁸

Ordningsslagen reglerar även ordningen och säkerheten i viss kollektiv persontrafik och enligt vissa bestämmelser får en person vägras tillträde till ett trafikföretags område eller färdmedel, som ju kan utgöra allmän plats, bl.a. om hen är berusad eller uppträder på ett sätt som gör att det finns anledning att befara att personen kommer att störa ordningen eller äventyra säkerheten i trafiken. Om personen är berusad eller stör ordningen eller äventyrar säkerheten i trafiken är denne också skyldig att lämna trafikföretagets område eller färdmedel på uppmaning av en trafiktjänsteman. Om den som har vägrats tillträde till eller uppmanats lämna området eller färdmedlet inte gör som hen blir tillsagd får en polisman eller ordningsvakt avvisa eller avlägsna personen.¹⁹

Det förekommer att lokaler som är öppna för allmänheten bevakas av väktare, vars tjänster anlitas via bevakningsföretag. Med väktare avses en person som är godkänd för anställning hos ett bevakningsföretag och som utför bevakningstjänst.²⁰ En väktare åtnjuter det straffrättsliga skydd som avses i 17 kap. 5 § brottsbalken när väktaren utför bevakningstjänst, men har – till skillnad från en ordningsvakt – inte några särskilda befogenheter utöver dem som tillkommer medborgare i allmänhet.²¹

¹⁶ Jfr 2 kap. 22 och 23 §§ ordningsslagen.

¹⁷ 13 b § polislagen.

¹⁸ Jfr 13 c § polislagen.

¹⁹ Se 4 kap. 7–9 §§ ordningsslagen.

²⁰ 7 § lagen (1974:191) om bevakningsföretag.

²¹ Se Berg, U., *Lagen (1974:191) om bevakningsföretag*, Karnov (JUNO) (hämtad 2026-03-05) och Bäcklund, A. Johansson, S., Trost, H. Wennberg, S. & Wersäll, F., *Brottsbalken, En kommentar*, Version 2025A, 2025-11-28 (JUNO), kommentaren till 17 kap. 5 §, under rubriken Särskild föreskrift.

3.4 Översikt av det tidigare lagstiftningsarbetet

3.4.1 Portförbuden och NJA 1995 s. 84

Under slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet användes s.k. portförbud som ett sätt att stänga ute personer som gjort sig skyldiga till upprepade snatterier eller uppträtt störande i butiker. Det var normalt butiksinnehavaren eller någon anställd i butiken som fattade beslutet om portförbud. Förbuden lär ofta ha getts formen av ett skriftligt avtal som också undertecknades av den som förbudet avsåg. Det brukade gälla i sex månader.²² Den som överträtt ett sådant förbud tyckte sig underrätterna kunna döma för olaga intrång jämlikt bestämmelsen i 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken.²³ Bestämmelsens tillämpningsområde och straffskala var desamma från brottsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1965 till den 1 juli 2022 då en ändring trädde i kraft. Vid tiden för bruket av portförbud löd den alltså:

Intränger eller kvarstannar någon eljest obehörigen i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe, dömes för olaga intrång till böter.

I rättsfallet ”Skrantahallen” NJA 1995 s. 84 prövade Högsta domstolen om bestämmelsen var tillämplig på en mans upprepade överträdelser av ett i skrift meddelat årslångt förbud att besöka Konsumtionsföreningen Karlskogas samtliga butiker på orten. Mannen hade överträtt förbudet genom att gå in i butikerna. HD påpekade att bestämmelsen om olaga intrång hade tillkommit på förslag av Lagrådet (bestämmelsen fanns nämligen inte med i det lagrådsremitterade förslaget år 1958 om att införa brottsbalken) med motivet att skapa ett mer konsekvent utformat skydd för lokaler där människor arbetar eller annars vistas. Som exempel på sådana lokaler hade Lagrådet, förutom enskilda arbetsrum, nämnt andra arbetsplatser, föreningslokaler, skolsalar samt trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i fastigheter. Enligt Lagrådet borde förmodligen också myndigheters tjänsterum räknas som sådana lokaler. Att nattetid olovligen intränga i en offentlig, stängd byggnad eller liknande (t.ex. en inhägnad byggarbetsplats eller annan plats inrättad för visst ändamål och som det

²² Se Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, Version 1, 2022-06-29 (JUNO), den inledande kommentaren till tillträdesförbudslagen och däri gjord hänvisning till Brå, Rapport 1989:4 *Ökad säkerhet inom handeln, En handbok*, s. 110.

²³ Se t.ex. prop. 2004/05:77 s. 12.

var angeläget att kunna freda mot obehöriga), borde enligt Lagrådet kunna föranleda straffansvar även om byggnaden på dagtid stod öppen för allmänheten. HD konstaterade vidare att rekvisitetet obehörigen – som tillkommit under riksdagsbehandlingen – var tänkt att från tillämpningen avskilja fall där handlingen kunde anses överensstämma med lag, rätt, sedvana eller medgivande.

Mot bakgrund av dessa förarbeten och med beaktande av straffrättens legalitetsprincip fann HD att bestämmelsen inte kunde tolkas på annat sätt än att den var avsedd att skydda lokaler och vissa andra utrymmen som inte är tillgängliga för allmänheten. En affärslokal, dit allmänheten har fritt tillträde under öppethållandet, ansågs alltså inte vara en sådan lokal som åsyftades i bestämmelsen. Mannens handlande, att gå in i affärslokalerna under öppethållandet, var därför inte att bedöma som olaga intrång. I och med avgörandet kunde alltså överträdelser av portförbudet inte längre anses grunda straffansvar för olaga intrång. Förmodligen upphörde i stor utsträckning meddelandet av portförbud till förmån för andra åtgärder för att hålla oönskade personer utanför butikerna, som bevakning av entréerna och andra privatfinansierade säkerhetsåtgärder.

3.4.2 Trygghetsutredningens förslag

Trygghetsutredningen föreslog (i SOU 1995:146), i ljuset av bl.a. NJA 1995 s. 84, att straffbestämmelsen i 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken skulle utvidgas till att generellt omfatta *lokaler* samt inhägnade områden eller områden som annars är inrättade för ett bestämt ändamål, enligt följande lydelse.

Intränger eller kvarstannar någon annars obehörigen i en lokal eller på ett inhägnat område eller på ett annat dylikt ställe döms för olaga intrång till böter.

Enligt förslaget skulle bestämmelsen alltså ändras så att den blev generell tillämplig på andra lokaler och platser än bostäder (vilka omfattades av 4 kap. 6 § första stycket). Utredningen tänkte sig därmed att det skulle betraktas som olaga intrång om någon beredde sig tillträde till eller stannade kvar i en lokal som i och för sig var tillgänglig för

allmänheten, under förutsättning att ett förbud att vistas i lokalen hade meddelats personen.²⁴

Utredningen resonerade om gränserna för ett sådant förbud och menade att det måste kunna dokumenteras, vare sig förbudet meddelats skriftligen eller muntligen, och inte kunna beaktas vid tillämpningen av straffbestämmelsen om förbudet stred mot lag, t.ex. om det innebar olaga diskriminering, eller kunna åberopas mot den som ville göra anspråk på en grundlagsskyddad rättighet (som den att få del av allmänna handlingar).²⁵

Utredningen medgav att det saknades garantier för att förbuden inte skulle kunna meddelas utan tillräckliga skäl eller rentav godtyckligt, men resonerade att en sådan risk alltid föreligger i de fall då rättsordningen ger enskilda befogenhet att råda över sin egendom. I anslutning till detta noterade man att om t.ex. ett kommunalt och allmänt tillgängligt bibliotek ville meddela ett förbud torde det krävas stöd i reglemente eller motsvarande.

Som skäl för den rumsliga utvidgningen av straffbestämmelsen förde utredningen bl.a. fram att tillträdesförbud är en naturlig skyddsåtgärd från enskildas sida som dessutom fyller vissa allmänpreventiva funktioner, men att förbud får mycket liten effekt om det inte kan sanktioneras genom straffansvar. Utredningen diskuterade även våld och ordningsstörningar på idrottsanläggningar och som det får förstås menade man att bestämmelsen skulle ge skydd mot intrång i alla slags lokaler så länge ett förbud hade meddelats den enskilde.²⁶

3.4.3 Den första bearbetningen av förslagen

Sedan vissa remissinstanser, bl.a. Riksåklagaren, Brå och Stockholms universitet, ställt sig tveksamma till eller avstyrkt förslaget inhämtade regeringen under hand synpunkter på en variant av Trygghetsutredningens förslag till straffbestämmelse.²⁷ Förslaget hade följande lydelse.

²⁴ Se SOU 1995:146, s. 242–244.

²⁵ Se SOU 1995:146, s. 264.

²⁶ Se SOU 1995:146, s. 243.

²⁷ Se beskrivningen i Ds 2002:25 s. 21.

För olaga intrång döms också den som av en behörig person nekas att få komma in i eller uppmanas att lämna en plats, även om allmänheten har tillträde dit, men trots detta tränger sig in eller stannar kvar där. Är gärningen att anse som ringa skall inte dömas till ansvar.

Förslaget ifrågasattes bl.a. av Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen. Kritiken gick i huvudsak ut på att förslaget medförde en risk för att skyddet mot olaga diskriminering och andra former av ovidkommande särbehandling skulle urholkas.²⁸

3.4.4 Den andra bearbetningen av förslagen

Lagrådsremissen år 2000

År 2000 lagrådsremitterade regeringen²⁹ förslagen från Trygghetsutredningen i ännu en bearbetad form, med hänsyn tagen till synpunkterna som inkommit under hand på det tidigare förslaget, främst från ombudsmännen mot diskriminering. I en ny 6 a § i 4 kap. brottsbalken föreslogs att straffbestämmelsen om olaga intrång skulle ges följande lydelse.

6 a § Den som, i annat fall än som avses i 6 §, obehörigen tränger in i eller stannar kvar i ett kontor, en fabrik, en annan byggnad eller ett fartyg, på en upplagsplats eller på ett annat liknande ställe dit allmänheten inte har tillträde döms för olaga intrång till böter.

För olaga intrång döms också den som av en behörig person meddelats ett sakligt grundat och tydligt motiverat besked att just han eller hon inte har tillträde till en lokal eller en inhägnad plats, men trots beskedet tar sig in där. Detta gäller även om allmänheten har tillträde dit.

Regeringen delade Trygghetsutredningens bedömning att straffbestämmelsen skulle gälla lokaler eller inhägnade platser tillgängliga för allmänheten, men tyckte sig sakna resonemang om hur begreppet obehörigen skulle tolkas; vad som skulle krävas för att bli obehörig enligt straffbudet. Man menade att utredningens förslag medförde ett vitt tillämpningsområde med möjlighet att meddela generella förbud för någon viss person eller vissa grupper av personer att under en tid komma in i en lokal som normalt var öppen för allmänheten.

²⁸ Se beskrivningen i Ds 2002:25 s. 21 och 22.

²⁹ Se Lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000.

Man såg framför sig att t.ex. åldersgränser sätta av en restaurang kunde grunda obehörighet i den mening som utredningen föreslagit.³⁰

Specialregleringen i bestämmelsens andra stycke tillkom med hänvisning till kravet på förutsebarhet; regeringen avsåg att avgränsa det straffbara området på ett tydligt sätt.

Sakligt grundat syftade till att – från beskedet att någon inte har rätt att tillträda – exkludera förhållanden som var ovidkommande, slumpartade eller rent av stridande mot lag eller andra skyddsvärda intressen. Begreppet tog sikte på ett faktiskt förhållande hänförligt till den aktuella personen och grundat på objektiva omständigheter, varför bedömningen av om saklig grund förelegat skulle kunna falla ut olika beroende på vilken lokal och verksamhet som var aktuell. Under alla förhållanden skulle en omständighet som innebar olaga diskriminering eller en ovidkommande särbehandling (t.ex. att en näringsidkare ogillat en person eller en persons utseende), inte kunna utgöra saklig grund. Detta eftersom sådana omständigheter inte kunde anses vara objektiva. Omständigheter som tidigare brottslighet eller ordningsstörande beteende på platsen eller annars, eller berusning, dvs. förhållanden hänförliga till personens agerande, skulle dock kunna utgöra saklig grund, liksom krav på viss ålder för tillträde, under förutsättning att kravet upprätthölls konsekvent.³¹

Lokutionen *just han eller hon* markerade att den sakliga grunden var tvungen att ligga i förhållanden hänförliga till den aktuella personen. Nekandet av nya besökare till exempelvis en fullsatt restaurang skulle alltså falla utanför detta. Utan ett sådant krav resonerade regeringen att straffansvaret slumpartat kunde träffa ett stort antal personer och att det skulle vara svårt för den enskilde att veta om förhållandet som åberopats var hänförligt till denne själv eller ej. I linje med detta tänkte regeringen sig att förbudet måste delges den enskilde och att en förbudsskylt eller liknande som riktar sig till en grupp personer inte kunde grunda straffansvar vid överträdelse.³²

Kravet på *tydligt motiverat besked* skulle markera att de faktiska förhållanden som åberopades till stöd för att neka personen tillträde tydligt måste framgå. Några formkrav för beskedet ställdes dock inte upp. I stället resonerades om lokalinnehavarens intresse av att säkra och dokumentera bevisning om beskedet.³³

³⁰ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 14.

³¹ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 16–18.

³² Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 16, 17 och 25.

³³ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 19.

Behörig person att lämna beskedet syftade på ägaren eller innehavaren av en nyttjanderätt till en lokal eller en inhägnad plats, i många fall även personer med ställnings- eller uppdragsfullmakt, t.ex. med anledning av anställning, avtal, sedvänja eller uppdrag. Som vanliga exempel på behöriga personer att lämna ett besked nämndes butiksanställda och s.k. matchvärdar.³⁴

Även om markerade att det inte var en förutsättning för straffansvar att platsen var allmänt tillgänglig. Andra stycket skulle alltså tillämpas även om lokalen eller platsen var sådan att allmänheten hade tillträde dit. Ett inträngande i en lokal som var stängd för allmänheten nattetid var alltså tänkt att falla under bestämmelsens första stycke.³⁵

Med *lokal* avsågs inte bara upplåtna lokaler och byggnader som innehas med äganderätt eller tomträtt utan även bibliotek eller myndighetslokaler och med *inhägnad plats* t.ex. en idrottsarena, uteservering eller inhägnad marknadsplats. Gator, torg, parker, skog och mark skulle inte träffas av bestämmelsen med mindre än att de genom staket eller tydlig gränsmarkering avskilts, som t.ex. kan vara fallet med ett marknads- eller festivalområde. I begreppet *plats* ansågs även ligga en geografisk begränsning, så att mycket vidsträckt inhägnade områden, t.ex. vilthägn, inte skulle omfattas av bestämmelsen.³⁶

Med uttrycket *tar sig in* avsågs inte betvingande av fysiskt motstånd; att gå in i en lokal trots beskedet – även om ingen märkte det – skulle räcka för uppfyllande av rekvisitet.³⁷

Som bekant omtalade inte den föreslagna lagtexten någon tidsperiod för förbudet, men regeringen menade att förbudet skulle kunna gälla under en viss tid och inte enbart vid tillfället då det lämnats. Om en förbudstid inte angetts i samband med beskedet skulle förbudet dock anses gälla endast vid tillfället för beskedet. Var det fråga om ett visst evenemang, t.ex. en fotbollsmatch, och tidsangivelse saknades, menade regeringen att förbudet borde anses gälla under den tid evenemanget pågick och i annat fall under aktuell dag eller kväll. Var det fråga om berusning borde förbudet endast anses gälla under den tid omständigheterna som utgjorde saklig grund förelåg, dvs. så länge personen var berusad. Rörde det sig om att personen tidigare betett

³⁴ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 19 och 24.

³⁵ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 25.

³⁶ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 15 och 25.

³⁷ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 25.

sig ordningsstörande tänkte regeringen sig att förbudet skulle kunna gälla en längre tid; dock under alla förhållanden högst ett år.³⁸

Om den person som nekats tillträde släpptes in av en behörig person resonerade regeringen att detta i många fall skulle innebära att förbudet upphävts, men påpekade att:

Om tillträdesförbudet dock fortfarande är gällande och detta faktum omfattas av uppsåt hos den som tar sig in kan det inte frita honom från ansvar att han släpps in av en person som inte kände till tillträdesförbudet.³⁹

Som underliggande skäl för förslagen framfördes bl.a. att det straffrättsliga skyddet för den som med stöd av t.ex. äganderätten förfogar över en lokal eller plats behövde stärkas. Man ansåg att förbättrade möjligheter att förhindra personer som utgjorde risk för allmän ordning att ta sig in på vissa platser där allmänheten vistades var ägnat att motverka ordningsstörningar, bråk m.m. och skydda de som arbetade och vistades på platserna. I sammanhanget nämndes även brottslighet relaterad till idrottsevenemang.

Lagrådsremissen bemötte remisskritik som gick ut på att förbuden kunde få långtgående konsekvenser för t.ex. personer i glesbygd, vilka vid förbud kunde få svårt att få tag på vissa varor eller tjänster, och medföra de facto-inskränkningar i rätten att ta del av allmänna handlingar. Det påtalades att sistnämnda rätt inte lagligen fick inskränkas genom sådana förbud som det nu var fråga om men att det, liksom med varor och tjänster, kunde vara möjligt att finna praktiska lösningar som ändå möjliggör tillgång till allmänna handlingar.

De föreslagna kraven på saklig grund och tydlig motivering var ägnade att minska risken för godtycke och diskriminering, vilket var farhågor som vissa remissinstanser uttryckt. I sammanhanget påtalades även att poliser och ordningsvakter, som i och med straffbestämmelsen (och utifrån bestämmelserna i polislagen) skulle ha rätt att avvisa, avlägsna eller omhänderta personer vid överträdelser, borde ha att pröva rekvisiten i bestämmelsen, dvs. om personen fått ett sakligt grundat och tydligt motiverat besked innan företagandet av ett avvisande eller någon liknande åtgärd.⁴⁰

Någon ändring av straffskalan, som var böter eller – vid grovt brott – fängelse i högst två år föreslogs inte.

³⁸ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 19 och 20.

³⁹ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 19.

⁴⁰ Se lagrådsremissen Olaga intrång av den 24 februari 2000, s. 19–21.

Lagrådets yttrande

Lagrådet yttrade sig över förslaget samma år⁴¹ och godtog då införandet av en laglig möjlighet att bestraffa den som bryter mot ett förbud att ta sig in i exempelvis en allmänt tillgänglig affärslokal. Detta med hänvisning till att det redan stod t.ex. en butiksägare fritt att inte acceptera vissa personer som kunder. Dessutom menade man att det var rimligt att vissa tillgreppsbenägna och ordningsstörande personer kunde förbjudas tillträde till för allmänheten tillgängliga lokaler. Lagrådet tillstyrkte dock inte den föreslagna lagändringen; detta på grund av straffbudets utformning.

Inledningsvis ifrågasattes om inte förslaget innebar en alltför långtgående utvidgning av kriminaliseringen. Det påpekades att det inte framgick om lokaler och inhägnade platser som var offentliga enligt ordningslagen (t.ex. staketomgärdade parker, inomhustorg, gallerior samt Stockholms tunnelbana och centralstation) omfattades av straffbestämmelsen. Enligt Lagrådet verkade det för långtgående att bestämmelsen skulle omfatta sådana ställen, inte minst om de innehades av stat eller kommun. Man ansåg vidare att det kunde diskuteras om straffbestämmelsen skulle täcka områden som inhägnats för att skydda särskild verksamhet, t.ex. fabriker, kraftverk eller byggnationer.⁴²

Vidare påpekades att rekvisiten *behörig person* samt *sakligt grundat och tydligt motiverat besked* kunde medföra tillämpningsproblem vilka var ägnade att minska effektiviteten av kriminaliseringen. Detta då en misstänkt skulle kunna invända att beslutet om förbud inte var sakligt grundat eller tillräckligt tydligt motiverat, eller att någon i lokalen som en tid efter beskedet släppt in denne varit behörig och därmed upphävt det tidigare förbudet. Det framhölls att rekvisit av sådana slag passade dåligt in i brottsbalken.

Lagrådet påpekade även att det inte ställdes något krav på att ett beteende som lagts till grund för ett förbud förekommit på den plats som förbudet skulle avse och frågade sig i vilken utsträckning exempelvis en ertappad snattare kunde meddelas förbud att besöka en butik där brottet inte begåtts, eller andra butiker i samma affärskedja i ett visst köpcentrum eller rentav på en hel ort.

Lagrådet ansåg även det vara en brist att tidsaspekten rörande förbuden var dåligt belyst och inte kom till uttryck i lagtexten samt att

⁴¹ Se Lagrådets yttrande av den 7 mars 2000 över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

⁴² Se Lagrådets yttrande av den 7 mars 2000 över förslag till lag om ändring i brottsbalken, s. 1–3.

det inte framgick hur ett förbud förhöll sig grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Vidare påtalades det lagtekniska problemet med att bestämmelsens andra stycke kunde bli tillämpligt samtidigt som bestämmelsen om olaga intrång i första stycket. Lagrådet påpekade även att polisens möjligheter att ingripa mot en person som överträdde förbudet (dvs. vid fullbordat brott) inte torde vara så stora, till skillnad från vid brott jämlikt första stycket (för den bestämmelsen omfattade ju momentet *kvarstannande*).

Därtill lyfte Lagrådet fram att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet kunde övervägas att i en särskild lag ange förutsättningarna för tillträdesförbud och hur sådana skulle utformas och hänvisade till bl.a. (den då gällande) lagen om besöksförbud.⁴³

3.4.5 Förslag utarbetade till följd av lagrådsyttrandet

Ds 2002:25

Med hänsyn till bl.a. Lagrådets invändningar utarbetades det inte någon proposition. Lagrådets uppmaning om att överväga en särskild lag om tillträdesförbud bar dock frukt en tid senare. I en departementspromemoria år 2002 (Ds 2002:25) föreslogs nämligen en sådan, vilken skulle gälla idrottsanläggningar och affärslokaler.

Av intresse är särskilt följande bestämmelser i förslaget.⁴⁴

1 § Enligt denna lag får förbud meddelas för en person att tillträda och vistas i vissa lokaler och på vissa platser även om lokalen eller platsen är sådan att allmänheten har tillträde dit (tillträdesförbud). Lagen påverkar inte den rätt som i övrigt tillkommer den som förfogar över en plats eller en lokal att besluta om tillträde till lokalen eller platsen.

2 § Den som begått brott i en lokal som huvudsakligen utgör en affärslokal får, om brottet riktats mot näringsidkaren eller någon som vistas i lokalen, meddelas förbud att under viss tid tillträda och vistas i lokalen.

Ett sådant förbud skall meddelas av näringsidkaren eller den som av näringsidkaren fått ett särskilt uppdrag att meddela ett sådant förbud.

[--]

4 § Ett besked om tillträdesförbud skall vara skriftligt och ange tiden och platsen för det brott som utgör grunden för förbudet.

⁴³ Se Lagrådets yttrande av den 7 mars 2000 över förslag till lag om ändring i brottsbalken, s. 4–6.

⁴⁴ Se Ds 2002:25, s. 7 och 8.

5 § Ett tillträdesförbud får upphävas av den som meddelat förbudet. Ett tillträdesförbud enligt 2 § upphör att gälla senast ett år från tidpunkten för brottet på vilket tillträdesförbudet grundas. [...]

6 § Förbudet får inte avse någon sådan offentlig plats som avses i ordningslagen (1993:1617) eller inskränka enskildas möjligheter att använda allmänna kommunikationer.

[--]

Promemorian tog fasta på Lagrådets (principiella) godtagande av straffsanktionerade tillträdesförbud till affärslokaler och resonerade om olika lagtekniska lösningar. Man konstaterade att det varit mycket svårt att tillgodose synpunkter som framkommit under beredningen av lagstiftningsprodukter härrörande från Trygghetsutredningens förslag, dvs. ett utvidgat tillämpningsområde för bestämmelsen i 4 kap. 6 § brottsbalken, och att en sådan reglering med nödvändighet skulle bli relativt generell.

Man ansåg att en fördel med att konstruera ett regelsystem av samma slag som (dåvarande) besöksförbudslagen var att det skulle minska risken för dels oklarheter gällande det meddelade förbudet i fråga, dels tillämpningssvårigheter vad gäller själva straffbestämmelsen. Som nackdelar lyftes fram komplikationerna och tidsutdräkten för den enskilde att få till stånd ett tillträdesförbud, och att uppbyggnaden och administrationen av ett sådant system skulle vara kostnadsdrivande för rättsväsendet. Nackdelarna med ett system helt utformat efter besöksförbudslagen ansågs väga över. En reglering i särskild lag föreslogs dock.⁴⁵

Utgångspunkten för förslaget var att balansera behovet av effektiva medel för den som ville skydda en lokal eller plats från ovälkomna personer med intresset av att inte onödigtvis inskränka möjligheten för alla att vistas i lokaler och på platser som allmänheten normalt relativt fritt kan välja att besöka. Det straffbara området avgränsades därför till butiker och idrottsanläggningar, dvs. lokaler där behovet av skydd gjorde sig särskilt gällande. Man tog fasta på delar av Lagrådets synpunkter genom att i 6 § exkludera offentliga platser, och – för en enhetlig tillämpning gällande järnvägsstationer, flygplatsbyggnader och andra liknande utrymmen för allmänna kommunikationer – vissa ytterligare lokaliteter som terminaler, vänthallar, biljetthallar

⁴⁵ Se Ds 2002:25, s. 25–27.

etc. vilka (utifrån dåvarande rättsläge) inte utgjorde offentliga platser enligt ordningslagen.

Med hänvisning till principerna om förutsebarhet och likabehandling avgränsades enligt förslagen straffansvaret till fall av angrepp mot vissa grundläggande skyddsvärda intressen genom att det uppställdes krav på att personen i fråga skulle ha gjort sig skyldig till brott i affärslokalen för att få meddelas förbud. En sådan reglering ansågs överskådlig och lättillämpad och var därför att föredra framför en reglering som byggde på en bedömning av risken för att en person skulle agera på ett visst sätt i framtiden. En annan fördel som lyftes fram var att regleringen säkerställde att de omständigheter som åberopats som grund för tillträdesförbudet kunde bevisas i ett framtida brottmål.⁴⁶

Kravet på att brottet skulle ha begåtts i affärslokalen (2 §) mot näringsidkaren själv eller någon som vistats i lokalen (i egenskap av arbetstagare eller kunder) ansågs utgöra en nödvändig begränsning av förbudet.

Vidare var kravet på direkt koppling mellan förbudet och affärslokalen där brottet förövats (2 §, jfr ”meddelas förbud att under viss tid tillträda och vistas i lokalen”) tänkt att begränsa förbudets räckvidd i tid och rum. Det ansågs nämligen väl långtgående att ett brott i en butik skulle ligga till grund för meddelande av tillträdesförbud till ett flertal eller samtliga butiker på en ort. I linje med detta resonemang ansågs det inte rimligt att en affärsinnehavare gavs rätt att förbjuda någon tillträde till en annan affärsinnehavares butik. På det praktiska planet förutsåg man därtill problem med att vissa butiksinnehavare i en butikskedja eller köpcentrum kunde anse att ett förbud som meddelats på deras vägnar var obehövligt och skulle hävas. I anslutning här till belystes problematiken med att ha förbud som var obegränsade rumsligt, särskilt i köpcentrum – där gångstråk mellan de olika butikerna inte utgör en del av någon affärslokal och i vissa fall är offentliga enligt ordningslagens bestämmelser.⁴⁷

Formkravet skriftlighet (4 §) motiverades med att överträdelser av förbud skulle mötas av en allvarlig sanktion i form av straffansvar, låt vara att kravet kunde medföra tillämpningsproblem och antas sänka kriminaliseringens effektivitet. Man ansåg att det för den som meddelar ett tillträdesförbud borde vara angeläget att innehållet be-

⁴⁶ Se Ds 2002:25, s. 27–30.

⁴⁷ Se Ds 2002:25, s. 31.

gränsas till uppgifter som är enkla att ta fram. Utan att beröra det intresse som den enskilde har av att inte inkriminera sig själv tillades att den som träffas av ett förbud borde vara intresserad av att få dokumenterat när och var det brott som åberopats till grund för förbudet förövats, eftersom det skulle avgöra förbudets räckvidd i tid och rum. I promemorian medgavs dock att den person som träffas av ett förbud kunde antas vara ovillig att medverka till att formkravet uppfylls och därtill inte var ålagd någon rättslig skyldighet att visa upp legitimation. Därför var det inte aktuellt att införa ett formkrav om att meddelandet om förbud skulle innehålla personuppgifter. För förbudets giltighet skulle inte heller krävas att det skriftliga meddelandet faktiskt togs emot av personen i fråga.

I promemorian resonerades det vidare om att en rad andra omständigheter än tiden och platsen för det brott som utlöst förbudet kunde bli tvistiga, t.ex. vad för slags brottslig gärning som åberopats, vem som meddelat förbudet och vem det avsåg. I promemorian förutsattes därför att den som meddelat ett förbud också skulle göra en polis-anmälan avseende brottet och säkra bevisning från vittnen etc. om omständigheter som kunde bli tvistiga.

Vad gäller behörighetsfrågan ansågs det finnas risker med att låta någon annan än näringsidkaren själv meddela tillträdesförbud. Bl.a. förutsågs att en person vid skilda tillfällen kunde få olika besked från olika personer med ställningsfullmakt i butiken. Lokutionen i 2 § andra stycket ansågs ge näringsidkaren möjlighet att utifrån egna önskemål och organisation inrätta ett system som passade.

Vad gäller förbudstiden menades i promemorian att tillträdesförbud normalt skulle komma att meddelas omedelbart efter ett uppdagat brott och att förbudet inte borde gälla längre än ett år från brottstillfället (5 § andra stycket första meningen).

Rörande tillträdesförbudens förhållande till grundlagsskyddade fri- och rättigheter vidgicks det i promemorian att det i undantagsfall skulle kunna uppstå situationer där ett tillträdesförbud begränsade t.ex. tryckfrihetsförordningens spridningsrätt. Man menade att sådana förhållanden måste beaktas vid ställningstagandet till om ett förbud överhuvudtaget skulle få meddelas, och påtalade att lagen utslutande skulle gälla platser och lokaler som privata subjekt förfogade över.⁴⁸

⁴⁸ Se Ds 2002:25, s. 32–36 och 39–41.

Remissbehandlingen

Under remissbehandlingen rönte förslaget omfattande kritik, främst i den del som avsåg affärslokaler.

Enligt JO innebar konstruktionen att ge ett enskilt rättssubjekt rätt att utfärda ett straffsanktionerat förbud riktat till viss person att staten ställt den straffrättsliga sanktionsapparaten till förfogande för ena parten i syfte att underlätta för denne att tillgodose sina intressen. Man påpekade att i de fall lagstiftaren velat öppna en möjlighet att rikta ett förbud till en enskild person i syfte att begränsa dennes handlingsmöjligheter, så hade beslutanderätten lagts på ett offentligt organ och omgärdats av rättssäkerhetsgarantier (som i fallen med besöksförbud och näringsförbud). JO kritiserade avsaknaden av ett krav på proportionalitet mellan förbudet och det bakomliggande brottet, liksom avsaknaden av en begränsning till brott som föll under allmänt åtal (varför t.ex. brottet förolämpning skulle kunna grunda ett förbud). Vidare kritiserade JO att det inte skulle krävas ett lagakraftvunnet konstaterande av brottet som lagts till grund för tillträdesförbudet och att ”skuldfrågan” med dess komplicerade överväganden i stället skulle avgöras av den förbudsutfärdande parten – en lekman. Därtill skulle åtal för överträdelse av tillträdesförbudet innebära att domstolen skulle behöva göra en prövning av skuldfrågan för själva det förbudsgrundande brottet, vilket enligt JO kunde ifrågasättas med hänsyn till den oskuldspresumtion som följer av den Europakonventionsstadgade rätten till en rättvis rättegång. JO pekade även på den omständigheten att en näringsidkare saknar de formella utredningsbefogenheter som tillkommer polisen och därför skulle ha svårt med att säkra bevisning om t.ex. den förbjudnes identitet och med delgivning av beskedet om tillträdesförbud. Enligt JO var dessa brister ägnade att äventyra sanktioneringen av förbuden.⁴⁹

Flera andra remissinstanser, exempelvis Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Advokatsamfundet och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, hade liknande betänkligheter. De pekade på att det saknades en legaldefinition av vilka brott som kunde kvalificera för förbud, att giltighetstiden inte behövde framgå av det skriftliga meddelandet samt att det inte fanns något krav på att den förbjudna personen skulle få del av meddelandet eller ens finnas omnämnd med

⁴⁹ Se JO:s remissvar av den 9 september 2002 i Justitiedepartementets ärende Ju96/370/L5, särskilt s. 1 och 3–5.

namn i det dokument om förbudet som skulle ligga till grund för straffansvar.

Riksåklagaren ifrågasatte själva kriminaliseringen och påtalade att överträdelser av de intressen som ett tillträdesförbud avsåg att skydda (ägenderätten, rätten till liv och hälsa samt frihet och frid i affärslokalen) redan var kriminaliserade genom olika straffbestämmelser i brottsbalken. Då ett straffsanktionerat förbud i praktiken kunde jämföras med ”förberedelse” till de brottstyper som var förbudsgrundande (t.ex. stöld och olaga hot) skulle förbudet kunna ses som en tilläggsanktion i förhållande till påföljden för det underliggande brottet, vilket enligt Riksåklagaren var betänkligt och gav upphov till konkurrensfrågor. Man menade även att sociala och rättspolitiska konsekvenser av förbuden skulle vara svåra att överblicka. Det kunde t.ex. inte anses rimligt att en person på en liten ort skulle förbjudas tillträde till den enda livsmedelsaffären där. Vidare ifrågasattes det att exempelvis restauranger skulle åtnjuta samma skydd som butiker.⁵⁰

Till skillnad från tidigare förslag på området godtog nu ombudsmännen mot diskriminering förslaget i sak, dock med vissa anmärkningar.

På grund av den omfattande remisskritiken utarbetades det inte någon lagrådsremiss, varken rörande affärslokaler eller idrottsanläggningar.⁵¹

Ds 2004:50

Efter fortsatta propåer från idrottsrörelsen togs år 2004 en ny departementspromemoria fram (Ds 2004:40), vilken nu avsåg tillträdesförbud till enbart idrottsarrangemang. Promemorian remissbehandlades och omarbetades så småningom till propositionen (2004/05:77) med lag om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. Förslaget mötte inte några invändningar i riksdagen och lagen trädde i kraft den 1 juli 2005.

⁵⁰ Se Riksåklagarens remissvar av den 9 september 2002 i Justitiedepartementets ärende Ju96/370/L5, särskilt s. 2 och 4.

⁵¹ Se prop. 2004/05:77 s. 12.

3.4.6 Egendomsskyddsutredningens förslag

Frågan om tillträdesförbud till butiker utreddes på nytt först år 2012, i och med ett uppdrag till Egendomsskyddsutredningen.⁵²

Utredningen gjorde en genomgång av det tidigare lagstiftningsarbetet och konstaterade att det saknades en allmän diskussion om synen på straffsanktionerade individuella förbud mot visst oönskat beteende i relation till principerna för kriminalisering. Enligt utredningen hade det tidigare arbetet i stället fokuserat på hur förbuden skulle avgränsas för att bli effektiva och rättssäkra samt inte alltför betungande för den som åläggs dem. Utredningen menade att skälen för att införa en särskild lag som möjliggjorde tillträdesförbud, dvs. kriminalpolitiska sådana – att tillgreppsbrott av bl.a. bötesimmuna personer som därtill uppträdde aggressivt och hotfullt i samband med brotten vållade stora ekonomiska skador – var mindre starka än skälen mot att införa en sådan lag.

Utredningen resonerade inledningsvis om att straffsanktoneringen av överträdelser av kontaktförbud och tillträdesförbud till idrottsarrangemang innebar en kriminalisering av ett slags förstadier till brott, vars syfte var att förebygga och förhindra särskilt integritetskränkande brott respektive allvarliga ordningsstörningar. Det intresse som ett straffsanktonerat tillträdesförbud till butiker skulle skydda ansågs inte vara så allmänt och de handlingar som kunde utgöra överträdelser av intresset ansågs inte så integritetskränkande att en inskränkning i den grundlagsskyddade rätten till rörelsefrihet var motiverad. Man påpekade att tillgreppsbrott nämligen inte kunde betraktas som lika allvarliga som t.ex. brott mot person. Vidare påpekades att ordningsstörningar i butik var betydligt mindre vanligt förekommande än ordningsstörningar vid idrottsarrangemang.⁵³

Utredningen gjorde även vissa invändningar mot adekvansen av en reglering med tillträdesförbud till butik. Den ifrågasatte varför straffhot vid överträdelse av ett förbud skulle verka mer avhållande än straffhotet för själva tillgreppsbrottet (särskilt i förhållande till bötesimmuna gärningsmän). Man såg framför sig att betydande undantag från möjligheten att meddela förbud skulle behöva göras, för att t.ex. inte riskera att utesluta någon från lokaler där det till-

⁵² SOU 2013:85, se t.ex. s. 28.

⁵³ Se SOU 2013:85, s. 356–358.

handahålls viktiga samhällstjänster (eller där verksamhet bedrivs av statligt monopol).

Utredningen ansåg förbuden utgöra så betydande ingrepp i den enskildes liv att de endast borde få utfärdas av företrädare för rättsväsendet och att den enskilde – med hänvisning till rätten till effektivt rättsmedel – borde få överklaga besluten. Mot denna bakgrund ansågs en ordning i vilken fysiska eller juridiska personer gavs rätt att själva utfärda förbud olämplig. Även om beslutanderätten skulle vila på rättsväsendets företrädare tyckte utredningen sig inte kunna motivera att ökade resurser skulle allokeras till detta, i ljuset av rättsväsendets betydligt mer angelägna uppgifter att skydda enskildas liv och hälsa (exempelvis inom ramen för kontaktförbud).⁵⁴

Utredningen bedömde mot denna bakgrund att det inte borde införas en särskild lag om tillträdesförbud till butik. För att ge regeringen ett bredare underlag övervägdes dock två alternativa lösningar.

Den ena var en utökad kriminalisering av försök till tillgrepp, så att försök till ringa stöld skulle bli straffbart. Man konstaterade att det skulle innebära ett avsteg från de principer som gäller för de andra centrala förmögenhetsbrotten (att ringa sådana ej är straffbara på försöksstadiet). Vidare ansågs det inte givet att kriminaliseringen skulle vara effektiv, med hänvisning till att det är svårare att bevisa försöksbrott än fullbordade brott, och att sådana bevisfakta som läggs till grund för slutsatsen att det är fråga om ett försöksbrott ändå ofta leder till att gärningen bedöms som försök till brott av normalgraden (ett exempel som angavs var medförandet av verktyg som tyder på tillgreppsavsikt).

Den andra var en lag som gav butiksägare möjlighet att med straffrättsligt bindande verkan för enskilda utfärda förbud mot att vistas i en utpekad butikslokal. För att regleringen skulle vara godtagbar, inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv, menade utredningen att den måste omfatta bl.a. en begränsning av förbudet i tid och rum samt till straffmyndiga personer, krav på delgivning, förbud mot diskriminering samt rätt till domstolsprövning.⁵⁵

Enligt utredningen kunde en lag med dessa utgångspunkter utformas ungefär enligt följande.⁵⁶

⁵⁴ Se SOU 2013:85, s. 358 och 359.

⁵⁵ Se SOU 2013:85, s. 360 och 361.

⁵⁶ SOU 2013:85, s. 362.

1 § Den som äger eller förestår en rörelse som från fast lokal bedriver försäljning riktad mot allmänheten får förbjuda en person som är över femton år att vistas i lokalen. Ett sådant förbud ska grundas på att personen vid upprepade tillfällen har

1. gjort sig skyldig till tillgrepp i lokalen, eller
2. uppträtt kraftigt störande mot personal eller andra närvarande i lokalen.

2 § Ett förbud får utfärdas endast om skälen för förbudet uppväger det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den som förbudet riktas mot. Ett förbud får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.

3 § Ett förbud får gälla högst sex månader och enbart avse en viss utpekad lokal. Förbudet får förlängas med högst sex månader i taget, om den som förbudet gäller har brutit mot detta vid flera tillfällen eller om det finns andra särskilda skäl för det. Förbudet kan när som helst upphävas av den som har meddelat det.

4 § Förbudet ska vara skriftligt. Skälen för förbudet ska framgå av beslutet. Förbudet gäller först när beslutet har delgetts den berörde enligt reglerna om stämningsmannadelgivning i delgivningslagen (2010:1932).

5 § Meddelas ett förbud får den mot vilken förbudet gäller ansöka hos åklagare om att förbudet upphävs. Förbudet gäller oberoende av att prövning begärts. Bifalls ansökan ska åklagaren undanröja förbudet.

Om ansökan inte bifalls får den mot vilken förbudet gäller skriftligen överklaga åklagarens beslut hos den tingsrätt inom vars domkrets förbudet har meddelats. Överklagandet ska ges in till åklagaren. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden, om inte annat sägs i denna lag.

[--]

Eftersom utredningen inte föreslog en lag om tillträdesförbud till butiker lämnades ingen författningskommentar till bestämmelserna. Regeringen gick inte vidare med denna del av utredningens förslag.

3.4.7 Utredningen inför tillträdesförbudslagen

Några år efter Egendomsskyddsutredningens betänkande väckte riksdagen frågan om tillträdesförbud till bl.a. butiker på nytt genom tillkännagivanden⁵⁷ och år 2018 gav regeringen en utredare i uppdrag⁵⁸ att undersöka möjligheten att vid straffansvar stänga ute personer från butikslokaler, simhallar och andra liknande platser där allmänheten har tillträde.

Som relevanta intressen identifierade utredaren skyddet för person och egendom samt i viss mån även skyddet mot allmänna ordnings- och säkerhetsstörningar, vilka i och för sig skulle vara godtagbara som grund för kriminalisering. Utredaren delade Straffanvändningsutredningens (SOU 2013:38) uppfattning att de beteenden som straffbeläggs genom tillträdesförbud närmast kan anses som förstadier till de ageranden som man ytterst vill motverka. Utredaren resonerade om att avståndet mellan det kriminaliserade beteendet och skyddsintressena var förhållandevis stort, att det för straffansvar enbart krävs att personen befinner sig på förbudsplatsen och att det till skillnad från de traditionella förstadieformerna inte krävs uppsåt i förhållande till det som återstår att göra för att ett fullbordat brott ska komma till stånd. Med hänsyn till detta och att beteendena som var aktuella för kriminalisering var normalt sett legitima menade utredaren (med hänvisning till bl.a. Straffanvändningsutredningens slutsatser) att en kriminalisering skulle användas i undantagsfall och för särskilt skyddsvärda intressen. Utredaren konstaterade att en reglering om tillträdesförbud skulle ta sikte på förmögenhetsbrott av vardagskaraktär, inte sällan begångna av återfallsförbrytare, och brott mot personal och besökare i butik, vilka i allmänhet ansågs vara av mindre allvarlig karaktär än de brott som kontaktförbudslagen tar sikte på. Mot den bakgrunden fann utredaren att de intressen som en reglering skulle ta sikte på inte var så skyddsvärda att en reglering kunde anses motiverad.⁵⁹

Omfattningen och konsekvenserna av stölder i butik var enligt utredaren väldokumenterade, medan läget verkade något mer oklart beträffande andra brott i butiker. Utredarens undersökningar visade att en tillträdesförbudsreglering kunde antas få betydelse för stölder som begås av återfallsförbrytare, vilka svarade för en mindre del av

⁵⁷ Se bet. 2016/17:JuU16, p. 42 och rskr. 2016/17:211.

⁵⁸ Se bilagan i Ds 2019:1.

⁵⁹ Se Ds 2019:1, s. 177, 178 och 182.

alla tillgreppsbrott men vars brottslighet rörde betydande värden, och förmodligen skulle få viss verkan på frekvensen av brott omfattande våld, hot och skadegörelse i butiker. Vad gäller effektiviteten av kriminaliseringen ifrågasatte dock utredaren, likt Egendomsskyddsutredningen, att straffhot för överträdelsen av förbudet skulle vara mer brottsavhållande än straffhotet för den brottslighet som fullbordas i lokalen (exempelvis stöld eller misshandel). Samtidigt konstaterades att det skulle vara lättare att upptäcka brott mot straffsanktionerade tillträdesförbud, då det endast krävs att någon befinner sig på en viss plats, än t.ex. tillgreppsbrott. För att få en avgörande betydelse för brottsfrekvensen menade utredaren emellertid att överträdelser skulle behöva följas upp och lagföras i större utsträckning än de brott som förbuden avser att motverka, vilket skulle kräva resursavsättning i hela rättsväsendet. Utredaren konstaterade, på ett liknande sätt som Egendomsskyddsutredningen hade gjort, att det framstod som tveksamt att avsätta resurser för dessa ändamål. Utredaren noterade även att personer som begår brott på de platser som undersöktes i utredningen inte sällan var under 15 år och att det inte kunde bli aktuellt med straffrättsliga åtgärder mot dem.⁶⁰

Enligt utredaren var rörelsefriheten inte något absolut hinder mot en reglering om tillträdesförbud till butik, men det påpekades att undantag måste göras för att inte utesluta personer från särskilt viktiga samhällsfunktioner. Med hänsyn till den inskränkning i rörelsefriheten som tillträdesförbud ändå skulle innebära menade utredaren att starka skäl fordrades för kriminaliseringen och ansåg det vara uteslutet att ge andra än företrädare för rättsväsendet befogenhet att utfärda besluten.

En samlad bedömning gav vid handen att skälen för att införa en tillträdesförbudsreglering inom ramen för en särskild lag inte var tillräckligt starka, varför utredaren förordade att en sådan inte skulle införas. I enlighet med uppdraget lämnade dock utredaren förslag till en författning om straffsanktionerade tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.⁶¹

Regeringen gick vidare med det sistnämnda författningsförslaget i den del som gällde butiker⁶² och den nya lagen trädde i kraft den

⁶⁰ Se Ds 2019:1, s. 177, 178, 184 och 185.

⁶¹ Ds 2019:1, s. 245–249, se även s. 181, 182 och 185.

⁶² Se prop. 2020/21:52.

1 mars 2021. Sedan en Brå-rapport⁶³ visat visst stöd för att brott och ordningsstörningar var ett problem på många badanläggningar och bibliotek och riksdagen riktat tillkännagivanden till regeringen även i denna del⁶⁴ gick regeringen vidare med utredningens förslag om nu nämnda lokaler och den regleringen, som togs in i den befintliga tillträdesförbudslagen rörande butiker, trädde i kraft den 1 juli 2022.⁶⁵

3.4.8 Ändringar i 4 kap. 6 § brottsbalken

Samtidigt med ändringarna av tillträdesförbudslagen trädde ändrade bestämmelser i 4 kap. 6 § brottsbalken i kraft. Språket moderniserades och vad gäller bestämmelsen om olaga intrång klargjordes att tillämpningsområdet skulle omfatta även gårdsplaner. Straffskalan för brott av normalgraden skärptes från böter till böter eller fängelse i högst ett år. För grovt brott skärptes straffskalan från fängelse i högst två år till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Samtidigt infördes i själva lagtexten tre omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott ska rubriceras som grovt.⁶⁶ Bestämmelsen i 4 kap. 6 § andra stycket har sedan den 1 juli 2022 följande lydelse.

Den som i annat fall än som avses i första stycket obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad eller ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats döms för olaga intrång till böter eller fängelse i högst ett år.

Till grund för ändringarna låg en promemoria, som hade tagits fram inom Justitiedepartementet mot bakgrund av att riksdagen tillkännaggett bl.a. att den såg behov av ett stärkt straffrättsligt skydd för djurhållare, livsmedelsproducenter och deras familjer mot trakasserier från djurskyddsaktivister och andra.⁶⁷

Vad gäller gårdsplaner hade Lantbrukarnas riksförbund påtalat att det var otydligt om dessa omfattades av tillämpningsområdet och påpekat att manifestationer av djurrättsaktivister förekommer på sådana platser. Promemorian konstaterade att det saknades klar och

⁶³ Se Brå, Rapport 2020:10, *Simhallar och bibliotek, En kartläggning av brott och ordningsstörningar*.

⁶⁴ Se bet. 2020/21:JuU13, p. 4 och rskr. 2020/21:169.

⁶⁵ Se prop. 2021/22:108, s. 11.

⁶⁶ Se prop. 2021/22:194, s. 20, 21 och 27–29.

⁶⁷ Se bet. 2019/20:JuU25 p. 37 och rskr. 2019/20:256. Se även promemorian av den 9 april 2021 i Justitiedepartementets ärende Ju2021/01508 s. 6.

enhetlig rättspraxis rörande sådana platser, särskilt för gårdsplaner som inte är inhägnade, försedda med förbudsskyltar eller inrättade för visst ändamål. I promemorian fördes resonemang om att det även utan sådana anordningar var lätt att urskilja en gårdsplan från allmän plats liksom från skog och natur där allemansrätt råder och det påtalades att rekvisitet obehörigen ger utrymme för en intresseavvägning i det enskilda fallet, så att handlingar som mer allmänt kan uppfattas som inte i egentlig mening klandervärda kan låtas falla utanför straffansvaret. Bl.a. utifrån dessa resonemang och i ljuset av att lagstiftaren på senare år intagit en strängare syn på kränkning av enskildas personliga integritet, frihet och frid samt behovet av ett effektivt straffrättsligt skydd föreslogs att bestämmelsen uttryckligen skulle omfatta även gårdsplaner. Regeringen delade den bedömningen och pekade på att bl.a. den brottsaktiva djurrättsaktivismen orsakade skada och otrygghet för lantbrukare.⁶⁸

När det gällde den rumsliga avgränsningen av straffansvaret övervägde regeringen att utforma en detaljerad bestämmelse av uppräknande slag. En sådan bestämmelse skulle vara lätt att tillämpa om den aktuella situationen föll in under ordalydelsen, men samtidigt medföra oöverblickbarhet och risk för att felaktigt uppfattas som uttömmande. Vidare skulle en sådan bestämmelse riskera att inte återspegla samhällsutvecklingen. Man valde så ”en väl avvägd uppräknings i kombination med vägledning om hur begreppen bör tolkas” och ersatte således tidigare uppräknings med färre begrepp som skulle fånga upp platserna som omfattas av det straffskyddade området. Den lösningen innebar enligt regeringen att risken minimerades för att nya platser i framtiden skulle uteslutas från tillämpningsområdet. Således avses det tidigare använda ”kontor, fabrik, annan byggnad” omfattas av begreppet byggnad, vilket enligt regeringen tveklöst innefattar även kontor, fabrikslokaler, enskilda arbetsrum, andra arbetsplatser, föreningslokaler, skolor och förskolor, stall samt trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i flerfamiljsfastigheter. Vidare avses det tidigare använda ”upplagsplats” samt skolgårdar till vilka allmänheten inte har fritt tillträde och som behöver kunna fredas mot obehöriga, omfattas av uttrycket ”på annan liknande plats”. Lagrådet hade ingen invändning mot förslagen i sak.⁶⁹

⁶⁸ Prop. 2021/22:194, s. 21–23.

⁶⁹ Prop. 2021/22:194, s. 21.

Vad gäller skärpningen av straffskalorna framhölls att en strängare syn på olaga intrång var befogad. En utblick mot liknande brottsbalksbrott gjordes. Höjningen av minimistraffet för grovt brott motiverades med att man ville åstadkomma en höjd straffnivå. Vad gäller kvalifikationsgrunden att en gärning har varit av särskilt farlig art påtalades bl.a. att sådana situationer som LRF hade berört – t.ex. intrång i olåsta djurstall – skulle kunna medföra att ett brott bedöms som grovt. Införandet av fängelse i straffskalan för olaga intrång av normalgraden syftade till att möjliggöra en nyansering av straffmätningen för det brottet och i anslutning härtill påtalades att skärpningen även skulle möjliggöra s.k. envarsgripanden enligt 24 kap. 7 § rättegångsbalken.⁷⁰

3.5 Gällande reglering om tillträdesförbud

3.5.1 Inledning

Med ägande-, nyttjande- eller liknande rätt till en viss lokal följer också en rätt att bestämma vem som får tillträda och vistas där, men ett utövande av den senare rätten genom exempelvis att neka en person tillträde till en lokal eller be en besökare att lämna densamma innebär inte nödvändigtvis att ett trotsande av beskedet medför en risk för straffansvar. Som framgår av ”Skrantahallen” NJA 1995 s. 84 omfattas inte butiker och troligen inte heller andra lokaler som är öppna för allmänheten, av straffbestämmelsen om olaga intrång. I sådana fall blir de rättsliga möjligheterna för rättighetshavaren att ingripa mot oönskvärda besökare mycket begränsade. Som framgår av redogörelserna för rätten att visats på allmän plats m.m. samt det tidigare lagstiftningsarbetet rörande tillträdesförbud och brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång, står två möjligheter till buds för den som vill utöva rätten att bestämma över sin lokal på de nu sagda sätten (här bortses från möjligheten att stänga lokalen för allmänheten, jfr ”Demonstranten som stannade kvar” NJA 2023 s. 1057).

Det ena sättet är att vidta praktiskt inriktade åtgärder som går ut på att tillse att lokalen inte blir helt fritt tillgänglig för allmänheten. Exempelvis kan en fysisk sluss konstrueras runt entrén eller bevakning

⁷⁰ Prop. 2021/22:194, s. 27–30.

av entrén ordnas, så att innehavaren i praktiken bestämmer vem som släpps in.

Det andra sättet är att ansöka om förbud enligt tillträdesförbudslagen. Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över platsen att begränsa tillträdet till denna och därmed kan rättighetshavaren både vidta praktiskt inriktade åtgärder och ansöka om förbud.⁷¹ I det följande redogörs översiktligt för tillträdesförbudslagen i dess nuvarande utformning.

3.5.2 Tillträdesförbudslagen

Formella förutsättningar för förbud

Tillträdesförbudslagen trädde såvitt avser butiker i kraft den 1 mars 2021 och den 1 juli 2022 trädde lagändringarna i kraft varigenom tillämpningsområdet utökades till badanläggningar och bibliotek. Lagen definierar inte respektive lokaltyp, men begreppens betydelse åskådliggörs i författningskommentarerna. Av dessa framgår att en butik som utgångspunkt är en lokal för försäljning av varor, en badanläggning är en anläggning med en eller flera bassänger som i huvudsak är inrättad för sim- eller badaktivitet eller en kombination av båda och ett bibliotek är en lokal som har till huvudsakligt syfte att förvara och tillhandahålla böcker, t.ex. i form av utlåning. Någon begränsning rörande vad som säljs respektive tillhandahålls i de olika lokaliteterna uppställs inte och den omständigheten att en annan verksamhet i lokalen förekommer än den som vanligen bedrivs i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek medför inte att lokalen i fråga faller utom lagens tillämpningsområde. Det är den huvudsakliga verksamheten som avgör om ett etablissemang kvalificerar som en butik, ett badhus eller ett bibliotek. Normalt sätt är lokalen eller anläggningen gränsen i fysisk bemärkelse men även viss verksamhet utanför kan omfattas.⁷² Helt öppna försäljningsställen eller icke-avgränsade ytor faller dock utanför tillämpningsområdet. Enligt tillträdesförbudslagen kan ett förbud avse någon av de tre lokaltyperna, förutsatt att där bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten. Sistnämnda krav går ut på att allmänheten ska ha tillträde till verksamheten som bedrivs på platsen. Vem som äger eller finansierar denna saknar emellertid bety-

⁷¹ 1 § tredje stycket tillträdesförbudslagen.

⁷² 1 § tillträdesförbudslagen, jfr prop. 2020/21:52 s. 99 och prop. 2021/22:108 s. 36.

delse.⁷³ Det finns inget hinder mot att låta ett beslut om förbud avse tillträde till flera olika lokaler, exempelvis en butik och ett bibliotek, eller flera etablissemang av samma slag, exempelvis två butiker.⁷⁴

Förbudsfrågan ska vara väckt genom en skriftlig ansökan från företrädaren för lokalen i fråga eller genom en anmälan av Polismyndigheten med samtycke från en sådan företrädare.⁷⁵

Förbud får bara avse den som är 15 år eller äldre.⁷⁶

Materiella förutsättningar för förbud

Materiellt är förbudsinstitutet i lagen byggt kring en bedömning av risken för vissa framtida ageranden av den förbudsaktuella personen. Till en butik, en badanläggning eller ett bibliotek kan förbud meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den förbudsaktuella personen kommer att begå brott i lokalen i fråga eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Brotten kan vara vilka som helst, så länge de har koppling till den aktuella lokalen och de intressen som lagen avser att skydda, och med allvarliga trakasserier avses beteenden som inte nödvändigtvis är straffbara, men som ändå utgör kännbara kränkningar (det kan exempelvis röra sig om att besvära eller skrämma en person i lokalen). Avseende just bibliotek kan ett tillträdesförbud även meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för vissa andra icke-brottsliga ageranden av den förbudsaktuella personen, nämligen att denne kommer att väsentligt störa verksamheten (genom exempelvis berusat, högljutt eller aggressivt uppträdande om det når upp till viss nivå), eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom (exempelvis genom grovt vårdslös förstörelse av egendom som är dyr eller svår att ersätta).⁷⁷

Riskbedömningen ska göras samlat och nyanserat. Ger den vid handen en klar och konkret risk för något av de uppräknade beteendena kan ett förbud komma i fråga. I bedömningen ska beaktas beteendets allvar, omfattning och frekvens samt tiden som förflutit sedan det ägde rum. Många slags omständigheter kan tala för en risk för förbudsgrundande ageranden, men den enskilt viktigaste är ett

⁷³ 1 § tillträdesförbudslagen. Jfr även prop. 2021/22:108 s. 36.

⁷⁴ Jfr prop. 2020/21:52 s. 99.

⁷⁵ 6 § andra och tredje styckena tillträdesförbudslagen.

⁷⁶ 1 § andra stycket tillträdesförbudslagen e contrario.

⁷⁷ 2 § första och andra styckena tillträdesförbudslagen, jfr prop. 2021/22:108 s. 38.

tidigare brottsligt agerande i lokalen, vilket också uttrycks i hjälpregeln i 2 § första stycket andra meningen, som säger att det vid riskbedömningen särskilt ska beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen. En lagakraftvunnen fällande dom, ett godkänt strafföreläggande eller en åtalsunderlåtelse kan utan vidare tas till intäkt för att den förbudsaktuella personen har begått brott, men skuldfrågan behöver inte vara avgjord för att hjälpregeln ska kunna tillämpas. Brotts som personen har begått före femton års ålder får inte beaktas.⁷⁸ Vidare innebär hjälpregeln att förbud som huvudregel inte bör meddelas om den förbudsaktuella personen tidigare har begått brott i eller i anslutning till ifrågavarande lokal.⁷⁹

För att ett förbud ska få meddelas behöver ytterligare två materiella förutsättningar vara uppfyllda: syftet med förbudet ska inte kunna tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd och förbudet måste uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde.⁸⁰ En mindre ingripande åtgärd än förbud kan vara att personen talats tillrätta om att inte besöka lokalen i framtiden, medan den sistnämnda förutsättningen utgör ett allmänt krav på proportionalitet, vilket fordrar en avvägning mellan å ena sidan intresset av att förebygga brott och trakasserier (eller de andra ageranden ett tillträdesförbud kan ta sikte på) och å andra sidan den grundlagsskyddade rätten att röra sig fritt. Rätten till rörelsefrihet anses göra sig särskilt gällande i situationer då den förbudsaktuella personen vill ta viktig samhällsservice i anspråk, t.ex. nyttja bibliotekens digitala tjänster och delta i simundervisning, om undervisningen är kopplad till vissa kunskapskrav. I proportionalitetsbedömningen bör dock karaktären av de brott eller det andra förbudsgrundande beteende som personen gjort sig skyldig till beaktas.⁸¹

Några centrala handläggningsregler

Allmän åklagare prövar frågor om tillträdesförbud och en fråga kan tas upp antingen på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket (vilket torde vara vanligast) eller genom en anmälan av Polismyndigheten sedan samtycke från en före-

⁷⁸ 2 § första stycket tredje meningen tillträdesförbudslagen.

⁷⁹ Se prop. 2020/21:52 s. 101.

⁸⁰ 2 § tredje och fjärde styckena tillträdesförbudslagen.

⁸¹ Jfr prop. 2020/21:52, s. 102 och prop. 2021/22:108 s. 38 och 39.

trädare inhämtats.⁸² Görs anmälan muntligen har åklagaren att dokumentera vem anmälan avser, vem som gjort anmälan och de omständigheter som anförs till stöd för anmälan.⁸³

Om inte ägaren av en lokal ansöker om förbudet får frågan vem som har rätt att företräda lokalen avgöras enligt allmänna regler om ställföreträdarskap och fullmakt. En person med ställningsfullmakt eller som är ombud för lokalen kan exempelvis vara behörig att göra ansökan. Åklagaren saknar emellertid möjlighet att på eget initiativ väcka förbudsfrågan. På åklagarens handläggning är – genom en hänvisning i 11 § tillträdesförbudslagen – vissa bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) tillämpliga. Vad avser ansökan saknas andra formkrav än skriftlighet och en elektronisk ansökan är att likställa med en skriftlig. Det utredningsansvar som åklagaren har i och med hänvisningen till förvaltningslagen innebär att denne kan förelägga om att ansökan ska kompletteras och har att pröva om den uppgivna företrädaren är behörig att göra ansökan.⁸⁴

Åklagaren får anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om förbuden och vad avser utredningen tillämpas vissa bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken.⁸⁵ Åklagaren har bl.a. rätt att använda tvångsmedel vid utredningen, vilka inbegriper exempelvis rätten att hålla förhör med var och en som kan antas lämna upplysningar av betydelse för utredningen och rätten att hämta en person till förhör (vilken rätt dock inte gäller vid delgivning av ett beslut om tillträdesförbud).⁸⁶

Åklagaren är skyldig att underrätta den som är part, dvs. den förbudsaktuella personen och sökanden, om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än parten och bereda hen tillfälle att yttra sig över uppgiften. Åklagaren bestämmer hur underrättelsen ska ske och får avgöra förbudsfrågan utan kommunikation om åtgärderna är uppenbart obehövliga – exempelvis om uppgiften saknar betydelse – eller om avgörandet inte kan skjutas upp.⁸⁷

Åklagarens beslut i fråga om tillträdesförbud, dvs. oavsett utgång i sak, kan prövas av allmän domstol på begäran av den som beslutet gått emot. De som varit parter vid åklagarens prövning, dvs. den för-

⁸² Jfr 6 § tillträdesförbudslagen.

⁸³ 3 § förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek.

⁸⁴ Prop. 2020/21:52 s. 103 och prop. 2021/22:108 s. 39.

⁸⁵ 8 § tillträdesförbudslagen.

⁸⁶ Se hänvisningarna till 23 kap. rättegångsbalken i 8 § tillträdesförbudslagen.

⁸⁷ 9 § tillträdesförbudslagen, jfr prop. 2020/21:52 s. 105.

budsaktuella personen och (företrädaren för) lokalen i fråga, intar sådan ställning även inför domstolen.⁸⁸ Begär den part som ålagts förbudet prövning har åklagaren att föra talan för den part som ansökt om förbudet, om det begärs och inte särskilda skäl talar emot.⁸⁹ Polismyndigheten intar inte partsställning, trots att myndigheten har rätt att väcka en fråga om förbud.⁹⁰

Lagen (1996:242) om domstolsärenden är subsidiärt tillämplig på handläggningen i domstol. Enligt den lagen är förfarandet skriftligt, men i ett ärende om tillträdesförbud har den som är part en ovillkorlig rätt till sammanträde i tingsrätt.⁹¹

När domstolen ska pröva ett beslut i fråga om tillträdesförbud och den mot vilken förbudet avses gälla är misstänkt för brott som har betydelse för prövning av frågan om förbudet, får beslutet prövas i mål om allmänt åtal rörande brottet (då tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål).⁹²

Frågor om tillträdesförbud ska handläggas skyndsamt hos såväl åklagaren som vid domstol, men några särskilda tidsfrister gäller inte (varken enligt lagen eller föreskrifter på lägre nivå).⁹³

Huvudregeln är att vardera parten står sin rättegångskostnad.⁹⁴

Beslutet om förbud, förbudstidens längd, straffansvar m.m.

Åklagarens beslut om tillträdesförbud ska vara skriftligt och ange bl.a. de skäl som har bestämt utgången. Om det inte är uppenbart obehövligt ska beslutet även, vilket följer av vissa bestämmelser i förvaltningslagen, innehålla en s.k. klargörande motivering med uppgifter om bl.a. vilka omständigheter som varit avgörande för ställningstagandet.⁹⁵

Ett beslut om tillträdesförbud gäller omedelbart om inte annat beslutas. Beslutar åklagaren inte annat gäller alltså förbudet även om det begärs prövat av domstol. Straffansvar aktualiseras dock först

⁸⁸ Se prop. 2020/21:52 s. 46.

⁸⁹ 15 § första stycket tillträdesförbudslagen.

⁹⁰ 6 § tredje stycket tillträdesförbudslagen.

⁹¹ Se Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 17 § tillträdesförbudslagen. I hovrättsprocessen gäller i stället 14 § lagen om domstolsärenden.

⁹² 21 § tillträdesförbudslagen.

⁹³ Se Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 5 § tillträdesförbudslagen.

⁹⁴ 19 § tillträdesförbudslagen.

⁹⁵ Se 10 § tillträdesförbudslagen och tillämpliga delar av 32 § förvaltningslagen.

efter det att delgivning av beslutet skett med den förbudsunderkastade personen.⁹⁶ Eftersom ett förbud är straffsanktionerat gäller samma begränsning som för delgivning av en stämningsansökan i brottmål och delgivning får således inte ske genom surrogatdelgivning, spikning i samband med stämningsmannadelgivning eller kungörelsedelgivning.⁹⁷

Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid, högst ett år. Efter att förbudstiden löpt ut kan förbudet, genom ett nytt beslut, förlängas med högst ett år åt gången (såvida förutsättningarna är uppfyllda). Det finns ingen gräns för hur många gånger ett förbud kan förlängas.⁹⁸

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Detta under förutsättning att förbudet inte är föremål för domstolsprövning. Ett sådant beslut måste meddelas före förbudstidens utgång och träder i det tidigare beslutets ställe. Det kan komma i fråga om en person som underkastats ett förbud frikänns från den brottslighet som legat till grund för utfärdandet av förbudet eller om risken för det beteende som förbudet tar sikte på har undanröjts, exempelvis för att personen verkställer ett fängelsestraff eller drabbats av en allvarlig sjukdom som omöjliggör besök i lokalen i fråga. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken, badanläggningen eller biblioteket, vilket sammanhänger med att åklagaren inte självant får väcka förbudsfrågan.⁹⁹ Domstolen kan inhibera ett beslut om tillträdesförbud som åklagaren (eller underrätten) meddelat och även förordna om ett interimistiskt tillträdesförbud såvida ett förbud inte beslutats tidigare i processen.¹⁰⁰

Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms, om fallet inte är ringa, för överträdelse av tillträdesförbud till böter eller fängelse i högst sex månader. Även sådana interimistiska tillträdesförbud som domstolen förordnat om enligt 16 § tillträdesförbudslagen omfattas

⁹⁶ 3 § andra stycket tillträdesförbudslagen, se Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 3 och 4 §§ tillträdesförbudslagen.

⁹⁷ Jfr 4 § tillträdesförbudslagen.

⁹⁸ 3 § första stycket tillträdesförbudslagen, prop. 2020/21:52 s. 102.

⁹⁹ 12 § tillträdesförbudslagen. Se även prop. 2020/21:52 s. 107 och Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 12 § tillträdesförbudslagen.

¹⁰⁰ 16 § tillträdesförbudslagen.

av straffansvaret. Som redogjorts för ovan måste förbudsbeslutet delges den förbudsunderkastade personen för att få straffrättslig verkan.¹⁰¹

Frågan om en gärning innebär att förbudet överträds är avhängig själva förbudets innebörd och omfattning. För att straffansvar ska inträda krävs alltså inte att överträdelsen gett upphov till någon viss effekt på den plats som omfattas av förbudet, utan i typfallet räcker det att personen som är underkastad ett förbud befinner sig inom det förbjudna området. Som framgått ska ringa överträdelser dock inte föranleda ansvar och således kan i rättstillämpningen bagatellartade överträdelser eller helt kortvariga vistelser i förbudsområdet undantas från straffansvaret. Det finns knappast något utrymme för att beakta eventuella materiella brister i förbudet inom ramen för prövningen av ett åtal för överträdelse av förbudet. Ansvarsfrihet bör dock kunna komma i fråga om beslutet om tillträdesförbud utgör en nullitet.¹⁰²

Straffskalan om böter eller fängelse i högst sex månader innebär att normalpåföljden för överträdelser är böter. Vid flera överträdelser av ett tillträdesförbud eller vid återfall i brottet överträdelse av tillträdesförbud kan ett kraftigare bötesstraff eller fängelse väljas som påföljd. Straffskalan innebär vidare att en person som är misstänkt för överträdelse av tillträdesförbud inte får häktas – och därmed inte heller anhållas – men väl gripas av envar som påträffar denne på bar gärning eller flyende fot. Därmed har exempelvis ordningsvakter, väktare eller personal i lokalen i fråga rätt att gripa en person som överträtt ett tillträdesförbud. Polismän och ordningsvakter har därtill rätt att avvisa en person som står i begrepp att överträda ett tillträdesförbud, eller avlägsna den som har överträtt ett sådant förbud, om det behövs för att avvärja överträdelsen (en straffbelagd handling).¹⁰³

¹⁰¹ 22 § tillträdesförbudslagen.

¹⁰² Se prop. 2020/21:52 s. 111 och Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 22 § tillträdesförbudslagen.

¹⁰³ Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, kommentaren till 22 § tillträdesförbudslagen. Jfr även prop. 2020/21:52 s. 111.

3.6 Utblick mot några nordiska rättssystem

3.6.1 Finland

I Finland är den rättsliga utgångspunkten att en rörelseidkare har rätt att välja sina kunder och får neka personer ur allmänheten tillträde till rörelsens lokaler så länge det inte strider mot förbud mot diskriminering eller andra högre normer. Vidare kan en rörelseidkare förbjuda en person att komma in i en affärslokal om hen uppträder på ett störande sätt. Ett sådant förbud (som inte får vara diskriminerande) kan meddelas av rörelsens företrädare och är inte underkastat formkrav eller någon giltighet i tid. Förbudsrätten är emellertid inte reglerad i någon särskild lag utan vilar ytterst på strafflagsbestämmelsen om brott mot offentlig frid, genom vilken bl.a. agerandet att obehörigen tränga sig in¹⁰⁴ i en affärslokal (om intrånget inte föranleder endast liten olägenhet) är kriminaliserat och förskyller böter eller fängelse i högst sex månader.¹⁰⁵

Ett beredningsarbete pågår emellertid med en tilltänkt lag enligt vilken företag inom handelsbranschen ska kunna ansöka om ett s.k. kontaktförbud mot personer som hotar eller stör ett företags verksamhet, vilket förbud ska få beslutas av myndigheter, liksom ett förtydligande av strafflagstiftningen på området. Justitieministeriet publicerade i april 2025 en förstudie om sådana kontaktförbud och ministeriets avsikt är att lämna en proposition i saken under år 2026.¹⁰⁶

Således har den finska rättsordningen för närvarande ingen författning som motsvarar tillträdesförbudslagen. Det förekommer emellertid att tillträdesförbud regleras särskilt inom ramen för lagar som gäller för vissa slags verksamheter, utan att förbuden för den skull är sanktionerade med straff. Exempelvis är det enligt lagen om allmänna bibliotek möjligt att underkasta en person förbud om högst 30 dagar mot att använda ett visst bibliotek, såvida denne upprepade gånger har väsentligt stört bibliotekets verksamhet, äventyrat dess säkerhet eller gjort åverkan på biblioteksegendomen.¹⁰⁷ Vidare har

¹⁰⁴ I begreppet intrång kan här ligga att ett verbalt förbud överträds.

¹⁰⁵ 24 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen (39/1889). Jfr även RP 184/1999 rd, s. 19 och 24, se vidare Justitieministeriet (2026), *Införande av kontaktförbud för företag*. <https://oikeusministerio.fi/sv/kontaktforbud-for-foretag> (hämtad 31 mars 2026).

¹⁰⁶ Se Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:18, *Förstudie om kontaktförbud för företag*, 11 april 2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-521-0> (hämtad 31 mars 2026), se även Justitieministeriet (2026), *Införande av kontaktförbud för företag*. <https://oikeusministerio.fi/sv/kontaktforbud-for-foretag> (hämtad 31 mars 2026).

¹⁰⁷ 13–15 §§ lagen (1492/2016) om allmänna bibliotek.

en innehavare av en ensamrättslicens för vissa former av anordnande av spel om pengar enligt penningspelslagen, som trädde i kraft den 20 januari 2026, rätt att bl.a. vid misstanke om s.k. falskspel eller ordningsstörande beteende förbjuda en person tillträde till kasinolokaler, vilket förbud gäller tills vidare eller viss tid (då minst en månad och högst ett år).¹⁰⁸ Förmodligen kan överträdelser av sådana förbud i de flesta fall sanktioneras med att den förbudsunderkastade personen avvisas från lokalen i fråga.

3.6.2 Norge och Danmark

I både Norge och Danmark är den rättsliga utgångspunkten densamma som i Finland i fråga om rörelseidkares rätt att välja sina kunder, men de två skandinaviska ländernas respektive strafflagar saknar bestämmelser som uttryckligen tar sikte på obehöriga intrång i för allmänheten öppna lokaler. Att obehörigen tränga sig in i annans bostad eller ett annat ställe som inte är fritt tillgängligt, liksom att underlåta att lämna ett främmande område trots uppmaning därtill, är dock kriminaliserat genom bestämmelser i strafflagarna.¹⁰⁹ Hur respektive kriminalisering förhåller sig till fall i vilka föreståndaren för en öppen lokal nekar någon ur allmänheten tillträde dit eller ber en person att lämna platsen, undandrar sig utredningens vetskap.

I dansk lag finns ingen författning som motsvarar tillträdesförbudslagen, men den s.k. ordensbekendtgørelsen¹¹⁰ – vilken reglerar allmän ordning på bl.a. allmänt tillgängliga gator, vägar, parker, vänthallar, nöjesställen, offentliga kontor och köpcentrum – erbjuder relativt stora möjligheter för polisen att underkasta enskilda personer förbud mot att tillträda sådana allmänt tillgängliga platser. Den som upprepade gånger byter mot bestämmelsen i lagens 2 kap. 3 § om att slagsmål, skrik, rop eller annat störande, våldsamt, förnärmande eller liknande uppträdande inte får äga rum på en skyddad plats, kan av polisen meddelas förbud mot att färdas fram och tillbaka och uppehålla sig inom 100 meter från den plats där den senaste överträdelsen begåtts, förutsatt att det finns grund för att tro att den förbudsaktu-

¹⁰⁸ Se 3 och 41 §§ penningspelslagen (10/2026).

¹⁰⁹ Jfr [den norska] lov (LOV-2005-05-20-28) om straff (straffeloven), § 268, och [den danska] straffeloven (LBK nr 1294 af 07/11/2025), § 264.

¹¹⁰ Bekendtgørelse (BEK) nr. 511 af 20 juni 2005 om politiets sikring af den offentlige orden og beskyttelse af enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed mv., samt politiets adgang til at iværksætte midlertidige foranstaltninger.

ella personen annars kommer att upprepa förseelserna inom det tilltänkta förbudsområdet. Ett beslut om förbud ska vara skriftligt och förbudstiden får inte överstiga två år. Överträdelser av förbudet förskyller böter och därtill kan förbudsområdet utsträckas vid överträdelser.¹¹¹

Har en person agerat särskilt otrygghetsskapande, vilket kan utgöras av narkotikahandel eller annat beteende med koppling till en aktuell kriminalitetstendens i det offentliga rummet, och det finns anledning att tro att denne kommer att upprepa beteendet kan – förutsatt att geografiska och andra hänsyn tillåter det (varvid proportionalitetsprincipen ska iakttas) – förbudsområdet omfatta en radie om intill 1 000 meter. För sådana större förbudsradier gäller en förbudstid om högst tre månader, vilken kan förlängas med högst tre månader åt gången. Besluten kan meddelas muntligen, men bör dokumenteras i skrift och tillställas den förbudsunderkastade parten.¹¹²

Inte heller i norsk författning finns någon motsvarighet till tillträdesförbudslagen. Polisen har rätt att – bl.a. i syfte att upprätthålla allmän ordning eller för att avvärja eller hejda lagöverträdelser – förbjuda att personer uppehåller sig i bestämda områden, men saknar en rätt att vid rena ordningsstörningar meddela sådana generella förbud som den danska ordensbekendtgørelsen tillåter.¹¹³

3.7 Problembild avseende den nuvarande tillträdesförbudsregleringen

3.7.1 Inledning

Flera branschorganisationer, bl.a. Svensk Handel och Fastighetsägarna, har i rapporter och andra publikationer återkommande framfört synpunkter rörande regleringen om tillträdesförbud, vilka går ut på att regleringen inte på ett tillräckligt effektivt sätt kan förebygga brottsliga och andra icke-önskvärda ageranden i för allmänheten öppna lokaler, i synnerhet butiker och andra affärslokaler. Motsvarande uppfattning om regleringen har också framförts under de möten med branschorganisationer som utredningen haft. Synsättet återspeglar

¹¹¹ Ordensbekendtgørelsen, 1 kap. 2 § och 2 kap. 3 och 6 §§.

¹¹² 6 §, BEK nr 860 af 28/06/2017, jfr även Vejledning (VEJ) nr 9319 af 31/03/2017 om meddelelse af zoneforbud efter ordensbekendtgørelsens § 6, stk. 4.

¹¹³ Jfr Lov (LOV-1995-08-04-53) om politiet (politiloven), § 7.

las också i våra direktiv, vilka sammanfattar det så att det finns synpunkter som går ut på att regelverket är för restriktivt i förhållande till dess preventiva syfte och – vad gäller just tillträdesförbudslagen – att det kan ifrågasättas om förbuden som utfärdas med stöd av lagen har tillräcklig effekt.

Synpunkter av detta slag framförs inte sällan i ljuset av statistik och andra uppgifter som talar för att förekomsten av brottslighet och andra icke-önskvärda ageranden i öppna lokaler har ökat på senare tid och att det får stora konsekvenser för såväl näringsidkare, särskilt inom dagligvaru- och sällanvaruköpshandeln, som andra aktörer och de som tjänstgör i lokalerna, samt ytterst för samhället. Regleringsändringar av det slag som berörs i direktiven och som dryftas i den allmänna diskussionen om regleringen motiveras inte sällan med mer eller mindre uttalade antaganden om att regleringen då bättre skulle kunna förebygga den ökande brottsligheten och förekomsten av icke-önskvärda ageranden.

Som kommer att framgå i det följande är utredningens utgångspunkt i fråga om den nu gällande regleringen om tillträdesförbud att bestämmelserna har tillkommit för att kompensera för det förhållandet att straffbestämmelsen om olaga intrång inte kan användas i relation till lokaler som är öppna för allmänheten, samtidigt som förutsättningarna för att meddela ett tillträdesförbud är mycket restriktiva i jämförelse med vad som skulle ha gällt om lokaler av detta slag hade omfattats av bestämmelsen om olaga intrång. Vår uppfattning är, med andra ord, att den grundläggande rätten att bestämma över sin lokal, vilken följer av ägande, nyttjande eller liknande förhållanden, inte i tillräcklig utsträckning återspeglas i tillträdesförbudsregleringen och att detta är ett problem finns oavsett hur brottsutvecklingen ser ut.

Också med denna utgångspunkt finns emellertid skäl att översiktligt beskriva brottsligheten i handeln och dess konsekvenser för att illustrera det sammanhang i vilket de frågor som behandlas i betänkandet aktualiseras. I vår genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen (avsnitt 4.2) behandlas vissa ytterligare synpunkter från bl.a. branschorganisationerna.

3.7.2 Handelsbranschen är särskilt brottsutsatt

Varje år polisanmäls ett stort antal brott som har koppling till handeln. Stölder i butikslokaler utgör lejonparten av denna polisanmälda brottslighet. Sedan år 2009 har polisanmäld stöldbrottslighet i butikslokaler kontinuerligt minskat. Från och med år 2015 har antalet polisanmälda stöldbrott i butik per år varierat mellan cirka 42 000 och 50 000. År 2024 polisanmäldes drygt 43 000 sådana brott och år 2025 knappt 43 000.¹¹⁴ Även andra slags tillgreppsbrott än butiksstölder förekommer. Det finns statistik vad avser butiksrån, av vilken framgår att antalet anmälda sådana rån minskat sedan år 2015, då drygt 800 anmäldes. År 2024 anmäldes drygt 200 butiksrån och år 2025 över 220.¹¹⁵

Annan brottslighet som drabbar eller har koppling till handeln, exempelvis stöld genom inbrott, skadegörelse och bedrägeri samt misshandel, olaga hot, ofredande samt liknande brott mot person och brottslighet grundad i diverse ordningsstörande beteenden, är inte föremål för lika detaljerad kriminalstatistik. Det går dock att följa det totala antalet anmälda brott som registrerats med målsägare inom handeln. Utvecklingen var under åren 2018–2023 något minskande, men relativt jämn under hela perioden med cirka 65 000–74 000 anmälda brott per år, enligt Brås rapport (2025:12) *Statistik om brott mot företag och organisationer*.¹¹⁶

Det finns anledning att tro att antalet brott inom handeln är högre än vad som framkommer i kriminalstatistiken. En studie från branschorganisationen Företagarna år 2023 indikerar att företagens allmänna benägenhet att polisanmäla brott är förhållandevis låg och att det varit så över tid.¹¹⁷ Brås rapport (2025:16) *Brott mot företag* ger rentav vid handen att majoriteten av de brottsutsatta företagen inom handeln avstår från att göra polisanmälningar.¹¹⁸ Den bilden bekräftas av en undersökning gjord av Svenskt Näringsliv år 2024, enligt vilken mindre än en fjärdedel av de tillfrågade företagen inom handeln uppgav att samtliga inträffade brott polisanmäls.¹¹⁹

¹¹⁴ Se Brå (2026), *Stöld och snatteri*. <https://bra.se/amnen/stold-och-snatteri>. (hämtad 2025-11-03 och 2026-04-30).

¹¹⁵ Se Brå (2026), *Rån*. <https://bra.se/amnen/ran>. (hämtad 2025-11-03 och 2026-04-30).

¹¹⁶ Brå, Rapport 2025:12 *Statistik om brott mot företag och organisationer, Juridiska personer som målsägare för anmälda brott 2018–2023*, s. 36–39.

¹¹⁷ Företagarna, *Brott mot företagare 2023, En kartläggning av företagares kontakter med polisen, anmälda brott och polistäteten i Sverige*, april 2023, s. 16.

¹¹⁸ Brå, Rapport 2025:16 *Brott mot företag, En kartläggning av brott mot företag och andra organisationer*, s. 43–45.

¹¹⁹ Svenskt Näringsliv, *Brottsbarometern 2024*, s. 11.

Oavsett hur väl den officiella kriminalstatistiken speglar antalet inträffade brott rör det sig om ett mycket stort antal, främst butiksstölder, som upprepade gånger drabbar ett förhållandevis litet antal målsäganden. Således är det inte förvånande att upprepade utsatthet för stöld- och tillgreppsbrottslighet är vanligare inom handeln i allmänhet och detaljhandeln i synnerhet, än inom andra branscher. Det visar Brås rapport (2025:12) *Statistik om brott mot företag och organisationer*. Enligt rapporten var 40 procent av samtliga anmälda stöld- och tillgreppsbrott under åren 2018–2023 riktade mot juridiska personer med målsägare inom handeln, trots att dessa utgör en relativt sett mindre andel, 18 procent, av samtliga målsägare för den brottsligheten under perioden. Enligt andra studier är handeln en av de mest brottsdrabbade branscherna överhuvudtaget.¹²⁰

Att just detaljhandeln är mycket brottsutsatt framgår även av branschorganisationen Svensk Handels kvartalsvisa webbenkätundersökningar, som ställs till slumpmässigt utvalda av organisationens medlemsföretag och är tänkt att spegla fördelningen av samtliga butiker inom detaljhandeln. Butikshefer eller butiksansvariga får i enkäten svara på om butiken den senaste veckan utsatts för stöld eller ringa stöld samt den senaste månaden hot eller våld i samband med sådana tillgrepp, inbrott, bedrägeribrottslighet eller hotfullt beteende. År 2023 hade 44 procent av de svarande butikerna utsatts för minst ett av de brott eller det hotfulla beteende som enkäten omnämnt. Motsvarande andel för år 2024 var 46 procent, vilket är den högsta andelen på årsbasis sedan mätningarna inleddes. Under det tredje kvartalet 2025 uppmättes den högsta andelen på kvartalsbasis sedan mätningarna inleddes, 49 procent, och det konstaterades att andelen hade ökat två kvartal i rad.

3.7.3 Något om brottslighetens konsekvenser

Den brottslighet som drabbar handeln får naturligtvis konsekvenser. Redan i Brås rapport *Ökad säkerhet inom handeln* från år 1989 uppskattades det tillgripnas värde årligen uppgå till miljardbelopp, och samtidigt konstaterades det att den förlust som tillgreppen medför ytterst drabbar konsumenterna i form av högre priser samt butiks-

¹²⁰ Se t.ex. Stiftelsen Tryggare Sverige, *Företagens trygghetsundersökning 2024*, april 2024, s. 17 och 18 och Svenskt Näringsliv, *Brottsbarometern 2024*, s. 11.

besökare och personal i form av hotfulla och våldsamma situationer samt oro för sådana.¹²¹ Brottsligheten kan leda till svårigheter att attrahera kunder och att rekrytera personal, och i förlängningen till att näringsidkare avstår investeringar i verksamheten, flyttar eller avslutar den. Bland följd effekterna av brottsligheten mot handeln räknas sålunda ett sämre butiksutbud, minskade skatteintäkter och lägre produktivitet, särskilt på mindre orter och i brottsutsatta områden.¹²²

Mycket talar för att det värde som tillgrips genom stöld i butiker har ökat kraftigt och kontinuerligt sedan Brås rapport, även med beaktande av förändringen av penningvärdet.¹²³ Svensk Handel har i rapporten *Stölder och brottslighet i handeln* från år 2024 uppskattat värdet på det som tillgreps i butiker år 2023 till 10,5 miljarder kronor, vilket enligt uppgift motsvarar en ökning med 20 procent sedan år 2021. Det motsvarar enligt rapporten 1,5 procent av dagligvaruhandelns årliga omsättning och 0,9 procent av sällanköpshandelns dito. Kostnaderna för detaljhandelns brottsförebyggande åtgärder som väktare, larmanordningar, kamerabevakning, ändringar i sortiment och butiksplanlösning samt utbildning av personal uppskattas i samma rapport till 10,4 miljarder kronor per år, vilket motsvarar över en procent av branschens årsomsättning. Sådana åtgärder vidtas inte enbart av ett fåtal större aktörer, utan kostnaderna för det brottsförebyggande arbetet bärs av en stor andel av både dagligvaru- och sällanvaruköps-handlarna.¹²⁴

Enligt rapporten innebär brottsligheten vidare att 29 procent av sällanvaruköps-handlarna avstått från vissa investeringar och att 58 procent av dagligvaru-handlarna har svårt att bedriva verksamheten som vanligt. Inom respektive bransch har mer än 10 procent av handlarna övervägt att avsluta eller flytta sin verksamhet till följd av brottslighet. Vad gäller handeln i stort framkommer i en undersökning från Svenskt Näringsliv att 10 procent av företagen avstått från investeringar i verksamheten till följd av oro eller utsatthet för brott under de senaste tolv månaderna (undersökningen genomfördes juni och juli månader år 2024).¹²⁵ Mycket talar för att brottsligheten även medför svårigheter för företagen att anställda personal. Av nämnd rapport från Svensk Handel framgår att 32 procent av dagligvaru-handlarna

¹²¹ Brå, Rapport 1989:4 *Ökad säkerhet inom handeln, En handbok*, s. 7.

¹²² Se Svenskt Näringsliv, *Brottsbarometern 2024*, s. 27.

¹²³ Se prop. 2020/21:52 s. 27 och däri gjorda hänvisningar.

¹²⁴ Svensk Handel, *Stölder och brottslighet i handeln 2024*, s. 22 och 23.

¹²⁵ Se Svenskt Näringsliv, *Brottsbarometern 2024*, s. 31.

och 10 procent av sällanvaruköpshandlarna möter svårigheter i rekryteringen på grund av att arbetsplatsen i fråga inte upplevs som trygg.

Brottsligheten får konsekvenser även för den personal som näringsidkarna lyckas anställa. Av Arbetsmiljöverkets statistik år 2024¹²⁶ framgår bl.a. att av de sysselsatta inom kategorin försäljningsyrken inom detaljhandeln så hade under de senaste 12 månaderna 19 procent en till några gånger varit utsatt för våld eller hot i arbetet, 13 procent arbetat ensam en till några gånger och riskerat att hamna i otrygga eller hotfulla situationer, 17 procent varit i någon form av allvarlig konflikt eller bråk med andra personer än kollegor, t.ex. kunder, på arbetsplatsen och 8 procent varit utsatta för sexuella trakasserier av andra personer än kollegor, t.ex. kunder. Vad avser just butikssäljare inom dagligvaruhandeln är andelen som under samma period utsatts för våld eller hot 26 procent samt varit i en allvarlig konflikt eller bråk 22 procent. Enligt den ovan nämnda rapporten från Svensk Handel hade personal hos mer än hälften av dagligvaruhandlarna utsatts för hot, medan personal hos mer än en fjärdedel av handlarna utsatts för sexuella trakasserier och personal hos nästan en femtedel av handlarna utsatts för misshandel.

Att butikspersonal känner oro och otrygghet till följd av butiksrelaterad brottslighet framgår bl.a. av en undersökning gjord av Handelsanställdas förbund genom en enkät till ett antal av förbundets medlemmar, vilka slumpvis valts ut som respondenter. Enligt undersökningen är över 30 procent av de som arbetar i butik oroliga för att utsättas för våld, hot eller andra brott på sin arbetsplats och en något större andel upplever rädsla vid ensamarbete och i liknande situationer.¹²⁷

Även näringsidkarna själva upplever oro över brottsligheten. Enligt rapporten från Svensk Handel är 58 procent av dagligvaruhandlarna och 35 procent av sällanköpsvaruhandlarna oroliga för att utsättas för hot eller våld i samband med stöldbrottslighet.

¹²⁶ Arbetsmiljöundersökningen år 2024 (Arbetsmiljöverkets statistik, hämtad i tabellform 2025-11-03 ur SCB:s statistikdatabas via sistnämnda myndighets webbplats: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0501__AM0501A/ArbmiljoAlderN/).

¹²⁷ Handelsanställdas Förbund, *Kortrapport om hot och våld*, oktober 2024.

4 Straffsanktionerade tillträdesförbud

4.1 Inledning

Som framgått har vi enligt våra direktiv i uppdrag att ta ställning till om möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud bör utökas.

Vi har också att ta ställning till om eventuella ändringar bör ske genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång, genom ändringar i tillträdesförbudslagen eller genom en kombination av sådana ändringar. För- och nackdelar med de olika alternativen behöver därför övervägas.

Om prövningen utmynnar i att en utökning av möjligheterna bör ske genom ändringar av tillträdesförbudslagen så kan det, enligt direktiven, övervägas:

- om det bör införas en presumtion för tillträdesförbud efter en fällande dom för brott vid aktuell plats,
- om riskbedömningen som anvisas i bestämmelsen i 2 § bör nyanteras på så sätt att annat än tidigare brottslighet kan beaktas i större utsträckning, och
- om möjligheten att meddela tillträdesförbud bör utsträckas till även barn under 15 år, låt vara att de inte kan dömas till påföljd för överträdelse av sådana förbud.

Uppdraget rörande straffsanktionerade tillträdesförbud har, som vi berört bakgrundvis, lämnats i ljuset av bl.a. synpunkter om att tillämpningen av tillträdesförbudslagen är för restriktiv i förhållande till dess preventiva syfte och att förbuden inte har tillräcklig effekt. I direktiven hänvisas till rapporter från branschorganisationer, i vilka det

framförts synpunkter som går ut på att tillträdesförbudslagen skulle kunna effektiviseras om förbud kunde omfatta samtliga butiker tillhörande en kedja på en ort, gälla för flera butiker inom samma galleria och inbegripa allmänna ytor i gallerior. I anslutning till rapporterna nämns att det skulle kunna övervägas om också andra slags centrum än gallerior skulle kunna träffas av ett tillträdesförbud.

Oavsett vilket ställningstagande som görs i sak ska utredningen, enligt direktiven, lämna författningsförslag om både en utvidgning av straffansvaret för olaga intrång och utökade möjligheter att besluta om förbud inom ramen för tillträdesförbudslagen.

I direktiven nämns vidare att LRF har framhållit att straffbestämmelsen om olaga intrång kan vara svårtillämpad och att den inte är tillräckligt verkningsfull i situationer i vilka aktivister förflyttar sig från enskild mark till allmän plats för att där fortsätta hotande eller skrämmande ageranden mot lantbrukare. Redan inom ramen för denna inledning till våra överväganden beträffande tillträdesförbudsregleringen kan sägas att utredningen inte funnit en lösning på den fråga som LRF har tagit upp. Som framgått bakgrundsvis innebär 2022 års ändringar av 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken bl.a. att stycket uttryckligen kom att omfatta gårdsplaner.¹ Detta torde innebära att det finns relativt goda möjligheter för att beivra vistelser som äger rum på ett lantbruk utan lantbrukarens tillåtelse. Lagstiftningsåtgärder som tar sikte på att hindra att någon som befinner sig på annan plats än sådan som tillhör lantbrukaren agerar hotfullt eller brottsligt förutsätter betydligt bredare överväganden än de som varit möjliga att göra inom ramen för den här utredningen. Vi lämnar följaktligen inga förslag i den delen.

¹ Prop. 2021/22:194, s. 41, jfr även s. 15 och 16.

4.2 Genomgång av tillämpningen av tillträdesförbudslagen

4.2.1 Grundläggande statistik²

Tabell 4.1 Åklagarmyndighetens beslut i fråga om tillträdesförbud

Redovisade per utgång och lokalitet för åren 2021–2025

År	Lokalitet	Avskrivning	Avslag	Förbud	Andel förbud
2021	Butik	29	308	142	31,6 %
2022	Badanläggning	2	13	13	50 %
	Bibliotek	0	1	3	75 %
	Butik	21	213	210	49,6 %
2023	Badanläggning	2	5	5	50 %
	Bibliotek	1	11	7	38,9 %
	Butik	31	221	254	53,5 %
2024	Badanläggning	0	1	4	80 %
	Bibliotek	0	7	10	58,8 %
	Butik	33	244	334	57,8 %
2025	Badanläggning	1	2	18	90 %
	Bibliotek	2	7	19	73,1 %
	Butik	37	287	382	57,1 %

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Åklagarmyndigheten.³

Tabellen visar antalet beslut i fråga om tillträdesförbud meddelade av Åklagarmyndigheten, per utgång (dvs. avskrivning, avslag eller förbuds utfärdande) och lokalitet för åren 2021–2025, samt andelen beslut att utfärda förbud under samma period.⁴ Nästan alla beslut från det att lagen medgav förbud även till badanläggningar och bibliotek rör butiker. Det har således gjorts relativt få ansökningar eller anmälningar om förbud till badanläggningar och bibliotek. För år 2025 kan en viss ökning av antalet beslut om att utfärda förbud till badanläggningar och bibliotek skönjas, om än från förhållandevis låga nivåer.

Vad avser butiker var under det första året som tillträdesförbudslagen var i kraft antalet beslut om avslag större än antalet beslut om

² Med angivandet av År 2021 i tabellerna i detta avsnitt avses inte hela det året, utan enbart den tid då tillträdesförbudslagen var i kraft, dvs. fr.o.m. den 1 mars 2021 t.o.m. den 31 december 2021.

³ Statistiken i tabellerna 4.1–4.6 har tagits fram av Åklagarmyndigheten respektive Domstolsverket på förfrågan av utredningen.

⁴ I beräkningen av andelen ingår inte besluten om avskrivning.

utfärdande av förbud, men för åren därefter har förhållandet varit det motsatta. Antalet beslut om avskrivning har sedan lagens ikraftträdande varit ungefär lika stort varje år vad gäller butiker. Antalet beslut om utfärdande av förbud till butik har ökat varje år sedan lagens ikraftträdande. Ökningen motsvaras av en kontinuerlig ökning av antalet ansökningar eller anmälningar om förbud.

Andelen beslut om utfärdande av tillträdesförbud till butik har ökat sedan lagens ikraftträdande och de senaste åren har den uppgått till över 50 procent⁵.

Tabell 4.2 Mediantid för handläggning av ärenden om tillträdesförbud hos Åklagarmyndigheten

Redovisad i antal kalenderdagar per utgång och lokalitet för åren 2021–2025

Lokalitet	Utgång	År				
		2021	2022	2023	2024	2025
Badanläggning	Avskrivning	—	31	6	—	5
	Avslag	—	9	44	6	34
	Förbud	—	9	14	18	56
Bibliotek	Avskrivning	—	—	12	—	64
	Avslag	—	15	19	9	27
	Förbud	—	9	29	15	21
Butik	Avskrivning	6	10	14	5	10
	Avslag	7	10	9	10	13
	Förbud	13	14	18	17	17

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Åklagarmyndigheten.

Tabellen visar mediantiden i kalenderdagar som det tagit Åklagarmyndigheten att handlägga ett ärende (genomströmningstiden) om tillträdesförbud, per utgång och lokalitet för åren 2021–2025. Handläggningstiden räknas från och med dagen då ansökan eller anmälan anhängiggjordes hos myndigheten till och med dagen för beslut. År 2025 var medianhandläggningstiden för ärenden rörande butik 17 dagar när utgången var att tillträdesförbud utfärdas, medan den var 13 dagar när utgången var att en ansökan eller anmälan avslås.

⁵ Jfr dock föregående fotnot.

Medianhandläggningstiden för ärenden rörande butik med utgångar av de två nu nämnda lagen synes ha ökat något sedan lagen infördes.

År 2025 var medianhandläggningstiden för ärenden om tillträdesförbud till butik betydligt lägre än för ärenden om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. Mot bakgrund av att antalet ansökningar och anmälningar om förbud till sistnämnda lokalteter är få är det emellertid svårt att dra några slutsatser av detta förhållande.

4.2.2 Skillnader i tillämpningen?

Branschorganisationen Svensk Handel har i två rapporter pekat på betydande skillnader i tillämpningen av lagen mellan landets olika åklagarkammare. Särskilt skillnader i andelen beslut om utfärdande av förbud har belysts. Enligt rapporterna utfärdas vid vissa åklagarkammare tillträdesförbud för majoriteten av ansökningarna, medan motsatt förhållande råder vid andra åklagarkammare.⁶

Antalet ansökningar om tillträdesförbud till butik är förhållandevis litet. Vissa kammare får bara in en handfull ansökningar per år. Frågan är om antalet ansökningar per kammare är tillräckligt stort för att medge slutsatsen att det förekommer en verklig skillnad i hur lagen tillämpas mellan kamrarna. Därtill lär skillnader i antalet ansökningar och andelen beslut om utfärdande av tillträdesförbud mellan enskilda åklagarkammare åtminstone delvis kunna förklaras av att butikstäthet och ansökningsbenägenhet varierar mellan olika orter och av andra omständigheter som ligger utanför Åklagarmyndighetens kontroll.

Av Åklagarmyndighetens tillsynsrapport (2024:01), *Tillträdesförbud till butik*, i vilken myndigheten granskat handläggningen av ärenden om tillträdesförbud under perioden 1 mars 2021–31 augusti 2023, framgår att man inte kunnat påvisa några tydliga regionala skillnader i tillämpningen av tillträdesförbudslagen mellan de fyra geografiska åklagarområdena. Det utesluter inte att andelen meddelade tillträdesförbud varierar mellan åklagarkamrarna, men det talar mot att några avgörande regionala skillnader förekommer.

⁶ Jfr Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik. Utvärdering och analys*, 2024, s. 4 och Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik – två år senare*, april 2023, s. 5.

Tabell 4.3 Beslut om tillträdesförbud i åklagarområdena

Redovisade i bl.a. antal per utgång och åklagarområde
för åren 2021–2025

Åklagarområde	År	Avskrivning	Avslag	Förbud	Andel förbud
01. Nord-Mitt	2021	2	74	36	32,7 %
	2022	2	48	51	51,5 %
	2023	4	68	47	40,9 %
	2024	5	53	91	63,2 %
	2025	8	65	87	57,2 %
02. Väst-Berg	2021	14	120	58	32,6 %
	2022	4	49	70	58,8 %
	2023	5	52	113	68,5 %
	2024	10	77	139	64,4 %
	2025	8	83	109	56,8 %
03. Stockholm	2021	5	34	21	38,2 %
	2022	9	40	22	35,5 %
	2023	16	36	25	41,0 %
	2024	6	32	19	37,3 %
	2025	11	48	65	57,5 %
04. Syd-Öst	2021	8	80	27	25,2 %
	2022	6	76	67	46,9 %
	2023	6	65	69	51,5 %
	2024	12	82	85	50,9 %
	2025	10	91	121	57,1 %
Samtliga områden	2021	29	308	142	31,6 %
	2022	21	213	210	49,6 %
	2023	31	221	254	53,5 %
	2024	33	244	334	57,8 %
	2025	37	287	382	57,1 %

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Åklagarmyndigheten.

Tabellen visar antalet beslut rörande tillträdesförbud meddelade av Åklagarmyndigheten för åren 2021–2025, per utgång och åklagarområde, samt andelen beslut genom vilka tillträdesförbud utfärdas, per åklagarområde för samma period. Även om variationer finns mellan åklagarområdena rörande antalet beslut om tillträdesförbud är det inte, i vart fall för år 2025, någon större skillnad mellan områdena rörande andelen beslut genom vilka tillträdesförbud till butik utfärdas. Inte heller denna information talar alltså för att det före-

kommer systematiska skillnader mellan olika geografiska områden i tillämpningen av lagen.

4.2.3 Statistik avseende överträdelser av förbuden

Åklagarmyndigheten har sedan lagens ikraftträdande fört statistik över brottsmisstankar bestående i överträdelser av förbuden.

Tabell 4.4 Brottsmisstankar om överträdelser av tillträdesförbud⁷

Redovisade i antal per år i kategorierna Inkomna och Beslutade

År	Inkomna brottsmisstankar	Beslutade brottsmisstankar
2021	50	34
2022	94	90
2023	191	174
2024	209	237

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Åklagarmyndigheten.

Tabellen visar antalet brottsmisstankar om överträdelser av tillträdesförbud som Åklagarmyndigheten registrerat som inkomna respektive beslutade för åren 2021–2024. Med brottsmisstanke avses, såsom Åklagarmyndigheten använder begreppet, en koppling mellan ett brott och en misstänkt person.⁸ Med beslutade brottsmisstankar avses misstankar som lett till någon form av beslut.

⁷ Från det att tillträdesförbudslagen trädde i kraft till den 1 januari 2025 saknades en brottskod för brottet överträdelse av tillträdesförbud (enligt 22 § tillträdesförbudslagen). Åklagarmyndigheten har fram till den 1 januari 2025 emellertid fört statistik över brottsmisstankar om överträdelser genom användandet av en s.k. juridisk benämning, vilken för aktuell brottsyp är Överträdelse av tillträdesförbud till butik m.m. (2396). Tabellen avser samtliga brottsmisstankar om överträdelser av tillträdesförbud, dvs. oberoende av förbudslokalitet.

⁸ I och med denna användning kan ett brott ha flera misstänkta personer knutna till sig, dvs. att flera personer är misstänkta för samma brott. Vidare kan en misstänkt person ha flera brottsmisstankar riktade mot sig, dvs. att personen är misstänkt för flera brott. Ett ärende vid Åklagarmyndigheten också kan innehålla en eller flera brottsmisstankar och en eller flera misstänkta personer.

Tabell 4.5 Beslutade brottsmisstankar år 2025⁹

Redovisade i antal och antal misstänkta personer per beslutstyp

Beslut	Antal brottsmisstankar	Antal misstänkta personer
Förundersökning inleds ej	1	1
Förundersökning läggs ned	30	18
Förundersökningsledning överlämnas till utredande myndighet	7	7
Brottsmisstanken avslutas	5	3
Åtal väcks inte	3	3
Strafföreläggande	3	3
Åtalsunderlåtelse	9	6
Åtal	137	62
Total	195	103

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Åklagarmyndigheten.

Tabellen visar hur de brottsmisstankar under år 2025 som var föremål för Åklagarmyndighetens beslut närmare fördelar sig på olika typer av beslut. Majoriteten av de beslutade brottsmisstankarna har lett till åtal.

Tabell 4.6 Avgjorda brottmål om överträdelse av tillträdesförbud

Redovisade i antal per år i kategorierna Inkomna och Avgjorda

År	Antal inkomna brottmål	Antal avgjorda brottmål
2022	22	5
2023	43	33
2024	56	64
2025	74	66

Uppgifterna i tabellen utgörs av statistik från Domstolsverket.

Tabellen visar statistik avseende antalet i allmän domstol inkomna respektive avgjorda brottmål om överträdelser av tillträdesförbud jämlikt tillträdesförbudslagen.¹⁰

⁹ Den 1 januari 2025 infördes en ny brottskod, 4145, som avser överträdelser av tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Uppgifterna i tabellen har genererats av Åklagarmyndigheten genom användandet av denna brottskod.

¹⁰ År 2021 inkom det inte något brottmål om överträdelse av tillträdesförbudslagen till allmän domstol.

Tabell 4.7 Antalet lagförda brott bestående i överträdelse av tillträdesförbudslagen¹¹

Redovisat per lagföringstyp för åren 2021–2025

År	Åtalsunderlåtelse	Strafföreläggande	Domslut ¹	Totalt antal
2021	0	0	10	10
2022	13	1	79	93
2023	6	0	77	83
2024	13	0	134	147
2025	10	3	147	160

¹ Med domslut avses en fällande dom i tingsrätt, oberoende av om den senare ändras i högre instans eller ej.Brå, Kriminalstatistik (av myndigheten benämnd *Personer lagförda för brott [Samtliga lagförda brott. Årsviis]*) för åren 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 (hämtad i tabellform via myndighetens webbplats: <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/personer-lagforda-for-brott> (2025-04-30)).¹²

Tabellen visar statistik från Brå över antalet lagförda brott mot tillträdesförbudslagen uppdelat på lagföringstyp, för åren 2021–2025.

4.2.4 Motivering av beslut

Det har framförts synpunkter, bl.a. från Svensk Handel, på att skälen för beslut om tillträdesförbud, framför allt när ansökningar avslås, inte utvecklas något vidare i besluten utan ofta är av summarisk karaktär. Branschorganisationen har med visst fog påpekat att beslut med standardmotiveringen ”Det saknas tillräckliga skäl att meddela ett tillträdesförbud” kan försvåra för den förbudssökande parten att förstå varför ansökan avslögs och vilka omständigheter som krävs för att nå framgång vid en domstols överprövning av beslutet eller en framtida ansökan om tillträdesförbud.¹³ Enligt Svensk Handel har det på senare år blivit vanligare att skälen för beslut om tillträdesförbud inte preciseras.¹⁴

¹¹ En enskild person kan lagföras vid flera tillfällen under ett år.¹² I Brås statistik redovisas lagföringarna rörande åren 2021–2024 under en rad benämnd 2021:34 Lag om tillträdesförbud i butik, trots 2022 års ändringar av lagen. Av myndighetens information om statistiken framgår dock att ny lagstiftning eller nya brott redovisas från det år de träder i kraft och att ny lagstiftning eller rubricering av brott som ersätter tidigare lydelse redovisas på samma rad. Statistiken omfattar således även lagföringar för överträdelser av förbud i lokaliteterna badhus och bibliotek som skett från och med den 1 juli 2022. För år 2025 redovisas lagföringarna på en rad benämnd 2021:34 Lag om tillträdesförbud i butiker, badanläggningar och bibliotek.¹³ Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik – två år senare*, april 2023, s. 12.¹⁴ Jfr Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik – två år senare*, april 2023 s. 13. Se även Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik, Utvärdering och analys*, 2024, s. 5.

Åklagarens beslut om tillträdesförbud ska vara skriftligt och ange bl.a. de skäl som bestämt utgången. Om det inte är uppenbart obehörligt ska besluten även, vilket följer av vissa bestämmelser i förvaltningslagen, innehålla en s.k. klargörande motivering med uppgifter om bl.a. vilka omständigheter som varit avgörande för ställningstagandet. En sådan motivering kan dock helt eller delvis utelämnas om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart men ska om möjligt lämnas i efterhand på begäran av en enskild.¹⁵ Förvaltningslagens krav på klargörande motivering innebär inte att myndigheten alltid behöver redogöra ingående för sakförhållandena i ärendet eller för hur vart och ett av dessa bedömts. För okomplicerade ärenden kan motiveringen vara kortfattad.¹⁶ Det lär dock krävas någon form av individualiserade skäl för att kravet ska anses vara uppfyllt.¹⁷

Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem Cåbra tillhandahåller förslag på standardiserade skäl för beslut, vilka den handläggande åklagaren kan använda eller omformulera. I mallen för beslut att inte meddela tillträdesförbud föreslås skälstexten ”Det saknas tillräckliga skäl för att meddela ett tillträdesförbud”. I mallen för beslut att meddela tillträdesförbud till butik föreslås följande skälstext:

Det finns på grund av särskilda omständigheter risk att den som meddelas förbudet kommer att begå brott i butiken enligt ovan eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där.

Mallen för beslut att inte meddela tillträdesförbud har uppdaterats av Åklagarmyndigheten i februari 2026 och de standardiserade skälen är nu betydligt utförligare. Inom ramen för den ovannämnda tillsynsrapporten har Åklagarmyndigheten mer ingående granskat de 133 beslut i fråga om tillträdesförbud som meddelats av åklagare under perioden 1 april–30 juni 2023, med särskilt fokus på avslagsbesluten.¹⁸ Enligt rapporten var 60 procent av de 53 avslagsbesluten närmare motiverade utifrån omständigheterna i respektive ärende medan de standardiserade skälen nyttjades i 40 procent av besluten.

Utredningen har, som framgått i kapitel 2, granskat ett 120-tal slumpmässigt utvalda beslut om i fråga om tillträdesförbud till butik,

¹⁵ Jfr 10 och 11 §§ tillträdesförbudslagen och 32 § förvaltningslagen.

¹⁶ Lundmark, J. & Säfsten, M., *Förvaltningslagen, En kommentar*, Version 2, 2025-12-15 (JUNO), kommentaren till 32 §, under rubriken Myndigheten ska ge en klargörande motivering.

¹⁷ Jfr JO 2016/17 s. 459.

¹⁸ Se Åklagarmyndigheten, Tillsynsrapport 2024:1, *Tillträdesförbud till butik*, april 2024, s. 4 och 5.

vilka meddelats under perioden 1 januari–30 oktober 2025 vid ett 30-tal åklagarkammare hörande till de olika åklagarområdena.¹⁹ De standardiserade skälen från mallarna förekom i en tredjedel av de granskade besluten och sådana skäl var ungefär lika vanliga i beslut genom vilka tillträdesförbud meddelades som i beslut med motsatt utgång. Långt vanligare var alltså mer preciserade skäl, som i de flesta fall, oavsett utgång i sak, utgjordes av en värdering av risken för framtida brott eller allvarliga trakasserier utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, inte sällan förekomsten av en misstänkt gärning i butiken som inträffat i närtid och eventuella lagföringar och misstankar rörande tidigare brottslighet.

I ett par av de granskade besluten avslogs en ansökan om tillträdesförbud med hänvisning till att personen i fråga upplysts av butikspersonalen om att hen inte var välkommen åter och att en mindre ingripande åtgärd än förbud därmed tillgodosett syftet med ett förbud. Av ytterligare något beslut framgick att det saknats förutsättningar att meddela ett förbud då personen i fråga var okänd. En ansökan om förbud avslogs av proportionalitetshänsyn då den aktuella matbutiken var den enda på orten. I flera av de granskade besluten skrevs ärendet om tillträdesförbud av från vidare handläggning på grund av att lokalen i fråga inte var sådan som omfattas av tillträdesförbudslagen. Vissa avslagsbeslut motiverades med att personen p.g.a. verkställighet av fängelsestraff inte hade möjlighet att besöka butiken.

Utredningen har intervjuat tre seniora åklagare med erfarenhet av handläggning av tillträdesförbudsärenden från åklagarkammare i lika många av de geografiska åklagarområdena. I intervjuerna framkom att beslutsskälen ofta är kortfattade, men som regel omtalar de konkreta omständigheter som varit avgörande för beslutet. Särskilt i tiden efter lagens ikraftträdande utvecklades skälen för besluten, för att belysa för handlarna vad som krävdes för att en ansökan skulle nå framgång. De beslut vi granskat och de uppgifter som förmedlats av de intervjuade åklagarna indikerar att det för närvarande är så att besluten ofta, men inte alltid, omtalar de omständigheter som varit avgörande för ställningstagandet. Enligt den nuvarande ordningen ska emellertid beslut om tillträdesförbud omfatta skälen för beslutet och som huvudregel innehålla en klargörande motivering. Åklagarmyndighetens Ut-

¹⁹ I urvalet av åklagarkammare har en jämn spridning i fråga om storlek och geografisk belägenhet eftersträvat och per kammare har granskats i genomsnitt två beslut med utgången att förbud utfärdas och två beslut med motsatt utgång, dvs. att ansökan eller anmälan om förbud avslås eller att förbudsärendet skrivs av från vidare handläggning.

vecklingscentrum kommer under året att ta fram nya beslutsmallar med mer utförliga beslutsskäl, både för beslut om att meddela tillträdesförbud och att förlänga ett redan meddelat tillträdesförbud.

4.2.5 Betydelsen av tidigare brottslighet inom ramen för riskbedömningen

Det saknas refererade fall från HD och hovrätterna rörande tillämpningen av bestämmelsen i 2 § tillträdesförbudslagen. Antalet avgöranden från domstol är förhållandevis få och det saknas statistik över ändringsfrekvensen.²⁰ Det är därför svårt att uttala sig om hur bestämmelsen nu tillämpas. I Åklagarmyndighetens tillsynsrapport belyses inte åklagarnas tillämpning av bestämmelsen, men en genomgång av de fåtal avgöranden i tingsrätt som förekommit under den granskade perioden ger vid handen att tidigare brottslighet haft varierande betydelse för riskbedömningen enligt 2 § tillträdesförbudslagen.²¹ En tredjedel av de åklagarbeslut i fråga om tillträdesförbud som utredningen granskat innehåller standardiserade skäl. Därmed är det svårt att dra några generella slutsatser annat än att betydelsen av tidigare brottslighet möjligen varierar.

Enligt de åklagare vi intervjuat krävs det något mer än ett misstänkt brott under en viss tidsperiod för att en risk enligt bestämmelsen i 2 § tillträdesförbudslagen ska anses föreligga i fråga om förbud till en butik. Generellt ansåg åklagarna att det för att en risk i bestämmelsens mening ska föreligga måste ske en upprepning av brottslighet i eller i anslutning till butiken inom en inte alltför lång period. I allmänhet kunde en fällande dom, alternativt ett godkänt strafföreläggande eller en åtalsunderlåtelse, i förening med ett par nya polisanmälningar som fick stöd av annat än målsägandens uppgifter räcka. För allvarligare brottslighet eller trakasserier mot personalen kunde något färre gärningar krävas än vid exempelvis stöldbrottslighet. Enligt åklagarna förekommer det att misstankar som blivit föremål för förundersökningsbegränsning räknas in, om misstankarna inte bedöms sakna grund.

²⁰ Exempelvis avgjordes det år 2024 i tingsrätt 106 ärenden enligt tillträdesförbudslagen, lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen om preventiva vistelseförbud. Såvitt utredningen förstår för Domstolsverket statistik över domstolsärenden om dessa tre förbudsformer samlat.

²¹ Åklagarmyndigheten, Tillsynsrapport 2024:1, *Tillträdesförbud till butik*, april 2024, s. 25–29.

Ingen av åklagarna kunde dra sig till minnes något fall där risken som bestämmelsen i 2 § första stycket omtalar bestått av något annat än tidigare brottslighet.

4.2.6 Uppgifter om längden av tillträdesförbud m.m.

Varken Åklagarmyndigheten eller någon annan av de myndigheter vars statistik och publikationer utredningen konsulterat för statistik över den förbudstid som beslutas. Som nämnts fotnotsvis i föregående avsnitt för Domstolsverket statistik över ärenden enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, tillträdesförbudslagen, och lagen om preventiva vistelseförbud samlad. Följaktligen är det inte möjligt att få uppgift om antalet till allmän domstol inkomna samt avgjorda ärenden om just tillträdesförbud, eller hur stor andel av Åklagarmyndighetens beslut rörande sådana förbud som ändras i allmän domstol.

4.3 Utgångspunkter för en översyn

4.3.1 Bör eventuella ändringar ske i lagstiftningen om olaga intrång eller i reglerna om tillträdesförbud?

Bedömning

Den principiella rätten att bestämma över sin lokal bör få ett större genomslag i regleringen om tillträdesförbud. Det bör ske genom ändringar av tillträdesförbudslagen och inte genom ändringar av straffbestämmelsen om olaga intrång.

Utgångspunkter

Med ägande-, nyttjande- eller liknande rätt till en lokal följer som utgångspunkt också en rätt att bestämma över lokalen och vem som får vistas där. Som framgått av det föregående har en ägare av exempelvis en butik alltså i princip rätt att neka vissa personer ur allmänheten

tillträde till lokalen.²² Det har i tidigare lagstiftningsärenden om straffsanktionerade tillträdesförbud uttryckts så att frågan om rätten till tillträde är en sak mellan ägaren och besökaren.

Denna bestämmanderätt måste ställas mot vissa andra intressen, exempelvis var och ens rätt att röra sig fritt i samhället. Rätten till rörelsefrihet stadgas som bekant i grundlagen²³ och är en förutsättning för att envar ska kunna sköta den dagliga livsföringen. Det kan inte anses stå i strid med rätten till rörelsefrihet att någon stängs ute från en viss lokal (t.ex. en butik), men det är ändå en aspekt att beakta vid bedömningen av hur en reglering om tillträdesförbud lämpligen bör utformas.

Härutöver kan bestämmanderätten ställas mot intresset att motverka diskriminering. En näringsidkare får i sin verksamhet inte diskriminera någon, vilket följer av förbudet mot olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken, men en rätt för den som äger, nyttjar eller annars disponerar lokaler som hålls öppna för allmänheten att meddela tillträdesförbud kan ändå skapa möjligheter till diskriminering.

Men även med beaktande av det sagda är utgångspunkten ägarens eller nyttjarens rätt att bestämma över lokalen.

Den principiella rätten att bestämma över sin lokal får emellertid, som framträtt i vår beskrivning av den gällande regleringen om tillträdesförbud, ett mycket begränsat genomslag rent straffrättsligt. En person som exempelvis av ägaren nekas tillträde eller ombeds lämna en fritt tillgänglig butik riskerar som regel inte straffansvar för olaga intrång enligt 4 kap. 6 § brottsbalken om hen ändå går in i, eller fortsätter att vistas i, butikslokalen. Det beror, som framgått ovan (se avsnitt 3.4.1 och 3.5.1), på att butiker som är öppna för allmänheten faller utanför den straffbestämmelsens tillämpningsområde. Så torde även vara fallet med andra för allmänheten öppna lokaler där tjänster tillhandahålls eller där det bedrivs annan kommersiell verksamhet. Därmed har den som bestämmer över lokalen inte heller någon rätt att använda tvång för att avvisa eller avlägsna personen. För att i en sådan situation kunna tillvarata sin rätt att bestämma över lokalen behöver ägaren eller nyttjanderättshavaren antingen vidta praktiskt inriktade åtgärder, som att ordna bevakning av lokalens entré så att den inte längre är helt öppen för allmänheten, eller ansöka om till-

²² I det följande talas för enkelhets skull bara om ägare och om lokaler även om det kan vara fråga om andra än ägare och om annat än lokaler.

²³ 2 kap. 8 § regeringsformen.

trädesförbud enligt tillträdesförbudslagen. Båda dessa tillvägagångssätt kan sägas innebära ett slags medelbart tillvaratagande av rätten. Åtminstone det först nämnda tillvägagångssättet är vidare förknippat med betydande kostnader och olägenheter.

Enligt utredningens mening finns det – som kommer att framgå i det följande – goda skäl för att inte hantera det straffrättsliga skyddet för den som med grund i ägande, nyttjande eller liknande har rätt att bestämma över för allmänheten öppna lokaler genom bestämmelsen om olaga intrång. Samtidigt menar vi, som framgått av den problembild som skisserats ovan, att den grundläggande rätten att bestämma över sin lokal bättre bör återspeglas i regleringen av tillträdesförbud. Om man jämför de förslag som tidigare lämnats om en utvidgning av tillämpningsområdet för olaga intrång med den nuvarande regleringen om tillträdesförbud kan man se en tydlig diskrepans i hur rätten att bestämma över lokalen skyddas. En viss diskrepans kan visserligen sägas vara naturlig när man övergår från en reglering i brottsbalken som bygger på den enskildes beslut till en reglering som bygger på tillträdesförbud meddelade av det allmänna. Det framstår emellertid inte som motiverat att skillnaden i utgångspunkt är så stor som den har varit. Enligt vår bedömning bör alltså den nuvarande straffrättsliga regleringen på området ses över så att den något bättre motsvarar den principiella beslutanderätten över lokaler som tillkommer ägarna och andra.

Justeringar i tillträdesförbudslagen eller i bestämmelsen om olaga intrång?

Straffbestämmelsen om olaga intrång bygger – på samma sätt som bestämmelsen om hemfridsbrott – ytterst på ägarens, nyttjanderätts-havarens etc. nyss omtalade rätt att bestämma över vem som ska ges tillträde till en viss lokal eller ett visst område.

Gällande rätt hindrar som sagt inte t.ex. en butiksägare att vägra en person ur allmänheten tillträde till sin butik. Samtidigt faller butiker och platser som är helt öppna för allmänheten som regel utanför tillämpningsområdet för bestämmelsen om olaga intrång, låt vara att annat möjligen kan gälla i specifika situationer.

Mot denna bakgrund kan det tyckas vara näraliggande att skapa möjligheter till straffrättsligt skydd för ägarens, nyttjanderättshavarens etc. rätt att bestämma över sina lokaler genom att utvidga bestäm-

melsen om olaga intrång. Högsta domstolens avgörande i NJA 1995 s. 84 innebär ju bara att lokaler som är öppna för allmänheten inte omfattas av straffskyddet såsom bestämmelsen nu är utformad och avgörandet hindrar naturligtvis inte att bestämmelsen ändras så att också lokaler som är öppna för allmänheten omfattas av straffskyddet.

En utvidgad bestämmelse skulle då bygga på den rätt att bestämma om tillträde som vi redogjort för i det föregående och bestämmelsen skulle kunna utformas för att ge ägaren, nyttjanderättshavaren och den med liknande av rättsordningen erkänd rådighet över en lokal straffrättsligt skydd mot att dennes bestämmanderätt tröds för när.

Samtidigt är det tydligt att de falltyper som skulle tillkomma genom en utvidgning av bestämmelsen om olaga intrång är sådana som i många avseenden är atypiska om man jämför med de fall som nu omfattas av bestämmelserna om olaga intrång (och hemfridsbrott). De fall som träffas av bestämmelsen är i första hand sådana där lokalen antingen inte är tillgänglig för allmänheten (t.ex. därför att den är låst eller därför att det annars är tydligt att lokalen är privat) eller där den enskilde vägras tillträde i ett visst fall (t.ex. nekas att komma in av ägaren eller av en vakt), medan en utvidgning i första rummet tar sikte på fall där det meddelas mer generella förbud i relation till en viss person. Och dessa generella förbud skulle gälla oberoende av att lokalen fortsatt hålls öppen för allmänheten och oberoende av om det sker någon form av inpasseringskontroll i det enskilda fallet. Såvitt gäller livsmedelsbutiker, bibliotek etc. är det ju typiskt sett så att dörren till lokalen står öppen och det finns heller ingen kontroll av vem som kommer in i lokalen eller av dem som vistas i lokalen.

Man kan uttrycka det sagda så att bestämmelsen om olaga intrång primärt är utformad med sikte på andra typer av situationer än de där någon går in i en lokal som hålls öppen för allmänheten.

Det sagda återspeglas i att syftet med tillträdesförbud i dessa fall normalt inte, såsom vid övriga fall av olaga intrång, är att hindra att obehöriga vistas i lokalen – utgångspunkten är tvärtom att var och en är behörig att gå in – utan snarare att förhindra att personen i fråga begår brott, t.ex. tillgreppsbrott, eller på annat sätt stör ordningen i lokalen. I den meningen träffar straffansvaret gärningar som ligger i tiden före de gärningar som man egentligen vill förhindra. Straffansvaret förutsätter emellertid bara att förbudet överträds och det fordras inte att den enskilde begår brott eller stör ordningen och heller inte att hen har uppsåt att begå brott eller att störa ordningen.

Av det sagda följer att en överträdelse av ett mer generellt förbud i många fall kommer att ha ett begränsat straffvärde som i huvudsak bygger just på själva förbudsöverträdelsen. Jämför t.ex. den situationen att någon i strid med ett meddelat förbud går in i en större butik, handlar som alla andra och sedan tas på bar gärning först när hen går ut ur butiken; det står klart att det straffvärda i detta fall i princip bygger uteslutande på själva överträdelsen. Det hindrar inte att det kan finnas fall av mer straffvärt slag, exempelvis fall där någon trakasserat butikspersonal och där redan dennes närvaro i sig skapar otrygghet och oro.

Den omständigheten att de tillkommande fallen tar sikte på situationer där någon på ett mer allmänt sätt förbjuds att besöka en viss lokal eller ett visst område innebär också att det uppstår åtskilliga praktiska och lagtekniska frågor. Det är ju i dessa fall inte bara fråga om ett beslut om att – här och nu – vägra en person tillträde, utan om ett beslut om ett slags privat förbudsnorm som ska kunna ligga till grund för straffansvar om den överträds. I praktiken innebär en reglering som möjliggör sådana beslut att enskilda ges makt att utfärda mer ett slags privata normer som staten sedan skyddar med straffrättsliga medel. Om man skulle gå den vägen väcks många frågor, bl.a. om hur länge besluten ska kunna gälla, om vem som ska vara behörig att meddela besluten, om hur besluten ska göras kända för den berörde, om det ska uppställas krav på att det finns goda skäl för åtgärden och om besluten bör kunna överprövas. Det väcks också frågor om i vilken utsträckning det ska uppställas krav på beslutens utformning.

Sådana frågor låter sig väl regleras i en särskild lagstiftning, men passar mycket illa i generella och syntetiskt utformade straffbestämmelser av den typ som finns i brottsbalken.

I sammanhanget måste också beaktas att det kan finnas legitima intressen hos den enskilde som måste tillvaratas och som skulle kunna trädas för när om man bygger lagstiftningen helt kring den enskilde ägarens eller nyttjanderättshavarens rätt att bestämma över egendom man äger respektive får nyttja. När det gäller butiker kan det t.ex., inte minst på mindre orter, vara nödvändigt att beakta den enskildes intresse av att kunna handla livsmedel. Ett annat intresse som måste beaktas är också det av att motverka diskriminering.

Redan mot den angivna bakgrunden framstår det för utredningen som tydligt att nackdelarna med att reglera generella tillträdesförbud

genom bestämmelsen om olaga intrång överväger fördelarna. Fråga är om en särskild typ av förbud som bäst hanteras genom särskilt utformad lagstiftning.

Sammanfattningsvis talar enligt vår mening starka skäl emot att lösa de problem som omtalas i direktiven genom att utvidga kriminaliseringen av olaga intrång. Det finns i stället skäl att överväga om det bör göras justeringar i tillträdesförbudslagen. Vid den bedömningen bör rätten att bestämma över sin lokal vara en utgångspunkt.

4.3.2 Tillträdesförbudslagen bör bättre återspegla den principiella bestämmanderätten

Bedömning

Regleringen i tillträdesförbudslagen bör justeras så att den bättre återspeglar innehavarens rätt att bestämma över sin lokal.

Ett förbud enligt tillträdesförbudslagen utgör som bekant varken straff eller rättsverkan av brott utan det är fråga om en åtgärd som tar sikte på att minska risken för att en individ kommer att begå brott eller annars bete sig störande i lokalen. Tanken bakom förbuden är att bestraffa själva tillträdet till platser där det finns risk för att individen begår sådana brott eller annars agerar på ett sätt som ska förhindras. Kriminaliseringen av överträdelser av förbud enligt tillträdesförbudslagen kan således sägas utgöra en tidigt placerad kriminalisering, som går ut på att det för straffansvar ska räcka att befinna sig på en viss plats. Tillträdesförbudslagen avser att, vad gäller butiker, skydda näringsidkarnas egendom, personer som vistas i butikerna och den allmänna ordning som ska råda där, från ett brett spektrum av ageranden av varierande karaktär och allvar. Det kan röra sig om tillgrepp, skadegörelse och handlingar som inbegriper våld, hot eller trakasserier av allmän eller sexuell natur samt många andra slags störande och stötande beteenden.²⁴

Som framgått ovan kan allmän åklagare, på ansökan av en butiksägare eller en annan företrädare för butiken eller anmälan av Polismyndigheten med företrädarens samtycke, meddela ett tillträdesförbud mot en person för högst ett år i taget om det på grund av särskilda

²⁴ Prop. 2020/21:52 s. 29 och 33. Se även Ds 2019:1 s. 183.

omständigheter finns risk för att denne kommer att begå brott i butiken eller allvarligt trakassera någon där. Ytterligare förutsättningar för tillträdesförbud är att kravet på proportionalitet är uppfyllt och att någon mindre ingripande åtgärd inte står till buds.²⁵ De intressen som står mot den principiella bestämmanderätten över lokalen beaktas alltså primärt inom ramen för en övergripande bedömning av om förbud ska meddelas. Förutom att beaktandet av de motstående intressena är inbyggda i lagen garanterar den både ett visst mått av rättssäkerhet – bl.a. genom ett krav på att beslut ska delges och en rätt till domstolsprövning – och att det finns sakliga skäl för beslutet.²⁶

Samtidigt återspeglar lagen i nuvarande utformning mindre väl ägarens, nyttjanderättshavarens etc. principiella rätt att bestämma över lokalen. Det är visserligen rimligt att lagstiftningen innebär viss kontroll av att det finns sakliga skäl att meddela ett tillträdesförbud, men när det finns objektivt konstaterbara skäl som talar för ett sådant förbud finns det enligt vår mening skäl att tydligare låta nämnda rättighetshavares bedömning bilda utgångspunkt för bedömningen. Hur detta kan göras diskuteras i avsnitt 4.3.4.

4.3.3 Vilka platser bör ett förbud kunna avse?

Bedömning och förslag

Det bör införas en möjlighet att meddela tillträdesförbud till andra affärslokaler än butiker. Det bör inte införas någon sådan möjlighet avseende gallerior, köpcentrum och liknande platser.

En första fråga som bör övervägas är vilka typer av lokaler som bör kunna omfattas av ett tillträdesförbud. Dagens reglering framstår redan vid en första anblick – med utpekandet av butiker, badanläggningar och bibliotek – som påtagligt kasuistisk. En fråga som har väckts under utredningsarbetet är om regleringen bör omfatta endast butiker eller om den bör omfatta också andra typer av affärslokaler (t.ex. lokaler där tjänster tillhandahålls, caféer och liknande).

Det torde visserligen vara så att butiker i många avseenden är mest utsatta för brott av olika slag (det gäller inte minst tillgreppsbrott),

²⁵ 2 § tredje och fjärde styckena tillträdesförbudslagen.

²⁶ Se 4 och 13 §§ tillträdesförbudslagen.

men det finns enligt vår mening inte skäl att låta lagens omfattning helt styras av frekvensen på problemen. Styrkan av skälen för ett tillträdesförbud i ett enskilt fall påverkas ju inte av om det är fråga om en butik eller en affärslokal där det tillhandahålls tjänster; om det t.ex. förekommer trakasserier mot personalen i en affärslokal kan skälen för ett tillträdesförbud inte anses starkare för att det är fråga om en butik än om det är fråga om en lokal där det endast tillhandahålls tjänster. Det sagda återspeglas också i det förhållandet att våra direktiv anger att vi ska överväga om justeringar bör ske i tillträdesförbudslagen eller i straffbestämmelsen om olaga intrång. Det framstår som klart att en reglering av det senare slaget inte skulle vara inskränkt till att gälla just butiker. Mot bakgrund av det nu sagda föreslår vi att regleringen i tillträdesförbudslagen vidgas så att den inte omfattar endast butiker, utan också andra affärslokaler.

Det skulle kunna övervägas om regleringen inte härutöver borde omfatta också andra avgränsade områden, t.ex. nöjesfält och liknande platser. Vi bedömer emellertid att ett tillträdesförbud, för att kunna ha någon effekt, måste avse mer begränsade områden och att det därför är lämpligt att knyta regleringen till just lokaler. Till detta kan läggas att det på nöjesfält och liknande områden regelmässigt finns ordningsvakter som kan hantera ordningsstörningar.

I direktiven nämns vidare frågorna om ett tillträdesförbud bör kunna omfatta samtliga butiker i en kedja eller en galleria, ett varuhus eller liknande.

Vi kan konstatera att det inte finns något formellt hinder mot att besluta om ett tillträdesförbud för en annan butik än där ett tidigare brott eller annat störande beteende har inträffat.²⁷ Tillträdesförbud kan alltså redan i dag meddelas för flera butiker även om personen i fråga bara begått brott i en av butikerna, såvida förutsättningarna för ett förbud är uppfyllda i förhållande till de aktuella butikerna.

Det framstår dock inte som ändamålsenligt att införa regler som innebär att brott i en butik som tillhör en viss kedja skulle kunna medföra ett förbud mot tillträde till samtliga butiker i kedjan. Det framstår som klart att en butiks tillhörighet till en viss kedja inte är styrande för den typiska gärningspersonens benägenhet att begå brott eller annars bete sig störande i butiken. Var butiken är belägen är sannolikt betydligt viktigare, och det måste anses finnas fog för uppfattningen att om en person begår brott i en viss butik så är risken betyd-

²⁷ Prop. 2020/21:52 s. 101.

ligt större att denne kommer att begå brott i närliggande butiker än i butiker som tillhör samma kedja men som ligger längre bort.

En reglering som möjliggör tillträdesförbud till en galleria, ett köpcentrum eller en annan avgränsad plats där det finns flera butiker eller andra affärslokaler framstår som mer näraliggande. En sådan reglering är emellertid problematisk av andra skäl.

Sådana avgränsade platser inrymmer även ytor som inte utgör butiker eller andra affärslokaler – inte minst gångvägar – på vilka den enskilde kan behöva förflytta sig för att nå andra lokaler vilka inte kan omfattas av tillträdesförbud enligt lagen. Dessutom ligger vissa allmänna kommunikationsmedel så till att de inte kan åtkommas utan att passera en avgränsad plats där flera butiker och andra affärslokaler är koncentrerade, dvs. en plats som den här typen av reglering skulle omfatta.

Ytor som inte tillhör någon lokal i en galleria eller en liknande plats kan vara allmänna, vilket innebär att den enskilde därtill som utgångspunkt kan bruka dem i syfte att mötas, demonstrera eller utöva vissa av de andra grundlagsstadgade fri- och rättigheterna. Också av det skälet finns anledning till viss återhållsamhet.

Dylika ytor kan visserligen bli samlingsplatser för personer som begår brott, trakasserar andra eller annars uppträder påtagligt störande. Det kan emellertid ifrågasättas om inte denna slags problematik är av mer ordningsstörande slag än något annat och som varandes sådan finns andra medel än tillträdesförbud som är mer ändamålsenliga att tillgripa. I regel torde det finnas ordningsvakter knutna till dylika platser, och i den mån det saknas ordningsvakter som kan ingripa, är det möjligt för polis att avvisa, avlägsna eller omhänderta personerna med stöd av polislagens bestämmelser. Vid allvarigare trakasserier och annan inte helt bagatellartad brottslighet kan det också bli aktuellt att använda de straffprocessuella tvångsmedlen. Om en plats riskerar att bli föremål för allvarlig gängrelaterad brottslighet finns därtill möjlighet att meddela preventiva vistelseförbud.

Mot denna bakgrund bedömer vi att det saknas tillräckliga skäl att utsträcka regleringen med tillträdesförbud till gallerior och andra liknande platser.

4.3.4 En presumtion för tillträdesförbud vid brott

Förslag

Den nuvarande hjälpregeln om att tidigare brottslighet särskilt ska beaktas vid riskbedömningen ersätts med en presumptionsregel som går ut på att den som begått brott i eller i anslutning till en lokal som omfattas av lagen, efter en ansökan eller anmälan med anledning av brottet, ska meddelas tillträdesförbud, om brottet kan påverka den verksamhet som bedrivs där och inte särskilda skäl talar mot ett förbud.

För att förbud enligt lagen ska få meddelas en person krävs enligt 2 § första stycket första meningen att det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att denne ska begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vad avser bibliotek kan även de ageranden som nämns i 2 § andra stycket rendera ett förbud. Bedömningen ska göras samlat och nyanserat och med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, och en klar och konkret risk måste framträda för att förbud ska få meddelas.²⁸ Många slags omständigheter kan tala för en sådan risk, men den enskilt viktigaste är personens tidigare (brottsliga) agerande i lokalen. Detta förhållande kommer också till uttryck i hjälpregeln i 2 § första stycket andra meningen, som säger att det vid riskbedömningen särskilt ska beaktas om personen tidigare har begått brott på eller anslutning till platsen. Den innebär att förbud som huvudregel inte bör meddelas om personen inte tidigare har begått brott i eller i anslutning till ifrågavarande lokal.²⁹ Denna ordning – dvs. att personens tidigare agerande på den förbudsaktuella platsen ska läggas till grund för bedömningen av om det föreligger skäl för ett förbud – bedömer vi fortfarande bör gälla som huvudregel.

Den omständigheten att en person tidigare begått ett i förbudshänseende relevant brott i lokalen innebär dock inte nödvändigtvis att det bedöms föreligga en risk i bestämmelsens mening. Självfallet kan det finnas fall där en sådan bedömning är rimlig. Men det kan ifrågasättas om det inte vore bättre förenligt med regleringens grund i innehavarens rätt att bestämma över lokalen att, i fall där brott har

²⁸ Se prop. 2020/21:52 s. 100.

²⁹ Se prop. 2020/21:52 s. 101.

begåtts i lokalen och där företrädaren ansöker om tillträdesförbud eller Polismyndigheten anmäler frågan med samtycke (jfr 6 § tredje stycket), bygga regleringen kring en presumtion för tillträdesförbud från vilken man sedan kan avvika om det finns skäl för det. En sådan ordning skulle bidra till att underlätta bedömningen i situationer där det redan från början står klart att det i grunden finns sakliga skäl bakom innehavarens önskan om ett tillträdesförbud. Det sagda skulle innebära att man genom justeringar i tillträdesförbudslagen närmar sig ett sådant rättsläge som skulle råda om man i stället gjorde bestämmelsen om olaga intrång tillämplig på öppna lokaler, och samtidigt skulle man undvika de svårigheter som ovan nämnts med generella beslut meddelade av den enskilde ägaren eller nyttjaren av lokalen.

Lagtekniskt kan en sådan ordning åstadkommas genom att bestämmelsen i 2 § första stycket andra meningen ersätts med en presumptionsregel som innebär att den som begått ett brott i eller i anslutning till en butik, en annan affärslokal, en badanläggning eller ett bibliotek, ska meddelas tillträdesförbud, om inte särskilda skäl talar emot ett förbud och under förutsättning att brottet är av sådant slag att det kan påverka verksamheten i lokalen. I typfallet är skälen för ett tillträdesförbud som starkast omedelbart efter det att ett förbudsrelevant brott begåtts och intresset av en effektiv och förutsebar tillämpning av en sådan presumptionsregel talar för att den även bör villkoras att frågan om förbud tas upp med anledning av brottet. För att en sådan presumtion ska gälla bör vidare förutsättas antingen att skuldfrågan avseende brottet eller brottsligheten är fastställd genom en fällande dom, ett godkänt strafföreläggande eller ett beslut om åtalsunderlåtelse eller att det annars bedöms stå klart att ett brott har begåtts.

Genom kravet på att det inte ska finnas särskilda skäl mot ett förbud säkerställs att förbud med stöd av presumptionen inte utfärdas alltför kategoriskt. Omständigheter är tänkbara som innebär att personen överhuvudtaget inte har möjlighet att överträda förbudet eller som minskar sannolikheten avsevärt för en överträdelse. Viktiga motstående intressen som den enskildes rörelsefrihet och fullgörandet av den dagliga livsföringen kan också beaktas och här till kommer det krav på proportionalitet som fortsatt ska gälla. I och med att hänsyn av detta slag ska tas vid bedömningen av om ett förbud ska meddelas bedömer vi att den föreslagna presumptionsregeln inte möter något hinder med hänsyn till de intressen som kan stå mot ett tillträdes-

förbud. I sammanhanget bör noteras att de förslag som tidigare lagts fram om justeringar i bestämmelsen om olaga intrång i princip helt har lagt beslutanderätten i den enskilde butiksägarens händer.

Särskilt om förbudet mot dubbel lagföring

I artikel 4.1. i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll, som Sverige anslutit sig till och vilket gäller som svensk lag, stadgas rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (det s.k. dubbelbestraffningsförbudet). Såsom tillträdesförbudsregleringen är utformad utgör ett förbud inte ett straff eller en lagföring för ett brott utan ett förbud som syftar till att minska risken för framtida brottslighet eller vissa andra beteenden. Därför kan en bedömning att en person har begått ett brott, enligt den föreslagna presumptionsregeln, inte jämföras med en sådan anklagelse om brott som faller in under tillämpningsområdet för artikel 4.1 och andra konventionsbestämmelser.³⁰ Prövningen av om ett tillträdesförbud med stöd av presumptionsregeln ska utfärdas kan därför inte anses hindra en senare lagföring av den brottsliga gärning som ligger till grund för prövningen av om ett tillträdesförbud ska meddelas.

4.3.5 En mer nyanserad riskbedömning

Förslag

Utöver den presumptionsregel som vi föreslår bör det införas en allmän möjlighet att meddela tillträdesförbud, som bygger på en bedömning av risken för att personen i den aktuella lokalen i framtiden begår brott eller annars agerar på ett sätt som inte kan godtas. Förbud bör kunna meddelas om det på grund av personens beteende i eller i anslutning till lokalen i fråga finns risk för att hen där begår brott, trakasserar någon eller annars väsentligen stör verksamheten.

³⁰ Jfr NJA 2022 s. 188 p. 14 och 15 och däri gjorda hänvisningar, samt även Europadomstolens avgörande i målet Engel m.fl. mot Nederländerna, No. 5100/71, den 8 juni 1976, särskilt 82 och 83 §§.

Som framgår ovan föreslår vi att riskbedömningen ändras genom att det i bestämmelsen i 2 § första stycket tillträdesförbudslagen införs en presumtion för att meddela förbud vid en fällande dom, ett godkänt strafföreläggande eller ett beslut om åtalsunderlåtelse eller då det annars bedöms stå klart att ett brott har begåtts i eller i anslutning till en sådan lokal som lagen gäller. Hjälpregelns omvandling till presumptionsregel bör dock inte innebära att möjligheten till tillträdesförbud utesluts i fall där någon brottslighet inte förekommit eller där brottslighet förekommit men förbudsfrågan inte väckts med anledning av denna. Enligt vår bedömning bör det således fortsatt finnas en allmän möjlighet att meddela förbud, vilken bör få nyttjas om det med hänsyn till personens beteende på platsen finns risk för att denne begår brott eller agerar i strid med vissa andra av lagens skyddsintressen.

Dessa bestämmelser är nu utformade så att en risk för brottslighet eller allvarliga trakasserier kan föranleda ett tillträdesförbud till en butik, ett badhus eller ett bibliotek. Vad avser bibliotek kan även en risk för väsentligt störande av verksamheten eller orsakande av betydande skada på bibliotekets egendom föranleda ett förbud. De risker som 2 § nu omtalar ska vara grundade i särskilda omständigheter för att ett tillträdesförbud ska få meddelas. Det brukar vidare anges att risken ska vara klar och konkret.

Detta har lett till att bedömningen enligt paragrafen är relativt restriktiv. Det kan därför finnas skäl att tillåta en mer nyanserad riskbedömning som i större utsträckning än i dag går ut på att se på om det finns sakliga skäl bakom innehavarens önskan om ett tillträdesförbud. En sådan mer nyanserad riskbedömning bör kunna åstadkommas genom att kravet på särskilda omständigheter och på att det måste föreligga risk för *allvarliga* trakasserier tas bort samt genom att det anges att förbud också kan meddelas om det finns risk för att personen i fråga väsentligen stör verksamheten.

Enligt vår mening saknas det vidare skäl att – i riskbedömningshänseende – särreglera de olika typer av lokaler som ska omfattas av lagen.

Mot denna bakgrund föreslår vi att förbud till någon av de lokaler som lagen ska omfatta ska kunna meddelas en person om det finns risk för att denne där kommer att begå brott som kan påverka verksamheten, trakassera någon eller annars väsentligen störa verksamheten. Riskbedömningen bör ta utgångspunkt i personens beteende i eller i anslutning till lokalen i fråga och det bör – i motsats till den

riskbedömning i 2 § första stycket första meningen samt andra stycket som nu gäller – inte krävas att risken har grund i några särskilda omständigheter.

4.3.6 En möjlighet att besluta om tillträdesförbud för personer under 15 år?

Bedömning

Det bör inte införas en möjlighet att besluta om förbud enligt tillträdesförbudslagen för personer under 15 år.

Enligt våra direktiv kan det övervägas om det bör införas en möjlighet att besluta om tillträdesförbud också i relation till personer under 15 år.

Vår bedömning är att det, på ett generellt plan, saknas skäl för en sådan reglering.

Syftet med tillträdesförbudslagen är, såvitt avser butiker, att förhindra brott och allvarliga trakasserier där genom att med straffhot stänga ute personer som riskerar att agera på det sättet i butikslokaler. Straffhotet får av naturliga skäl en mer tillbakaskjuten plats när det gäller barn under 15 år. Det får enligt bestämmelsen i 1 kap. 6 § brottsbalken inte dömas till påföljd för brott som någon begått före 15 års ålder. Brottsbalksstadgandet innebär att personer under 15 år, även om det blev möjligt att meddela tillträdesförbud mot dem, inte skulle kunna lagföras för eventuella överträdelser. Det straffhot som lagen går ut på saknar alltså i stor utsträckning verkan mot denna grupp. Detta talar starkt mot att utsträcka möjligheten att besluta om förbud till personer under 15 års ålder.

Man kan enkelt uttrycka det så att en reglering som tar sikte på att göra det straffbart att befinna sig på en viss plats inte rimligen bör kunna användas i relation till personer som enligt generella regler i brottsbalken inte kan straffas. En sådan reglering skulle med fog kunna kritiseras för att vara motsägelsefull och tandlös och ytterst riskera att leda till ett minskat förtroende för rättsordningen.

Bl.a. till följd av detta ställningstagande bör det även i fortsättningen vara otillåtet att beakta brott som en förbudsaktuell person

har begått före 15 års ålder vid bedömningen av om ett tillträdesförbud ska meddelas.

Den 26 januari 2026 beslutade regeringen om lagrådsremissen Skärpta regler för unga lagöverträdare. Förslagen har ännu inte lett till lagstiftning. En del av förslagen går ut på att påföljd – under en tid om fem år från ikraftträdandet av lagändringarna som föreslås – ska få ådömas den som begått brott när hen fyllt 13 men inte 15 år, förutsatt att det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott. Som framgått ovan bedömer vi att det på ett generellt plan saknas skäl att utsträcka möjligheten att besluta om förbud till personer under 15 års ålder. Med hänsyn till att förslagen tar sikte på grov brottslighet – vid vilken ett tillträdesförbud överhuvudtaget inte framstår som en vare sig adekvat eller verksam åtgärd – framstår det som klart att det inte finns skäl att låta våra förslag påverkas av förslagen i lagrådsremissen.³¹

4.3.7 En förlängd längsta giltighetstid för förbuden?

Bedömning

Den längsta giltighetstiden för tillträdesförbud bör inte förlängas.

Som framgått ska ett tillträdesförbud gälla för en viss tid, högst ett år, och ett tillträdesförbud får vid utgången av den tiden förlängas om förutsättningarna för ett förbud är uppfyllda. Syftet med ett tillträdesförbud är som bekant att skydda personal, besökare och egendom på de platser som lagen omfattar från ett relativt brett spektrum av ageranden genom att vid straffhot stänga ute personen i fråga från lokalen. Med en kort giltighetstid följer naturligtvis en risk för att förbudet inte får en avskräckande verkan och det är tänkbart att risk för förbudsrelevanta ageranden kan bestå under längre tid än ett tillträdesförbud nu kan gälla. Som framgått av den översiktliga beskrivningen av tillträdesförbudslagen saknas emellertid en yttersta gräns för förlängning av förbud. Så länge förutsättningarna för ett tillträdesförbud är uppfyllda kan det alltså förlängas, låt vara att en förlängning

³¹ Efter det att texterna till delbetänkandet lämnats till sättning gav regeringen besked om att den avser att gå vidare med förslag om tillfälligt gällande regler av det slag som beskrivs i stycket, men enligt vilka den lägsta straffbarhetsåldern ska vara 14 i stället för 13 år.

tar resurser i anspråk eftersom ett nytt beslut måste fattas och delges. I och med att det redan finns goda möjligheter att förlänga ett tillträdesförbud är det svårt att se att det finns skäl för en förlängd längsta giltighetstid.

En sådan förlängning är också svår att motivera i ljuset av regleringarna beträffande andra straffsanktionerade förbud. Ett kontaktförbud, som tar sikte på ett jämfört med tillträdesförbud mycket mer angeläget skyddsintresse i form av skyddspersonens rätt till trygghet, frihet och frid, kan gälla under högst ett års tid. Av de andra slagen av straffsanktionerade förbud kan enbart ett tillträdesförbud vid ett idrottsarrangemang ha en giltighetstid som överstiger ett år. Den längsta giltighetstiden för ett sådant förbud förlängdes den 1 april 2014 från ett till tre år mot bakgrund av intresset att motverka risken för allvarlig eller upprepad ordningsstörande brottslighet under idrottsarrangemang och för att giltighetstiden inte skulle understiga tiden som är möjlig att besluta om s.k. arrangörsavstängning.³² I betänkandet *Tryggare idrottsarrangemang* (SOU 2025:46), vilket nämns i våra direktiv, har bl.a. en ytterligare förlängning av den längsta giltighetstiden för ett tillträdesförbud vid idrottsarrangemang föreslagits och även detta förslag synes ta sin utgångspunkt i omständigheter som är specifika för just idrottsarrangemang.

I sammanhanget ska beaktas att en längre giltighetstid skulle vara en faktor som skulle behöva beaktas vid bedömande av vilka förutsättningar som ska föreligga för att ett förbud ska kunna beslutas. Enligt vår bedömning är det vid den typ av tillträdesförbud som nu är aktuella viktigare att ett beslut kan komma till stånd snabbt – och i alla de fall där ett förbud är befogat – än att beslutet har en lång giltighetstid.

Mot denna bakgrund och då något egentligt behov av längre giltighetstider inte visat sig bedömer vi att det saknas skäl att förlänga den längsta giltighetstiden för tillträdesförbud.

³² Se prop. 2013/14:68 s. 8 och 9.

4.3.8 En möjlighet att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud

Förslag

Polis ska kunna meddela tillträdesförbud interimistiskt i samband med ett ingripande mot den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till lokalen, om personen har begått en straffbelagd gärning där och det är sannolikt att förutsättningar föreligger för att meddela ett förbud med stöd av presumptionsregeln.

Som bekant finns redan i dag ett generellt krav på att frågor om tillträdesförbud ska handläggas skyndsamt. Därtill gäller ett beslut om tillträdesförbud som huvudregel omedelbart. Enligt vår mening tillgodoser den nuvarande ordningen – på ett generellt plan – intresset av att åklagaren ska kunna meddela snabba och omedelbart gällande beslut. Samtidigt ligger ett inte obetydligt värde i att ett beslut – i klara fall – kan meddelas redan i anslutning till det beteende som aktualiserar ett förbud och en ordning som innebär att så kan ske ligger också väl i linje med ägarens eller nyttjanderättshavarens rätt att besluta om tillträde till lokalen.

Utöver att ett beslutat tillträdesförbud får antas ha en viss preventiv effekt på de förbudsrelevanta agerandena – en effekt som härrör från såväl straffhotet i sig som den rättsliga möjligheten förbudet skänker de som tjänstgör i för allmänheten öppna lokaler att vidta åtgärder mot den som överträder förbudet – framstår det som angeläget att den typ av brottslighet som det här är fråga om kan mötas av en reaktion på plats. Detta kan ha betydelse både för den preventiva effekten och för lokalinnehavarens förtroende för rättsväsendets förmåga att hantera de problemsituationer som förekommer. En reaktion som kommer först i efterhand innebär, när det gäller lokaler som är öppna för allmänheten, att en person som t.ex. stulit eller hotat personal – utan att riskera straffansvar – kan återkomma bara en kortare stund efter att denne förmåtts att lämna lokalen.

Som framgått i det föregående föreslår vi en presumptionsregel som går ut på att tillträdesförbud i regel ska meddelas när en ansökan eller anmälan görs med anledning av att personen begått brott i eller i anslutning till en lokalitet som omfattas av lagen. Om utredningsläget är sådant att det bedöms stå klart att en straffbelagd gärning har be-

gåtts och det är sannolikt att förutsättningarna för att tillämpa presumtionsregeln är uppfyllda bör polisen, i linje med denna ordning, även ges rätt att meddela beslut som gäller till dess att frågan avgörs av åklagare. För att ett tillfälligt förbud ska få meddelas ska det alltså bedömas stå klart att personen har begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen och det ska också vara sannolikt att åklagaren kommer att meddela ett beslut om tillträdesförbud, vilket betyder att det ska vara sannolikt dels att övriga brottsförutsättningar (t.ex. kravet på uppsåt) är uppfyllda och att brottet kan påverka verksamheten, dels att det inte finns särskilda skäl mot att meddela ett förbud. Det är ändamålsenligt att ett tillfälligt förbud får meddelas enbart i samband med ett ingripande mot den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till lokalen i fråga och under förutsättning att företrädaren för lokalen begär ett sådant förbud.

När det gäller en polismans handläggning av en fråga om ett tillfälligt förbud kan – i och med att frågan ska avgöras i samband med ett ingripande avseende ett misstänkt brott och omständigheterna kring brottet är relevanta för förbudsfrågan – de regler som gäller för utredningen om brottet tillämpas även på utredningen rörande förbudsfrågan. Det kan dock uppkomma ett behov av att hantera frågan om ett tillfälligt förbud på ett från det misstänkta brottet mer fristående sätt. Detta skulle bl.a. kunna bli aktuellt om personen erkänner brottet men anger skäl till varför ett tillträdesförbud inte bör utfärdas. I de situationerna bör i huvudsak samma regler gälla som för utredningen av en fråga om ett ordinärt tillträdesförbud och för åklagarens handläggning av en sådan fråga, dvs. tillämpliga delar av 23 kap. rättegångsbalken och förvaltningslagen. I det interimistiska beslutets natur ligger emellertid att det inte är lika rättssäkert som ett slutligt dito och därför bör en polisman inte få meddela ett tillfälligt förbud utan att den som förbudet avses gälla åtminstone beretts tillfälle att yttra sig i förbudsfrågan.

Ett tillfälligt förbud ska gälla fram till dess förbudsfrågan avgörs av åklagare men som längst fyra veckor efter att beslutet meddelats. Det bör få hävas av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten som myndigheten utsett, eller av allmän åklagare. Det är ändamålsenligt att en polis som meddelar ett tillfälligt förbud också, efter att samtycke från lokalföreträdaren inhämtats, ska göra en anmälan om tillträdesförbud till åklagaren.

För ett beslut om ett tillfälligt tillträdesförbud bör som utgångspunkt gälla samma slags formkrav som för ett beslut om ett ordinärt tillträdesförbud. Således ska ett beslut om ett tillfälligt tillträdesförbud vara skriftligt och i det ska anges bl.a. parterna samt – om beslutet innebär att förbud utfärdas – förbudets innebörd, omfattning och upphörandetidpunkt.

Enligt 3 § 5 d lagen (1998:620) om belastningsregister ska registret innehålla uppgifter om den som har meddelats tillträdesförbud. Ändras inte den bestämmelsen kommer således även ett tillträdesförbud som härrör från ett interimistiskt beslut att införas i den enskildes belastningsregister. Utfärdas ett tillfälligt förbud får det i verksamheten som bedrivs i den lokal vars företrädare begärt ett tillfälligt förbud behandlas personuppgifter om förbudet enligt vad som närmare anvisas i 23 § (som enligt våra förslag ska betecknas 29 §). Således torde företrädaren eller någon annan som tjänstgör i lokalen – vid ett envargripande eller polisingripande avseende en överträdelse av det tillfälliga förbudet – kunna åberopa beslutshandlingen om behov uppkommer. Från denna utgångspunkt kan vi inte se något större behov för polismän och andra med befogenhet till det av att kunna göra slagningar i belastningsregistret i syfte att sanktionera en eventuell överträdelse av ett tillfälligt tillträdesförbud. Registrering av uppgifter i en enskilds belastningsregister innebär ofrånkomligen ett ingrepp i dennes integritet och till det kommer, som nämnts ovan, att det i det interimistiska beslutets natur ligger att det inte är lika rättsäkert som ett slutligt beslut. Mot denna bakgrund finns skäl att undanta tillfälliga tillträdesförbud från den registreringskyldighet som gäller i förhållande till personer som har meddelats tillträdesförbud.

I andra frågor än de som berörts ovan – i vilka en särskild reglering alltså bör införas avseende de tillfälliga förbuden – ska tillträdesförbudslagens generella regler gälla. Det innebär bl.a. att ett tillfälligt tillträdesförbud kan avse samma platser som ett ordinärt förbud, att det tillfälliga förbudet ska delges och att överträdelser förskyller böter eller fängelse i högst sex månader.

4.3.9 En ändrad straffskala?

Bedömning

Straffskalan för överträdelser av tillträdesförbud bör inte ändras.

Karaktären av en överträdelse av ett tillträdesförbud är som ovan utvecklat i regel formell. För straffansvar krävs enbart att personen befinner sig på den plats som förbudet avser. Det krävs inte heller uppsåt att begå något brott på platsen (annat än överträdelsen), vilket är en skillnad gentemot de traditionella förstadieformerna. Själva beteendet som kriminaliseras genom ett tillträdesförbud, att gå in i en lokal som omfattas av förbudet, är normalt sett inte störande i sig. Det är mot den bakgrunden svårt att se att det kan uppkomma situationer i vilka en överträdelse av ett tillträdesförbud någonsin skulle ha ett högre straffvärde än fängelse i sex månader, utan att detta beror på att andra brott har begåtts i anslutning till gärningen.

Vidare är en utvidgning av straffskalan svår att motivera i ljuset av straffskalorna för andra slags straffsanktionerade förbud. För brott mot kontaktförbud enligt lagen om kontaktförbud gäller en mer differentierad straffskala, vilket bl.a. följer av att kontaktförbud kan vara ordinära, utvidgade eller särskilt utvidgade. Överträdelser av ordinära kontaktförbud förskyller ett straff om fängelse i högst ett år eller böter om överträdelsen är ringa. Sådana överträdelser kan variera mer i allvar än överträdelser av tillträdesförbud till en lokal och tar, som sagts ovan, sikte på ett mer angeläget skyddsintresse i form av skyddspersonens rätt till trygghet, frihet och frid. För brott mot vistelseförbud enligt lagen om preventiva vistelseförbud gäller samma straffskala som för överträdelser av ordinära kontaktförbud. På motsvarande sätt kan det göras gällande att preventiva vistelseförbud syftar till att förebygga typiskt sett allvarigare kriminalitet än tillträdesförbud. Den lag som mest liknar tillträdesförbudslagen är lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och den använder samma straffskala som tillträdesförbudslagen, låt vara att det i betänkandet *Tryggare idrottsarrangemang* (SOU 2025:46) föreslås en utvidgning.

Normalpåföljden för överträdelser är böter, men det saknas hinder mot att vid upprepade överträdelser eller andra försvårande moment bestämma påföljden till fängelse. Vidare har det inte framkommit något i vår genomgång av lagen som talar för att förbuden skulle

iakttas i högre utsträckning vid hot om strängare straff. Snarare kan det antas att förbudens preventiva verkan på förbudsgrundande brottslighet är mer avhängig hur effektivt överträdelser av förbuden upptäcks, följs upp och lagförs. En effektivisering i sagda delar får därmed antas kunna ge en större brottspreventiv effekt än en skärpning av straffskalan för överträdelser av tillträdesförbud. Slutligen finns risk för att en utvidgning av straffskalan skulle leda till att överträdelser av förbud bestraffas oproportionerligt strängt jämfört med det vanligaste brottet som förbuden avser att hindra, nämligen ringa stöld. För detta brott gäller samma straffskala som för överträdelse av förbud enligt tillträdesförbudslagen.

Sammanfattningsvis saknas det skäl att skärpa straffskalan.

4.3.10 Det utvidgade system för tillträdesförbud som föreslås är befogat

Bedömning

Våra förslag innebär att systemet med tillträdesförbud utvidgas. För att de ändringar som föreslås ska få effekt behöver rättsväsendet emellertid fortsätta att avsätta resurser för att utreda ärenden om tillträdesförbud och sanktionera förbudsöverträdelser. Systemet är befogat även med hänsyn till den resursavsättning som måste ske, eftersom det ger de som utsätts för brott rimliga möjligheter att freda sig och är ägnat att upprätthålla de parternas tilltro till rättsväsendet.

Tidigare har gjorts bedömningen att det – givet att bl.a. polis och åklagare har andra och i många fall viktigare uppgifter – är tveksamt om det är befogat att allokera relativt stora resurser till den typ av brottslighet och den typ av problem som tillträdesförbudslagen är avsedd att hantera (se närmare i avsnitten 3.4.6 och 3.4.7). Vår bedömning är emellertid att det är viktigt för förtroendet för rättsväsendet att vanligt förekommande problem kan hanteras, liksom att regleringen ger den som utsätts för brott rimliga möjligheter att vidta åtgärder för att freda sin verksamhet. Även om systemet med tillträdesförbud inte heller med de nu föreslagna ändringarna kan sägas vara någon universallösning på den situation som föreligger, tror vi att

förslagen ändå ger innehavare av olika typer av affärslokaler ett rimligt skydd för sin bestämmanderätt över lokalen och därigenom får de också ett sätt att hantera mindre allvarlig men frekvent förekommande brottslighet. Det bör emellertid framhållas att en förutsättning för att systemet ska fungera på avsett sätt är att frågorna ges en rimlig prioritet i det vardagliga arbetet.

5 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

5.1 Ikraftträdande

Förslag

Lag- och förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027.

Det framstår som angeläget att ändringarna av tillträdesförbudslagen och de följdändringar av annan lag och förordning som vi föreslår börjar gälla så snart det är möjligt. Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarandet, den fortsatta beredningen inom Regeringskansliet och riksdagsbehandlingen bör det kunna ske tidigast den 1 juli 2027. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

5.2 Övergångsbestämmelser

Bedömning

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Av 2 kap. 10 § regeringsformen följer att ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks och att det inte heller får dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då gärningen begicks. Principen om förbud mot retroaktiv tillämpning av straffbud till den tilltalades nackdel återspeglas också i artikel 7 i Europakonventionen och i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

Som framgått av våra överväganden avseende regleringen om tillträdesförbud är ett sådant förbud inte att anse som ett straff eller en lagföring utan förbudet syftar till att minska risken för framtida brott eller vissa andra beteenden. Vi föreslår inte någon ändring av det straffansvar som stadgas i tillträdesförbudslagen för överträdelse av ett förbud, utan ändringsförslagen rör vad ett förbud kan omfatta och förutsättningarna för att utfärda ett förbud. Ändras lagen i enlighet med våra förslag träffas alltså inte en tillämpning av de ändrade bestämmelserna av retroaktivitetsförbudet som nämnts ovan. Mot bakgrund av tillträdesförbudsinstitutets karaktär bedömer vi att det inte heller är påkallat med några särskilda övergångsbestämmelser.

I och med detta och då prövningen av frågan om ett förbud bör utfärdas ska göras utifrån förhållandena vid tidpunkten för när beslutet fattas kan brott eller andra ageranden som ägt rum före ikraftträdandet av lagändringarna beaktas inom ramen för den ordning som gäller när ett beslut fattas. I praktiken lär dock en sådan tillämpning inskränka sig till fall i vilka det görs en prövning av förbudsfrågan utifrån den föreslagna lydelsen av 2 § andra stycket tillträdesförbudslagen. Tillämpningen av den presumptionsregel som vi föreslår är nämligen villkorad att förbudsfrågan väcks med anledning av brottet i fråga, vilket lämnar ett mycket litet utrymme i tiden för att brott begångna före ikraftträdandet läggs till grund för ett förbud. Vidare är den nya bestämmelse om tillfälligt gällande förbud som vi föreslår utformad så att förbud får meddelas enbart i samband med ett polisingripande för en straffbelagd gärning begången i eller i anslutning till lokalen vid samma tillfälle. Det torde således inte bli fråga om att utfärda ett tillfälligt förbud på grund av en gärning som begåtts innan lagändringarnas ikraftträdande. Övriga ändringsförslag rör bestämmelser med regler av mer processuellt slag och det saknas skäl att frångå utgångspunkten att nya regler ska börja tillämpas genast efter ikraftträdandet. Inte heller med anledning av dessa förslag bör alltså några övergångsbestämmelser införas.

6 Konsekvenser

6.1 Inledning

I och med detta delbetänkande lämnar utredningen förslag om ändringar av tillträdesförbudslagen, och som följd därav ändringar av vissa andra lagar och förordningar. Av 2 § förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar följer att det i ett sådant fall ska redovisas en konsekvensutredning. En sådan utredning ska innehålla dels en redogörelse för vad som räknas upp i bestämmelsen i 6 §, av bl.a. de spörsmål – eller problem om man så vill – som utredningen identifierat och alternativen för att lösa ut dem, dels en analys bestående av beskrivningar samt en redogörelse och en bedömning enligt vad som föreskrivs i 7 §, vilken tar sikte på eventuella kostnader förslagen för med sig och andra konsekvenser som de kan få. Vid kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska utredningen i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474) föreslå en finansiering. Därutöver följer det av utredningens direktiv att vi har att särskilt redovisa vilka konsekvenser som förslagen kan få för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

I delbetänkandets överväganden beskrivs löpande de problem som framstår som aktuella och de förändringar som framstår som motiverade för att möta dessa problem. Där utvärderas även för- och nackdelar med de alternativ som vi bedömer finns för att uppnå förändringarna. I övervägandena finns också en bedömning av förslagets förenlighet med Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll.

Återstår gör således analysen av eventuella konsekvenser av våra författningsförslag, vilken görs i det följande.

6.2 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Bedömning

De förändringar vi föreslagit torde kunna förväntas leda till en något minskad brottslighet och positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Förslagen om ändringar i tillträdesförbudslagen innebär att förbud kan meddelas för andra affärslokaler än butiker. Vidare innebär förslagen en presumptionsregel om att förbud ska meddelas vid fall av tidigare brottslighet i en lokal som lagen gäller och en allmän regel om att förbud annars får meddelas vid risk för brottslighet, trakasserier eller väsentliga störningar av verksamheten i en sådan lokal. Regeländringarna innebär alltså att brottslighet i sådana lokaler som omfattas av lagen blir mer eller mindre direkt förbudsgrundande, att flera andra ageranden kan läggas till grund för att utfärda förbud och den riskbedömning som ska göras i andra fall, än de där presumptionsregeln är tillämplig, nyanseras. Till det kommer en möjlighet att meddela tillfälligt gällande förbud.

Förändringarna innebär att tillträdesförbud kan meddelas i fler fall än vad det nuvarande regelverket tillåter. Även om daglig- och sällanvaruköpshandeln framstår som mycket mer brottsutsatt än andra branscher i vilka det förekommer lokaler som är öppna för allmänheten, kommer det sannolikt att finnas ett intresse hos företrädare för andra affärslokaler än butiker av att ansöka om förbuden. Hur frekvent polismän kommer att nyttja möjligheten att meddela tillfälliga förbud är svårt att bedöma och styrs delvis av hur Polismyndigheten prioriterar inom ramen för ingripandeverksamheten. Sannolikt kommer emellertid möjligheten att nyttjas i ett inte obetydligt antal fall. I ljuset av det ovan sagda gör utredningen antagandet att antalet tillträdesförbud som utfärdas av åklagare kommer att tredubblas. Det innebär, baserat på antalet tillträdesförbud år 2025, att cirka 1 150 förbud kan förväntas utfärdas per år om förslagen förverkligas, förutom under 2027 där lagstiftningen kommer att vara i kraft enbart under det andra halvåret och där antalet förbud därför bör bli färre.

Det är svårt att avgöra hur stor brottsavhållande verkan tillträdesförbuden har, om så ens låter sig göras utifrån den statistik och andra

information om förbuden som finns tillgänglig. Än svårare är att bedöma den allmänpreventiva effekten av att förbud överhuvudtaget kan meddelas, dvs. att hotet om att kunna träffa av ett förbud som i sin tur kan föranleda bestraffning avskräcker från förbudsrelevant brottslighet. Som vi berört i övervägandena i kapitel 4 är den preventiva effekten av meddelade förbud antagligen avhängig att överträdelser upptäcks och lagförs och det är oklart i hur hög utsträckning det sker. Det har dock inte framkommit något som ger oss skäl att frångå grundantagandet om att ett hot om straff för ett visst beteende allt annat lika minskar benägenheten för detsamma. Enligt det antagandet bör – i och med att frekvensen av tillträdesförbud lär öka – genomförandet av förslagen också i någon utsträckning kunna bidra till att minska antalet brott som kan föranleda tillträdesförbud, på de platser som omfattas av förbud. Av ett ökat antal tillträdesförbud följer samtidigt en ökad risk för brott bestående i att förbuden överträds. Som nämnts innebär våra förslag att möjligheterna att meddela tillträdesförbud utökas. Genomförs förslagen kan det förväntas att förbud i större utsträckning kommer att träffa personer utan någon – bortsett från själva det förbudsutlösande brottet – tidigare belastning. Mot denna bakgrund lär, om förslagen genomförs, antalet förbudsöverträdelser inte följa antalet utfärdade förbud – vilket vi som bekant antar kommer att tredubblas – på ett linjärt sätt. I stället uppskattar vi att antalet överträdelser av tillträdesförbud (som blir föremål för beslut av Åklagarmyndigheten) kommer att uppgå till cirka 600 per år, förutom år 2027, för vilket antalet – med hänsyn till ikraftträdandetidpunkten – bör bli något lägre.

Sammanfattningsvis är det svårt, för att inte säga omöjligt, att göra sig en välgrundad uppfattning av vad de sammantagna effekterna på brottsligheten blir om våra förslag rörande tillträdesförbud genomförs. Närmast till hands ligger den försiktiga slutsatsen att förbudsgrundande brottslighet kan antas minska i någon mån, låt vara att den närmare omfattningen svårligen kan bedömas.¹

I ljuset av detta är det svårt att förutse vilka effekter för det brottsförebyggande arbetet som förslagen kan komma att få om de genomförs. Förbuden får antas vara brottsavhållande i någon utsträckning, vilket innebär att arbetet med att förebygga förbudsrelevant brottslighet bör underlättas. Våra förslag är ägnade att renodla tillämpningen

¹ Viss statistik rörande tillträdesförbud och den tillträdesförbudsgrundande brottsligheten med relevans för detta avsnitt finns redovisad i kapitel 3, avsnitt 3.7.2 och kapitel 4, avsnitt 4.2.

av tillträdesförbudslagen, vilket kan förenkla de brottsbekämpande myndigheternas arbete och därigenom medföra positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet. Även om variationer i brottsfrekvens, lokaltäthet och ansökningsbenägenhet mellan olika orter i landet också i fortsättningen lär stå för merparten av den skillnad mellan olika åklagarkammars tillämpning av tillträdesförbudslagen som upplevs finnas, kan det inte uteslutas att renodlingen av förbudsfrågan medför att tillämpningen av lagen blir mer likformig. Det kan också vara positivt för det brottsförebyggande arbetet.

6.3 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning och förslag

Om våra förslag genomförs kommer det att medföra ökade kostnader för vissa av rättsväsendets myndigheter. De flesta av kostnadsökningarna är dock inte större än att de kan rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag. Anslaget för rättsliga biträden föreslås dock höjas med 1 miljon kronor per år från och med 2028, för att finansiera den lika stora ökade kostnaden för sådana biträden vilken bedöms bli en följd av förslagets genomförande.

Som vi redogjort för ovan kan genomförandet av förslagen om ändringar i tillträdesförbudslagen antas leda till en ökning av antalet ansökningar om förbud och en möjlig tredubbling av antalet utfärdade tillträdesförbud. Även om förslagen innebär att prövningen av tillträdesförbudsfrågan förenklas bedömer vi att mer arbetstid än nu kommer att gå åt för handläggningen av tillträdesförbudsärenden hos Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Vidare bedömer vi, som bekant, att ändringarna kommer att leda till att överträdelser av tillträdesförbuden ökar i antal (så att antalet överträdelser per år från och med 2028 kommer att uppgå till sammanlagt cirka 600) vilket kommer att ianspråkta nämnda myndigheters liksom de allmänna domstolarnas resurser. År 2025 meddelade Åklagarmyndigheten beslut om 246 brottsmisstankar avseende överträdelse av straffbestämmelsen i 22 § tillträdesförbudslagen, varav 172 beslut avsåg åtal, tio beslut åtalsunderlåtelse och tre beslut strafföreläggande. Även

i fortsättningen kan det förväntas att merparten av antalet beslut avseende tillträdesförbudsöverträdelser kommer att vara sådana som innebär lagföring och som därmed är av mer resurskrävande slag för Åklagarmyndigheten. Den föreslagna möjligheten för polismän att meddela tillfälligt gällande förbud bör emellertid inte medföra någon större resursåtgång för Polismyndigheten. Detta då förbuden ska meddelas i anslutning till ett redan genomfört ingripande och förhör med den brottsmisstänkte tillika förbudsaktuella personen, låt vara att dokumentationen rörande förbuden och skyldigheten att anmäla förbudsfrågan medför viss ytterligare administration för polismännen i de situationerna. De tillfälliga förbuden kräver att mindre anpassningar görs av Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens, liksom de allmänna domstolarnas verksamhetsstöd, samt eventuellt av andra it-system, vilket kommer att medföra en smärre engångskostnad för respektive myndighet.

Lag- och förordningsändringarna kan någon tid före och efter ikraftträdandet komma att kräva mindre uppdateringar av handböcker, informationsmaterial och liknande hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och de allmänna domstolarna. Kostnaderna för detta torde vara ringa. Vi bedömer att det inte finns behov av några särskilda informations- eller utbildningsinsatser och att det inte behöver tas någon särskild hänsyn till sådana åtgärder när det gäller tidpunkten för ikraftträdande. Omrubriceringen av tillträdesförbudslagen och den nya beteckningen för ett tillträdesförbud som är tillfälligt lär kräva smärre anpassningar av de allmänna domstolarnas, Domstolsverkets, Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens verksamhetsstöd.

Förslagen bedöms leda till att statens kostnader för rättsliga biträden (i form av försvarare) ökar med cirka 1 miljon kronor årligen från och med 2028², vilken kostnadsökning bedöms vara hänförlig till det ökade antal processer om tillträdesförbud och överträdelser av tillträdesförbud som blir följden av att förslagen genomförs.

Sammanfattningsvis bedömer vi att lag- och förordningsändringarna kommer att medföra ökade kostnader för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten, bestående i engångskostnader för anpassning av verksamhetsstöd och eventuellt andra it-system och

² I och med att den föreslagna ikraftträdandetidpunkten är sex månader in på året 2027 och med hänsyn till den tidsutdräkt som blir mellan en förbuds- eller överträdelsefrågas anhängiggörande och uppkomsten av kostnader avseende rättsliga biträden bedöms kostnadsökningarna för sådana biträden under ikraftträdandeåret att vara försumbara.

årliga personalkostnader, samt ringa kostnader för Domstolsverket och de allmänna domstolarna avseende anpassningar av myndigheternas verksamhetsstöd. Kostnadsökningarna, utom den som är hänförlig till rättsliga biträden, bedöms inte vara större än att de kan rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag. Vi föreslår att kostnadsökningen avseende rättsliga biträden finansieras genom en höjning av anslaget för dessa med 1 miljon kronor per år från och med 2028.

För överträdelse av tillträdesförbud är normalpåföljden böter och någon ökning av Kriminalvårdens kostnader aktualiseras därmed inte.

6.4 Övriga konsekvenser och utvärdering

Bedömning

Förslagen kan antas medföra positiva effekter för företag inom daglig- och sällanvaruköpshandeln. Med en ökning av antalet tillträdesförbud följer fler fall av ingrepp i rörelsefriheten och intrång i den personliga integriteten. Konsekvenserna bör kunna utvärderas tidigast fem år efter det att ändringarna trätt i kraft.

Konsekvenser för företag m.fl.

Genom våra förslag får den principiella rätten att bestämma över sin lokal ett större genomslag i regleringen om tillträdesförbud, vilket kommer de som äger, nyttjar eller har liknande rätt till de lokaler som lagen omfattar till del. Förslagen innebär vidare att förutsättningarna för att bedriva verksamhet från öppna lokaler förbättras. Verksamhet i butiker och andra affärslokaler som är öppna för allmänheten bedrivs allt som oftast i bolagsform eller inom ramen för enskild firma. Sådana företag, som till största del får räknas till dagligvaru- och sällanvaruköpsbranscherna, kommer alltså att påverkas positivt av ändringarna av tillträdesförbudslagen. Det gäller även aktörer som disponerar för allmänheten öppna badanläggningar eller bibliotek, låt vara att de inte är lika många. Således kan förslagen i denna del även bedömas vara positiva för bland andra de kommuner och regioner som driver sådana anläggningar. I och med att lagändringarna innebär att tillträdesför-

bud kan meddelas i fler fall och förbuden får antas ha en viss brottspreventiv effekt på förbudsgrundande gärningar borde behovet av, och därmed kostnaderna för, privat säkerhet att i någon mån minska, låt vara att minskningen måste bedömas som marginell. Till detta kommer att förslagen kan förväntas stärka de förbudssökande parternas tilltro till såväl det allmännas förmåga att förebygga brott som till själva systemet med tillträdesförbud till öppna lokaler, vilket är positivt.

Konsekvenser för den enskildes fri- och rättigheter m.m.

Som framgått av våra överväganden beträffande tillträdesförbudsregleringen (kapitel 4), kan det inte anses stå i strid med rätten till rörelsefrihet att någon stängs ute från en viss öppen lokal (t.ex. en butik). Ett straffsanktionerat förbud mot att befinna sig på en viss plats utgör likväl ett konkret ingrepp i bl.a. den enskildes rörelsefrihet, vilket kan bli kännbart under vissa omständigheter. Uppgifter om tillträdesförbud ska föras in i den enskildes belastningsregister. Således innebär ett (ordinärt) tillträdesförbud ett intrång också i den enskildes personliga integritet. Så kommer dock inte att vara fallet beträffande tillfälliga tillträdesförbud, för vilka vi föreslår att uppgifter inte ska föras in i belastningsregistret. Som framgått av våra överväganden bedömer vi att det är tillåtet att begränsa bl.a. rättigheterna i Europakonventionen och regeringsformen på det sätt som våra förslag innebär. Ändringarna av tillträdesförbudslagen bedöms dock medföra att antalet förbud ökar, både på så sätt att fler personer kommer att meddelas förbud och – i fall då en person begår brott eller annars agerar förbudsrelevant i mer än en lokal – fler förbud per person kommer att utfärdas. En konkret följd av förslagens genomförande är alltså att antalet ingrepp i den enskildes rörelsefrihet och intrång i den personliga integriteten kommer att öka.

Meddelandet av ett tillträdesförbud mot ett barn som är 15 år eller äldre har lagstiftaren bedömt vara förenligt med såväl FN:s barnrättskonvention, som sedan den 1 januari 2020 gäller som svensk lag, som Sveriges åtaganden enligt andra internationella överenskomelser om dessa rättigheter.³ Förslagen som tog form i tillträdesförbudslagen var underställda ett krav på iakttagande av flera rätts-

³ Jfr artikel 1 i FN:s barnrättskonvention och lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Jfr vidare exempelvis även Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EUT C 202/02, 2016), artikel 24.

säkerhetsprinciper som bl.a. stadgas i FN-konventionen, däribland proportionalitetsprincipen – vilken gör sig starkt gällande när den som utsätts för statlig maktutövning är underårig – samt principen om barnets bästa.

Våra ändringsförslag av tillträdesförbudslagen omfattar inte åldersgränsen under vilken en person inte får meddelas förbud. Således menar vi att förbud även i fortsättningen ska kunna meddelas barn som är 15 år eller äldre. Genomförs lagförslagen påverkas denna grupp på i princip samma sätt som gruppen förbudsaktuella personer som är 18 år eller äldre. De utökade möjligheterna att meddela tillträdesförbud kan i praktiken komma att medföra att fler barn som är 15 år eller äldre underkastas förbud, men vårt förslag till presumptionsregel om tillträdesförbud vid tidigare brottslighet är villkorad att särskilda skäl inte talar mot ett förbud och vi föreslår inte någon förändring av det generella kravet på proportionalitet. Således kan en persons unga ålder tillmätas betydelse för frågan om ett förbud bör utfärdas och principerna om proportionalitet samt barnets bästa få genomslag i tillämpningen. Till detta kan fogas den upplysningen att ett tillträdesförbud inte får avse den som är under 15 år. Sammanfattningsvis måste förslagen bedömas vara förenliga med FN:s barnrättskonvention.

Förslagen bedöms varken ha någon påverkan på den enskildes möjligheter att försvara sig mot brottsmisstankar eller utföra sin talan i en fråga om tillträdesförbud. Förslagen bedöms inte heller påverka utförandet av uppdrag som försvarare eller ombud för parter i brottmål eller domstolsärenden som rör förbuden.

Utvärdering av förslagets konsekvenser m.m.

Konsekvenserna bör kunna utvärderas tidigast fem år efter ikraftträdandet av lag- och förordningsändringarna. En sådan utvärdering kan göras genom en granskning av Åklagarmyndighetens statistik över ansökningar och beslut om tillträdesförbud samt ärenden om överträdelser av förbuden. För att utröna konsekvenserna för näringsidkare inom daglig- och sällanvaruköpshandeln kan Svensk Handels, Svenskt Näringslivs och andra branschorganisationers rapporter vara värdefulla, inte minst vad gäller den upplevda brottsutsattheten och dess följder. Den officiella kriminalstatistiken och rapporter från Brå

kan konsulteras i fråga om frekvensen av den polisanmälda förbudsrelevanta brottsligheten inom handeln. Även om någon kausalitet mellan ändringarna av tillträdesförbudslagen och en eventuell minskning av sådan brottslighet knappast kan beläggas genom statistiken kan den ge en indikation på om lagstiftningen haft någon effekt på brottsligheten. I den mån det finns intresse av att utvärdera den materiella tillämpningen av presumptionsregeln för tillträdesförbud och de andra ändringar vi föreslår kan det naturligtvis göras en genomgång av rättspraxis och en granskning av åklagares beslut i fråga om tillträdesförbud. I det sammanhanget kan det vara värt att notera att de förenklingar av tillämpningen av tillträdesförbudslagen som våra förslag innebär kan medföra att åklagares motiveringar av beslut i förbudsfrågan blir mindre utförliga än i dag.

Avslutningsvis bedömer vi att förslagen inte inskränker den kommunala självstyrelsen.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Till följd av att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till även andra affärslokaler än butiker ändras lagens rubrik till lag om tillträdesförbud till butiker, andra affärslokaler, badanläggningar och bibliotek.

1 §

Enligt denna lag får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, *en annan affärslokal*, en badanläggning eller ett bibliotek, där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud).

Tillträdesförbud får inte avse den som är under femton år.

Lagen påverkar inte den rätt som tillkommer den som förfogar över platsen att begränsa tillträdet till denna.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde och innehåller bl.a. definitionen av begreppet tillträdesförbud.

Det *första stycket* ändras på så sätt att ett tillträdesförbud utöver en butik får avse också en annan affärslokal. Ett tillträdesförbud får även, såsom tidigare, avse en badanläggning eller ett bibliotek. För att en lokal ska omfattas av lagen krävs också fortsättningsvis att det där bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten.

Med ”affärslokal” avses som utgångspunkt en avgränsad plats där varor, tjänster eller en kombination av dessa erbjuds i affärssyfte till allmänheten. Det uppställs inte någon begränsning av vilka varor eller tjänster som erbjuds, men verksamheten måste vara kommersiell, dvs. erbjudandet av varor och tjänster måste ske mot betalning. Uttrycket

affärslokal omfattar även exempelvis kaféer, restauranger, frisör-salonger, skomakare, banker, uthyrningsfirmor, resebyråer, hotell, muséer och varuhus (och det gäller även om flera näringsidkare säljer varor eller tjänster i lokalen). Det saknar betydelse om den kommersiella verksamheten i affärslokalen är upplagd på sådant sätt att varorna eller tjänsterna kan köpas på plats eller ej. Således omfattas även lokaler i vilka ett företags varor eller tjänster marknadsförs till allmänheten, s.k. showrooms, av begreppet affärslokal. Tränings- och motionsanläggningar omfattas också, men simhallar och äventyrsbad faller under ordet ”badanläggning”, och regleras alltså särskilt.

Rent rumsligt bör begreppet affärslokal förstås i en bredare mening än som följer av 12 kap. 1 § jordabalken (1970:994). Det omfattar som utgångspunkt alla väggomgärdade ytor i byggnader som är öppna för allmänheten, dvs. som det står var och en fritt att tillträda för att där utföra det ärende man kan ha. Av det sagda följer att butiker är affärslokaler. Detta framgår också av lagtextens lokution ”en annan affärslokal”. Uttrycket butik har behållits i lagtexten av det skälet att tillträdesförbud till butik fortsatt kan förväntas vara den vanligast förekommande typen av förbud. Att entrén till en lokal är föremål för kontroll av exempelvis en väktare eller någon övervakningsanordning saknar betydelse för lagens tillämplighet på lokalen, liksom det förhållande att det krävs betalning eller uppvisande av biljett, medlemskort, identifikationshandling eller liknande för att beviljas inträde.

En affärslokal med bestämda öppettider är emellertid normalt tillgänglig för allmänheten enbart under dessa tider. Bereder sig någon tillträde till en sådan lokal som är stängd får handlingen bedömas enligt andra regler (jfr framför allt 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken).

Normalt sett utgör själva lokalen där verksamheten bedrivs gränsen för affärslokalen i fysisk bemärkelse. Ytor utanför en affärslokals väggar är således typiskt sett inte en del av lokalen. Så kan ändå vara fallet om ytan t.ex. är inhägnad i riktning mot affärslokalen, eller det framgår av sammanhanget att ytan tillhör lokalen. Mycket vidsträckta ytor utanför affärslokalen bör normalt inte anses utgöra en del av lokalen, även om ytorna är inhägnade i dess riktning. Således omfattar inte begreppet jord- eller skogsbruk, torghandelsplatser, campingplatser, dansbanor, tivolin, nöjesfält eller liknande avgränsade landområden även om det på marken finns ett väggomgärdat försäljningsställe som utgör en affärslokal i bestämmelsens mening. I sådana fall kan tillträdesförbud meddelas till själva affärslokalen, medan otillåtna

tillträden till de kringliggande ytorna får bedömas enligt andra regler än i denna lag.

Därutöver faller ett helt öppet försäljningsställe, exempelvis en utomhusbelägen kiosk där varor och pengar byter ägare genom lucka, utanför begreppet affärslokal. Inte heller utgör ett i en galleria beläget café som saknar väggar – och t.ex. har serveringen uppställd öppet i mittgången eller innanför ett räcke – en affärslokal. I den mån det förekommer sådana försäljningsställena i en affärslokal eller annan lokal som omfattas av lagen kan emellertid ett förbud meddelas avseende själva lokalen som omsluter försäljningsstället.

En byggnad som inrymmer flera olika affärslokaler utgör inte heller en affärslokal. Således faller gallerior, köpcentrum och liknande etablissemang utanför begreppet. Avgränsningen av vad som utgör en galleria eller ett köpcentrum i relation till ett varuhus där flera företag säljer varor eller tjänster under samma tak (jfr vad som sagts om varuhus strax ovan) måste bli en fråga för rättstillämpningen.

Det finns ingen begränsning rörande vem som disponerar affärslokalen eller med vilken rätt lokalen disponeras. Det saknar alltså betydelse om lokalen exempelvis används med nyttjanderätt eller innehas med äganderätt och om rättighetshavaren är en fysisk eller juridisk person.

Enligt det *tredje stycket*, som inte ändras, påverkar lagen inte den rätt som tillkommer den som förfogar över platsen att begränsa tillträdet till denna. Begreppet platsen syftar på de lokaliteter som pekas ut i första stycket. Någon ändring i sak avses inte utan det står även fortsättningsvis den som förfogar över exempelvis en affärslokal fritt att stänga den eller neka vissa personer ur allmänheten tillträde, så länge det inte sker i strid med t.ex. förbudet mot olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.3.

2 §

En person som har begått ett brott i eller i anslutning till en butik, en annan affärslokal, en badanläggning eller ett bibliotek ska, om brottet kan påverka den verksamhet som bedrivs där, meddelas tillträdesförbud, om frågan om förbud tas upp efter en ansökan eller en anmälan som har gjorts med anledning av brottet och inte särskilda skäl talar mot ett tillträdesförbud.

Ett tillträdesförbud avseende en sådan lokal som avses i första stycket får också meddelas om det annars på grund av personens beteende i eller i anslutning till lokalen bedöms finnas en risk för att han eller hon där kommer att

- 1. begå brott,*
- 2. trakassera någon, eller*
- 3. väsentligen störa verksamheten.*

Brott som en person har begått före femton års ålder får inte beaktas vid bedömningen av om tillträdesförbud ska meddelas.

I paragrafen anges de närmare förutsättningarna för att ett tillträdesförbud till butiker, andra affärslokaler, badanläggningar och bibliotek ska få meddelas. De nuvarande tredje och fjärde styckena har flyttats till 3 §.

Det första stycket utgörs av en presumptionsregel vilken innebär att tillträdesförbud ska meddelas i fall där en person har begått ett brott i eller i anslutning till en av de uppräknade lokaliteterna, brottet kan påverka den verksamhet som bedrivs i lokalen och frågan om förbud tas upp efter en ansökan eller anmälan om tillträdesförbud som har gjorts med anledning av brottet. Detta under förutsättning att särskilda skäl inte talar mot ett förbud.

Presumptionsregeln är tillämplig inom ramen för bedömningen av om ett tillträdesförbud ska meddelas eller ej och utgör inte någon handlägningsregel för Polismyndigheten. Ordet ”ska” i styckets första mening medför alltså inte någon skyldighet för myndigheten att anmäla en fråga om tillträdesförbud till allmän åklagare. Även fortsättningsvis råder alltså den ordningen att det är den enskilde företrädaren för en lokal vilken omfattas av lagen som disponerar förbudsfrågan.

Den första förutsättningen för att presumptionsregeln ska vara tillämplig är att den person som är aktuell för ett förbud har begått ett brott i eller i anslutning till någon av de lokaliteter som omfattas, vilket kan påverka den verksamhet som bedrivs där.

Rekvisitet ”har begått ett brott” förutsätter att skuldfrågan avseende gärningen är klarlagd. Denna förutsättning är naturligtvis uppfylld om skuldfrågan är fastställd genom en fällande dom, ett godkänt strafföreläggande eller en åtalsunderlåtelse, men detta förutsätts inte om det på annan grund bedöms stå klart att ett brott har begåtts. Så kan vara fallet t.ex. om utredningen utmynnar i en förundersökningsbegränsning. Det kan även på ett tidigt stadium i utredningen stå klart att ett brott har begåtts, t.ex. om den misstänkte har erkänt en gär-

ning eller någon gripits på bar gärning för att ha stulit från en butik, men vissa utredningsåtgärder kvarstår innan åtal kan väckas.

Ett brott kan ha begåtts i anslutning till lokalen, exempelvis om skadegörelse har begåtts utanför en butik men ändå har riktat sig mot butiken.

Vad gäller själva brottet uppställs inte något uttryckligt krav på att det ska vara av något visst slag, men som framgår av lagtexten fordras att brottet *kan* påverka verksamheten i lokalen. ”Kan” får sägas vara ett något lägre ställt krav än det ofta använda ”ägnat att” och ger uttryck för att det är tillräckligt att det är möjligt att brottsligheten påverkar verksamheten. Det krävs alltså inte att brottet faktiskt har påverkat verksamheten.

Förbudsrelevant brottslighet kan vara skadegörelse, stöld eller andra tillgrepp, straffbara ageranden som omfattar våld, hot, trakasserier eller kränkningar mot person, försäljning av narkotika, förargelseväckande beteende eller hets mot folkgrupp. Även t.ex. straffbara försök till brott kan omfattas av presumtionsregeln. Vilken typ av brottslighet som är relevant kan variera beroende på vilken slags verksamhet som bedrivs i lokalen. Stöldbrottslighet kan t.ex. antas bli ett vanligt slag av verksamhetspåverkande beteende när det gäller butiker, medan det, vad gäller restauranger, kan tänkas bli fråga om våldsbrottslighet och innehav av narkotika. Att i en affärslokal förfälska en urkund utan koppling till lokalens verksamhet eller att per telefon utsätta någon som befinner sig utanför lokalen för bedrägeri är exempel på brott som inte kan anses påverka lokalens verksamhet.

Det krävs inte att brottet är av viss svårhet. Även brott med straffvärden motsvarande böter omfattas alltså i princip, under förutsättning att kravet på att brottet kan påverka verksamheten i lokalen är uppfyllt. Brotts svårhet kan emellertid påverka den proportionalitetsbedömning som alltid ska göras enligt 3 §.

Den andra förutsättningen för presumtionsregelns tillämplighet är att förbudsfrågan väckts efter en ansökan eller anmälan som har gjorts med anledning av brottet. Uttrycket ”med anledning av brottet” innebär ett krav på samband mellan ett konkret brott och ansökan eller anmälan i fråga. Presumtionsregeln gäller således enbart ett konkret förbudsrelevant brott som föranlett att frågan om förbud väckts. Om ansökan eller anmälan görs omedelbart när brottet begåtts eller i ett senare skede – exempelvis efter det att brottet hanterats rättsligt – spelar ingen roll, även om det kan antas att de flesta ansökningar

om tillträdesförbud kommer att göras i ett skede innan brottet har hanterats av åklagare eller i domstol. Har det däremot förflutit en längre tid från det att den rättsliga hanteringen avslutats till dess att frågan om tillträdesförbud aktualiseras kan brottet normalt inte läggas till grund för en tillämpning av presumtionsregeln.

Den tredje och sista förutsättningen är att särskilda skäl inte talar mot ett tillträdesförbud. Med sådana skäl åsyftas i första rummet konkreta omständigheter som är hänförliga till den förbudsaktuella personen och vilka – om de är för handen – medför att syftet med ett förbud förfelas. Vad som utgör särskilda skäl får avgöras från fall till fall med beaktande av omständigheterna. Fråga kan vara t.ex. om situationer där risken för brott är undanröjd genom exempelvis personens fysiska status, verkställande av ett fängelsestraff eller att denne har flyttat långt från orten där lokalen är belägen. Fråga kan också vara om situationer där en ung person har stulit varor till ett ringa värde och det saknas skäl att tro att personen kommer att upprepa brottsligheten. Även om det inte föreligger några omständigheter som medför att risken för beteende som påverkar verksamheten är undanröjd eller mycket låg kan viktiga motstående intressen, som den enskildes rörelsefrihet och fullgörandet av den dagliga livsföringen, behöva beaktas. Hänsyn till sådana mer abstrakta intressen bör emellertid tas inom ramen för proportionalitetsbedömningen i 3 §. Finns exempelvis bara en matbutik på orten där personen som är aktuell för ett förbud är bosatt kan sådana intressen innebära att proportionalitetskravet i 3 § inte är uppfyllt.

I det *andra stycket* finns en regel enligt vilken det är möjligt att meddela tillträdesförbud i de fall då presumtionsregeln inte är tillämplig. Tillträdesförbud enligt bestämmelsen kan avse samma lokaler som förbud enligt presumtionsregeln. För att förbud enligt andra stycket ska få utfärdas krävs att det bedöms finnas en risk för att den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till lokalen i fråga kommer att agera på något av de sätt som räknas upp i styckets tre punkter. Bedömningen tar alltså sikte på risken för ett framtida agerande, och ska göras med utgångspunkt i personens tidigare beteende på platsen. Till skillnad från vad som gällde tidigare behöver risken inte ha grund i några särskilda omständigheter. Beteendet och omständigheterna däromkring – dess karaktär, hur långt tillbaka i tiden det ligger, om det upprepats osv. – är i stället avgörande för bedömningen.

Har den person som är aktuell för ett förbud vid två eller fler tillfällen inom en inte alltför lång tidsrymd i eller i anslutning till lokalen begått brott, trakasserat någon eller väsentligen stört verksamheten kan det antas finnas en risk för samma ifrågavarande agerande i framtiden. Risken ska emellertid framstå som beaktansvärd och någorlunda konkret för att ett förbud ska vara motiverat. Vilka krav som ska ställas på utredningen om det tidigare beteendet får avgöras från fall till fall, men ett påstående från den förbudssökande parten om en persons beteende som får stöd av utredningen bör ofta kunna godtas.

Den *första punkten* tar sikte på ageranden i lokalen som är brottsliga. Bedömningen tar sikte på risken för brott som kan anses påverka verksamheten i lokalen. Det krävs inte heller enligt denna punkt att brotten är av visst allvar. I praktiken kan punkten, med hänsyn till presumptionsregeln i första stycket, förväntas få relativt begränsad betydelse.

De *andra och tredje punkterna* tar sikte på ageranden som inte nödvändigtvis är brottsliga. Med att "trakassera någon" menas alla former av störande, stötande eller kränkande handlanden mot en annan person som, utan att vara straffbara, går utöver vad som måste accepteras. Med att "annars väsentligen störa verksamheten" avses ageranden som varken utgör brott eller trakasserier och som riktas mot själva verksamheten. Det kan exempelvis handla om berusat, högljutt eller aggressivt uppträdande. En störning får anses vara väsentlig om den är av sådan omfattning att verksamheten inte kan bedrivas normalt eller kräver att personal avdelas för att verksamheten ska kunna bedrivas som vanligt. Det förhållandet att ageranden enligt dessa båda punkter möjligen skulle kunna bedömas vara brottsliga, t.ex. genom att de skulle kunna utgöra ofredanden, hindrar inte tillämpning av punkterna, utan det ska enligt dessa göras en från straffrätten fristående bedömning av om förutsättningarna är uppfyllda.

Det *tredje stycket* anger att det vid bedömningen av om ett tillträdesförbud ska meddelas inte får beaktas brott som en person har begått före femton års ålder. Regeln motsvarar, så när som på en mindre språklig anpassning, den tidigare 2 § första stycket tredje meningen och någon förändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen förhindrar inte att handlingar som inte är brottsliga, och som en person har utfört före femton års ålder, beaktas vid bedömningen av om tillträdesförbud ska meddelas.

Övervägandena finns i avsnitten 4.3.4–4.3.6.

3 §

Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde.

Paragrafen motsvarar bestämmelserna i det tredje respektive fjärde stycket i 2 § i dess tidigare lydelse. Eftersom en presumptionsregel införts ökar emellertid betydelsen av den prövning som ska göras enligt bestämmelsen. Det gäller inte minst när presumptionen för ett tillträdesförbud grundas i rent bagatellartad brottslighet.

Som framgår av det *första stycket* ska det även fortsättningsvis bedömas huruvida någon mindre ingripande åtgärd än ett förbud finns. En sådan åtgärd kan exempelvis vara att den förbudsaktuella personen talas till rätta i samband med handläggningen av förbudsfrågan. Det gäller naturligtvis även när presumptionsregeln tillämpas.

Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som anvisas i det *andra stycket* bör – i tillägg till intresset av att förebygga brott, trakasserier och verksamhetsstörande beteende – den bestämmanderätt över en lokal, som kommer till uttryck i 2 § första stycket få visst genomslag. Den vilja hos den med bestämmanderätt som manifesteras i en ansökan eller samtycke till anmälan om tillträdesförbud är således en faktor som ska beaktas vid proportionalitetsbedömningen. I andra vågskålen bör läggas konsekvenserna för den enskilde. Konsekvenserna av ett förbud beror bl.a. på den aktuella lokalens betydelse för den enskilde. Även i fortsättningen gäller också att principen om barnets bästa bör beaktas inom ramen för proportionalitetsbedömningen om den förbudsaktuella personen är mellan 15 och 18 år. Att den förbudsaktuella personen är ett barn medför också att skälen för ett tillträdesförbud behöver vara starkare än annars för att ett förbud ska få meddelas. Detsamma bör i viss utsträckning gälla även i förhållande till skolelever över 18 år. Vad gäller bibliotek behöver lokalernas särskilda ställning i fråga om möjligheten för den enskilde att nyttja digital service och ta del av information särskilt beaktas.

Övervägandena finns i avsnitten 4.3.4 och 4.3.6.

8 §

Allmän åklagare prövar frågor om tillträdesförbud.

En fråga om tillträdesförbud tas upp på skriftlig ansökan av en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket.

En fråga om tillträdesförbud tas också upp på anmälan av Polismyndigheten. En sådan anmälan får dock göras endast efter samtycke från en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket. Polismyndigheten är inte part i det ärende som anmälan gett upphov till.

I paragrafen, vars beteckning är ny, anges vem som får väcka respektive pröva en fråga om tillträdesförbud. De *andra* och *tredje styckena* anpassas så att bestämmelserna även omfattar företrädare för affärslokaler.

14 §

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Åklagaren får dock utvidga ett förbud endast om det begärs av en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket.

Åklagaren får inte häva eller ändra ett beslut om tillträdesförbud om förbudet är föremål för domstolsprövning.

Paragrafen, vars beteckning är ny, innehåller bestämmelser om hävande eller ändring av ett beslut om tillträdesförbud. Det *första stycket* ändras på så sätt bestämmelsen om när åklagaren får utvidga ett förbud gäller även i förhållande till affärslokaler.

Tillfälliga tillträdesförbud

15 §

En polisman får, om en företrädare för lokalen begär det, meddela ett tillfälligt tillträdesförbud mot en person i samband med ett ingripande mot personen i eller i anslutning till en lokal som omfattas av denna lag, om

1. personen har begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen, och

2. det är sannolikt att förutsättningarna för att meddela ett förbud med stöd av 2 § första stycket föreligger.

Paragrafen innehåller förutsättningarna för att meddela tillfälliga tillträdesförbud. I 16–18 §§ (som är nya) finns ytterligare bestämmelser som bara gäller tillfälliga förbud. I frågor som inte regleras i sistnämnda paragrafer gäller för de tillfälliga förbuden därutöver lagens generella bestämmelser; bl.a. 1 § om de platser ett förbud kan avse, nya 6 § om delgivning och nya 28 § om straffansvar.

I paragrafen, som är ny, regleras möjligheten för en polisman att meddela ett interimistiskt beslut om ett tillfälligt tillträdesförbud.

En polisman får på begäran av en företrädare för lokalen meddela ett tillfälligt förbud om rekvisiten i punkterna 1 och 2 är uppfyllda. Det finns inga formkrav för en sådan begäran, men det torde allt som oftast finnas skäl för polismannen att dokumentera att en begäran har gjorts (jfr 16 § andra stycket och nya 13 § i denna lag samt 27 § förvaltningslagen). För att ett tillfälligt förbud ska få meddelas förutsätts *dels* att personen har begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen, *dels* att det är sannolikt att förutsättningarna för att meddela ett förbud i enlighet med presumptionsregeln är uppfyllda. Ett tillfälligt förbud kan meddelas bara i samband med ett ingripande mot den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till lokalen.

Som framgår av lagtexten kan ett tillfälligt förbud bara bygga på att personen begått en straffbelagd gärning och på att det är sannolikt att förutsättningarna för ett förbud enligt 2 § första stycket är uppfyllda. Ett tillfälligt gällande beslut om tillträdesförbud kan alltså inte meddelas för fall som beskrivs i 2 § andra stycket.

Den första förutsättningen för att meddela ett tillfälligt förbud är att personen har begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen. Det innebär att det ska stå klart att personen har begått en gärning som omfattas av en straffbestämmelse. Ofta torde det bli fråga om att personen har begått en stöld eller en ringa stöld och grips på bar gärning. För att kravet ska vara uppfyllt krävs bara att personens handlande omfattas av en straffbestämmelse. Det behöver inte stå klart att övriga brottsförutsättningar, t.ex. ett krav på uppsåt eller oaktsamhet, är uppfyllda, men de återstående brottsförutsättningarna omfattas av en sannolikhetsbedömning som ska ske enligt det andra ledet.

Enligt det andra ledet förutsätts att det är sannolikt att förutsättningarna för att meddela ett förbud enligt 2 § första stycket är uppfyllda. Det innebär att det ska vara sannolikt att övriga brottsförutsättningar är uppfyllda. Det ska alltså vara sannolikt att det inte finns

några omständigheter som rättfärdigar gärningen, att det allmänna skuldkravet om uppsåt eller – i förekommande fall – oaktsamhet är uppfyllt och att inte finns några ursäktande omständigheter. Således hindras inte med nödvändighet utfärdandet av ett tillfälligt förbud av invändningar från den misstänkte om att han eller hon exempelvis saknade uppsåt att stjäla eller utdelade slag mot någon annan person i nödvärn. Vidare fordras att det är sannolikt att brottet är sådant att det kan påverka verksamheten. Det fordras även att det är sannolikt dels att det inte finns särskilda skäl mot ett förbud, dels att ett förbud inte kommer att möta hinder i form av bristande proportionalitet.

För att bedöma sannolikheten för att ett förbud inte hindras av särskilda skäl eller bristande proportionalitet behöver typiskt sett den misstänkte höras. Om det framkommer uppgifter, vilka kan kontrolleras, som talar för att ett förbud inte kommer att meddelas av åklagaren bör ett tillfälligt förbud inte meddelas.

Som exempel på när rekvisiten i bestämmelsen är uppfyllda kan lyftas den situationen att en väktare i en butik iakttar att en person har plockat på sig en vara, lagt den i en väska eller i sin jacka och lämnat lokalen utan att betala för varan. Det står då klart att en straffbelagd gärning (åtminstone ett egenmäktigt förfarande) har begåtts. Det måste också bedömas som sannolikt att övriga brottsförutsättningar är uppfyllda. Om det inte finns några omständigheter som talar för att det finns särskilda skäl mot ett förbud eller för att åtgärden är oproportionerlig kan det bedömas vara sannolikt att ett tillträdesförbud enligt 2 § första stycket kan meddelas. Då föreligger också förutsättningarna för ett tillfälligt tillträdesförbud. Ett annat exempel kan vara att en ordningsvakt iakttar hur en krogbesökare slår en annan. Om det då är sannolikt att övriga brottsförutsättningar är uppfyllda och att det inte heller finns andra hinder mot ett tillträdesförbud, kan ett tillfälligt sådant meddelas av polisman.

Möjligheten att utfärda ett tillfälligt förbud torde alltså i praktiken komma att ta sikte på fall där personen i fråga tagits på bar gärning i eller i anslutning till lokalen och där det är klart att en förbudsrelevant och straffbelagd gärning har begåtts och det saknas uppgifter som talar för att ett förbud kommer att möta andra hinder i åklagarens prövning.

Beslutet om att ålägga en person ett tillfälligt tillträdesförbud får meddelas enbart i samband med ett ingripande mot personen i eller i anslutning till den lokal som tillträdesförbudet är tänkt att omfatta.

Med detta avses främst att en polisman griper eller konfronterar personen på platsen eller övertar ett envarsgripande som t.ex. personal eller vaktare gjort. Rekvisitetet kan emellertid vara uppfyllt även om gripandet sker efter ett kontinuerligt förföljande från platsen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.8.

16 §

Innan ett beslut om ett tillfälligt förbud meddelas, ska den som förbudet avses gälla få tillfälle att yttra sig.

Vid handläggningen av en fråga om tillfälligt tillträdesförbud gäller i tillämpliga delar 10 § andra och tredje styckena och 13 § i denna lag.

I paragrafen, som är ny, finns regler om handläggningen av en fråga om ett tillfälligt tillträdesförbud.

I det *första stycket* anges att den som det tillfälliga förbudet avses gälla ska få tillfälle att yttra sig innan beslut om förbudet meddelas. Det uppställs inga formkrav på hur tillfälle ska beredas och som oftast torde det bli fråga om att ge den enskilde möjlighet att yttra sig över förbudsfrågan inom ramen för själva förhöret om den brottsliga gärningen. Är det omöjligt att bereda den enskilde tillfälle att yttra sig, exempelvis med hänsyn till personens fysiska tillstånd eller på grund av språksvårigheter som inte kan avhjälpas med tolk (jfr bestämmelsens andra stycke och nya 13 § i denna lag samt 13 § förvaltningslagen) eller på annat sätt, får förbudsfrågan anstå.

I det *andra stycket* anges att tillämpliga delar av nya 10 § andra och tredje styckena samt nya 13 § gäller vid handläggningen av en fråga om tillfälligt tillträdesförbud.

I många fall kommer frågan om tillfälligt tillträdesförbud att hanteras direkt på plats i samband med hanteringen av det misstänkta brottet och endast föranleda viss ytterligare utredning (t.ex. i form av frågor till den misstänkte), men 16 § andra stycket ger stöd för handläggningen i situationer där frågan om tillträdesförbud av någon anledning behöver hanteras mer självständigt.

Enligt stycket har Polismyndigheten att vid handläggningen av en sådan fråga iaktta de bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken respektive förvaltningslagen som de nyss nämnda lagrummen i tillträdesförbudslagen hänvisar till och polisen har också de befogenheter som följer av dessa bestämmelser.

Genom hänvisningen till nya 10 § andra stycket gäller de där uppräknade bestämmelserna i 23 kap. rättegångsbalken för handläggningen av förbudsfrågan, i tillämpliga delar. Följaktligen gäller 23 kap. 4 §, som är ett uttryck för bl.a. principen om objektivitet, 6 §, som anger att förhör får hållas med var och en som kan antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen, 9 § om skyldighet att stanna kvar vid förhör och 12 § om förbud mot otillbörliga åtgärder under förhör. Bestämmelsen i 23 kap. 4 § rättegångsbalken gäller endast den som är misstänkt för brott, men vid tillämpningen av bestämmelsen ska, i och med hänvisningen till nya 10 § tredje stycket i tillträdesförbudslagen, vad som sägs om den misstänkte i stället avse den mot vilken tillträdesförbudet ska gälla. Av sagda hänvisning följer samtidigt att de andra uppräknade bestämmelserna inte ska tillämpas i de delar de tar sikte på en misstänkt. Således gäller skyldigheten att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken maximalt sex timmar. Om den förbudsaktuella personen samtidigt är misstänkt för brott som är under utredning, kan dock han eller hon på den grunden vara skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar (jfr prop. 2020/21:52 s. 105).

Genom hänvisningen till 13 § gäller de där uppräknade bestämmelserna i förvaltningslagen för handläggningen av förbudsfrågan, i tillämpliga delar. Således gäller 5–8 §§ om grunderna för god förvaltning, 13 § om tolkning och översättning, vilket bl.a. innebär att Polismyndigheten (oftast i form av den ingripande polismannen) i förekommande fall ska använda tolk vid förhöret rörande förbudsfrågan och vid beredandet av tillfälle för den förbudsaktuella personen att yttra sig i frågan innan förbud meddelas, 23 § om utredningsansvaret, 24 § om att en enskild som huvudregel får lämna uppgifter muntligt i ett ärende, 27 § om dokumentation om uppgifter, vilket bl.a. innebär att Polismyndigheten har att dokumentera en begäran om tillfälligt förbud som framställs av en lokalföreträdare samt betydelsefulla uppgifter som den förbudsaktuella personen lämnar och 36 § om rättelse av skrivfel och liknande. I och med att nya 13 § särskilt utpekar vissa bestämmelser i förvaltningslagen är lagen i övrigt inte tillämplig (jfr prop. 2020/21:52, s. 44 och 107). Det innebär att ett beslut i fråga om ett tillfälligt förbud inte får överklagas eller kan omprövas med stöd av förvaltningslagens bestämmelser. Det innebär vidare att ett sådant beslut, så när som på rättelse av skrivfel och liknande, inte heller får ändras av polismannen eller någon annan. Ett beslut om att meddela

ett tillfälligt tillträdesförbud får dock hävas enligt vad som föreskrivs i 18 § andra stycket (som är ny).

När Polismyndighetens anmälan om förbud (jfr 18 § första stycket första meningen) inkommit till allmän åklagare gäller 13 § i dess helhet för åklagarens handläggning.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.8.

17 §

Ett beslut om tillfälligt tillträdesförbud ska vara skriftligt och ange

1. parterna,
2. förbudets innebörd och omfattning samt när det upphör att gälla,
3. skälen för beslutet,
4. de bestämmelser som åberopas,
5. vad som kan bli följden av att bryta mot förbudet, och
6. möjligheterna att begära omprövning av beslutet.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om hur den ingripande polismannens beslut i fråga om ett tillfälligt tillträdesförbud ska utformas.

Ett beslut ska vara skriftligt. Det ska ange parterna, dvs. den lokal-företrädare som begärt förbudet och den förbudsaktuella personen. Vidare ska, om ett tillfälligt tillträdesförbud utfärdas, förbudets innebörd, omfattning och upphörandetidpunkt framgå. Det innebär bl.a. att den plats som förbudet avser ska anges. Med ”skälen för beslutet”, vilken lokution återfinns i den *tredje punkten* avses inte någon ingående redogörelse för hur var och en av omständigheterna i ärendet bedömts, utan den tar sikte på de förbudsrelevanta sakförhållanden som är för handen och fordrar att det i beslutet summariskt redovisas om förutsättningarna i 15 § (som är ny) för ett tillfälligt tillträdesförbud är uppfyllda eller ej. Beslutet ska dessutom omtala de bestämmelser som åberopats. Innebär beslutet att ett tillfälligt tillträdesförbud utfärdas ska det vidare innehålla en upplysning om att den som bryter mot förbudet riskerar böter eller fängelse i högst sex månader samt om möjligheterna att begära omprövning av beslutet – dvs. om möjligheten för parterna att begära att beslutet hävs enligt 18 § andra stycket (som är ny).

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.8.

18 §

Meddelar polismannen ett beslut om tillfälligt tillträdesförbud ska han eller hon samtidigt göra en anmälan om tillträdesförbud till åklagaren. Ett tillfälligt förbud gäller omedelbart och till dess att frågan avgörs av åklagaren, men som längst fyra veckor.

Ett tillfälligt förbud får hävas av en polisman eller någon annan anställd vid Polismyndigheten som myndigheten utsett, eller av åklagaren.

Paragrafen, som är ny, reglerar bl.a. giltighetstiden av ett tillfälligt tillträdesförbud och möjligheten att häva ett beslut enligt vilket ett sådant förbud utfärdats.

Av *det första stycket* framgår att polismannen ska göra en anmälan till åklagaren i de fall ett tillfälligt förbud meddelas.

Av styckets andra mening följer att det tillfälliga förbudet gäller i fyra veckor, om inte förbudsfrågan dessförinnan avgörs av åklagaren eller beslutet hävs. Polismannen kan inte förordna närmare om förbudets längd och tidpunkt för ikraftträdande, utan förbudet får verkan omedelbart efter att det meddelats och gäller som längst fyra veckor. Om åklagarens avgörande dröjer längre än fyra veckor upphör det tillfälliga förbudet att gälla. Att ett förbud inte längre är gällande utgör dock inget hinder för en polisman att meddela ett nytt tillfälligt förbud rörande samma lokal, om personen på nytt ertappas med att ha begått en straffbelagd gärning i eller i anslutning till lokalen och de övriga förutsättningar för ett sådant beslut är uppfyllda.

Enligt *det andra stycket* får en polisman, en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten utsett eller allmän åklagare häva ett beslut genom vilket ett tillfälligt tillträdesförbud utfärdats, om det inte längre finns förutsättningar för ett förbud. Frågan om hävning kan tas upp på eget initiativ av de myndigheter som handlägger förbudsfrågan. Frågan kan väckas även av den person som det tillfälliga förbudet gäller och av lokalföreträdaren i fråga. Förutsättningar för ett tillfälligt förbud föreligger inte längre om en lokalföreträdare återkallar sin begäran.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.8.

21 §

Har åklagaren beslutat om tillträdesförbud är han eller hon skyldig att på begäran av en företrädare för butiken, *affärslokalen*, badanläggningen eller biblioteket föra dess talan vid domstolen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Domstolen ska begära yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt.

I paragrafen, vars beteckning är ny, regleras skyldigheten för åklagaren att föra talan och för domstolen att begära yttrande av åklagaren. Det *första stycket* ändras på så sätt att skyldigheten även gäller i förhållande till företrädare för affärslokaler.

29 §

Personuppgifter som avses i artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) får behandlas i den verksamhet som bedrivs i den butik, *affärslokal* eller badanläggning eller det bibliotek som anges i beslutet om tillträdesförbud om det behövs för att förhindra eller upptäcka överträdelse av tillträdesförbudet.

Paragrafen, vars beteckning är ny, reglerar möjligheten att behandla sådana personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning, dvs. uppgifter som rör lagöverträdelser. Paragrafen ändras på så sätt att den omfattar även personuppgiftsbehandling som sker i den verksamhet som bedrivs i affärslokaler.

30 §

Behandling av personuppgifter med stöd av 29 § får inte ske efter det att tillträdesförbudets giltighetstid löpt ut eller om tillträdesförbudet dessförinnan upphävts.

Paragrafen, vars beteckning är ny, begränsar den personuppgiftsbehandling som får ske med stöd av föregående paragraf, och anpassas till sagda paragrafs nya beteckning.

7.2 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2021:38) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek

Till följd av att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till även andra affärslokaler än butiker ändras förordningens rubrik till förordningen om tillträdesförbud till butiker, andra affärslokaler, badanläggningar och bibliotek.

1 §

När åklagaren har beslutat i fråga om tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, ska parterna underrättas om beslutet. Har Polismyndigheten gjort en anmälan om tillträdesförbud ska myndigheten underrättas om åklagarens beslut.

Av 6 § lagen om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek framgår att ett beslut om tillträdesförbud ska delges den som förbudet avser.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om underrättelse och delgivning av beslut om tillträdesförbud, anpassas språkligt till lagens nya rubrik och till den nya beteckningen på den paragraf som anges i det *andra stycket*.

4 §

Åklagarmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek.

Paragrafen, som reglerar Åklagarmyndighetens föreskriftsrätt rörande verkställigheten av tillträdesförbudslagen, anpassas språkligt till lagens nya rubrik.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

3 §

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,
2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,
3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,
4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott, eller
5. har meddelats
 - a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
 - b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,
 - c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
 - d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, *dock inte tillfälliga tillträdesförbud enligt 15 § i den lagen*, eller
 - e) vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

Paragrafen, som reglerar vilka uppgifter belastningsregistret ska innehålla, ändras dels på så sätt att det *första stycket 5 d)* anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik, dels på så sätt att tillfälliga tillträdesförbud enligt sagda lag undantas från registrering.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.8.

16 §

En uppgift i registret ska gallras

1. om en överrätt genom dom eller beslut frikännt den registrerade för den åtalade gärningen,
2. om en domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 1,
3. om dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har undanröjts,
4. om överrätt har upphävt ett beslut om förvandlingsstraff för böter,
5. om åklagares beslut att meddela åtalsunderlåtelse eller straffvarning har återkallats,
6. om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesför-

bud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud har upphävts, eller
7. när den registrerade har avlidit.

Paragrafen, som reglerar gallring av uppgifter i belastningsregistret, ändras enbart på så sätt att det *första stycket 6* anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik.

17 §

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandringsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,
2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,
3. förvandringsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,
4. säkerhetsförvaring gallras tio år efter det att påföljden är helt verkställd,
5. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,
9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,
10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras
 - a) tio år efter domen eller beslutet, eller
 - b) fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras
 - a) tio år efter beslutet, eller

b) tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

12. beslut om kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet,

13. beslut om tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek gallras fem år efter beslutet, och

14. beslut om vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud gallras

a) tio år efter beslutet, eller

b) fem år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för beslutet.

Paragrafen, som även den reglerar gallring av uppgifter i belastningsregistret, ändras enbart på så sätt att det *första stycket 13* anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik.

7.4 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

8 §

I fråga om den som har meddelats kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder, tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ska belastningsregistret även innehålla uppgifter om beslutets innebörd och beslutets giltighetstid.

Paragrafen, som föreskriver att belastningsregistret – i fråga om den som meddelats ett visst förbud – ska innehålla vissa uppgifter om förbudsbeslutet, anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik.

7.5 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

35 kap.

5 §

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende

1. enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,
2. om en skyddsåtgärd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 606/2013 av den 12 juni 2013 om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor, i den ursprungliga lydelsen,
3. enligt lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,
4. enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek, eller
5. enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

Paragrafen, som reglerar sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i ärenden om vissa förbud, ändras enbart på så sätt att det *första stycket 4* anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik.

7.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen

3 kap.

12 §

En övervakningsåtgärd i ett utländskt beslut ska anpassas om åtgärden, helt eller delvis, är oförenlig med

1. sådana förbud, förelägganden eller villkor som kan meddelas enligt 25 kap. rättegångsbalken, eller
2. förbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud, lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, *andra affärslokaler*, badanläggningar och bibliotek eller lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud.

En helt oförenlig övervakningsåtgärd ska anpassas genom att den ersätts med en åtgärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1. I övriga fall ska övervakningsåtgärden anpassas till en åt-

gärd som motsvarar ett förbud, föreläggande eller villkor som anges i första stycket 1 eller 2.

En åtgärd som har anpassats ska så långt det är möjligt motsvara övervakningsåtgärden i det utländska beslutet och får inte vara strängare än denna.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om anpassning av övervakningsåtgärder i utländska beslut, ändras enbart på så sätt att det *första stycket 2* anpassas språkligt till tillträdesförbudslagens nya rubrik.

Referenser

Departementspromemorior m.m.

Ds 2002:25 *Tillträdesförbud*.

Ds 2004:40 *Lag om tillträdesförbud*.

Ds 2008:20 *Ytterligare åtgärder för att motverka ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang*.

Ds 2019:1 *Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott*.

JO:s remissvar av den 9 september 2002 i Justitiedepartementets ärende Ju96/370/L5.

Lagrådsremissen *Olaga intrång* av den 24 februari 2000.

Lagrådets yttrande av den 7 mars 2000 över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Promemorian *Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång*, av den 9 april 2021 i Justitiedepartementets ärende Ju2021/01508.

Riksåklagarens remissvar av den 9 september 2002 i Justitiedepartementets ärende Ju96/370/L5.

Kommittébetänkanden

SOU 1995:146 *Trygghet mot brott, Rollfördelning och samverkan*.

SOU 2013:85 *Stärkt straffrättsligt skydd för egendom*.

Litteratur

- Berg, U., *Lagen (1974:191) om bevakningsföretag*, Karnov (JUNO).
- Bäcklund, A. Johansson, S., Trost, H. Wennberg, S. & Wersäll, F., *Brottsbalken, En kommentar*, Version 2025A, 2025-11-28 (JUNO).
- Dahlgren, N., *Tillträdesförbudslagstiftningen, En kommentar*, Version 1, 2022-06-29 (JUNO).
- Holmberg, E., Stjernquist, N., Isberg, M., Eliason, M. & Regner, G., *Grundlagarna, Regeringsformen, Successionsordningen, Riksdagsordningen*, version 3A, 2019-07-03 (JUNO).
- Lundmark, J. & Säfsten, M., *Förvaltningslagen, En kommentar*, Version 2, 2025-12-15 (JUNO).
- Roos, M-A., *Brottsbalken (1962:700)*, 2025-01-01, Lexino (JUNO).
- Åberg, K., *Ordningslagen, Kommentarer och rättspraxis*, version 5, 2025-08-28 (JUNO).

Propositioner

- Prop. 1962:10 *med förslag till brottsbalk*.
- Prop. 1987/88:98 *om knivförbud i vissa fall m.m.*
- Prop. 1992/93:210 *om ny ordningslag m.m.*
- Prop. 2004/05:77 *Lag om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.*
- Prop. 2008/09:78 *Ytterligare åtgärder mot ordningsstörningar vid idrottsarrangemang.*
- Prop. 2013/14:68 *Förstärkt tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.*
- Prop. 2020/21:52 *Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet.*
- Prop. 2021/22:108 *Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek.*
- Prop. 2021/22:194 *Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång.*
- RP 184/1999 *rd med förslag till revidering av straffbestämmelserna om kränkning av integritet och frid samt om ärekränkning.*

Rapporter m.m.

- Brå, Rapport 1989:4 *Ökad säkerhet inom handeln, En handbok*.
- Brå, Rapport 2020:10 *Simballar och bibliotek, En kartläggning av brott och ordningsstörningar*.
- Brå, Rapport 2025:12 *Statistik om brott mot företag och organisationer, Juridiska personer som målsägare för anmälda brott 2018–2023*.
- Brå, Rapport 2025:16 *Brott mot företag, En kartläggning av brott mot företag och andra organisationer*.
- Företagarna, *Brott mot företagare 2023, En kartläggning av företagares kontakter med polisen, anmälda brott och polistätheten i Sverige*, april 2023.
- Handelsanställdas Förbund, *Kortrapport om hot och våld*, oktober 2024.
- Justitieministeriets publikationer, *Utredningar och anvisningar 2025:18, Förstudie om kontaktförbud för företag*, 11 april 2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-521-0> (hämtad 31 mars 2026).
- Justitieministeriet, Vejledning (VEJ) nr 9319 af 31/03/2017 om meddelelse af zoneförbud efter ordensbekendtgørelsen.
- Stiftelsen Tryggare Sverige, *Företagens trygghetsundersökning 2024*, april 2024.
- Svensk Handel, *Stölder och brottslighet i handeln 2024*.
- Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik – två år senare*, april 2023.
- Svensk Handel, *Tillträdesförbud till butik, Utvärdering och analys*, 2024.
- Svenskt Näringsliv, *Brottsbarometern 2024*.
- Åklagarmyndigheten, Tillsynsrapport 2024:1, *Tillträdesförbud till butik*, april 2024.

Rättsfall m.m.

- Europadomstolens avgörande i målet Engel m.fl. mot Nederländerna, No. 5100/71, den 8 juni 1976.
- JO 2016/17 s. 459.

NJA 1995 s. 84.
 NJA 2022 s. 188.
 NJA 2023 s. 1057.

Statistik

Arbetsmiljöundersökningen år 2024 (Arbetsmiljöverkets statistik, hämtad i tabellform 2025-11-03 ur SCB:s statistikdatabas via sistnämnda myndighets webbplats:
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0501__AM0501A/ArbmiljoAlderN/).

Brå, Kriminalstatistik (av myndigheten benämnd *Personer lagförda för brott* [*Samtliga lagförda brott. Årsvis*]) för åren 2021, 2022, 2023, 2024 och 2025 (hämtad i tabellform 2025-11-03 och 2026-04-30) via myndighetens webbplats:
<https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/personer-lagforda-for-brott>).

Brå (2026), *Rån*. <https://bra.se/amnen/ran>. (hämtad 2025-11-03 och 2026-04-30).

Brå (2026), *Stöld och snatteri*. <https://bra.se/amnen/stold-och-snatteri>. (hämtad 2025-11-03 och 2026-04-30).

Statistik framtagen av Åklagarmyndigheten respektive Domstolsverket på förfrågan från utredningen (se tabellerna 4.1–4.6 i delbetänkandet).

Utskottsbetänkanden och riksdagsskrivelser

Bet. 2016/17:JuU16 *Straffrättsliga frågor*.
 Bet. 2019/20:JuU25 *Polisfrågor*.
 Bet. 2020/21:JuU13 *Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet*.
 Rskr. 2016/17:211.
 Rskr. 2019/20:256.
 Rskr. 2020/21:169.

SOU 2026:48

Referenser

Webbmaterial

Justitieministeriet (2026), *Införande av kontaktförbud för företag*.
<https://oikeusministerio.fi/sv/kontaktforbud-for-foretag>.
(hämtad 2026-03-31).

BILAGOR

Kommittédirektiv 2025:82

En starkare nödvärnsrätt och ett effektivare tillträdesförbud

Beslut vid regeringssammanträde den 11 september 2025.

Sammanfattning

En särskild utredare ska lämna förslag som innebär en starkare nödvärnsrätt och bättre möjligheter att förhindra brottslighet och ordningsstörningar i butiker. Utredaren ska vidare lämna vissa förslag i syfte att göra preventiva vistelseförbud mer effektiva och se över straffansvaret för skyddande av brottsling.

Utredaren ska bl.a.

- göra en genomgång av tillämpningen av bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess,
- ta ställning till om bestämmelserna bör ändras i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom samt, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en starkare nödvärnsrätt för den som angrips i sitt hem eller i närhet till sin familj eller som är underlägsen till antal eller storlek,
- göra en genomgång av tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek,
- ta ställning till om möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud bör utökas genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång eller i lagen om tillträdesförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär utökade sådana möjligheter på båda sätten,

- ta ställning till om den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör förlängas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan förlängning,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör en sådan ordning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget i den del som avser tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud ska redovisas senast den 10 juli 2026. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 10 september 2027.

Arbetet för ett starkare samhällsskydd måste fortsätta

De senaste årtiondena har samhället och brottsligheten ändrats på ett markant sätt, inte minst på grund av den exceptionella utvecklingen av kriminella nätverk och annan organiserad brottslighet. Brottsligheten är numera i delar systemhotande och skapar risker och otrygghet långt utanför den kriminella miljön. Det behövs kraftfulla åtgärder för att bryta utvecklingen och öka tryggheten.

Regeringen genomför därför en övergripande omläggning av kriminalpolitiken. Det handlar i grunden om ett perspektivskifte. Fokus flyttas från gärningsmän till brottsoffer, brottsoffers behov av upprättelse och samhällets ökande behov av skydd mot farliga personer. En del i omläggningen har varit nya resurser och effektiva verktyg till brottsbekämpningen, vilket börjat ge effekt. Arbetet är dock inte klart. Ytterligare åtgärder behövs för att möta dagens behov av samhällsskydd och för att enskilda och näringsidkare ska kunna skyddas sig från brottslighet och andra ordningsstörningar.

Uppdraget att säkerställa en stark nödvärnsrätt

Huvuddragen i nödvärnsrätten

Nödvärnsrätten utgör tillsammans med andra allmänna ansvarsfrihetsgrunder en central del av straffsystemet som begränsar det straffbara området. Nödvärnsrätten innebär i stort att en gärning som någon begår i nödvärn och som håller sig inom gränserna för nödvärnsrätten inte utgör brott, trots att den faller under en brottsbeskrivning.

Bestämmelsen om nödvärn finns i 24 kap. 1 § brottsbalken. Rätt till nödvärn finns enligt paragrafen i fyra situationer, närmare bestämt mot

1. ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom,
2. den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindrar att egendom återtas på bar gärning,
3. den som olovligen trängt in i eller försöker tränga in i rum, hus, gård eller fartyg, och
4. den som vägrar att lämna en bostad efter tillsägelse.

En gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig.

Nödvärnsbestämmelsen, liksom vissa andra bestämmelser om ansvarsfrihetsgrunder, kompletteras av en regel i 24 kap. 6 § brottsbalken om excess. Den innebär bl.a. att en nödvärnshandling som ansetts vara uppenbart oförsvarlig ändå kan vara fri från ansvar om omständigheterna var sådana att han eller hon svårligen kunde besinna sig (s.k. nödvärnsexcess). Vid bedömningen av om en person svårligen kunde besinna sig beaktas dels farans art och den tid som stått till förfogande för övervägande, dels personens individuella egenskaper.

Nödvärnsrätten ska vara stark

Enligt förarbetena innebär nödvärnsrätten att det finns ett förhållandevis stort utrymme att försvara sig och sin egendom. Det är viktigt att det är på det sättet. För att bestämmelserna om nödvärn och

excess ska få avsedd effekt är det även viktigt att de är tydliga och förutsebara, så att enskilda enkelt kan bilda sig en uppfattning om vad som gäller och att bestämmelserna är enkla att tillämpa.

Bestämmelserna om nödvärn och excess har i allt väsentligt inte ändrats eller varit föremål för översyn på över 30 år. Sedan dess har både brottsligheten och samhällets syn på den förändrats. I olika sammanhang har dessutom synpunkter förts fram om att bestämmelserna tillämpas alltför snävt och att de i vissa avseenden är otydliga.

Som exempel har Lagrådet framfört att det är oklart i vilken utsträckning det finns en rätt till nödvärn vid hemfridsbrott och olaga intrång. Tidigare korresponderade bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång i 4 kap. 6 § brottsbalken på ett tydligare sätt med rätten till nödvärn enligt 24 kap. 1 § andra stycket 3 och 4 brottsbalken. Under 2022 ändrades dock bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång (prop. 2021/22:194, bet. 2021/22:JuU40, rskr. 2021/22:325). Genom ändringarna klargjordes t.ex. att ett olovligt inträngande eller kvarstannande i en trädgård, på en gårdsplan eller på annan liknande plats kan utgöra hemfridsbrott. Lagrådet framförde i sitt yttrande över ändringsförslagen att det är oklart hur de förhåller sig till bestämmelsen om nödvärn, exempelvis om det finns en rätt till nödvärn mot någon som olovligen stannar kvar i en trädgård eller på en annan liknande plats. Några lagändringar som klargör hur kriminaliseringen av hemfridsbrott och olaga intrång – efter ändringarna – förhåller sig till nödvärnsrätten har inte gjorts.

Ett annat exempel är att det i den allmänna debatten och motioner framförts kritik om att nödvärnsrätten i vissa situationer är för inskränkt. Ofta har kritiken framförts mot bakgrund av vissa domar, såsom de s.k. Vallåkra- och Rättviksfallen vilka gäller personer som angripits vid sina hem. Det har framförts att det ställs alltför höga krav på den som angrips i sitt hem att göra svåra bedömningar i stunden. Det har också uttryckts att enskilda har en för stor skyldighet att fly trots att det kan innebära risker för dem. Andra anser att det i vissa situationer, som när någon blir oprovocerat angripen, när någon angrips i närhet till sin familj eller när den angripne är underlägsen angriparen, finns ett för litet utrymme att använda det våld som man i stunden uppfattar krävs för att avvärja ett angrepp.

Det finns mot denna bakgrund ett behov av att se över bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess, i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom.

Som exempel kan det i linje med Lagrådets påpekande finnas skäl att förtydliga eller komplettera på vilka platser som ett olovligt intrång eller kvarstannande ger rätt till nödvärn. Det kan även finnas anledning att förtydliga eller komplettera hur försvarlighetsbedömningen eller bedömningen av excess ska göras.

En ändring som innebär att nödvärnsrätten utvidgas förutsätter en noggrann avvägning mellan motstående intressen. På ena sidan finns främst det starka intresset av att en person som blir angripen ska ha möjlighet att försvara sig och sin egendom. Det intresset måste dock vägas mot andra intressen, såsom det angelägna intresset av att rättssystemet inte ger upphov till en upptrappning av våldet i samhället. Nödvärnsrätten kan inte tillåtas lägga grunden för straffria uppgörelser eller våldsspiraler i och mellan kriminella nätverk. Inte heller är det rimligt att brottsliga angrepp möts av motåtgärder som inte på något sätt står i proportion till angreppen. En alltför vidlyftig nödvärnsrätt kan också ytterst innebära att staten gör sig skyldig till brott mot rätten till liv såsom den kommer till uttryck i bl.a. den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen).

Utredaren ska därför

- göra en genomgång av tillämpningen av bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess,
- ta ställning till om bestämmelserna bör ändras i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom samt, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en starkare nödvärnsrätt för den som angrips i sitt hem eller i närhet till sin familj eller som är underlägsen till antal eller storlek, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud

Tillträdesförbud ska motverka brott och ordningsstörningar på vissa platser

Butiker och andra liknande platser, där verksamhet som riktar sig till allmänheten bedrivs, har sedan länge varit särskilt drabbade av brott och ordningsstörningar. Brottsligheten påverkar inte bara människors trygghet och arbetsmiljö, utan medför även stor ekonomisk skada. Som exempel uppskattar Svensk Handel att stölderna i detaljhandeln år 2023 översteg 10 miljarder kronor.

Under slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet använde butiksägare s.k. portförbud mot de som stulit eller uppträtt störande i butiker. Den som bröt mot ett sådant förbud kunde, i enlighet med underrättspraxis, dömas för olaga intrång enligt 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken. I rättsfallet NJA 1995 s. 84 slog Högsta domstolen dock fast att bestämmelsen om olaga intrång inte är tillämplig på platser som är tillgängliga för allmänheten. Bland annat därför föreslogs år 2000 i lagrådsremissen Olaga intrång att straffansvaret för olaga intrång skulle utvidgas till att omfatta vissa platser som är tillgängliga för allmänheten. Lagrådet ansåg då att utformningen av förslaget hade allvarliga brister och krävde ytterligare överväganden. Som exempel anförde Lagrådet att det i stället kunde övervägas att i en särskild lag ange förutsättningarna för tillträdesförbud och straffbestämmelser för överträdelser av sådana förbud. Förslaget i lagrådsremissen ledde inte till någon proposition till riksdagen. Däremot utarbetades senare förslag som ledde fram till lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek (lagen om tillträdesförbud).

Enligt lagen om tillträdesförbud får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek, där det bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud). Ett tillträdesförbud får inte avse en person som är under 15 år. En förutsättning för tillträdesförbud är att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att personen kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där.

Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid och högst ett år, men får under vissa förutsättningar förlängas med högst ett år i taget. All-

män åklagare prövar frågor om tillträdesförbud. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Effektivare tillträdesförbud

Tillträdesförbud är ett viktigt verktyg för att motverka brott och ordningsstörningar i butiker, badanläggningar och bibliotek. Det kan dock ifrågasättas om verktyget har tillräcklig effekt. Det har upprepat framförts synpunkter om att regelverket är för restriktivt i förhållande till sitt preventiva syfte. Exempelvis har Svensk Handel i en rapport om tillträdesförbud från 2024 pekat på att lagstiftningen, även om den i vissa fall skapar en tryggare handel, används för sällan och att tillämpningen skiljer sig åt i olika delar av landet. I rapporten framförs också att lagen om tillträdesförbud skulle bli mer effektiv om ett tillträdesförbud kunde omfatta samtliga butiker tillhörande en kedja på en ort, liksom om de borde gälla för flera butiker inom samma galleria. En sådan översyn bör också inkludera andra typer av centrum och inte bara gallerior. Vidare har Fastighetsägarna i en ny rapport framfört att det finns ett behov av tillträdesförbud till allmänna ytor i gallerior och liknande för att motverka skjutningar, narkotikaförsäljning och annan brottslighet där. Andra berörda aktörer menar att ansökningstiderna är för långa i förhållande till de akuta situationer som kan ligga till grund för en ansökan och att förfarandet är krångligt.

Till detta kommer att bl.a. Lantbrukarnas riksförbund har framhållit att straffbestämmelsen om olaga intrång kan vara svårtillämpad och att lantbrukare inte har tillräckliga verktyg för att hantera aktiver på ett effektivt sätt, såsom när någon som vill hota eller skrämmas förflyttar sig från enskild mark till allmän plats för att kunna fortsätta sitt agerande utan att göra sig skyldig till brott.

Även om lagen om tillträdesförbud endast varit i kraft i några år finns det därför ett behov av att utvärdera tillämpningen och överväga vissa åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer effektivt och ändamålsenligt utformat tillträdesförbud.

Det finns till att börja med skäl att överväga om möjligheterna att besluta om tillträdesförbud bör utökas och om det bör ske genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång, ändringar i lagen om tillträdesförbud eller genom en kombination av sådana ändringar. Över-

vägandena kräver en avvägning av för- och nackdelar mellan olika alternativ. Det är exempelvis viktigt att enskilda får en likvärdig behandling när de besöker butiker och andra liknande platser.

Om prövningen landar i att möjligheterna till tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas, är ett alternativ som kan övervägas om det bör införas en presumtion för tillträdesförbud efter en fällande dom för brott vid aktuell plats. Ett annat alternativ som kan övervägas är om den riskbedömning som ska göras inför beslut om tillträdesförbud bör nyanseras. Vid riskbedömningen ska det enligt lagen om tillträdesförbud särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen. Enligt förarbetena innebär kraven att det endast i undantagsfall kan finnas skäl att besluta om tillträdesförbud om personen tidigare inte har begått brott där (prop. 2020/21:52 s. 101). Det kan ifrågasättas om intresset av att förebygga brott i tillräckligt hög grad tillgodoses genom dessa krav. En mer nyanserad riskbedömning som i större utsträckning tar hänsyn till annat än tidigare brottslighet skulle kunna göra det möjligt att förhindra brott i fler fall. Ett tredje alternativ som kan övervägas är om tillträdesförbud bör kunna avse ett barn som är under 15 år. En sådan möjlighet övervägdes när lagen om tillträdesförbud infördes, men avfärdades då bl.a. med hänsyn till att barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder. Barn under 15 år begår dock brott. Att någon under 15 år inte kan dömas till påföljd för överträdelse av tillträdesförbud utesluter inte heller att ett tillträdesförbud har effekt. Det kan därför finnas skäl att på nytt överväga frågan.

För att ge regeringen ett brett beredningsunderlag bör utredaren, oavsett utredarens ställningstagande, lämna författningsförslag både om en utvidgning av straffansvaret för olaga intrång, så att t.ex. butiksägare själva kan besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud på platser som lagen om tillträdesförbud gäller, och utökade möjligheter att besluta om tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud. Dessutom finns anledning att låta utredaren överväga och vid behov föreslå även andra ändringar i lagen om tillträdesförbud, i syfte att åstadkomma en mer effektiv och ändamålsenlig reglering. Det finns särskilt anledning att överväga om förbudstiden och tidsgränsen för förlängning av tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas. Sådana utökningar har föreslagits för tillträdesförbud till idrottsarrangemang i betänkandet Tryggare idrottsarrangemang (SOU 2025:46).

Det finns också anledning att särskilt överväga om åklagare eller Polismyndigheten bör kunna fatta interimistiska beslut. Åklagare kan fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang om det slutliga avgörandet av frågan av särskilda skäl inte kan avvaktas (9 a § lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang). En sådan befogenhet övervägdes också i samband med att lagen om tillträdesförbud infördes. Det ansågs då sällan uppstå något behov, liknande det vid idrottsarrangemang, av att med särskild skyndsamhet kunna fatta beslut om tillträdesförbud (prop. 2020/21:52 s. 44 och 45). I detta sammanhang finns det alltså skäl att på nytt pröva den frågan.

En skärpt syn på överträdelser kan bidra till en ökad tilltro till regleringen från brottsoffer och andra aktörer. I sin tur skulle det kunna leda till att tillträdesförbud övervägs oftare än i dag. I betänkandet Tryggare idrottsarrangemang föreslås att straffskalan för överträdelser av tillträdesförbud vid idrottsarrangemang ska skärpas genom att maximistrafket höjs från sex månader till ett års fängelse. Mot den bakgrunden finns också ett behov av att särskilt överväga om överträdelser av nu aktuella tillträdesförbud ska kunna mötas av en kraftigare reaktion.

Utredaren ska därför

- göra en genomgång av tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek,
- ta ställning till om möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud bör utökas genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång eller i lagen om tillträdesförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär utökade sådana möjligheter på båda sätten,
- ta ställning till om förbudstiden och tidsgränsen för förlängning av tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet för åklagare eller Polismyndigheten att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud,
- ta ställning till om straffskalan för överträdelse av tillträdesförbud bör skärpas,

- vid behov lämna förslag på andra ändringar i lagen om tillträdesförbud i syfte att skapa en mer effektiv och ändamålsenlig reglering, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud

Preventiva vistelseförbud ska öka tryggheten och förhindra brottslighet i lokalsamhället

Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten och återupprätta tryggheten i lokalsamhället. En sådan åtgärd är införandet av preventiva vistelseförbud, dvs. möjligheten att under straffansvar förbjuda en person att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats och vissa andra platser. Ett vistelseförbud får enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas viss brottslig verksamhet inom det område där förbudet avses gälla, och kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten (3 §). Ett vistelseförbud får meddelas endast om den brottsliga verksamheten har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten inom området (4 §). Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader. Ett vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget (8 §).

Det behöver säkerställas att de preventiva vistelseförbuden är ändamålsenliga

Lagstiftningen om preventiva vistelseförbud har sedan den trädde i kraft i februari 2024 tillämpats i relativt stor omfattning och detta har enligt Polismyndigheten haft positiva effekter. Bland annat har

den öppna drogförsäljningen stävjats på vissa platser där vistelseförbud har meddelats, vilket har lett till att tryggheten har ökat för dem som bor och vistas där. Den allvarliga brottsligheten ligger dock fortsatt på en oacceptabelt hög nivå. Regeringen har uttalat att det kan finnas skäl att följa upp lagen och dess tillämpning efter att den varit i kraft en tid och att regeringen avser att noga följa frågan (prop. 2023/24:57 s. 28). Det finns nu behov av att överväga åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt vistelseförbud.

Inledningsvis finns det anledning att överväga om den längsta giltighetstiden för vistelseförbud bör förlängas. I förarbetena till lagstiftningen anges att ett vistelseförbud, beroende på utformningen av förbudsområdet, kan innebära ett betydande ingrepp i den enskildes rörelsefrihet och att förbudet ska kunna meddelas för personer som inte själva dömts eller misstänkts för ett konkret brott. Mot den bakgrunden bedömdes en längsta giltighetstid om sex månader som lämplig. Samtidigt framhölls att vistelseförbudets giltighetstid inte kan vara för kort för att det ska vara möjligt för Polismyndigheten och kommunerna att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att återupprätta tryggheten i det aktuella området. Tvärtom ökar en längre förbudstid sannolikheten för att övriga åtgärder blir verkningsfulla (prop. 2023/24:57 s. 44 och 45). Det har nu framkommit att det redan i samband med beslut om vistelseförbud kan stå klart att sex månader inte är tid nog att vidta de åtgärder som krävs för att återupprätta tryggheten i lokalområdet. Det bör därför övervägas om den längsta giltighetstiden bör förlängas.

Det finns också anledning att överväga om åklagare eller Polismyndigheten bör kunna fatta interimistiska beslut om vistelseförbud. En befogenhet att fatta interimistiska beslut övervägdes i den promemoria som låg till grund för lagen om preventiva vistelseförbud. Promemorians bedömning var dock att det sällan torde uppstå något behov, liknande det vid idrottsarrangemang, att med särskild skyndsamhet kunna fatta beslut om vistelseförbud (Ds 2023:17 s. 114). Det har nu framkommit att det finns ett behov av att skyndsamt kunna besluta om vistelseförbud. Ett tillfälligt beslut om vistelseförbud innan förbudsfrågan avgörs slutligt skulle kunna vara ett effektivt medel för att exempelvis hindra allvarlig brottslighet på allmänna platser. Mot den bakgrunden finns det skäl att på nytt överväga om det bör införas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om vistelseförbud.

Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning av beslut om vistelseförbud sker enligt vissa bestämmelser i delgivningslagen (2010:1932). Användning av husrannsakan fördelgivning var tidigare förbehållen de fall där en tilltalad i ett brottmål ska delges en stämning eller en kallelse till förhandling (28 kap. 2 § rättegångsbalken). Från och med juli 2025 är det även möjligt att använda husrannsakan när en person ska delges ett beslut om kontaktförbud (5 § lagen [1988:688] om kontaktförbud). En förutsättning för att husrannsakan ska få göras är att försök till delgivning har misslyckats eller bedömts som utsiktslösa.

Ett beslut om vistelseförbud gäller omedelbart, om inte annat beslutas (8 § lagen om preventiva vistelseförbud). Den som bryter mot ett vistelseförbud döms för överträdelse av vistelseförbud till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, döms till böter (29 §). Vissa vistelseförbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att förbudet följs (7 § första stycket). Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år (30 §). En förutsättning för att straffansvar ska kunna inträda är dock att beslutet delgetts förbudspersonen. Att använda husrannsakan för delgivning av beslut om vistelseförbud skulle kunna utgöra en effektiv åtgärd för att nå den som undanhåller sig delgivning. Det finns därför anledning att se över om det finns ett behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om vistelseförbud, exempelvis genom att tillåta husrannsakan för delgivning.

Det finns också anledning att överväga om det straffbara området för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas. När det gäller kontaktförbud har det straffbara området för hindrande av elektronisk övervakning nyligen utvidgats så att det även omfattar sådan hantering av den elektroniska utrustningen som är ägnad att försvåra övervakningen. Brottsbeteckningen ändrades i samband med detta till hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning. Det oaktsamma brottet betecknas oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning (25 § lagen om kontaktförbud). I förarbetena anges att det förekommer att personer som har meddelats ett kontaktförbud med elektronisk övervakning sätter i

system att inte ladda batterierna i utrustningen. När batterinivån blir kritiskt låg går ett larm till Polismyndigheten, vilket är resurskrävande för myndigheten att hantera. Den tekniska utrustningen slutar inte att fungera förrän batterierna är helt urladdade. För att sådana situationer ska omfattas av straffansvar krävs att det straffbara området utvidgas (prop. 2024/25:123 s. 91).

Liknande problematik kan förekomma även när det gäller personer som har meddelats ett vistelseförbud. För att säkerställa att dessa personer medverkar till en elektronisk övervakning finns skäl att överväga om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas. I samband med detta kan bestämmelserna om den övervakades position behöva ses över.

Om det under uppdraget framkommer behov av andra åtgärder för att säkerställa att de preventiva vistelseförbuden är ändamålsenliga, ska utredaren ta upp och lämna förslag även om sådana åtgärder.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör förlängas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan förlängning,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör en sådan ordning,
- ta ställning till om det finns ett behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör att husrannsakan används för delgivning,
- ta ställning till om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av preventiva vistelseförbud bör utvidgas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan utvidgning,
- vid behov lämna förslag på andra åtgärder i syfte att skapa en mer ändamålsenlig reglering och lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över straffansvaret för skyddande av brottsling

En viktig del i att bekämpa den organiserade brottsligheten är att det finns en respekt för rättsprocessen och möjligheter att upprätthålla straffsystemets effektivitet. Ett av de brott som tar sikte på detta är skyddande av brottsling. För skyddande av brottsling döms bl.a. den som döljer den som begått brott, hjälper honom eller henne att komma undan, undanröjer bevis eller på annat liknande sätt motverkar att brottet upptäcks eller att någon lagförs för det (17 kap. 11 § första stycket brottsbalken). Straffbestämmelsen ändrades senast 2022, bl.a. på så sätt att straffskalorna skärptes och språket i bestämmelsen moderniserades (prop. 2021/22:186).

Omfattningen av det straffbara området för skyddande av brottsling har prövats i olika sammanhang, bl.a. av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 2019 s. 294, ”Alibit”. Högsta domstolen uttalade då att det i och för sig kan utgöra skyddande av brottsling att lämna falska uppgifter i polisförhör till förmån för någon som har begått ett brott, men att straffansvaret inte omfattar falska uppgifter som endast kan påverka bevisläget, t.ex. att ge falskt alibi. Enligt Högsta domstolen kan den typen av uppgifter inte heller anses innebära att bevis undanröjs eller att man på annat liknande sätt, t.ex. genom att förvanska ett äkta bevis eller skapa ett falskt bevis, motverkar att brottet upptäcks eller lagförs.

Ansvar för skyddande av brottsling har bl.a. mot den bakgrunden inte kunnat bli aktuellt när någon delar sekretessbelagda uppgifter från en förundersökning och instruerar förhörspersoner att lämna felaktiga uppgifter till polisen för att påverka bevisläget, trots att ett sådant agerande kan framstå som synnerligen klandervärt (Svea hovrätts dom den 10 oktober 2022 i mål nr B 9454-22). Bestämmelsen täcker inte heller om någon förmedlar information mellan en restriktionsbelagd klient och andra personer om tillskapandet av ett anpassat utredningsläge (Hovrätten för Västra Sveriges dom den 28 december 2022 i mål nr B 4842-22).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening att det bör utredas om brottet skyddande av brottsling ska kunna omfatta fler situationer än i dag och att brottet t.ex. bör omfatta sådana situationer där någon, till förmån för den som är misstänkt eller dömd för ett brott, under polisförhör eller på något annat sätt under en

brottsutredning, lämnar falska uppgifter som kan påverka bevisläget (bet. 2021/22:JuU35 punkt 15, rskr. 2021/22:347).

Det finns mot den angivna bakgrunden anledning att se över straffbestämmelsen om skyddande av brottsling.

Utredaren ska därför

- analysera tillämpningsområdet för straffbestämmelsen om skyddande av brottsling och ta ställning till om bestämmelsen bör ändras eller förtydligas eller om det finns behov av att på annat sätt utvidga straffansvaret för den som vidtar åtgärder som påverkar bevisläget, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Närliggande frågor

Det kan inte uteslutas att det under uppdraget uppkommer behov av att överväga också andra närliggande frågor. Om utredaren bedömer att det är ändamålsenligt och ryms inom tiden för uppdraget får utredaren även ta upp och lämna förslag i sådana frågor.

Konsekvensbeskrivningar

I enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar ingår i uppdraget att redogöra för konsekvenserna av förslagen. Såväl ekonomiska som andra konsekvenser ska belysas. Utredaren ska även redogöra för hur eventuellt ökade kostnader bör finansieras, i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474). Utöver detta ska utredaren särskilt redovisa vilka konsekvenser som förslagen har för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Förslagen ska vara förenliga med grundläggande fri- och rättigheter, exempelvis rörelsefriheten, rätten till privatliv, rätten till liv, skyddet för den personliga integriteten och rätten till en rättvis rättegång, så som de kommer till uttryck i regeringsformen, Europakonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och andra internationella konventioner om mänskliga fri- och rättigheter som Sverige åtagit sig att följa. Utgångspunkten bör vara att det är den som kränker och begränsar andra genom brott eller trakas-

serier som måste tåla en inskränkning i sina fri- och rättigheter och inte tvärt om.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Under utredningen ska utredaren vid behov hämta in synpunkter och upplysningar från myndigheter och andra aktörer som kan vara berörda, däribland Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Utredaren ska vidare hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom

Regeringskansliet och kommittéväsendet, såsom den fortsatta beredningen av betänkandet Tryggare idrottsarrangemang. Utredaren ska göra de internationella jämförelser som kan anses relevanta.

Uppdraget i den del som avser tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud ska redovisas senast den 10 juli 2026. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 10 september 2027.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2026:61

Tilläggsdirektiv till Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud (Ju 2025:18)

Beslut vid regeringssammanträde den 25 juni 2026

Förlängd tid för en del av uppdraget

Regeringen beslutade den 11 september 2025 kommittédirektiven En starkare nödvärnsrätt och ett effektivare tillträdesförbud (dir. 2025:82). Enligt de ursprungliga direktiven ska ett delbetänkande lämnas senast den 10 juli 2026 som avser uppdraget att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud och ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud.

Utredningstiden förlängs i fråga om uppdraget att föreslå ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud. Uppdraget ska i den delen i stället redovisas senast den 30 september 2026. Utredningstiden i övrigt ligger fast. Uppdraget i fråga om att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud ska alltså delredovisas senast den 10 juli 2026 och uppdraget ska slutredovisas senast den 10 september 2027.

(Justitiedepartementet)

Överväganden oavsett ställningstagande i sak

Ändringar i straffansvaret för olaga intrång

Bedömning

En eventuell utvidgning av bestämmelsen om olaga intrång bör ta sikte på situationer där en person i ett enskilt fall antingen har vägrats inträde (trots att lokalen är öppen) och ändå går in i den eller i ett enskilt fall kvarstannar efter att ha avvisats.

Som framgått av våra ställningstaganden ovan menar vi att möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud inte bör utökas genom ändringar i det straffansvar som påbjuds av brottsbalksstadgandet om olaga intrång.

Enligt våra direktiv ska vi oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag i denna del.

För det fall man, trots vad som sägs i detta betänkande, skulle vilja vidga ansvaret för olaga intrång så att det kan träffa också lokaler som är öppna för allmänheten under själva öppettiden är det enligt vår mening mest näraliggande att knyta straffbarheten till situationer där den enskilde i ett enskilt fall antingen vägrats inträde (trots att lokalen är öppen) och ändå gått in i lokalen eller i ett enskilt fall har avvisats i en sådan situation och inte lämnat lokalen inom skälig tid. En sådan lösning innebär inte – såsom de gamla portförbuden – att den som förfogar över lokalen ges en möjlighet att utfärda privata och straffsanktionerade förbudsnormer som gäller över tid, utan endast att dennes rätt att – här och nu – bestämma över lokalen ges ett straffrättsligt skydd. Genom en sådan utformning undviker man de problem som är förknippade med mer generella tillträdesförbud utfär-

dade av enskilda och man kan i stället falla tillbaka på vad som redan gäller i förhållande till bostäder och lokaler och andra områden som i nuläget omfattas av straffbestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång. Från ett lagtekniskt perspektiv är det lämpligt att vidgandet av straffansvaret på det sätt som nu övervägts sker genom införandet av ett nytt tredje stycke i brottsbalksbestämmelsen, om *olaga intrång i öppen lokal*.

När det sedan gäller frågan om vilken straffskala som bör gälla för brottet får det – allt annat lika – anses vara mindre straffvärt att olovligen tränga sig in eller stanna kvar i en öppen lokal eller en därmed jämförlig plats än att förfara så i någons bostad eller en lokal som är stängd för allmänheten eller på de andra platser som nu skyddas av brottsbalksbestämmelsen. Till det kommer att karaktären av ett olovligt inträngande eller kvarstannande i en öppen lokal kan vara relativt formell; det bör för straffbarhet nämligen räcka – som berörts ovan – att en person förflyttar sig in i en öppen lokal i strid med ett besked från någon som bestämmer över vem som får vara i lokalen eller stannat kvar i en sådan lokal trots en uppmaning från den med bestämmanderätt om att lämna lokalen. I så måtto kommer en överträdelse enligt bestämmelsen om olaga intrång i öppen lokal att kunna likna en överträdelse av ett tillträdesförbud, för vilken brottstyp vi har tagit ställning till att inte ändra straffskalan om böter eller fängelse i sex månader. Dessa förhållanden bör återspeglas i straffskalan för det nya brott som ska beteckna olaga intrång och kvarstannanden i en öppen lokal. Följaktligen bör straffskalan vara böter eller fängelse i högst sex månader.

Det är i och för sig möjligt att vidga straffansvaret för olaga intrång på det sätt som beskrivits ovan och samtidigt ändra tillträdesförbudslagen enligt vårt förslag. Det system som då tillskapas ger öppna lokaler dels ett allmänt straffrättsligt skydd mot intrång, dels ett specifikt dito som kan realiserar genom en ansökan om tillträdesförbud. Emellertid kan principiella invändningar göras mot att samma handling – att gå in i en öppen lokal i strid med viljan (uttryckt genom ett besked på plats eller ett tillträdesförbud) hos den som bestämmer över vem som får vara där – blir föremål för dubbla kriminaliseringar. Med en sådan ordning följer viss oförutsebarhet i rättstillämpningen, och därutöver kan det ifrågasättas om lokaler som genom ett tillträdesförbud redan åtnjuter straffrättsligt skydd mot vistelser under

öppetiderna av en utpekad person även har behov av ett allmänt straffrättsligt skydd mot intrång av samma person.

En sådan ordning framstår vidare som mindre väl förenlig med den närmare utformning av tillträdesförbudslagen som vi föreslår. En kriminalisering av olaga intrång rörande öppna lokaler kan nämligen medföra att den presumtion för tillträdesförbud vid tidigare brottslighet som vi föreslår blir tillämplig även vid överträdelser av brottsbalksbestämmelsen. Att man olovligen tillträtt eller kvarstannat i en öppen lokal skulle alltså i teorin kunna läggas till grund för ett straffsanktionerat förbud mot att göra samma sak. Det kan ifrågasättas ur ett systematiskt perspektiv och parallella ordningar kan också antas leda till tillämpningsproblem.

Även om tillträdesförbudslagen anpassas så att ett olaga intrång till en öppen lokal inte får läggas till grund för ett förbud kan en ordning med dubbla kriminaliseringar medföra tillämpningssvårigheter. Att olovligen gå in i en öppen lokal efter att ha vägrats tillträde på plats utlöser – om man sedan tidigare meddelats ett tillträdesförbud till lokalen – konkurrens mellan brottet olaga intrång i öppen lokal och överträdelsen av tillträdesförbudet, vars lösning inte är uppenbar. Om i stället personen som inträtt in i lokalen i strid med ett tillträdesförbud lämnar frivilligt efter att ha ombetts att gå behöver tillbakaträdandet inte nödvändigtvis leda till frihet från ansvar enligt båda straffbestämmelser. Det kan exempelvis hända att avlägsnandet bedöms ha skett inom den skäligen tid man utan att riskera straffansvar enligt brottsbalksstadgandet får lämna en lokal, samtidigt som gärningen ändå innefattar en överträdelse av tillträdesförbudet.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Bedömning

Lagändringen kan träda i kraft tidigast den 1 juli 2027. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs inte.

Bilaga 3**SOU 2026:48**

Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarandet, den fortsatta beredningen inom Regeringskansliet och riksdagsbehandlingen bör lagändringen kunna träda i kraft tidigast den 1 juli 2027.

I och med bestämmelserna i 5 § första och andra styckena lagen (1964:163) om införande av brottsbalken är det inte nödvändigt med någon särskild övergångsbestämmelse.

Författningsförslag oavsett ställningstagande i sak

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 6 § brottsbalken (1962:700) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

6 §¹

Den som olovligen tränger in eller stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende döms för hemfridsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. För hemfridsbrott döms även den som olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats som tillhör bostaden eller boendet.

Den som i annat fall än som avses i första stycket obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad eller ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats döms för olaga intrång till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som

1. olovligen träder in i en lokal under tid som lokalen är öppen för allmänheten efter att, vid det aktuella tillfället, ha fått besked om att han eller hon inte får det, eller

2. olovligen stannar kvar i lokalen efter att, vid det aktuella tillfället, ha uppmanats att lämna den,

¹ Senaste lydelse 2022:661.

*döms för olaga intrång i öppen
lokal, till böter eller fängelse i högst
sex månader.*

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har skett genom inbrott,
2. har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2027.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

4 kap.

6 §

Den som olovligen tränger in eller stannar kvar i någon annans bostad eller annat liknande boende döms för hemfridsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. För hemfridsbrott döms även den som olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats som tillhör bostaden eller boendet.

Den som i annat fall än som avses i första stycket obehörigen tränger in eller stannar kvar i en byggnad eller ett fartyg, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats döms för olaga intrång till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som

1. olovligen träder in i en lokal under tid som lokalen är öppen för allmänheten efter att, vid det aktuella tillfället, ha fått besked om att han eller hon inte får det, eller

2. olovligen stannar kvar i lokalen efter att, vid det aktuella tillfället, ha uppmanats att lämna den,

döms för olaga intrång i öppen lokal, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om ett brott som avses i första eller andra stycket är grovt, döms för grovt hemfridsbrott eller grovt olaga intrång till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har skett genom inbrott,
2. har innefattat våld, hot om brottslig gärning, ofredande eller skada på egendom, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar för olaga intrång och grovt olaga intrång.

Ett nytt *tredje stycke* införs, som innebär att det straffbara området utvidgas. Således omfattar straffansvaret för olaga intrång i öppen lokal även öppethållna lokaler. Ordet lokal ska förstås i en bredare mening än den som följer av 12 kap. 1 § jordabalken; det avser som utgångspunkt väggomgärdade ytor i byggnader oavsett vad för slags verksamhet – om någon – som bedrivs där och oberoende av vem som disponerar lokalen och med vilken rätt. I normalfallet bör gränsen för en lokal anses gå vid dess väggar, men även inte alltför vidsträckta ytor utanför väggarna kan i vissa fall anses tillhöra lokalen såvida det framgår genom en avgränsning av ytan i riktning mot lokalen eller på något annat tydligt sätt.

En lokal omfattas av det straffrättsliga skyddet i det tredje stycket enbart under den tid som den är öppen för allmänheten. Med lokutionen ”öppen för allmänheten” avses att det är fritt för var och en att tillträda lokalen, i den meningen att alla och envar i teorin har en möjlighet att gå in där. Det saknar i princip betydelse att tillträde är villkorat av betalning, uppvisande av biljett, medlemskort, identifikationshandling eller liknande. Som typexempel på öppna lokaler kan nämnas butiker eller andra lokaler där varor eller tjänster säljs eller marknadsförs, samt lokaler där andra nyttigheter tillhandahålls, som bibliotek, muséer eller servicekontor. En lokal med bestämda öppettider är normalt att anse som öppen för allmänheten enbart under dessa tider. Bereder sig någon tillträde till en lokal som är stängd, exempelvis av det skälet att lokalen slutat hålla öppet för dagen, får handlingen bedömas utifrån paragrafens andra stycke.

De straffbara ageranden som regleras i det tredje stycket går ut på att man olovligen träder in respektive stannar kvar i en lokal (eller på en till lokalen hörande yta) som skyddas av bestämmelsen. Ett inträdande eller kvarstannande är olovligt enbart om det skett i strid med ett besked om nekat tillträde till lokalen eller en uppmaning om att lämna lokalen från någon som bestämmer över vem som får vara i lokalen. Bestämmanderätten kan följa av ägande-, nyttjande- eller liknande rätt, liksom av avtal, fullmakt, uppdrag, sedvänja eller något annat rättsförhållande eller av föreskrifter. Den som äger, disponerar eller förestår en lokal har rätt att bestämma över vem som får vara i lokalen. Tjänstgör det personal i eller i anslutning till lokalen bör sådan bestämmanderätt som utgångspunkt anses följa med deras

ställning. Det står emellertid den som äger eller annars har rätt till en lokal fritt att genom exempelvis fullmakt eller uppdrag ge någon särskild person rätt att bestämma om vem som får vistas i lokalen. Således kan det för varje enskild lokal inrättas en lämplig ordning.

I styckets två punkter används lokutionerna ”ha fått besked” respektive ”ha uppmanats” för att beskriva den åtgärd från den som har bestämmanderätt vilken kan ligga till grund för straffansvar. Någon skillnad i sak mellan dem är inte avsedd utan de tar båda sikte på en upplysning till en viss person med innebörden att denne inte får vara i lokalen. För att ett yttrande ska kvalificera som ett besked eller en uppmaning i respektive punkts mening krävs att det riktas till personen i fråga och på ett tydligt sätt klargör att denne inte får gå (eller på annat sätt förflytta sig) in i – eller måste lämna – lokalen. Ett sådant meddelande gäller – oavsett om det lämnas innan eller efter det att personen trätt in i lokalen – enbart vid ”det aktuella tillfället”, vilket uttryck syftar på ett hastigt övergående förlopp. Det tredje stycket tar sikte på fall där personen som nekats tillträde till eller ombetts lämna en lokal omedelbart trotsar detta genom att träda in i eller kvarstanna i lokalen. Träder en person, som nekats tillträde eller avisats från en lokal, in i lokalen först en tid senare bör inträdandet betraktas som ett nytt tillfälle för vilket det tidigare meddelandet inte gäller. Vilken tidsrymd som ett enskilt tillfälle omfattar får dock bedömas från fall till fall.

Styckets *första punkt* tar sikte på fall av olovliga inträdanden. Med uttrycket ”träder in i en lokal” menas att från utsidan passera lokalens entré eller någon annan ingång till lokalen, eller gå in på en yta som tillhör lokalen. Det krävs inte att personen betvingar något fysiskt motstånd för att ta sig in, utan för ansvar är det tillräckligt att personen efter ett besked om nekat tillträde förflyttar sig in i lokalen. Även inträden som sker obemärkta omfattas. Straffansvaret omfattar även helt kortvariga vistelser i lokalen.

Styckets *andra punkt* tar sikte på fall av olovliga kvarstannanden. En person som ombetts lämna en lokal måste få skälig tid på sig att göra det. Vad som utgör skälig tid får bedömas från fall till fall med ledning av bl.a. lokalens planlösning och personens fysiska status. Efter att personen beretts skälig tid att lämna lokalen finns dock inget krav på att personen ska ha kvarstannat under någon viss tidsperiod för att straffansvaret ska inträda.

Liksom för olaga intrång enligt paragrafens första stycke krävs det för straffansvar enligt det tredje stycket att uppsåtet täcker rekvi-

Bilaga 3**SOU 2026:48**

sitet olovligen, dvs. personen ska ha uppsåt till att hen har fått ett besked eller en uppmaning av relevant slag.

Straffskalan för brott mot tredje stycket är böter eller fängelse i högst sex månader. Det återspeglar att straffvärdet för fall av olaga intrång i öppen lokal som utgångspunkt är lägre än för sådana intrång som sker i exempelvis bostäder eller stängda lokaler.

Övervägandena finns ovan i denna bilaga.

Konsekvenser

Inledning

Vi har tolkat förordningen om konsekvensutredningar och våra direktiv på så sätt att den konsekvensutredning som vi har att göra även ska omfatta det förslag som utredningen lämnar oavsett ställningstagande i sak.²

Inledningsvis kan vi konstatera att de redogörelser som påbjuds av 6 § konsekvensutredningsförordningen görs i respektive avsnitt av delbetänkandet, varför de inte upprepas här. Det kan tilläggas att eventuella problem som förslaget oavsett ställningstagande i sak kan föra med sig och nackdelarna med det framgår av i övervägandena i kapitel 4 och att sådant delvis belysts även i övervägandena i denna bilaga. Oaktat de problem som kan uppkomma bedömer vi att förslaget är förenligt med Sveriges förpliktelser enligt Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll samt med de skyldigheter som i övrigt följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Följaktligen kan konsekvensutredningen beträffande förslaget i denna bilaga avgränsas till en analys jämligt 7 § konsekvensutredningsförordningen, som dock – vilket ligger i sakens natur – inte blir lika fullödiga som motsvarigheten beträffande de förslag som följer av våra ställningstaganden.

² Se 2 § första stycket i förordningen.

Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet m.m.

Bedömning

Förslaget om ändring av brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång torde i någon mån kunna bidra till att minska brottslighet av det slag som är typiskt för öppna lokaler. Förslaget kan på ett mer konkret plan antas leda till ett relativt stort antal anmälningar om olaga intrång av det slag som kriminaliseras samt till att antalet fall av ifrågasatt diskriminering kommer att öka.

Förslaget innebär att bestämmanderätten över en för allmänheten öppen lokal får genomslag i brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång, på så sätt att den som trotsar viljan hos någon med bestämmanderätt, uttryckt som ett besked om nekat tillträde till lokalen eller en begäran om att personen ska lämna densamma, riskerar straffansvar för gärningen. Den rätt som enligt förslaget tillkommer den som har bestämmanderätt över lokalen kan antas bidra till att brottslighet som består i tillgrepp, trakasserier etc. i öppna lokaler minskar något. Detsamma gäller det faktum att en överträdelse av rättighetshavarens besked att en person inte får komma in innebär att rättighetshavaren har rätt att använda visst tvång för att förhindra personen att komma in samt för att mota ut personen. Det är emellertid svårt att tro att förslaget skulle leda till effekter som är märkbara i statistiken. Det gäller särskilt som de förbud mot att komma in respektive stanna kvar som kan meddelas enligt förslaget bara gäller momentant. Det kan antas att rättighetsvararna kommer att nyttja förbudsrätten frekvent och att förbud i många fall kommer att överträdas, vilket är ägnat att leda till ett relativt stort antal polisanmälningar om olaga intrång av det slag som kriminaliseras.

Det kan också antas att förslaget kommer att leda till en ökning både av påståenden om diskriminering och av faktisk diskriminering.

Som vi berört ovan finns det inget direkt hinder mot att kombinera ändringsförslaget rörande brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång med våra förslag om ändringar av tillträdesförbudslagen. Om båda förslagen genomförs kan det antas att efterfrågan på tillträdesförbud minskar något. Med hänsyn till att författningsförslaget avseende olaga

intrång tar sikte bara på överträdelser i direkt anslutning till ett avvisande eller en uppmaning att gå, kan emellertid minskningen inte förväntas bli särskilt stor.

Ekonomiska konsekvenser

Bedömning och förslag

Förslaget om ändring av brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång kommer sannolikt att leda till marginellt ökade kostnader för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. För att finansiera de ökade kostnaderna för rättsliga biträden som sagda förslag förväntas leda till föreslås att anslaget för rättsliga biträden höjs med 500 000 kronor per år från och med 2028.

Som framgått ovan bedömer vi att den nya straffbestämmelsen om olaga intrång sannolikt kommer att tillämpas frekvent av de som utövar bestämmanderätt över öppna lokaler och att brottslighet bestående i olaga intrång följaktligen lär öka. Det är i sin tur ägnat att marginellt öka Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens kostnader för utredning och lagföring av fall av olaga intrång, och i viss mån även de allmänna domstolarnas kostnader för att handlägga mål om brotten. Detsamma gäller för brottslighet som omfattar olaga diskriminering.

Enligt förslaget är straffskalan för olaga intrång i öppen lokal böter eller fängelse i högst sex månader. Även om det torde vara möjligt att straffvärdet för upprepade fall av olaga intrång i öppen lokal eller ett intrång som präglas av försvårande moment uppnår fängelsenivå är det svårt att se framför sig att ett typiskt intrång kommer att ha ett sådant straffvärde. Därmed bör kriminaliseringen inte leda till någon nämnvärd ökning av Kriminalvårdens kostnader. Lagföringar för brottet olaga diskriminering kan som sagt förväntas öka i antal; det förskyller visserligen böter eller fängelse i högst ett år, men antalet påföljder för vars verkställighet Kriminalvården ansvarar kan inte förväntas bli stort. Förslagen bedöms inte leda till någon nämnvärd ökning av kostnaderna för rättsliga biträden under ikraftträdandeåret. Vi bedömer att kostnaderna för rättsliga biträden (i form av försvarare) därefter kommer att öka med cirka 500 000 kronor per år. Vi föreslår att kostnadsökningen finansieras genom en höj-

ning av anslaget för rättsliga biträden med 500 000 kronor per år från och med år 2028.

I och med att en tillförlitlig uppskattning av hur frekvent den nya straffbestämmelsen kommer att tillämpas av lokalföreståndarna etc. och hur ofta den kommer att överträdas inte låter sig göras, går det inte heller att precisera de ökade kostnaderna för de av rättsväsendets myndigheter som är berörda. Detsamma är fallet med de ökade kostnaderna för utredning, lagföring och domstolshandläggning av brottsmisstankar för olaga diskriminering som kan tänkas uppkomma. Annat har dock inte framkommit än att de marginella kostnadsökningarna kommer att rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag. Slutligen är det möjligt att kostnadsökningarna för rättsväsendet kommer att i någon utsträckning absorberas av den nya straffbestämmelsens förebyggande effekt på typisk brottslighet i öppna lokaler.

Övriga konsekvenser och utvärdering

Bedömning

Förslaget kan antas medföra positiva effekter för de som utövar bestämmanderätt över öppna lokaler och därmed för företag i t.ex. dagligvaruhandelsbranschen och för offentliga aktörer med huvudmannaskap över verksamheter som omfattar öppna lokaler.

Ändringen av brottsbalksbestämmelsen om olaga intrång kan antas medföra fler fall av ingrepp i rörelsefriheten samt negativa konsekvenser för barn och en ökad risk för ovidkommande diskriminering.

Konsekvenserna bör kunna utvärderas tidigast fem år efter det att ändringen trätt i kraft.

Det straffrättsliga skyddet mot olaga intrång i öppna lokaler är inte begränsat till lokaler där det bedrivs kommersiell verksamhet eller som är upplåtna för specifika ändamål. Rätten att med straffrättslig verkan neka någon ur allmänheten tillträde till en lokal eller förmå någon sådan person att lämna en lokal kommer således alla som bestämmer över för allmänheten öppna lokaler till del. Det får, allt annat lika, sägas vara positivt för de som utövar sådan bestämmanderätt.

Inte bara företag i branscher där det är vanligt att bedriva verksamhet från öppna lokaler (t.ex. dagligvaruhandelsbranschen) kommer att gynnas, utan även offentliga aktörer med huvudmannaskap för verksamheter i vilka sådana lokaler disponeras, exempelvis kommuner och regioner.

Som påtalats i våra överväganden beträffande tillträdesförbudsregleringen (kapitel 4) kan det inte anses stå i strid med rätten till rörelsefrihet att någon stängs ute från en viss lokal (t.ex. en butik). Att någon vid äventyr av straffansvar hindras från att vistas på en allmän plats måste likväl anses innebära en inskränkning av dennes rörelsefrihet, och förslaget om det utvidgade straffansvaret kan antas leda till ett stort antal sådana inskränkningar.

Enligt förslaget kan alla personer ur allmänheten, oavsett ålder, nekas tillträde till eller ombedjas lämna en öppen lokal och i så måtto påverkas barn på samma sätt som vuxna av förslaget. Även med beaktande av att det inte får dömas till påföljd för brott som någon begått före 15 års ålder – och straffhotet för barn under 15 år som gör sig skyldiga till olaga intrång i en öppen lokal därmed blir begränsat – kan det antas att den straffsanktionerade förbudsrätten enligt 4 kap. 6 § tredje stycket kommer att nyttjas mot barn och yngre vuxna i högre utsträckning än mot gemene man. Den med bestämmanderätt behöver inte ta hänsyn till omständigheterna hos personen som man önskar hindra från att vistas i lokalen och därmed säkerställer brottsbalksbestämmelsen inte i formell mening att exempelvis principerna om proportionalitet och barnets bästa får genomslag. Mot den bakgrunden kan förslaget antas få negativa konsekvenser för de nu nämnda grupperna. Samtidigt missgynnas inte barn av förslaget i rent formell mening och till det kommer att de förbud som nu är aktuella är av momentant slag, vilket är ägnat att minska bl.a. de ingrepp i rörelsefriheten som det i praktiken blir fråga om.

Konsekvenserna av förslaget i denna bilaga bör kunna utvärderas tidigast fem år efter ikraftträdandet av ändringen. I försök att utröna eventuella brottsförebyggande effekter av ändringen av brottsbalksbestämmelsen kan den officiella kriminalstatistiken konsulteras. Vad beträffar brottsbalksbestämmelsens eventuella påverkan på förekomsten av typisk brottslighet i öppna lokaler kan rapporter från Brå om brottsligheten inom handeln (och avseende öppna lokaler i andra branscher om så finns att tillgå) samt relevanta branschorganisationers rapporter studeras.

Bilaga 3

SOU 2026:48

Avslutningsvis bedömer vi att förslagen i denna bilaga inte inskränker den kommunala självstyrelsen.

Bilaga 4

Åklagare som intervjuats

Seniora åklagaren Joseph Ricken, Åklagarkammaren i Luleå.

Seniora åklagaren Ulrika Modin, Åklagarkammaren i Uppsala.

Seniora åklagaren Ulf Blendow, City åklagarkammare i Stockholm.

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.
11. Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. Fi.
12. Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. Fi.
13. Straffansvar för deltagande i och samöre med kriminella sammanslutningar. Ju.
14. Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. KN.
15. Marken, vattnet, tankarna. Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. Ku.
16. Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. Fö.
17. Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. LI.
18. Odlingstörv och klimatet. Fi.
19. Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. S.
20. Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. Fi.
21. Återkallelse av svenskt medborgarskap. Ju.
22. Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. S.
23. Tolkavgift och förbud mot barntolkning. A.
24. Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. Fi.
25. Ett smittskydd för framtiden. S.
26. Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. Ju.
27. Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. Ju.
28. Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. Ju.
29. Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. LI.
30. Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. Ju.
31. Ett investeringsprogram för kultur. Ku.
32. Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. KN.
33. Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. KN.

34. Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. Ju.
35. En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. S.
36. Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. S.
37. Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. U.
38. Behovsstyrd vård. S.
39. Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. S.
40. Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. KN.
41. Jämställdhet i en föränderlig tid – nuläge och vägar framåt. Volym 1 & 2. A.
42. Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. Ju.
43. Åtgärder mot överskuldssättning. Fi.
44. En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. Fi.
45. Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. Ju.
46. Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. LI.
47. Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. KN.
48. Tillträdesförbud. Ju.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Genomförande av plattformsdirektivet. [3]
Tolkavgift och förbud mot barntolkning. [23]
Jämställdhet i en föränderlig tid – nuläge och vägar framåt. Volym 1 & 2. [41]

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]
Utvadgad avdragsrätt för sponsring m.m. [5]
Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. [11]
Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. [12]
Odlingstörv och klimatet. [18]
Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunal-skattesatser. [20]
Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. [24]
Åtgärder mot överskuld sättning. [43]
En starkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. [44]

Försvarsdepartementet

Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. [16]

Justitiedepartementet

710 miljoner skäl till reformer. [2]
Registrering av EES-medborgare. [9]
Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]

Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. [13]

Återkallelse av svenskt medborgarskap. [21]

Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. [26]

Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. [27]

Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. [28]

Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. [30]

Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. [34]

Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. [42]

Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. [45]

Tillträdesförbud. [48]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. [14]

Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. [32]

Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. [33]

Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. [40]

Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. [47]

Kulturdepartementet

Marken, vattnet, tankarna.

Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. [15]

Ett investeringsprogram för kultur. [31]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. [17]

Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. [29]

Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. [46]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]

Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]

Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]

Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. [19]

Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. [22]

Ett smittskydd för framtiden. [25]

En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. [35]

Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. [36]

Behovsstyrd vård. [38]

Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. [39]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]

Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. [37]

Tjänsteskrivelse

2026-08-28

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2023/00036

Svar på remiss: Fördjupad översiktsplan Holmsund och Obbola

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna förslag till yttrande enligt nedan.

Ärendebeskrivning

Förslag till ny fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola är ute på samråd fram till 6 september 2026. Fritidsnämnden har givits möjlighet att yttra sig och har fått förlängd svarstid till 30 september 2026.

Syftet med planen är att tydliggöra hur Holmsund och Obbola bör utvecklas i enlighet med kommunens strategi för hållbar tillväxt och bidra till att nå visionen om 200 000 Umeåbor. Planen ska skapa förutsättningar för orterna att växa med attraktiva boendemiljöer och ge goda förutsättningar för hamnens och näringslivets utveckling.

Planförslaget redovisar förslag på hur mark ska användas för bostäder, verksamheter, grönområden, gator, torg med mera och ger vägledning för efterföljande beslut om hur mark- och vattenområden ska nyttjas.

2023 genomfördes ett samråd om ett tidigare förslag till översiktsplan. Efter samrådet ändrades förutsättningarna för några av de viktigaste frågorna i samrådsversionen 2023. Eftersom det har inneburit en omfattande omarbetning av planförslaget genomförs nu ett nytt samråd.

På sidan 73 i planförslaget finns en karta på områden med teckenförklaringar som yttrandet hänvisar till.

Fritidsnämndens yttrande

Fritidsnämnden ställer sig positiv till förslaget till översiktsplan och vill särskilt betona vikten av att den långsiktiga samhällsplaneringen skapar goda förutsättningar för idrott, fritidsaktiviteter, rekreation och ett livskraftigt föreningsliv.

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2023/00036

Fritidsnämnden ser även positivt på ambitionen att skapa trygga och sammanhängande gång- och cykelstråk till skolor, idrottsanläggningar och friluftsområden.

Holmsund

Fritidsnämnden anser att det befintliga rekreations- och idrottsområdet, B10, bör förtydligas i plankartan som utredningsområde för bostäder och rekreation, (UB alternativt U). Av planförslaget framgår att områdets framtida användning behöver utredas när frågan blir aktuell. En tydligare markering i plankartan skulle synliggöra och förtydliga områdets möjliga betydelse för såväl framtida bostadsutveckling som rekreation och idrott.

Obbola

Natur- och rekreationsområdena N1 och N2 har betydande värden för friluftsliv och rekreation. Fritidsnämnden ser positivt på att dessa värden uppmärksammas och tillvaratas i planförslaget. Även området kring naturbadet och småbåtshamnen, U3, är viktigt för rekreation och friluftsliv.

Fritidsnämnden ser behov av att reservera mark för en framtida idrottsplats eller fotbollsplan med tillhörande faciliteter. En placering nära SCA Arena (N1) skulle möjliggöra samordning med befintliga idrotts- och friluftsanläggningar och skapa en god koppling till skolan.

Bebyggelseområdena B4 och B5 har ett centralt läge och bör beaktas som möjliga lokaliseringar för framtida kommunala verksamheter, såsom skola och idrottshall. Strategiskt viktig plats/mark för skola, idrott och kommunal service bör säkerställas tidigt, innan annan exploatering begränsar möjligheterna.

Beslutsunderlag

Översiktsplan Umeå kommun – Fördjupning för Holmsund och Obbola med miljökonsekvensbeskrivning

Beredningsansvariga

Thomas Savilahti, fritidskonsulent

Beslutet ska skickas till

elin.lindqvist@umea.se

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Thomas Savilahti
Fritidskonsulent

Från: Elin Lindqvist
Skickat: den 12 maj 2026 07:26
Kopia: Thomas Lundgren
Ämne: Samråd om fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola
Bifogade filer: Sändlista samråd FÖP Holmsund Obbola maj 2026.pdf

Samråd om fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola

Förslag till ny Fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola är ute på samråd fram till **6 september 2026**.

Planhandlingen samt en samrådsredogörelse från tidigare samråd 2023 kan laddas ner från webbplatsen [Holmsund och Obbola - Umeå kommun \(umea.se\)](https://www.umea.se/holmsund-obbola).

Syftet med planen är att tydliggöra hur Holmsund och Obbola bör utvecklas i enlighet med kommunens strategi för hållbar tillväxt och bidra till att nå visionen om 200 000 Umeåbor. Planen ska skapa förutsättningar för orterna att växa med attraktiva boendemiljöer och ge goda förutsättningar för hamnens och näringslivets utveckling.

Planförslaget redovisar förslag på hur mark ska användas för bostäder, verksamheter, grönområden, gator, torg m.m. och ger vägledning för efterföljande beslut om hur mark- och vattenområden ska nyttjas.

2023 genomfördes ett samråd om ett tidigare förslag till översiktsplan. Efter samrådet ändrades förutsättningarna för några av de viktigaste frågorna i samrådsversionen 2023. Eftersom det har inneburit en omfattande omarbetning av planförslaget genomförs nu ett nytt samråd.

Inkomna synpunkter under samrådet 2023 finns sammanfattade i samrådsredogörelsen med en kommentar om hur de bedömts i det nya planförslaget.

Synpunkter på det nya planförslaget ska ha inkommit **senast 6 september 2026** och lämnas till

med e-post
elin.lindqvist@umea.se

eller med post
Umeå kommun
Stadsledningskontoret
Elin Lindqvist
Strategisk utveckling
Skolgatan 31A
90184 Umeå

Frågor bevaras av:

Thomas Lundgren

Samhällsplanerare

Stadsledningskontoret

Umeå kommun

thomas.lundgren@umea.se

090-16 13 56

Sändlista FÖP Holmsund Obbola samråd maj 2026

Kommunala nämnder och bolag

Brand- och räddningsnämnden
Byggnadsnämnden
Fritidsnämnden
För- och grundskolenämnden
Gymnasie- och vuxenutbildningen
Individ- och familjenämnden
Jämställdhetsutskottet
Kulturnämnden
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Personalnämnden
Tekniska nämnden
Valnämnden
Äldrenämnden
Överförmyndarnämnden
Landsbygdsutvecklingsrådet
VAKIN
Umeå Energi
Umeå Parkering AB
INAB
Bostaden
Visit Umeå
UKF Kollektivtrafik

Myndigheter, region

Försvaret
Länsstyrelsen Västerbotten
Trafikverket
Luftfartsverket
Region västerbotten
Västerbottens museum

Politiska partier

Arbetarpartiet
Centerpartiet
Kristdemokraterna
Liberalerna
Miljöpartiet
Moderaterna
Sverigedemokraterna
Socialdemokraterna
Vänsterpartiet

Föreningar

IFK Holmsund
Sandviks IK
PRO Holmsund
SPF Skärgården Holmsund/Obbola
Holmsunds soc. Förening
Obbola hembygdsförening
Obbola IK
Pro Obbola
Obbola sydvästra vägförening

Översiktsplan Umeå kommun

Fördjupning för Holmsund och Obbola

med miljökonsekvensbeskrivning MKB

Samråd t.o.m. 6 september 2026

UMEÅ
KOMMUN

www.umea.se

Innehåll

1. Inledning.....	3
2. Vision och utgångspunkter.....	5
2.1 Vision	5
2.2 Utgångspunkter och förutsättningar	8
3. Planförslag	10
3.1 Övergripande riktlinjer för Holmsunds och Obbolas tätorter	10
3.2 Nya områden med bostäder i Holmsund	12
3.3 Nya områden med bostäder, verksamheter och natur i Obbola.....	19
Söder om Obbola	19
Väster om Obbola.....	21
Norra Obbola	22
3.4 Mark för verksamheter i Holmsund	24
3.5 Handel och service	29
3.6 Trafik och infrastruktur.....	31
3.7 Grönstruktur; natur och rörligt friluftsliv	42
3.8 Riksintressen, kommunens ställningstagande	46
3.9 Risker.....	49
4. Genomförande.....	51
4.1 Översiktsplanen som strategidokument	51
4.2 Markägande, markpolitik	51
4.3 Bostadsbyggande	51
4.4 Sektorsvisa genomförandefrågor	52
4.6 Exploateringsavtal	54
5. Planeringsförutsättningar.....	55
5.1 Befolkning och bostadsbestånd.....	55
5.2 Naturgivna förutsättningar	55
5.3 Samråd och dialog	58
6. Konsekvenser och miljöbedömning.....	60
6.1 Avgränsning	60
6.2 Nollalternativ	60
6.3 Planförslag	61
6.4 Planens överensstämmelse med miljömål	70
6.5 Miljökvalitetsnormer	71
6.6 Konsekvenser för social hållbarhet.....	71
6.7 Sammanfattande redogörelse.....	71
Plankarta Fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola, samråd 2026....	72

Översiktsplan för Umeå kommun Fördjupning för Holmsund och Obbola

2026

Projektgrupp:

Thomas Lundgren, projektledare och samhällsplanerare
Pernilla Helmersson, samhällsplanerare
Sofie Granberg, planarkitekt
Sarah Lundgren, mark- och exploateringsingenjör

Expertstöd:

John Bylund, Gator och parker
Per Hänström, Miljö- och hälsoskydd
Emma Johansson, Miljö- och hälsoskydd
Roger Westman, Miljö- och hälsoskydd
John Eklund, Vakinn
Tomas Savilathi, Fritid
Anna Flatholm, stadsarkitekt
Lina Samuelsson, INAB
Lars-Gunnar Helgesson, kollektivtrafik UKF
Linda Gustafsson, Statsledningskontoret
Isabelle Forsberg, Gator och parker

Bilder, kartor och illustrationer:

Flygfoton: Lars Lindh
Övriga bilder, kartor och illustrationer:
Umeå kommun där inget annat anges

Bild framsida:

Bilden visar Sandviksudden i Holmsund norrifrån, med vision om utveckling av området med ny bebyggelse, strandpromenad och bryggor.
Illustration: DetailGroup

Webbplats: www.umea.se/holmsund

© Umeå kommun Medgivande LAN 10 - 42

1. Inledning

Där den virvlande Umeälven slutligen möter det friska havet – där ligger Holmsund och Obbola, två industripräglade skärgårdssamhällen som knyts samman genom en bro över fjärden. Färjeförbindelserna över Kvarken gör området till en viktig knutpunkt och den bländande horisonten lockar både boende och besökare.

Förutom läget vid havet är det också närheten till Umeå som gör Holmsund och Obbola till attraktiva bostadsorter. SCA:s industri i Obbola och hamnen i Holmsund är verksamheter som präglar samhällena och som har en expansiv utveckling. Samtidigt finns önskemål om att tillskapa nya bostäder och att utveckla orterna som goda livsmiljöer.

Med detta som utgångspunkt är syftet att denna översiktsplan ska

- tydliggöra hur Holmsund och Obbola bör utvecklas i enlighet med kommunens strategi för hållbar tillväxt och visionen om 200 000 invånare
- skapa förutsättningar för Holmsund och Obbola att växa med en hållbar bebyggelsestruktur som ger attraktiva boendemiljöer samt goda förutsättningar för hamnens och näringslivets utveckling.

Översiktsplanen visar på kommunens vision för den långsiktiga mark- och vattenanvändningen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska nyttjas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Översiktsplanen ska enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen beakta en rad allmänna intressen. I lagtexten nämns bland annat natur- och kulturvärden, goda miljöförhållanden, god social livsmiljö för alla samhällsgrupper, bostadsbyggande, kommunikationsleder, klimataspekter och ekonomisk tillväxt. Planläggningen ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov.

Översiktsplanen används när kommunen upprättar detaljplaner och områdesbestämmelser eller prövar bygglov enligt plan- och bygglagen.

Relation till andra översiktsplanedelar

Holmsund och Obbola har fram till nu ingått i Fördjupningen för Umeå som behandlar Umeås framtida tillväxtområde. Föreliggande översiktsplanedel ersätter alltså Fördjupning för Umeå för de geografiska delar som behandlas i Fördjupning för Holmsund och Obbola.

Fördjupning för Holmsund och Obbola berör även vissa delar som hittills ingått i Fördjupning för älvskapskapet och ersätter, på samma sätt, de geografiska delar som denna fördjupning berör.

Planavgränsningarna för Fördjupning för Umeå och Fördjupning för älvskapskapet kommer ändras att överensstämmer med den nya översiktsplanedelen för Holmsund och Obbola.

Arbetet med en översiktsplan

Arbetsgången för att ta fram en översiktsplan är reglerad i plan- och bygglagen. Det inledande skedet inkluderar tidig dialog med verksamheter, myndigheter, organisationer, föreningar och inte minst boende i Holmsund och Obbola. Dessutom tas underlag och utredningar fram som tillsammans med resultatet av dialogen fungerar som utgångspunkt för planarbetet.

Under hösten 2021 genomförde kommunen en medborgardialog som underlag för arbetet med en översiktsplan för Holmsund och Obbola. Dialogen skedde genom en utställning på biblioteken i Holmsund och Obbola och genom kommunens webbplats. I kapitel 5, Planeringsföresättningar, sammanfattas resultatet av medborgardialogen.

Under hösten 2023 genomfördes ett samråd om ett förslag till fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola. Det nu aktuella planförslaget utgör en revidering av förslaget från 2023 utifrån nya förutsättningar och de synpunkter som inkom under samrådet. Förändringarna bedöms vara så stora att det motiverar ett nytt samråd. Inkomna synpunkter under samrådet 2023 finns sammanfattade i en samrådsredogörelse med en kommentar om hur de bedömts i det nya planförslaget.

2. Vision och utgångspunkter

2.1 Vision

Holmsund och Obbola är avgörande för kommunens scenario för hållbar tillväxt med ambitioner om att orterna ska växa med sammanlagt 5 000 boende. Hamnen är en strategisk nod och en avgörande komponent som kopplar samman öst-väst och nord-syd och som på ett avgörande sätt bidrar till den dynamiska utvecklingen för norra Sverige.

Översiktsplanens förslag till vision:

*Ortsutveckling med gränsöverskridande internationell,
regional och lokal närhet i samklang*

Sammanfattande begrepp är **stärkande samexistens**, **närhet** samt **port och brygga**. Planen handlar om att överbrygga utmaningar, visa på modeller och lyfta potentialer där orternas tillväxt och expansiva verksamheter kan existera hand i hand.

Det handlar om att skapa en modell där befolkningstillväxt i orterna och utveckling av attraktiva livsmiljöer sker hand i hand med de expansiva verksamheterna. Holmsund och Obbola kan bli ett föredöme för attraktiva livsmiljöer – utifrån gällande förutsättningar och utmaningar.

Våra två samhällen har historiskt utvecklats parallellt, och ska så få göra, men stärker tillsammans sin gemensamma tillväxt- och attraktionskraft som bostads- och verksamhetsorter för människor samt företag. Närheten mellan orterna finns där. Andra exempel på **stärkande samexistens** är det marina, både gällande marin ekonomi och marin ekologi.

Ambitionen är att det ska kännas som ett väsentligt besöksmål inom Umeå när man kommer till Holmsund och Obbola. Samt att man ska vilja stanna och inte bara ta sig vidare. Vidare handlar visionen om relationen mellan Umeå och Vasa. Med utvecklade kommunikationer och i framtiden en bro kommer vi närmare varandra (och på mycket lång sikt bidrar även landhöjningen till detta!). Man bör därför kunna känna Vasa redan i hamnorterna samt i Umeå. Andra paralleller handlar om att vi i planområdet kombinerar en storhamn som skapar tillgänglighet för exempelvis containerfartyg med flertalet platser för småbåtshamnar med sina möjligheter liksom fiskerinäring.

Visionen handlar vidare om platserna som en port för gränsöverskridande vildmarksturism - som likt fåglarna sträcker sig gränslöst i geografin via Bottniska vikens smala midja. Området utgör en ingång till rekreationsturismen från hav och fjäll med ambition att detta ska kunna förnimmas lokalt. Strax utanför planavgränsningen finns Natura 2000 och vi har också älven och havet just här. För boende i orterna handlar det om att kunna ta del av denna unikhet och det lugna samtidigt som orterna ger rika möjligheter att ha en aktiv fritid med ett stort antal anläggningar för exempelvis golf, mountainbikearena, simhall, sportfält och mycket mer. Visionen om planen som port till akademien illustreras både i flödena av studenter mellan våra två länder men också i närheten till universiteten liksom spridning av kunskap längs vårt regionala stråk.

Det handlar även om **bryggan**, inte bara praktiskt i den stora visionen om bron, utan även att möta kommande epoker av verksamhetssprång som exempelvis skiftet till den gröna omställningen. Lokalt har vi avtrycken från historien med sågverkseran, via pappersfabriken och dess satsningar på framtiden. Det fossiloberoende illustreras av vindkraftverken och sikte på havsbaserad elproduktion. Visionen berör även språnget gällande den marina situationen där vi har att hantera det historiska arvet med exempelvis giftiga fiberbankar där inriktningen för framtiden är ökade fiskebestånd, att Bottenviken är välmående samt också att strömmingen kommer tillbaka till gagn för de fiskerier som historiskt varit centrala för Holmsund och Obbola och som är viktiga än i dag.

Planens koppling till visionen

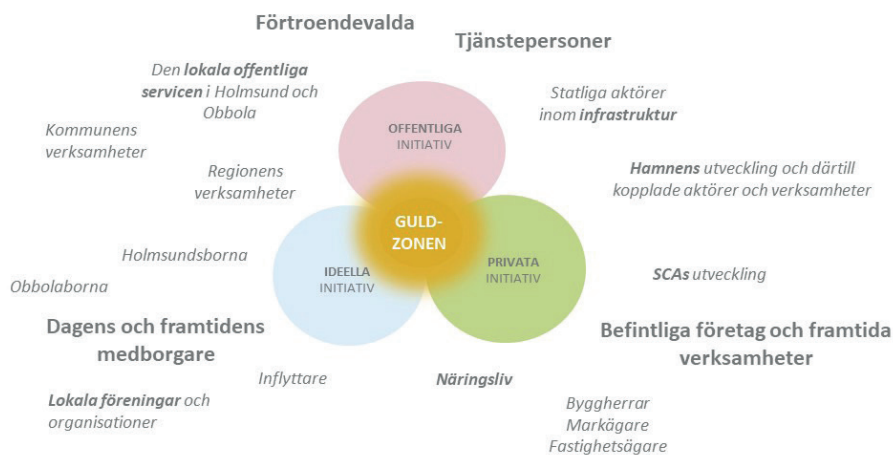
I planen presenteras initiativ som fungerar stärkande för visionen. I Holmsund och Obbola skapar översiktsplanen utrymme att förverkliga småhusdrömmar i olika områdena. Möjligheten ges till tätare bebyggelse i de centrala delarna av Holmsund och Obbola. På kort sikt är Märkpojken en resurs för hamnens och andra verksamheters behov, och på lång sikt möjligt för bostäder, arbetsplatser och verksamheter som möjliggörs med en fast förbindelse till Holmsund. Här finns också en relation till Västerbacken som tydligt minner om det gamla brukssamhället. Sida vid sida med det nya, stärkande samexistens också här.

Planen visar på en rad sammankopplande insatser lokalt på olika sätt. Att successivt utveckla strandpromenaderna bidrar liksom att lägga grund för ett centrumstråk i Holmsund som sträcker ut dagens situation, som hittills samlat sig kring Himmelska fridens torg, till ett framtida stråk för service men även vistelse. För Obbola, som länge saknat en centumpunkt, blir visionen att bygga vidare på och stärka

det stråk som i dag innehåller spridda funktioner så att det i framtiden kan bli tydligare och vitalare. Här skapas möjligheter att lokalisera utveckling såsom kompletterande bebyggelse och verksamhet så att denna tanke om stråk kan utvecklas över tid.

Planens vision handlar också om kommunikationerna och logistiken på alla skalor. Givetvis illustrerat i kopplingen till världen med hamnen som ingången till Sverige och vidare i olika riktningar men också i den mindre skalan och en förändrad vardagslogistik där steget på lång sikt också innefattar persontrafik på tåg till Umeå och vidare. Planen har ett stort fokus på att överbrygga barriärer. Exempelvis över tung infrastruktur och genom, som nämnts, att utveckla stråken för service och vistelse.

Sammanfattningsvis handlar planen om att överbrygga, koppla samman, skapa närhet och visa på kombinationer för samexistens och stärkning som ger värden. Ambitionen är att katalysera tillsammanskraft för att få till kedjor mellan målpunkter för livskvalitet, för energi, råvaror, utbyten. Därtill att initiera kraft om hur vi kan slimma midjan i Kvarken och få till en än tydligare närhet med vår närmsta grannstad, hjälpas åt med miljösituationen, skapa ytterligare engagemang från ideella för en fantastisk livsmiljö samt att investerare vill vara med eftersom det finns närhet till stora värden.

När det finns en gemensam bild av ett områdes framtida utveckling, och när många olika aktörer drar åt samma håll, skapas förutsättningar för verklig kraft i förverkligandet. Översiktsplanen för Holmsund och Obbola syftar till att vara en långsiktig spelplan som kan bidra till tillsammanskraft bland olika aktörer, offentliga, privata liksom ideella.

2.2 Utgångspunkter och förutsättningar

Holmsund och Obbolas utveckling

Ljumviken i Holmsund

Holmsund och Obbola är båda industripräglade skärgårdssamhällen. Här möts hav och älv, båtliv och fiske. Områdena bär historik som speglar sågverkseran med flottning och träindustri. Här finns en småskalighet och bykänsla samtidigt som det är något av barriärernas samhällen med tung infrastruktur och tung industri. Vattnet är tydligt närvarande – här finns både simhall och naturbad. En av kvaliteterna ligger i tätorternas närhet till Umeå. Här kan många bo och dra nytta av goda kommunikationer.

Stegvis utveckling och tydliga avtryck av modernismen

Holmsund är ett ungt samhälle. Det bildades vid mitten av 1800-talet medan Obbola antas ha haft bosättning redan på 1300-talet. År 1947 antogs en stadsplan för Holmsund som ersatte en tidigare stadsplan från 1938. 1947 års stadsplan togs fram i samband med sammanslagning av municipalsamhällena Djupvik och Obbola. Bebyggelsen hade vuxit som följd av sågverkens etablering, samhällena var stillastående och bostäderna dåliga. Med 1947 års stadsplan antogs ambitioner om permanentbostäder istället för baracker. Tätorterna, särskilt Holmsund, är idag präglade av stora utbyggnader på 1960-talet där både industrin och bebyggelsen är storskalig. Huvudtrafiknäten i samhällena är överlag rätt oförändrade över tid även om modernismen satt sina avtryck med planskildheter, gångpassager och tunnlar. Båda samhällena är ganska svårorienterade. I Obbola är fabriken alltid nära och trots att samhället är litet kan det vara svårt att hitta i. Utmaningar för både Holmsund och Obbola gäller avsaknad av centrumfunktioner och behov av nya strukturer. Trots fina platser kan det upplevas övergivet med intryck att man inte riktigt tagit tillvara på godbitarna.

Landskapets förändring

Historiska kartor visar tydligt effekter av den pågående landhöjningen. Kuststräckan är idag starkt påverkad och uppflikad av pirar, bryggor och muddringar. Hillskär var tidigare en egen ö men som med utfyllnader nu är en del av hamnområdet. Patholmsviken är ett senare tillkommet hamnläge som inte fanns på 1960-talet. Även Patholmsviken är utfylld och utbyggd med vågbrytare. Äldre bilder tydliggör att badplatsen i Holmsund var del i ett mindre jordbruksstråk. Ett senare tillskott är Ljumviksudden. Holmsund är i huvudsak byggd på tidigare skogsmark. I Holmsund finns en skidbacke som haft den användningen sedan lång tid tillbaka. Obbola är till stor del byggd på tidigare jordbruksmark och vid en relativt samlad by där det finns gott om historiska mönster som ger det småskaliga och vindlande intrycket.

Särskilt kulturmiljöintressant

Västerbacken i Holmsund är en historisk miljö med koppling till sågverksepokerna med bland annat arbetarbostäder, skola och kyrka. Området är dock i dagsläget svårtillgängligt. Ett annat utvecklingshistoriskt intressant område i Holmsund finns mellan Storgatan, Svedbergsgatan, Nygatan och Tornbergsvägen i Holmsund. Komponenterna i miljön är en rutnätsplan samt representativa och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Rutnätsstrukturen ligger i kuperad terräng i nordsydlig riktning med en mängd bergknallar. Denna, ofta balkongprydda, tvåvåningsbebyggelse uppfördes efter branden 1888 och har en tydlig skärgårdsprägel. Kvarteren ligger i nordsydlig riktning med brandgata i form av en 9 meters byggnadsfri zon. Precis som i Umeå stad. Kvaliteterna kopplas till topografin, det synliga berget men även gatukaraktären där Storgatan är affärsgatan. Ett sätt att omsätta karaktärerna handlar om att bibehålla och bygga vidare på mångfalden i stadsdelens verksamheter och dagliga liv liksom att ta inspiration i typiska detaljer för detta område.

Morgondagens årsring tar form

En annan aspekt är att trots att både Holmsund och Obbola har sin särart av närhet till hav och älv är tillgängligheten till vattnet ganska begränsad. Detta har dock god potential att kunna utvecklas som en del av den skärgårdskaraktär också Holmsund i viss mån besitter. I samhällena visas avtryck från olika tidsperioder, dels från tiden efter branden, dels från den stora utvecklingseran där 1970-talet tydligt är representerad. Med pågående utveckling skapas alltså möjligheter till nya årsringar.

Potentialer finns inte minst där det idag är industrimark och överlag inrymmer vattnet och miljöerna med industriarvet fina potentialer. Höjdskillnaderna är en annan viktig särart för dessa tätorter. Överlag kan höjderna, framförallt i Holmsund, betraktas som potentialer i vila. Detta är kvaliteter som är unika i kommunen.

Sammanfattande utgångspunkter att tillvarata vid utvecklingen av Holmsund och Obbola

Bland Holmsunds och Obbolas många kvaliteter kan följande tre särskilt lyftas som utgångspunkter att tillvara och utveckla i planeringen av samhällena:

- *Närheten till havet och naturen* – ger fina lägen för bostäder, småbåtshamnar, badplatser m.m. Orterna har närhet till natur- och friluftsområden som ger möjlighet till vandring, skidåkning, golf m.m.
- *Topografin med utsiktspunkter och bebyggelse med skärgårdskaraktär och värdefull kulturmiljö.* Orternas särarter kopplar till höjder med bergknallar och utsikter mot samhällena och omgivande vatten samt till att det finns bebyggelse med en tydlig skärgårdsprägel samt det historiskt intressanta området Västerbacken som speglar sågverksepokerna.
- *Hamnen och färjan till Finland, närhet till Umeå samt näringslivsutveckling.* Orternas läge nära Umeå och goda kommunikationer gör Holmsund och Obbola till intressanta platser att bo på där hamnen med tillhörande verksamheter gör Holmsund till en port mot omvärlden. I orterna finns ett flertal stora företag liksom attraktiva lägen för utveckling av näringslivet. Goda möjligheter finns även för mindre aktörer där potentialer finns inom befintliga lokaler och bestånd.

3. Planförslag

3.1 Övergripande riktlinjer för Holmsunds och Obbolas tätorter

Översiktsplanen ska bidra till att utveckla Holmsund och Obbola med nya attraktiva boenden, offentliga miljöer, grönområden och möjligheter för näringslivets utveckling. Utifrån orternas kvaliteter och förutsättningar är inriktningen i denna översiktsplan följande:

- **Tillvarata möjligheterna till komplettering med fler bostäder och verksamheter inom befintliga Holmsund och Obbola.** Möjligheterna till komplettering av befintlig bebyggelsestruktur både i Holmsund och Obbola är goda, i synnerhet gällande Holmsund. Fastigheterna är stora och det finns en hel del lågutnyttjade ytor samt en hel del markparkeringar. Det är önskvärt med nya bostäder och saknade funktioner eller underrepresenterade boendeformer där behov finns. Ny bebyggelse ska berika befintliga miljöer.
- **Tillvarata karaktärsdrag i landskapet vid utveckling av nya områden för bostäder och verksamheter.** Förutom kompletteringsmöjligheterna föreslås nya områden, vars höjd- och vattenlägen ger unika boendekvaliteter i ett Umeå kommunperspektiv. I Holmsund föreslås områden med närhet till centrum lämpliga för flerfamiljshus, samt områden för småhusbebyggelse. För Obbola föreslås nya områden för tillkommande bebyggelse väster om samhället men även kring Byviken liksom söder om Byviken längs Södra Obbolavägen.
- **Trygga förutsättningar för hamnens och näringslivets utveckling.** Detta möjliggörs bl.a. genom att nya bostäder och andra störningskänsliga verksamheter undviks där riktvärdena för buller riskerar att överskridas enligt prognosticerad bullernivå 2050 för hamnens verksamheter och trafik. E12:ans funktion för trafiken till hamnen tydliggörs, liksom förutsättningar för en eventuell framtida fast förbindelse till Finland. Mångfalden av verksamheter i Holmsund utgör en historisk karaktär som kan stå som inspiration för framtida utveckling.
- **Stärk och utveckla stråk och offentliga rum.** Särskilt angeläget är att pröva möjligheterna att stärka de centrala delarna av Holmsund genom av förtätning och förädling av de offentliga platserna, framför allt kring torget och anslutande stråk. Det ger förutsättningar för att bibehålla och utveckla centrum och torget för vistelse, aktiviteter och möten.

Obbola saknar en tydlig centrumpunkt och har en struktur med utspridda funktioner med olika lägen för idrottsplats, skola, affär, Folkets hus med mera. Ambitionen är likt Holmsund att bejaka komplettering av bebyggelse och verksamheter och sträva efter att stärka stråk med potentialer.

- **Tillvarata och utveckla värdefulla kulturmiljöer.** Delar av centrala Holmsund är kulturhistoriskt intressant med ett flertal värdefulla byggnader från slutet av 1800-talet och följande decennier. Här är det viktigt att att ny bebyggelse i annan skala och med andra uttryck kan tillkomma, och att värdet av nya bostäder och verksamheter i ett centralt läge avvägs mot kulturmiljövärdena.

De värdefulla kulturmiljöerna på Västerbacken och Djupvik i Holmsund är reglerad i gällande detaljplaner med syfte att bibehålla och vårda områdenas bebyggelsemiljö. Kommunens ställningstagande är att områdenas kulturvärden fortsatt säkerställs vid framtida utveckling av orten.

- **Överbrygga barriärerna.** Nya och förbättrade passager av järnvägen och på lång sikt E12 genom Holmsund föreslås för att minska barriärer, knyta ihop samhällets olika delar, skapa kortare och tryggare vägar till skolor och andra målpunkter samt förbättra orienterbarheten i samhället.
- **Förbättra tillgängligheten till vattnet och utveckla parker och rekreationsområden.** Stora delar av stränderna i både Holmsund och Obbola är ianspråktaga av industrier och hamnverksamhet. Tillgängligheten till vattnet bör förbättras, bl.a. genom en utvecklad strandpromenad i Holmsund. Parker, natur och rekreationsområden ges möjlighet att utvecklas och tillgängliggöras. Tillgängligheten till den historiska miljön Västerbacken bör eftersträvas.
- **Komplettera med träd och grönska.** Det finns relativt lite allmän platsmark i Holmsund och Obbola där ny grönska kan tillskapas. Men där möjlighet finns bör träd, blommande ängsytor och annan vegetation planteras. Dessa bidrar med biologisk mångfald, vattenrening, skugga och andra ekosystemtjänster.

Fördjupningen för Holmsund och Obbola utgår från den kommunövergripande översiktsplanen för Umeå kommun (antagen 2018) med dess övergripande strategier för hållbar tillväxt och vision om 200 000 invånare år 2050.

Översiktsplanens bebyggelsescenario mot 200 000 invånare redovisar ett tillskott på 3 000 personer i Obbola och 2 000 personer i Holmsund. Detta planförslag bedöms möjliggöra denna tillväxt tillsammans med de utbyggnadsprojekt som är kända sedan tidigare.

Att behålla handlingsfrihet

Det finns osäkerheter kring flera frågor som kan få stor betydelse för Holmsund och Obbolas utveckling, t.ex. tillkomsten av en fast förbindelse, framtida tågtrafik och utbyggnaden av de utpekade utvecklingsområdena. Det går idag inte att veta något bestämt om genomförandet och vid vilken tid samt i vilken takt och ordning dessa projekt kan bli av.

I denna situation är det viktigt att de löpande, mindre beslut om markens användning som allt eftersom kommer att tas bidrar till översiktsplanens vision och inriktning. Eller åtminstone inte väsentligt försvårar eller omöjliggör ett framtida genomförande av översiktsplanens vision och markanvändning.

Bedömningen är att översiktsplanens olika delar var för sig bidrar till de övergripande målen för planen. Utbyggnadstidpunkt och -takt vad gäller bostäder och verksamheter avgörs i första hand av de marknadsmässiga förutsättningarna, varför det är svårt peka ut någon särskild utbyggnadsordning för områdena. Kommunen skapar dock förutsättningar för de privata investeringarna genom bl.a. utbyggnad av infrastruktur och allmän platsmark.

Vision över centrala Holmsund med ny bebyggelse. Illustration: DetailGroup.

3.2 Nya områden med bostäder i Holmsund

U8 Märkpojken – resurs för Holmsund på kort och lång sikt

Området Märkpojken utgör det gamla sågverksområdet i Holmsund och avgränsas av järnvägen i söder, E12:an i öster och Österfjärden i väster. I samrådsversionen 2023 redovisades för området en större utbyggnad av en ny stadsdel med bostäder och verksamheter. Kommunen hade också 2017 lämnat ett planbesked med inriktningen att här pröva förutsättningarna för bostäder, handel, industri, vård, skola m.m.

En omfattande utbyggnad bedöms inte trolig i närtid, men handlingsfriheten för detta på lång sikt bör behållas. Det centrala läget och närheten till vattnet ger möjlighet att här skapa en attraktiv miljö med bostäder, verksamheter, offentliga platser och en allmänt tillgänglig kaj och strandpromenad. Området kan också vara intressant för verksamheter som behövs eller möjliggörs med en framtida fast förbindelse med Finland.

I närtid avsätts området för i första hand verksamheter som stöttar och bidrar till hamnen och dess utveckling eller till andra funktioner som är viktiga för Holmsunds och Umeås utveckling. I de befintliga byggnaderna kan verksamheter etableras som fungerar under de nuvarande förutsättningarna. De verksamheter och anläggningar som etableras i området bör inte förhindra eller väsentligt försvåra en utbyggnad på lång sikt av bostäder m.m. enligt ovan. I delar av området finns markföroreningar från sågverkstiden som behöver saneras vid utbyggnad av bostäder och annan känslig markanvändning. I södra delarna av området finns risk för översvämning vid 100-årsregn.

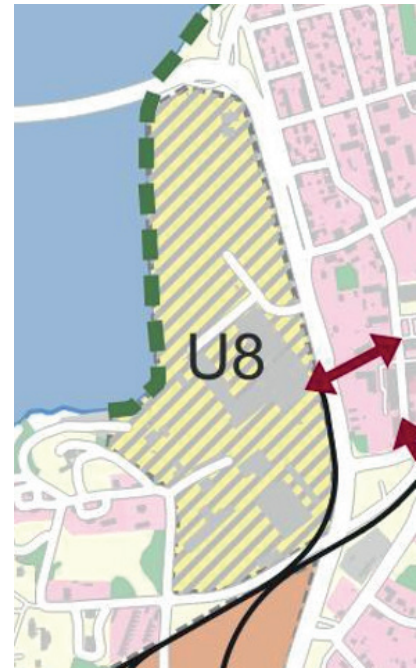
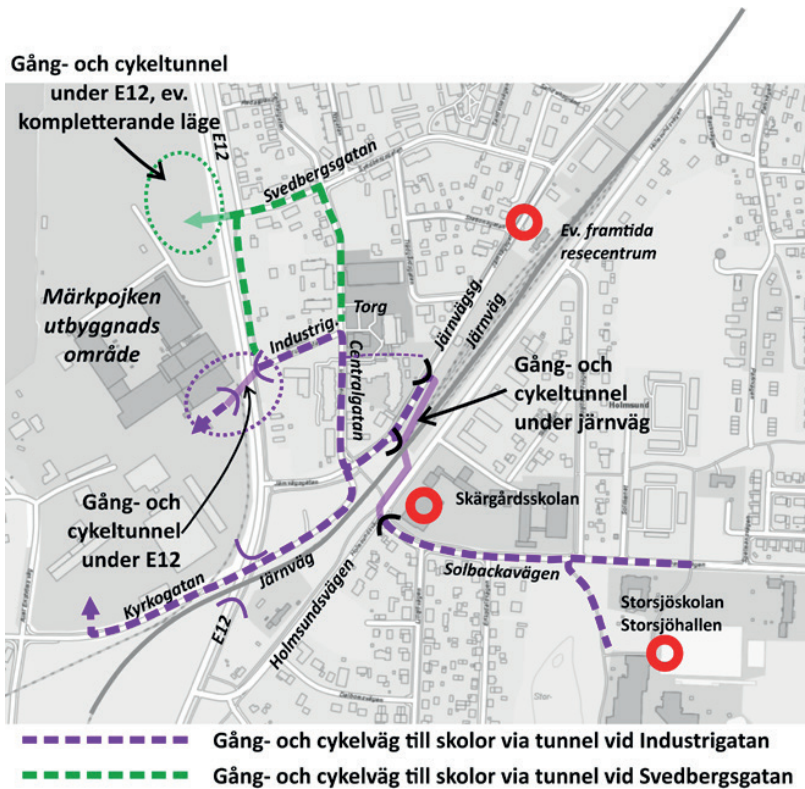
En utbyggnad av bostäder behöver sannolikt vara ganska omfattande för att ge underlag för de investeringar i infrastruktur m.m. som krävs redan i ett tidigt skede. I första hand är bostadsefterfrågan och de affärsmässiga förutsättningarna avgörande för möjligheten att bygga bostäder.

E12:an utgör en barriär mellan centrala Holmsund och Märkpojken. Vägen är en viktig transportled till hamnen och utgör riksintresse för kommunikationer, vilket innebär att vägen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utnyttjandet av den. Det medför att det finns restriktioner vad gäller hur många korsningar, tillfarter och passager av vägen som kan tillåtas och hur de utformas och placeras, eftersom de påverkar framkomlighet och kapacitet på E12:an. De verksamheter och funktioner som etableras i Märkpojken får därför prövas utifrån bl.a. vilken trafik som genereras, behov av passager för oskyddade trafikanter och vilka trafiklösningar som är möjliga med hänsyn till E12:ans funktion.

Verksamheter som förväntas få ett stort antal besökande gående och cyklister bedöms mindre lämpliga i Märkpojken, om inte en planskild gång- och cykelpassage av E12:an byggs. En eventuell framtida utbyggnad av bostäder i området förutsätter också en planskild gång- och cykelpassage. Den bör placeras så att den ger en genkoppling till centrumområdet kring Himmelska fridens torg och vidare mot den gång- och cykeltunnel under järnvägen som planeras, och mot en eventuell framtida järnvägsstation vid Järnvägsgränd. Lämpligt läge för en gång- och cykeltunnel under E12 är vid Industrigatan, eller alternativt vid Svedbergsgatan.

Riktlinjer Märkpojken

- Handlingsfriheten behålls för en utbyggnad på lång sikt av bostäder och verksamheter som tillvaratar det centrala läget och närheten till vattnet.
- I närtid avsätts området i första hand för verksamheter som stöttar och bidrar till hamnen och dess utveckling eller till andra funktioner som är viktiga för Holmsunds och Umeås utveckling.
- De verksamheter och funktioner som etableras i Märkpojken prövas utifrån vilka trafiklösningar som är möjliga med hänsyn till E12:ans funktion och status som riksintresse.
- Bostäder och verksamheter som alstrar mycket gång- och cykeltrafik förutsätter en planskild gång- och cykelpassage av E12:an.

Planförslag

Kartan och bilden visar skolvägar och föreslagna lägen för planskilda passager av E12:an och järnvägen vid en framtida omvandling av Mårkjöken med bostäder och verksamheter som skapar behov av säkra gång- och cykelvägar. Planering av en gång- och cykeltunnel under Holmsundsvägen och järnvägen pågår.

U1 Utredningsområde Sandviksudden - verksamhetsområde som på sikt kan övervägas för annan markanvändning

Visionsbild över Sandviksudden i Holmsund norrifrån, med utveckling av området med ny bebyggelse, strandpromenad och bryggor. Illustration: DetailGroup

Sandviksudden som framtidsläge!

Sandviksudden utgör en unik resurs för Holmsund med sitt vattennära läge i Umeälven, 1 km från centrala Holmsund och utan restriktioner och risk för störningar från hamn och trafik. Här finns en potential för ny bebyggelse samt strandpromenad och grönområden som gör stränderna tillgängliga för allmänheten. En breddad användning märks redan idag i områdets södra del, och natursköna vattennära ytor nyttjas av närboende sommartid. Goda förutsättningar finns för att ansluta området till befintligt gång- och cykelnät.

I denna plan illustreras ett exempel på en möjlig framtida användning av Sandviksudden. Det är en av flera tänkbara sätt att nyttja marken på. Den detaljerade användningen får provas i fortsatta utredningar och planarbeten. Inriktningen är att hitta en markanvändning som tillvaratar möjligheterna utifrån platsens förutsättningar.

En åtgärd i närtid kan vara att förbättra tillgängligheten till vattnet med en strandpromenad och park/naturområde vid udden längst i norr. På lång sikt bör möjligheterna med en omvandling av områdets markanvändning utredas, med syfte att undersöka hur det centrala och vattennära läget kan bidra till att utveckla Holmsund.

Sandviksudden. Den streckade linjen runt udden illustrerar en möjlig framtida promenadväg.

Planeringsförutsättningar

På udden anlades i mitten på 1800-talet, i samband med att Holmsund började växa fram, ett sågverk. Området präglades av sågverksverksamheten fram till nedläggning 1962. Såghuset från 1950 samt delar av byggnaderna från slutet av 1800-talet finns fortfarande kvar i södra delen av området.

Efter sågverkets nedläggning har området nyttjats för olika verksamheter som idag samlas under namnet Sandviks industripark. Byggnaderna utgörs i huvudsak av verksamhetsbyggnader i en våning och olika typer av lager- och garagebyggnader. Marken används för verksamheternas behov och som uppställningsytor. Området är planlagt som småindustri och för allmänt ändamål och präglas av de olika verksamhetslokalerna och av många delvis extensivt använda uppställningsytor m.m. En del icke nyttjad impedimentmark finns också. Det är ett område som i många avseenden fungerar väl för de verksamheter som är verksamma där idag.

Området består till största del av utfylld mark med rester från sågverksepoken, vilket kan begränsa hur marken kan användas. Även föroreningar i utfyllnadsmaterialet kan förekomma. Fördjupade utredningar behövs därför för att klarlägga markförhållandena. Eventuell förekomst av mindre hackspett behöver utredas.

Sandviksudden är låglänt med en liten höjd över omgivande vatten. Delar av marken hotas av s.k. 100-årsflöde, vilket innebär att marknivån där behöver höjas för att möjliggöra ny bebyggelse. Riskobjekt och samhällsfunktioner av betydande vikt är inte lämpligt i området. Risken för översvämning och hur mark och bebyggelse ska utformas med hänsyn till det behöver noggrannare utredas inför exploatering. Riktlinjer för prövning av ny bebyggelse inom områden med risk för höga flöden ges i översiktsplanen för Älvslandskapet (2012).

Riktlinjer Sandviksudden

- Utred förutsättningarna för en utvecklad markanvändning som tillvaratar platsens förutsättningar och bidrar till Holmsunds utveckling.
- Sträva efter att förbättra allmänhetens tillgänglighet till vattnet och möjligheter till vistelse på yttersta udden.
- Markförhållanden, eventuella föroreningar och översvämningssrisk vid skyfall och högt vattenstånd i Umeälven behöver särskilt beaktas vid utredning om ändrad markanvändning. Ny bebyggelse planeras och prövas i enlighet med riktlinjerna i översiktsplan för Älvslandskapet.

U2 Utredningsområde Djupsundsudden – bebyggelse, bostäder

Området bestående av skogsmark mellan Sjöstigen/Fiskestigen/Smultronstigen och Ljumviken är på sikt intressant för ny bostadsbebyggelse, primärt småhus. Läget är mycket fint mot sydväst med möjlighet till utblickar mot Djupsundsviken och Ljumviken samt närheten till badplats.

Den omgivande bebyggelsen är av mycket gles karaktär, dels före detta fritidshusbebyggelse i strandlägen vid Djupsundsudden, dels gles småhusbebyggelse vid Fiskestigen och Smultronstigen.

Ny bebyggelse anpassas till omgivande bebyggelse samtidigt som en högre täthet bör prövas. I samband med utveckling av området kan möjligheter att länka samman gatunät prövas för att skapa tydliga stråk till samhället och målpunkter.

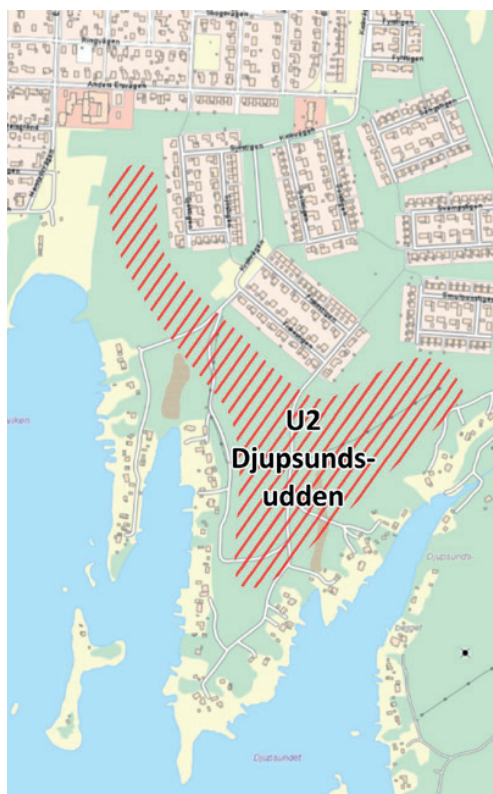
Avgränsningen av utbyggnadsområdet får göras utifrån bl.a. dokumenterade naturvärden, som i första hand berör de södra och västra delarna av Djupsundsudden. Befintliga leder och rekreationsstråk genom området behöver beaktas och vid behov ledas om. Den nordöstra delen är delvis bergigt. Avlopp för ny bebyggelse förutsätts lösas genom en utökning av nuvarande verksamhetsområden. I arbetet med utökningen får prövas om befintlig bebyggelse längs stranden ska ingå i verksamhetsområdet eller om andra avloppslösningar är möjliga för den bebyggelsen.

Hamnens utveckling och en eventuell framtida fast förbindelse med Finland kan påverka bullerförhållandena och därmed förutsättningarna för ny bebyggelse i området, varför en utbyggnad bör prövas först när dessa förutsättningar har klarnat. Se avsnitt 3.4 om Umeå hamn.

I anslutning till befintlig bebyggelse i den sydöstra delen av Holmsund finns möjligheter till komplettering med nya bostäder som bör tillvaratas.

Riktlinjer Djupsundsudden och öster om Ljumviken

- Område enligt karta för ny bostadsbebyggelse för utbyggnad på lång sikt. Primärt småhus anpassad till omgivande bebyggelse men en högre täthet kan prövas.
- Möjligheten att ansluta området till kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp, alternativt andra avloppslösningar, utreds inför planläggning.
- Avgränsning gentemot område med höga naturvärden utreds inför planläggning.
- Utbyggnaden prövas när förutsättningarna vad gäller hamnens utveckling och tillkomsten av en fast förbindelse till Finland tydliggjorts.

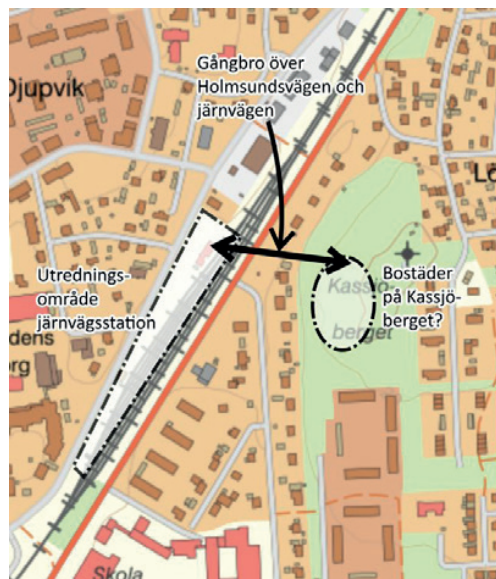
B12 Utvecklingsområde Kassjöberget

Planen redovisar möjligheten till bostadsbebyggelse på Kassjöberget, med möjlighet till en gång- och cykelbro över Holmsundsvägen och järnvägen till en framtida järnvägsstation/resecentrum på den nuvarande godsbangården. Det skulle möjliggöra nya bostäder i ett fint läge med utsikt över Holmsund och förbättra tillgängligheten till centrum och stationsområdet från den nordöstra delen av Holmsund. Idag är det ett grönt område på Kassjöberget men det bör vara möjligt att pröva bostäder på en del av området samtidigt som allmänheten ges fortsatt tillgång till området.

Den norra delen av grönområdet har höga naturvärden och är utpekad som en nyckelbiotop med hänvisning till förekomsten av upp till 300 år gamla tallar. Den södra delen av området planlades som naturmark 2019 och har också naturvärden men lägre som en följd av avverkningspåverkan. Marken ägs av kommunen.

Kassjöbergets är värdefullt som grönområde med höga naturvärden, men för Holmsunds utveckling i stort bedöms platsen kunna få större betydelse om den tillvaratas för bebyggelse och kopplas till en förbindelse över järnvägen och framtida järnvägsstation. Även utan en järnvägsstation är en bro över järnvägen värdefull för att minska den barriär järnvägen utgör i Holmsund, särskilt efter att den nuvarande järnvägspassagen norr om godsbangården tagits bort.

Fördjupade utredningar om markförhållanden, buller och avgränsning gentemot naturvärdena behövs för att klarlägga möjligheten att bebygga området.

Visionsbild med ny bebyggelse på Kassjöberget och gångbro över Holmsundsvägen och järnvägen, till framtida järnvägsstation på Järnvägsgatan.. Illustration: DetailGroup.

Riktlinjer Kassjöberget

- Området föreslås för bostäder som ansluter till gång- och cykelbro över Holmsundsvägen och järnvägen till eventuell framtida järnvägsstation/resecentrum på västra sidan järnvägen.

B10 Utvecklingsområde för bostäder och friluftsliv öster om Bräntevägen

Öster om Bräntevägen finns möjligheter till både nya anläggningar för friluftslivet och mark för bostäder, i första hand småhus men även mindre flerbostadshus kan provas. Området är i gällande översiktsplan för Umeå (antagen 2011, reviderad 2018) utpekad som rekreationsområde, och större delen av området är i gällande detaljplan (från 1967) avsatt för idrottsändamål samt parkering, men möjligheten att kombinera idrott/friluftsliv med bostäder bedöms intressant. Närheten till Västerlångslädan och verksamheterna längs Solbackavägen är kvaliteter för området. En bollplan bör kunna inrymmas i området och förstärka stråket mot Storsjöhallen. Befintliga elljusspår i området behöver dras om och anpassas till ny bebyggelse och anläggningar. Trafiksäkra passager över Bräntevägen behöver iordningställas.

Fördjupade utredningar behövs för att klargöra hur ytorna kan nyttjas och därmed hur stort tillskottet av bostäder kan bli, liksom förutsättningarna för idrotts- och friluftslivsanläggningar m.m. och hur de kan samexistera med bostäder i området. I området finns fast sankmark med mindre bra markförhållanden för bebyggelse, men som kan ha betydelse för vattenregleringen i området.

B7 Kompletteringsmöjligheter längs Solbackavägen och Frejavägen

Solbackavägen och Frejavägen utgör idag stråk som förbinder Holmsunds centrum med skol- och idrottsverksamheter samt med naturområden kring Västerlångslädan. Stråken har flera målpunkter som drar många besökare under stora delar av dygnet, vilket gör det lämpligt att lokalisera handel och verksamheter hit som kan dra nytta av och stärka befintliga målpunkter. Den planerade gång- och cykeltunneln under Holmsundsvägen och järnvägen kommer att knyta samman området tydligare med centrum väster om järnvägen, vilket ökar tillgängligheten till befintliga och framtida verksamheter.

Planen redovisar mark som bör kunna provas för nya verksamheter eller bostäder. Det är önskvärt med en något högre exploateringsgrad i dessa stråk för att tillvara närheten till verksamheterna och anläggningarna i närheten.

Innan en större utbyggnad medges i området, och arbetet med en detaljplan för ett delområde påbörjas, bör en samlad utredning för hela området kring skolorna mellan Solbackavägen och Frejavägen genomföras, med syfte att klargöra hur marken kan användas och disponeras på ett optimalt sätt för bebyggelse, parkering, skolgård etc. Skolornas och förskolornas utvecklingsmöjligheter på längre sikt behöver beaktas i ett sådant arbete. Storsjöparken ska även fortsättningsvis upplevas publikt och tillgängligt.

Riktlinjer för utvecklingsområden i östra Holmsund

- **B9 Förlängning av Zakrisvägen.** Området längs Zakrisvägens förlängning mot söder planeras för utbyggnad av småhus eller annan bostadsbebyggelse. Områdets avgränsning och väganslutning provas i detaljplan.
- **B10 Öster om Bräntevägen.** Området öster om Bräntevägen, mellan Vokalistgränd och Bränteberget (pulkabacke), provas för bostäder och anläggningar för idrott och friluftsliv.
- **B7 Komplettering längs Solbackavägen och Frejavägen.** Kommunen ser positivt på komplettering med bostäder och nya verksamheter längs Solbackavägen och Frejavägen öster om Erikdalsvägen. En effektiv markanvändning eftersträvas för att tillvarata det strategiska läget nära befintliga målpunkter och för att stärka stråket mot centrum. En samlad utredning om markanvändningen i området kring Storsjöskolan mellan Solbackavägen och Frejavägen bör genomföras innan större utbyggnad av ny bebyggelse medges.
- Särskild hänsyn behöver tas till vattenstatusen i Västerlångslädan och Lövösundet vid prövning av ny bebyggelse och dagvattenlösningar så att dess vattenstatus inte försämras.

3.3 Nya områden med bostäder, verksamheter och natur i Obbola

Söder om Obbola

I översiktsplan Fördjupning för Umeå är ett område söder om Obbola redovisat som ett utredningsområde för bostäder. I denna översiktsplan redovisas en fördjupad bedömning av förutsättningarna för utbyggnad av bostäder i områdets olika delar.

Ny bebyggelse i södra delen av Obbola ökar behovet av gång- och cykelväg längs Södra Obbolavägen genom södra delen av Obbola tätort, samt kopplingar till befintligt cykelvägnät i Obbola. På lång sikt, om tillskottet av bostäder söder om Obbola blir betydande, kan det uppstå ett behov av att avlasta Södra Obbolavägen genom södra delen av Obbola med en ny väg. Handlingsfriheten för en ny väg i nord-sydlig riktning, väster om befintlig bebyggelse i Obbola by, ska därför behållas. Se 3.6 Trafik.

Standarden på Södra Obbolavägen, mellan område B1 och U3 och söderut, kan också behöva anpassas utifrån den bebyggelse som kan tillkomma i de redovisade utvecklingsområdena.

De norra utbyggnadsområdena (B1, B2 och U5) får vatten och avlopp genom utvidgning av av verksamhetsområde för allmänt vatten och avlopp. För kompletteringsområdena (K1-3) samt utredningsområdet U6 löses avlopp enskilt och vatten genom vattenförening.

Området norr om K3/väster om K2/söder om U5 bedöms mindre lämpligt för ny bebyggelse med hänsyn till markförhållandena.

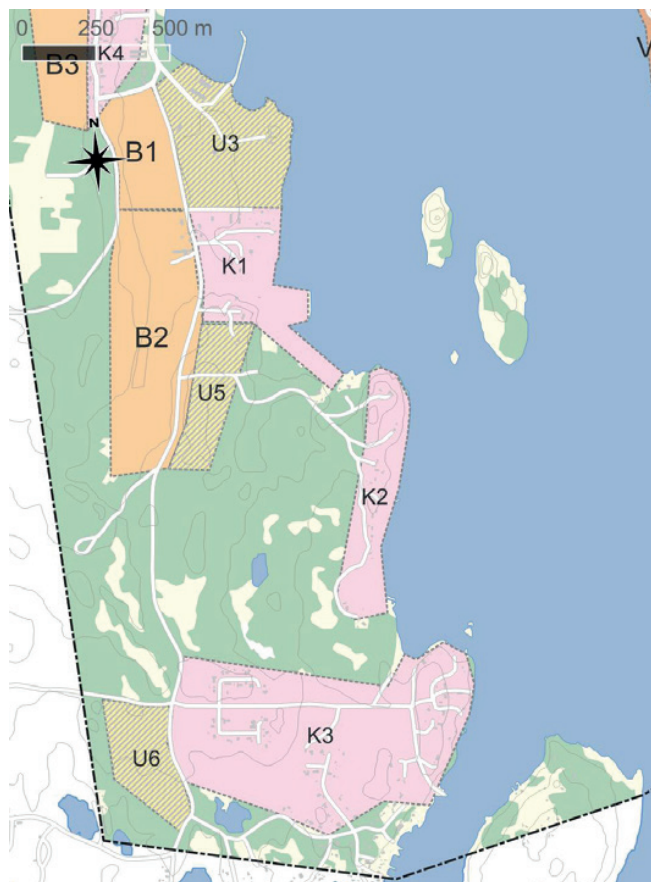
Områdena närmast vattnet ligger mot hamnen i Holmsund på andra sidan Österfjärden. Ljud från verksamheterna i hamnen kan komma höras i Obbola, dock under riktvärdena för buller enligt de bullerberäkningar som gjorts. Se avsnitt 3.4 om Umeå hamn.

B1 + U3 Byviken

Byviken har ett fint läge med hamn och en tydlig historisk koppling, inte minst till fiske. Här finns också ett stråk med växthus, rökeri och matförädling som kopplar an till platsens historiska funktion och gör området till ett besöksmål och en plats för rekreation. Bredviks havsbad ligger också i anslutning till gästhamnen.

Det är önskvärt att områdets kvaliteter och nuvarande verksamheterna kan utvecklas. Ett tillskott av boende och verksamheter med överblick över badet och gästhamnen kan bidra till detta. En utbyggnad av ett promenadstråk vore också positivt. Marken är till största delen kommunal och har goda kopplingar till bebyggelsen i södra delen av Obbola. Goda markförhållanden i ett attraktivt läge i slutningen mot vattnet. Ansluter till befintlig infrastruktur och kollektivtrafik. Det fina läget motiverar en något högre exploatering, exempelvis bostäder med mindre flerbostadshus/stadsradhus.

Hamnens utveckling kan påverka bullerförhållandena och därmed förutsättningarna för ny bebyggelse i området. I första hand bör därför en utbyggnad i områdets västra delar (B1), som inte ligger exponerad mot hamnen, kunna prövas. Genom utformning och placering av bebyggelsen kan risken för bullerpåverkan från hamnen minimeras. Utbyggnad av bostäder och andra störningskänsliga verksamheter i de delar av området som ligger närmast vattnet och mot hamnen (U3) bör inte ske förrän den framtida bullerpåverkan från hamnen tydliggjorts. Se avsnitt 3.4 om Umeå hamn.

Riktlinjer utvecklingsområden söder om Obbola

- **B1 + U3, Byviken:** Området prövas för bostadsbebyggelse med effektivt markutnyttjande som tillvaratar områdets kvaliteter och intressanta läge. Kompletterande verksamheter som kan bidra till att platsen levandegörs bejakas. Området ansluts till Södra Obbolavägen men koppling till en eventuella framtida ny väg väster om Byvägen möjliggörs. Delar av området är av Länsstyrelsen utpekade som utredningsområde för naturvärden, vilket innebär att en utredning av naturvärden behöver genomföras inför en eventuell planläggning. I första hand kan en utbyggnad i områdets västra delar (B1), som inte ligger exponerade mot hamnen, prövas. Ny bebyggelse utformas och placeras så att risken för bullerpåverkan från hamnen minimeras. För den östra delen (U3) bedöms en utbyggnad inte aktuell förrän förutsättningar vad gäller bullerpåverkan från hamnen har tydliggjorts.
- **B2** Utvecklingsmöjligheter längs Södra Obbolavägen. Anpassning krävs till befintliga jordbruksverksamhet i norra delen av området. Kan bli en förlängning av område B1. Goda markförhållanden, privatägd mark med bostäder i norra delen. Lämpligt med friliggande småhus. Området ansluts till Södra Obbolavägen och en koppling till en eventuell framtida ny väg väster om Byvägen möjliggörs.
- **U5** Utredningsområde för bostadsbebyggelse, småhus. Eventuellt utbyggnadsområde för bostäder längs Södra Obbolavägens östra sida. Osäkra markförhållandena gör att ytterligare utredningar krävs för att klargöra lämpligheten
- **U6** Utredningsområde för bostadsbebyggelse. Eventuellt utbyggnadsområde för bostäder (småhus) söder om Storhällsvägen. Osäkra markförutsättningar med sammanhängande område med berg i dagen (utan befintlig bebyggelse) samt våtmark. Ytterligare utredningar behövs för att klargöra lämpligheten.

Riktlinjer kompletteringsområden längs kustlinjen

- **K1 + K2 Kompletteringsområden längs kuststräckan söder om Obbola,** från Granskärsviken och söderut, är till stor del bebyggd men kan rymma enstaka kompletteringar i anslutning till den befintliga bebyggelsen. Lämpligheten får prövas i bygglov.
- **K3 Kompletteringsområden i söder.** I södra delen av området, längs Bredskärsvägen, finns möjlighet till kompletteringar till befintlig bebyggelse. Höjdskillnaderna längs och utblickarna mot vattnet tillför rekreativa värden. Avståndet till tätorten och infrastruktur gör området mindre lämpligt för en mer omfattande utveckling.

Visionsbild, framtid
utveckling av
Byviken i Obbola.
Illustration: Detail
Group

Väster om Obbola

I översiktsplan Fördjupning för Umeå, är ett område väster om Obbola redovisat som ett utvecklingsområde för bostäder. I denna översiktsplan redovisas en fördjupad bedömning av förutsättningarna för utbyggnad av bostäder i områdets olika delar.

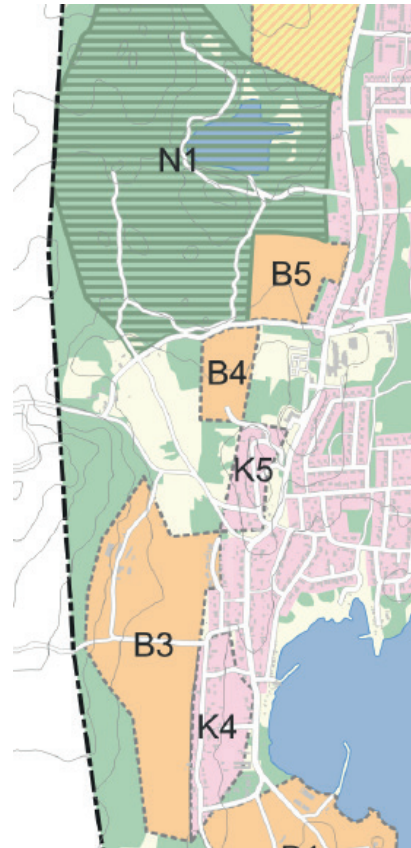
Området rymmer möjligheter till nya bostäder där närheten till befintlig service (skola m.m.) och till natur- och friluftslivsområden/anläggningar är viktiga kvaliteter, men som också ny bebyggelse behöver avgränsas och anpassas till.

Vatten och avlopp löses genom utvidgning av verksamhetsområde.

Området norr om Anderssons väg har av kommunen upplåtits till Obbola Idrottsklubb som där byggt upp en multiarena med utomhusgym och terrängcykelbanor. Planförslaget innebär att den västra delen, där arenan och banorna ligger, avsätts som natur-/rekreationsområde och slås samman med rekreationsområdet kring Harpsjön i norr. Den östra delen redovisas som utbyggnadsområde för bostäder. Avgränsningen mot arenaområdet får prövas i detaljplan.

Området söder om Andersson väg utgörs till stor del av jordbruksmark med kulturhistoriska anslag. Ny bebyggelse kan prövas som enstaka kompletteringar i anslutning till befintlig bebyggelse.

Handlingsfriheten för en parallellväg till Södra Obbolavägen bör behållas, se avsnitt 3.6.

Riktlinjer utvecklingsområden väster om Obbola

- **N1** Området avsätts som natur- och rekreationsområde runt Harpsjön och SCA Arena.
- **B3** Område för bostadsutbyggnad, småhus med effektiv markanvändning, vilket innebär att möjlighet till exempelvis parhus, kedjehus eller mindre flerbostadshus bör ges. För delar av området gäller en detaljplan från 2024. Goda markförhållanden. Möjligheten till en ny väg väster om Byvägen i nord-sydlig riktning mellan Byvägen i söder och Anderssons väg i norr ska behållas. Genom området går vandringsleder mot Själafjärden som behöver beaktas och eventuellt ges nya sträckningar. I östra delen av området finns risk för översvämningar vid skyfall, åtgärder utreds i efterföljande planering. Befintlig jordbruksmark i östra delen av området, som också har betydelse för dagvattenhanteringen, undantas från exploateringen.
- **B4** Kommunägd mark med goda markförhållanden. Bostäder, småhus med effektiv markanvändning, exempelvis parhus, kedjehus eller mindre flerbostadshus. Möjligheten till en ny väg väster om Byvägen i nord-sydlig riktning mellan Byvägen i söder och Anderssons väg i norr ska behållas.
- **B5** Kommunägd mark i centralt läge i samhället med goda markförhållanden och närhet både till natur- och rekreationsområde i norr och väster, och till befintliga verksamheter (skola, affär) i öster. Det centrala läget motiverar en effektiv markanvändning med flerbostadsbebyggelse. Skogen har vissa naturvärden och ev. förekomst av mindre hackspett, vilket behöver utredas i detaljplaneskedet. Avgränsningen mot arenaområdet i väster får prövas i detaljplan.
- **K4** Äldre delar av Obbola by och verksamheter såsom salteri. Kompletteringar till den befintliga bebyggelsen kan prövas med hänsyn till områdets struktur och karaktär.
- **K5** Centralt läge längs Väntvägen med närhet både till rekreation, jordbruksområde och skola. Till största del privatägd mark, delvis med berg i dagen. Kompletteringar till den befintliga bebyggelsen kan prövas med hänsyn till områdets struktur och karaktär.

Norra Obbola

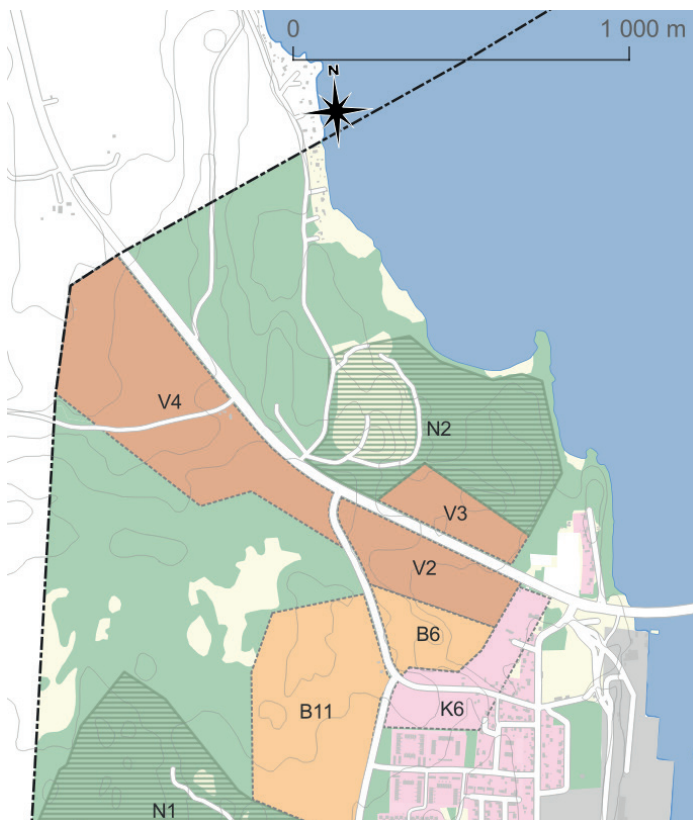

Planförslag

Området omfattar mark för verksamheter och bostäder norr om bebyggelsen i Obbola, på norra och södra/västra sidan av väg E12. Delar av området är i översiktsplan Fördjupning för Umeå utpekade som ett verksamhetsområde.

Området längs E12:an föreslås för verksamheter, och den södra för bostadsutbyggnad.

Vatten och avlopp löses genom utvidgning av verksamhetsområde.

Riktlinjer utvecklingsområden norra Obbola

- **B6 + K6.** Möjlighet på norra sidan Ångmanskroken med bostäder, komplettering till befintliga bostäder i öster. En blandning av boendestorlekar och byggnadstyper bör kunna prövas. En del inslag av berg i dagen kan begränsa utbyggnadsmöjligheterna. Området kan vara utsatt för buller från E12 varför en utformning som avgränsar bullret kan behövas. Det får prövas i detaljplan. Området rymmer naturvärden varför en naturvärdesinventering, liksom en artskyddsutredning (mindre hackspett), kan behöva göras i detaljplaneskedet. Delvis kommunägd mark.
- **B11** Utbyggnadsområde för bostäder. Området består till större delen av berg i dagen med ytliga skikt av morän. Eventuellt krävs en relativt omfattande exploatering för att få ekonomi i en utbyggnad med hänsyn till markförhållandena. Närhet till natur- och friluftsområdet kring Harpsjön i söder är en kvalitet. En artskyddsutredning (mindre hackspett) kan behöva göras i detaljplaneskedet. Norra delen av området är kommunägt, södra delen privatägd.
- **V2** Område för verksamheter på södra sidan E12. Fördelaktigt läge för verksamheter med skyltläge mot E12:an. Avgränsningen mot bostäder i område B6 behöver studeras noggrannare, och typen av verksamheter behöva anpassas till bostäder i område B6. Verksamheter kan också utformas så att de skärmar av bullret mot B6. Möjligheter finns att skapa ett entréområde här för Obbola med verksamheter som drar nytta av läget vid E12. God tillgänglighet till området med gång och cykel från samhället en fördel. Infart från Södra Obbolavägen. Huvuddelen av marken är kommunägd.
- **V3** Område för verksamheter på norra sidan E12. Infart och infrastruktur kan samordnas med friluftsområdet N2 i norr. För friluftsområdet kan verksamhetsområdet verka trygghetsskapande genom tillkomsten av belysta vägar och fler människor som rör sig i området. Handel och andra besöksalstrande verksamheter bör undvikas för att minska korsande trafik över E12, och i första hand lokaliseras i område V2. Vid utbyggnad av verksamheter i område V3 och aktiviteter i N2 kan tillfarten till områdena behöva ses över..
- **V4** Möjlighet till område för verksamheter nordväst om Obbola, i anslutning till E12 på västra sidan. Möjligt för mer ytkrävande verksamheter och verksamheter i behov av avskilt läge. Markförhållanden samt närheten till Natura 2000-området gör exploatering på den nordöstra sidan av E12 mindre lämplig. Huvuddelen av området är privatägd.
- **N2** Området avsätts för friluftsliv/rekreation. På den före detta industrideponin norr om Obbola har cykel-/mountainbikebanor, gångbanor och pulkabacke färdigställts i ett samverkansprojekt mellan SCA och Obbola IK. Den höga kullen bjuder också på fin utsikt över nejden. Idéer finns att utveckla områden kring kullen med exempelvis gångvägar, fika-/grillplatser o.dyl. Verksamheter i område V3 bör kunna fungera tillsammans med aktiviteterna i området och samordna infart och gator. Vid utbyggnad av verksamheter i område V3 och aktiviteter i N2 kan tillfarten till områdena behöva ses över.

3.4 Mark för verksamheter i Holmsund

Område V1 Umeå hamn

Umeå hamn redovisas i denna översiktsplan som verksamhetsområde för hamnverksamhet och verksamheter som har behov av att ligga i anslutningen till hamnen. För att möjliggöra den planerade utvecklingen i hamnen tar kommunen fram nya detaljplaner för hela verksamhetsområdet, i vilka påverkan på omgivande samhälle och berörda riksintressen beskrivs.

Kommunen har tecknat en avsiktsförklaring med Trafikverket som bl.a. innebär att den nuvarande gods-bangården i centrala Holmsund flyttas till hamnen.

Ett av syftena med den översiktsplan som nu tas fram är att skapa goda förutsättningar för hamnens och näringslivets utveckling. Enligt tidigare beslut bör en generell försiktighetsprincip tillämpas i fråga om att tillåta ny bostadsbebyggelse inom hamnverksamhetens influensområden för att inte förhindra eller försvåra ett fullt utnyttjande av hamnen.

För att bedöma den framtida bullersituationen på en viss plats används de bullerberäkningar som gjorts för hamnen. Beräkningarna visar en prognosticerad bullernivå 2050 utifrån de verksamheter som möjliggörs enligt detaljplan, och är gjorda dels för industribuller, dels för trafikbuller.

Kommunens hänsynstagande till hamnens utvecklingsmöjligheter innebär att nya bostäder och störningskänsliga verksamheter undviks där riktvärdena för buller överskrider enligt bullerberäkningarna för 2050. Kartan på nästa sida visar översiktligt gränsen för industribuller 45 dB(A) ekvivalent ljudnivå från hamnen år 2050 enligt en prognos för framtida verksamheter i hamnen. 45 dB(A) är riktvärdet för högsta industribuller som bör kunna accepteras kvällar och nattetid för ny bostadsbebyggelse. De utbyggnadsområden som föreslås i denna översiktsplan ligger utanför denna gräns.

Därutöver bör även särskild försiktighet tas vad gäller att planlägga nya områden med bostäder och andra störningskänsliga verksamheter inom delar som ligger nära 45 dB(A)-gränsen, i spannet 40 - 45 dB(A) enligt bullerberäkningarna. Det berör delar av de redovisade utbyggnadsområdena U2 i Holmsund och U3 i Obbola, liksom kompletteringsområden längs vattnet i Obbola.

En eventuell framtida väg och/eller järnvägsbro från Finland kan också påverka bullersituationen, vars sträckning enligt den finska utredningen berör de sydöstra delarna av Holmsund, se avsnitt 3.6.

Den framtida omfattningen av och inriktningen på verksamheterna i hamnen liksom tillkomsten av en fast förbindelse är osäker, och därmed även bullersituationen på lång sikt. Men för att inte riskera att hamnens utvecklingsmöjligheter begränsas bedöms en bostadsutbyggnad i område U2 (Djupsundsudden och öster om Ljumviken) inte aktuell förrän förutsättningarna vad gäller hamnens utveckling och en fast förbindelse tydliggjorts. Det går idag inte att säga när detta har skett, utan det får prövas vid varje tillfälle frågan om exploatering aktualiseras. Samma förhållningssätt gäller för område U3 i Obbola. Se riktlinjer för områdena i avsnitt 3.2.

Område B1 i Obbola ligger inte exponerat mot hamnen och bör dessförinnan kunna prövas för ny bebyggelse om den utformas och placeras så att risken för bullerpåverkan från hamnen minimeras.

Kompletteringar med nya bostäder i anslutning till befintlig bebyggelse inom Obbola och Holmsund samhällen bör normalt också kunna ske även i de delar som ligger under men nära 45 db(A)-gränsen.

För övriga utbyggnadsområden som ligger nära riktvärdena kommenteras bullerfrågan särskilt i respektive avsnitt. Ett antal bostäder nära Umeå hamn är också redan idag bullerutsatta med ljudnivåer som tangerar eller överstiger riktvärden. För Märkpojken bedöms riktvärdena klaras om bebyggelsen utformas och placeras på särskilt sätt, se nedan.

Utöver industribullret från hamnen behöver buller från andra verksamheter, bl.a. SCA i Obbola, samt från trafik på väg och järnväg beaktas vid lämplighetsprövning av ny bebyggelse. Dessa är inte redovisade på kartan på nästa sida, men de utbyggnadsområden för bostäder som redovisas i planen kommer inte utsättas för buller över riktvärdena enligt gjorda bullerberäkningar. För vissa områden kan särskilda åtgärder behövas vilket kommenteras i berörda avsnitt.

Buller från industri respektive trafik har olika riktvärden. Annat som påverkar lämpligheten för ny bebyggelse är under vilken tid på dygnet som bullret uppkommer och bullrets karaktär (exempelvis förekomst av lågfrekvent buller och framträdande toner). På sikt kan också lagstiftning och riktvärden förändras som påverkar möjligheten till ny bebyggelse i olika delar av samhället på ett sätt som idag inte kan förutses.

Samtidigt som hamnens förutsättningar för utveckling inte får riskeras är det också angeläget att Holmsund och Obbola kan utvecklas med nya bostäder, verksamheter och offentliga platser. I vissa lägen kan det innebära att anpassningar i utformning och placering av bostäder och andra störningskänsliga verksamheter behöver göras, för att bullerriktvärdena för trafik och industrier ska uppfyllas.

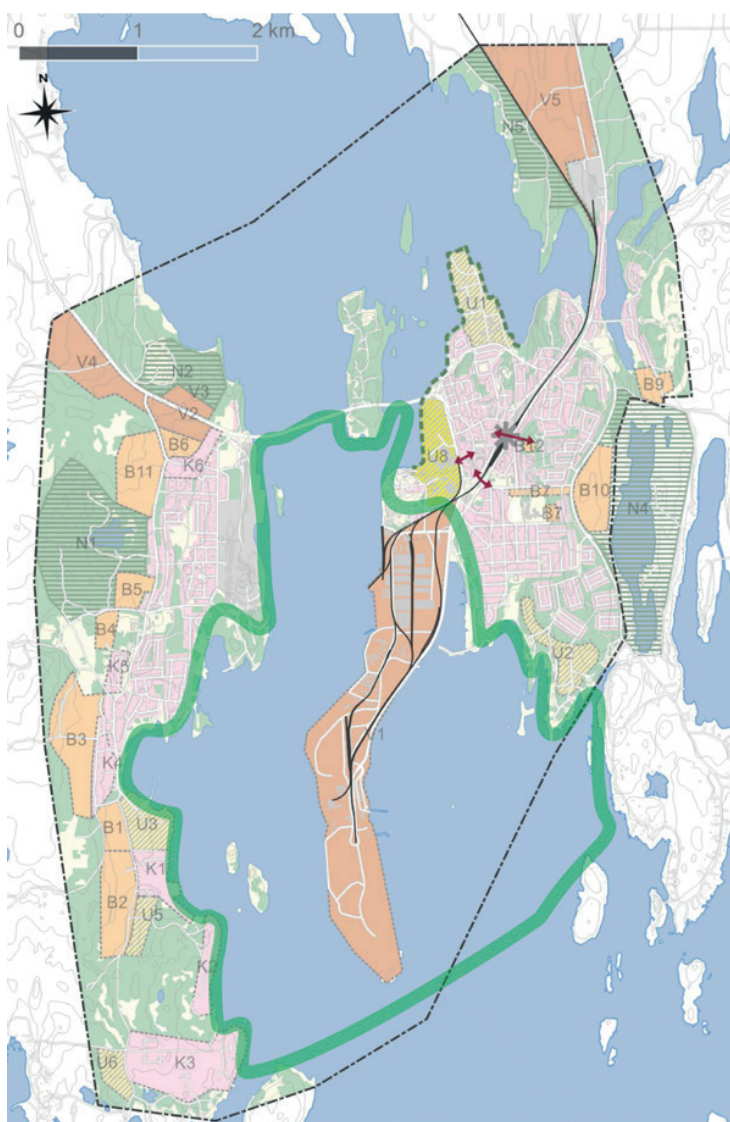
Sammanfattningsvis innebär hänsynstagandet gentemot hamnens utveckling följande:

- nya bostäder och andra störningskänsliga verksamheter undviks där riktvärdena för buller överskrids enligt prognosticerad bullernivå 2050 från hamnen med tillhörande trafik på väg och järnväg
- nya områden med bostäder och andra störningskänsliga verksamheter bör inte planläggas inom delar som ligger nära 45 db(A)-gränsen kring hamnen förrän förutsättningarna vad gäller hamnens utveckling och en fast förbindelse tydliggjorts
- område B1 i Obbola, som inte ligger exponerat mot hamnen, kan prövas för ny bebyggelse utifrån dagens förutsättningar om bebyggelse utformas och placeras så att risken för bullerpåverkan från hamnen minimeras
- i anslutning till befintlig bebyggelse i Obbola och Holmsund bör normalt kompletteringar med nya bostäder kunna ske även i de delar som ligger under men nära 45 db(A)-gränsen
- vägar och anslutande mark utformas så att framkomligheten för transporter till och från hamnen inte förhindras eller väsentligt försvåras
- byggnader och markanvändning anpassas med hänsyn till transporter av farligt gods längs utpekade vägar.

Vid förändrad markanvändning inom Märkpojken som innebär behov av fler tillfarter och passager, behöver trafiklösningar finnas som inte påtaglig försämrar E12:ans kapacitet och funktion som tillfartsväg till hamnen. Se mer i avsnittet om Märkpojken.

För att främja förutsättningarna att nå hamnen och färjeterminalen med gång och cykel bör en gång- och cykelväg till färjeterminalen tillkomma. Den bör ansluta till befintliga gång- och cykelvägar i samhället. Handlingsfriheten för en framtida fast förbindelse mellan Umeå och Vasa ska behållas genom hamnområdet, liksom möjligheten till framtida persontågtrafik till färjeterminalen. Se avsnitt 3.6 om fast förbindelse till Finland.

Från hamnen sker skrymmande transporter, vilket förväntas öka i framtiden. De mest utrymmeskrävande är frakt av delar till vindkraftverk, vilka ställer stora krav på fri höjd och hinderfrihet längs transportvägarna. Idag går dessa transporter längs med Holmsundsvägen men inriktningen är att de i framtiden ska kunna gå på E12. Se avsnitt 3.6. Även transporter av farligt gods till och från hamnen behöver kunna ske längs utpekade transportvägar.

Översiktsbild av gränsen (grön linje) för industribuller 45 dB(A) ekvivalent ljudnivå från hamnen år 2050 vid maximal utbyggnad enligt enligt en prognos för framtida verksamheter i hamnen. 45 dB(A) är riktvärdet för högsta industribuller som bör kunna accepteras kvällar och nattetid för ny bostadsbebyggelse. För en noggrannare tolkning av bullerkartan hänvisas till detaljplanens bullerutredning.

Riktlinjer för Umeå hamn

- Området avsätts som verksamhetsområde för hamnens utveckling.
- Skapa förutsättningar för hamnens utveckling genom att vid planering av bebyggelse och infrastruktur ta hänsyn till den framtida bullersituationen.
- Planera för en gång- och cykelväg till färjeterminalen.
- Behåll handlingsfriheten för en eventuell framtida fast förbindelse till Vasa/Finland.
- Behåll handlingsfriheten för en eventuell framtida persontågsförbindelse till färjeterminalen.
- Säkerställ framkomligheten för tunga och skrymmande transporter till hamnen.

Område V5, Lövön och området norrut längs Holmsundsvägen

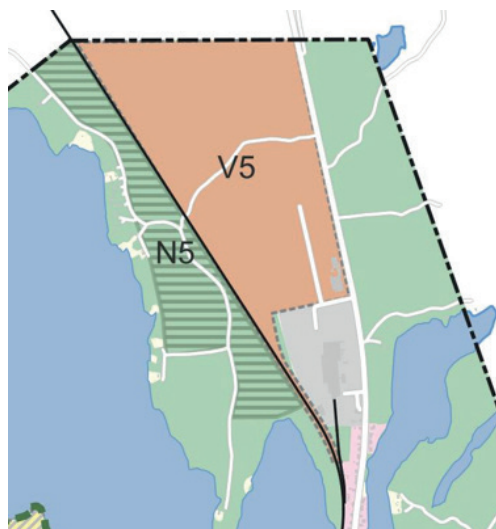
Området är utpekade i översiktsplanen Fördjupning för Umeå (2018) för industri/verksamheter och är sedan tidigare detaljplanlagt för industri. Större delen är oexploaterad, endast delen längst i söder är ianspråktagen.

För den norra, ej exploaterade, delen av området har arbetet med en ny detaljplan påbörjats. Syftet med detaljplanen är att skapa planmässiga förutsättningar för industri med möjlighet till spåranslutning. Förutsättningar för etablera en underhållsverkstad för persontåg för Norrtåg utreds också, vilket ställer krav på insatser på Holmsundsbanan. Syftet är också att säkerställa dagvattenhanteringen så att Natura-2000 området som ligger väster om planområdet inte blir påverkat av exploateringen. Planen var ute på samråd hösten 2021. För detaljplanens innehåll och konsekvenser hänvisas till planhandlingarna.

För kommunen är det angeläget att området kan tillvaratas eftersom behovet av ny verksamhetsmark är stort och området har ett mycket strategiskt läge:

- området kan ges spåranslutning eftersom det ligger i anslutning till järnvägen Umeå – Holmsund, vilket möjliggör transporter med järnväg till framtida verksamheter. Tillgången till sådana områden är mycket begränsad och det därför ytterst angeläget att de kan tillvaratas för att ge förutsättningar för miljövänliga transporter och effektiva logistiklösningar. Trafikverket och Umeå kommun har tecknat en avsiktsförklaring avseende effektivare godstrafik på järnväg Gimonäs-Umeå hamn, i vilken åtgärder för att möjliggöra en anslutning av området ingår
- närheten till Umeå hamn möjliggör samordning med eventuella framtida behov av verksamhetsytor med koppling till hamnverksamheten.

Norr om V5 ligger i översiktsplanen Fördjupning för Umeå ett utpekade verksamhetsområde mellan järnvägen och Holmsundsvägen (väg 531). Medan E12 föreslås som prioriterad väg för tyngre transporter får Holmsundsvägen genom Holmsund och in mot Umeå en annan funktion med cykelbana och anslutningar till de utpekade verksamhetsområdena. Se avsnitt 3.6.

Riktlinjer

- Området avsätts för verksamheter, i första hand för verksamheter som har behov av spåranslutning.

3.5 Handel och service

Tillkommande bostäder i Holmsund och Obbola ger utökat underlag till den handel och service som idag finns på orterna. För att handeln ska stärkas är det viktigt att tillgängligheten från nya områden till handeln är god med samtliga färdmedel.

Inriktningen bör vara att så långt möjligt samla tillkommande ny offentlig och kommersiell service i anslutning till befintlig service och viktigare målpunkter. I Holmsund är det önskvärt att ny handel etableras i det nuvarande centrumområdet kring Himmelska fridens torg, men handel och verksamheter kan också provas längs Solbackavägen och Frejavägen, i ett läge som kan dra nytta av närheten till Storsjöhallen och andra målpunkter i området. Den planerade gång- och cykeltunneln under järnvägen och Holmsundsvägen i Solbackavägens förlängning kommer knyta samman området med centrumområdet. Se avsnitt 3.2 om utvecklingsområden för nya bostäder i östra Holmsund.

Holmsunds centrum och Himmelska fridens torg

Det finns ett behov av att stärka Himmelska fridens torg och Holmsunds centrum som en gemensam plats för handel, möten och vistelse. Den nuvarande användningen och utformningen av torget upplevs som bristfällig och i behov av upprustning. På den allmänna platsmarken på torget som kommunen har rådighet över kan det t.ex. handla om att iordningställa en park, torgyta, lekplats, scen, bänkar, utomhusgym etc.

Det är också önskvärt att komplettera centrumområdet med nya bostäder och verksamheter för att ge ett bättre underlag för både befintlig och framtida handel. Kring torget och i centrumområdet finns ett flertal fastigheter, delvis planlagda, där ny bebyggelse kan tillkomma. En högre exploatering än befintlig bebyggelse bör här kunna medges för att stärka befolkningsunderlaget för både handel och en eventuell framtida tågstation vid Järnvägsgratan.

På lång sikt kan torget bli en del i ett stråk som via Industrigatan - torget - Trädgårdsgatan knyter samman centrum med en framtida järnvägsstation/resecentrum vid Järnvägsgratan. Detta stråk bör ges en omsorgsfull gestaltning med syfte att skapa en trygg förbindelse för fotgängare och cyklister som rör sig genom centrum mot järnvägsstationen och andra målpunkter. Med ökade flöden och befolkningsunderlag förbättras förutsättningarna för utveckling av fastigheterna längs stråket med bostäder, verksamheter och handel. Kommunen är positiv till ny bebyggelse längs stråket och kring torget och närliggande kvarter.

Handlingsfriheten för att koppla stråket mot Märkpojken bör också behållas, liksom möjligheten till en planskild passage av E12 för gång och cykel mot Märkpojken. Ett annat stråk som också är intressant att stärka är Svedbergsgatan som kan komma att få en viktig roll för oskyddade trafikanter vid en eventuell framtida bostadsbebyggelse på Märkpojken. Längst Svedbergsgatan finns också potential att komplettera med fler bostäder samt verksamheter.

Stråk Märkpojken - Himmelska Fridens Torg - Trädgårdsgatan - framtida resecentrum/järnvägsstation

Riktlinjer handel och service

- Ny offentlig och kommersiell service bör i första hand lokaliseras i anslutning till befintlig service och målpunkter.
- Torgets gestaltning och utveckling behöver ske med ett helhetsperspektiv tillsammans med angränsande bebyggelse och allmän platsmark.
- Ny bebyggelse med bostäder, handel och verksamheter i centrumområdet längs stråket Industrigatan - Trädgårdsgatan och kring Himmelska Fridens Torg med närliggande kvarter är önskvärd. En något högre exploatering än befintlig bebyggelse ska prövas.
- På lång sikt utvecklas stråket Industrigatan - Himmelska Fridens Torg - Trädgårdsgatan - framtida järnvägsstation till en trygg och gen förbindelse för fotgängare och cyklister.

Centrum och handel i Obbola

Obbola saknar en tydlig centrumpunkt, även om det längs Nils Jansvägen centralt i samhället ligger en livsmedelsbutik och restaurang. Med fler invånare i framtiden ökar underlaget för kommersiell service. För att tydliggöra ett centrumområde är det önskvärt att eventuellt tillkommande service och andra centrumfunktioner lokaliseras i anslutning till befintlig service.

Nils-Jansvägen har potential att utvecklas som stråk genom koppling till framtida utbyggnadsområde för bostäder väster om Södra Obbolavägen, som därmed får närhet till befintlig livsmedelsbutik.

Även Linjevägen kan stärkas som stråk genom att den knyter samman Folkets hus, förskola och skola med arenaområdet och ny bebyggelse väster om Obbolavägen.

3.6 Trafik och infrastruktur

Hållbart resande

Mobility Management (MM) är ett koncept för att främja hållbara transporter och påverka bilanvändningen genom att förändra resenärers attityder och beteenden, till exempel genom kampanjer, bättre utbud och kommunikationsinsatser. Dessa beteendepåverkansåtgärder förbättrar ofta effektiviteten hos åtgärder i infrastrukturen eftersom vi ofta reser som vi alltid har gjort av gammal vana.

Översiktsplanens strategier har sin utgångspunkt i hållbar utveckling och ett fokus på hållbart resande samt minskad klimatpåverkan. Planförslaget bidrar till öka möjligheterna till hållbart resande genom att huvuddelen av nya bostäder föreslås som komplettering till befintlig bebyggelse, eller i utbyggnadsområden med närhet till kollektivtrafik och målpunkter. En högre täthet i Holmsund och Obbola innebär förutsättningar för både möten mellan människor och att service, arbetsplatser m.m. kan nås med gång eller cykel.

Ett systematiskt och långsiktigt arbete för beteendepåverkan är också centralt för att öka andelen hållbara transporter och för att uppnå ett effektivt användande av orternas infrastruktur.

Kollektivtrafik

Den framtida förväntade befolkningsökningen i Holmsund och Obbola har potential att stärka kollektivtrafiken i form av ett större potentiellt kundunderlag som förhoppningsvis ger en högre turtäthet som gynnar det hållbara resandet. I utbyggnadsfaserna av de båda tätorterna kan det bli aktuellt att se över linjedragningar och hållplatslägen för att utifrån den nya strukturen kunna erbjuda de tätbefolkade områdena en attraktiv kollektivtrafik.

Huvuddelen av utbyggnadsområdena i Holmsund ligger inom gångavstånd (ca 5 minuters promenad) till busslinjer med bra turtäthet. Närmast Sandviksudden saknas idag närhet till kollektivtrafik vilket är önskvärt vid utbyggnad av bostäder där. Även södra delen av Djupsundsudden har långa avstånd till närmaste busshållplats.

I Obbola ligger utbyggnadsområdena i huvudsak inom gångavstånd från busshållplats. Söder om område B1/U3 i södra Obbola är dock avstånden till ändhållplatsen vid Byviken långa, och det är tveksamt om ett tillräckligt passagerarunderlag kan skapas som motiverar en förlängning av busslinjen hit.

Framtida biltrafik i Holmsund och Obbola

Den framtida utvecklingen av Holmsund kommer att innebära en ökning av fordonstrafiken som till stor del styrs av utbyggnadstakten för de nya områdena. De beräkningar av trafikallstring som gjorts visar att de största ökningarna kommer att ske på de större vägarna; E12, Holmsundsvägen, Järnvägsgratan och Storgatan. Men även gator av mer lokal karaktär som Svedbergsgatan kan på lång sikt, beroende på hur Holmsunds utvecklas, få en betydande ökning vilket kan skapa ett behov av åtgärder för att styra trafiken mot de större vägarna som har kapacitet att klara det. Exempel på det kan vara ett genomfartsförbud för biltrafik.

I Obbola koncentreras de större trafikflödena till Södra Obbolavägen och Linjevägen. Det är också de vägarna som förväntas få de största trafikökningarna i takt med att tätorten byggs ut. Då merparten av tillkommande bebyggelse planeras ligga nära eller i direkt anslutning till Södra Obbolavägen blir trafiksäkerheten längs denna sträcka en viktig fråga att fortsätta att arbeta med. 2021 byggdes åtta nya farthinder i Obbola med fokus på platser där gång- och cykelvägnätet korsar bilvägar.

Gång- och cykelvägar

I takt med att Holmsund och Obbola byggs ut och befolkningen ökar behöver gång- och cykelvägnätet ses över och byggas ut för att skapa säkra kopplingar till de nya målpunkterna. Särskilt fokus bör ligga på trafiksäkra och gena stråk för barn och unga att färdas på till förskolor, skolor och fritidsaktiviteter.

När nya områden bebyggs i Holmsund och Obbola är det viktigt att utbyggnaden av gång- och cykelvägnätet sker tidigt för att skapa förutsättningar för ett hållbart resande redan från start.

Om det på lång sikt etableras bostäder och verksamheter med många besökare i Märkpojken kan det behövas en planskild gång- och cykelpassage med E12 för att skapa säkra kopplingar mot den befintliga bebyggelsen i Holmsund.

Som ett led i utvecklingen av gång- och cykelvägnätet planeras en tunnel under järnvägen och Holmsundsvägen i höjd med Skärgårdsskolan för att skapa en tryggare passage för barn och unga som ska till och från skolorna i östra delarna av Holmsund. Tunneln bidrar också till att minska de stora barriäreffekterna av den tunga infrastrukturen i Holmsund.

Obbolabron kan upplevas som otrygg för fotgängare och cyklister eftersom mycket tung trafik också trafikerar bron. Åtgärder för att öka säkerheten är önskvärda men är mycket svåra att få till på grund av brons konstruktion.

Strandpromenad Holmsund

För att stärka tillgängligheten till vattnet redovisas möjligheten till en framtida strandpromenad i Holmsund, som från norr ansluter till befintligt promenadstråk på Ombergets västra sida, fortsätter runt Sandviksudden ner mot E12:an. På lång sikt, beroende på den framtida användningen av Märkpojken, kan det vara intressant att där fortsätta med en strand/kajpromenad.

En möjlighet är att strandpromenad kan bli en del av en park/grönområde i norra delen av udden, se avsnitt 3.2. om Sandviksudden.

Gång- och cykelväg mellan Holmsund och Umeå

En gång- och cykelväg har färdigställts längs Holmsundsvägen mellan Umeå och Holmsund. Se avsnitt "E12:ans och Holmsundsvägens framtida funktioner" nedan.

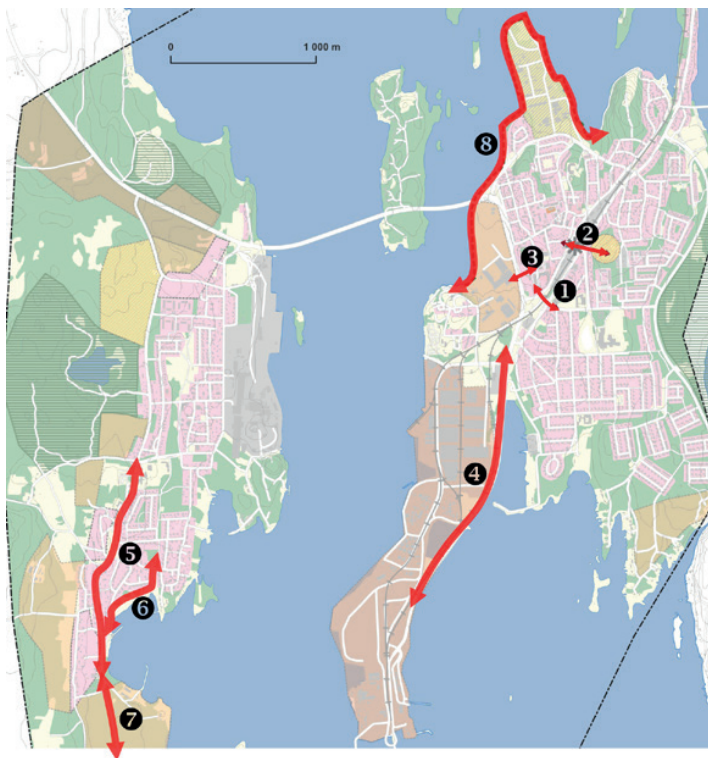
Gång- och cykelvägnät i Obbola

Gång- och cykelvägnätet i Obbola är centrerat till det gröna stråket som löper centralt genom tätorten i nord-sydlig riktning. Från detta stråk finns även kopplingar till anslutande gator. Parallellt med denna sträckning finns även separat gång- och cykelväg längs hela Linjevägen från skolan upp till väg E12 och vidare över bron mot Holmsund. Den framtida utbyggnaden av Obbola skapar ett behov av att se över den befintliga infrastrukturen och utreda vilka sträckor som behöver kompletteras med separata gång- och cykelvägar. Ett sådant stråk är Södra Obbolavägen från skolan och söderut för att skapa trygga färdvägar för barn och unga. Se avsnitt nedan om Södra Obbolavägen.

Riktlinjer gång- och cykelvägar

Siffrorna ansluter till kartan.

- (1) Bygg en gång- och cykeltunnel under järnvägen och Holmsundsvägen vid Solbackavägen.
- (2) Planera för en gång- och cykelpassage av järnvägen i norra delen av godsbangården. Behåll handlingsfriheten för en framtida gång- och cykelbro över järnvägen i motsvarande läge.
- (3) Behåll handlingsfriheten för en planskild passage av E12 vid Märkpojken för att säkerställa säker skolväg m.m.
- (4) Skapa utrymme för en säker gång- och cykelväg för oskyddade trafikanter till hamnen och färjetterminalen. Med färjetterminalen och utökade verksamheter ökar behovet av att oskyddade trafikanter (fotgängare och cyklister) ska kunna ta sig på ett tryggt sätt till hamnen. Idag får dessa färdas i blandtrafik längs vägar med smala eller inga vägrenar. Hänsyn till till anslutningen av en framtida fast förbindelse behöver tas.
- (5) En gång- och cykelbana/ökad standard för oskyddade trafikanter längs Södra Obbolavägen mellan södra Obbola och Obbola skola bör utredas utifrån tillkomsten av nya bostäder i området.
- (6) Utred en förlängning av den befintliga genomgående gång- och cykelvägen i grönstråket från Östibyvägen söderut.
- (7) En anpassning av Södra Obbolavägen för bland annat fotgängare och cyklister söder om befintligt samhälle (dvs. från B1 och söderut) bör utredas utifrån den bebyggelse som kan tillkomma i de redovisade utvecklingsområdena.
- (8) Planera för en strandpromenad i Holmsund, som från norr ansluter till befintligt promenadstråk runt Omberget, fortsätter runt Sandviksudden med möjlighet till en framtida strand/kajpromenad på lång sikt vid Märkpojken.

Järnvägen genom Holmsund och godsbangården

Järnvägen mellan Umeå och Umeå hamn (Holmsundsbanan) är en viktig länk i transportkedjorna till hamnen och övriga verksamheter i Holmsund och Obbola. Som en följd av ökade godsvolymer i hamnen kommer järnvägens betydelse att bli än större i framtiden. Kommunen har därför tillsammans med Trafikverket tecknat en avsiktsförklaring om ett flertal åtgärder för att öka järnvägens kapacitet och driftsäkerhet.

Godsbangården i centrala Holmsund utgörs av ett drygt 600 meter långt spårområde med upp till sex järnvägsspår som nyttjas för rangering och uppställning av järnvägsvagnar. Trafikverket och kommunen har sedan 2017 en inriktning om att minska på antalet spår på bangården och flytta tågbildning, uppställning och växling till hamnområdet på HILLSKÄR. Dessa åtgärder samt uppbyggnad och flytt av motsvarande funktioner till hamnen finns med i avsiktsförklaringen. Detta innebär att järnvägens markanspråk och bullrande verksamhet på sikt kan minska inom de centrala delarna av Holmsund.

Järnvägen är och förblir dock en barriär som skär genom hela samhället. Viktiga målpunkter finns på båda sidor av järnvägen vilket skapar behov av att korsa den. Det finns idag tre planskilda passager av järnvägen, vid E12 i söder och vid Storgatan samt vid Brogatan/Tobaksvägen i norr. Korsningar i plan finns i godsbangårdens södra och norra del, på Lövön samt på flera platser i hamnområdet, där järnvägsnätet förgrenar sig. Instängsling av bangården har gjorts för att förhindra olämpligt spring över spårområdet.

Kommunen har beslutat att den nuvarande passagen i plan i södra delen av godsbangården, mellan Solbackavägen och Järnvägsgatan, ska ersättas med en gång- och cykeltunnel under järnvägen och Holmsundsvägen.

Trafikverket har beslutat att gång- och cykelpassagen i norra delen av bangården ska stängas p.g.a. säkerhetsproblem. Kommunens uppfattning är att passagen behöver ersättas med en ny i ett liknande läge, eftersom avståndet mellan passagen i södra delen av godsbangården och den vid Storgatan är en dryg kilometer. Det innebär enligt kommunen en oacceptabelt lång sträcka som ytterligare skulle förstärka järnvägens barriäreffekt.

En vision på lång sikt är att bygga en gång- och cykelbro över järnvägen som ansluter till en framtida järnvägsstation och till eventuell framtida bebyggelse på Kassjöberget (se avsnitt 3.2).

Riktlinjer

- Planskild passage för gång och cykel planeras i södra delen av godsbangården.
- Den stängda passagen i norra delen av godsbangården behöver ersättas med en ny i motsvarande läge.
- Handlingsfriheten behålls för en gång- och cykelbro över järnvägen mellan Kassjöberget och framtida järnvägsstation.
- Flytta godsbangårdens funktioner som tågbildning, uppställning, växling m.fl. till läge utanför centrala Holmsund, och minska antalet spår på nuvarande godsbangård.

Framtida resecentrum och tågpersontrafik

Norrtåg har utrett förutsättningarna för persontrafik på tåg till Holmsund. De grundläggande förutsättningarna finns med järnvägen genom samhället och med ett möjligt stationsläge på en central plats. Dessutom fortsätter spåret ned till färjeterminalen i hamnen, vilket öppnar upp för att vissa turer kan ansluta till färjans ankomst- och avgångstider. Förutsättningarna för att iordningställa nödvändiga plattformar etc. vid färjeterminalen är dock inte utredda.

Norrtågs utredning ger en översikt av möjliga trafikupplägg och nödvändiga investeringar i infrastrukturen. Norrtågs slutsats är att det finns förutsättningar på lång sikt för persontrafik, men för att skapa en bra trafik krävs omfattande insatser i infrastrukturen. Tågparallell busstrafik behöver också reduceras för att få god trafikekonomi.

Umeå kommun ser att persontrafik på tåg kan komma att få mycket stor betydelse för Holmsunds utveckling och bedömer att det på lång sikt finns goda förutsättningar för att tillskapa det. Kommunen ska därför i olika sammanhang verka för att trafiken kommer till, och i den fysiska planeringen skapa förutsättningar för det.

Underlag, förutsättningar och utmaningar

Avgörande förutsättningar för en framtida persontågstrafik till Holmsund är att det går att skapa ett trafikutbud som är attraktivt och konkurrenskraftigt vad gäller restider och turtäthet i jämförelse med alternativa transportsätt, i första hand biltrafik men även i jämförelse med dagens busstrafik.

Det är viktigt att det finns stort resandeunderlag inom gång- och cykelavstånd från järnvägsstationen. Om avstånden och tiden att ta sig till stationen är för stora minskar tågtrafikens konkurrenskraft. Som acceptabelt gång- och cykelavstånd räknas 600 m respektive 1200 meter. I Holmsund bor ca 2900 personer inom gångavstånd och ca 5200 personer inom cykelavstånd från ett framtida stationsläge. Det är jämförbart med antal boende på gångavstånd till stationen i Vännäs, men fler inom cykelavstånd. Det är också mer än dubbelt så många än dem som bor inom gång- respektive cykelavstånd från stationen i Hörnefors.

I jämförelse med andra orter i regionen med tågtrafik bör alltså ett tillräckligt underlag finnas för tågtrafik till Holmsund. Holmsund ligger dock relativt nära Umeå vilket gör att tidsvinsten med att ta tåget jämfört med bilen blir mindre jämfört med orter som ligger på större avstånd. Skillnaden i restid mellan tåg och bil är dock jämförbar med den mellan Vännäs och Holmsund. Norrtåg anger att tågresan mellan Holmsund och Umeå östra beräknas ta 13 minuter, jämfört runt 20 minuter med bil och buss.

Sävar, som kommer att få tågtrafik, ligger på ungefär samma avstånd till Umeå, men med betydligt färre boende inom gång- och cykelavstånd från den kommande stationen. På sikt förväntas dock befolkningen att öka i Sävar.

Utöver restiden är även turtätheten viktig. För att tågtrafik ska bli attraktiv bör det vara halvtimmes- trafik under högttrafiktid och timmestrafik under lågttrafiktid. Turtätheten för busstrafiken är bra idag med ca 70 turer/vardag till Holmsund. Bussarna går också runt samhället vilket innebär att många har korta avstånd till närmaste busshållplats.

En stor andel, knappt 40 procent, av Holmsundsborna har sin arbetsplats i Umeå centrum med närområde eller på universitets- och sjukhusområdet och kan alltså ha möjlighet att nå sin arbetsplats från Umeå C eller Umeå östra.

Sammanfattningsvis bedöms det finnas förutsättningar på lång sikt för persontågstrafik till Holmsund. Men det behövs ytterligare fördjupade utredningar för att klargöra förutsättningarna och därefter ställningstaganden hos olika aktörer med ansvar för infrastruktur och trafikering, innan ett beslut om trafik kan fattas. Från kommunens sida krävs ett långsiktigt och målinriktat arbete för att skapa förutsättningarna för tågtrafik, se riktlinjerna nedan.

Järnvägsstation/resecentrum

Möjlig plats för Holmsunds järnvägsstation är i mellersta eller södra delen av nuvarande godsbangård, på dess västra sida mellan spåren och Järnvägsgratan. Här ligger bl.a. den gamla stationsbyggnaden, som idag är privatägd. Tre alternativa lägen för plattformar har studerats i tidigare utredningar, mellan gamla stationsbyggnaden i norr och nära en framtida gång- och cykeltunnel i söder. I sin enklaste form utgörs stationen endast av plattformen och ett enklare väderskydd, men med tanke på Holmsunds storlek är det rimligt att planera för någon form av stationsbyggnad med tillhörande funktioner. I det fortsatta arbetet bör fördjupade skisser på området göras i dialog med berörda markägare.

Riktlinjer persontågtrafik

- Kommunen ska verka för persontrafik på tåg till Holmsund.
- Skapa förutsättningar för en framtida järnvägsstation vid nuvarande godsbangården.
- Komplettera med nya bostäder och verksamheter inom gångavstånd från framtida stationsläge. Det finns idag ett flertal fastigheter i centrala Holmsund som kan bebyggas. En högre täthet och exploateringsgrad bör eftersträvas inom centrumområdet och gångavstånd från stationsläget.
- Verka för en upprustning av Holmsundsbanan. Detta är nödvändigt för att skapa kapacitet och konkurrenskraftiga restider. Detta är också angeläget för godstrafiken till hamnen.
- Skapa god tillgänglighet för fotgängare och cyklister till en framtida station. Gena och trygga gång- och cykelvägar behövs från samhällets olika delar. Knyt ihop stationsområdet med centrum och Himmelska fridens torg så att ett sammanhållet stråk bildas. Planera för kopplingar på lång sikt till Märkpojken. Utred förutsättningarna för en planskild gång- och cykelpassage över järnvägen och Holmsundsvägen till Kassjöberget som ger god tillgänglighet till stationen från de östra delarna av Holmsund.
- Bygg ett attraktivt resecentrum med funktioner och verksamheter som underlättar för resenärerna och skapar trygghet och rörelse.
- Handlingsfriheten för tågpersontrafik till färjeterminalen i hamnen ska behållas.

E12:ans och Holmsundsvägens framtida funktioner

Holmsund och Obbola nås från Umeå via E12 respektive Holmsundsvägen (väg 531). Båda vägarna har relativt hög standard och används av såväl personbilar, lastbilar som cyklister. Trafikverket har tidigare utrett behov av åtgärder för att förbättra framkomlighet och trafiksäkerhet för båda vägarna, t.ex. utbyggnad av gång- och cykelbana, mitträcke och busshållplatser. Eftersom det är statliga vägar är det staten som ansvarar för finansiering och genomförande av alla åtgärder.

E12:an utgör riksintresse för kommunikationer, vilket innebär att vägen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utnyttjandet av den. Vägen har en mycket viktig funktion som transportled till hamnen och behöver därför ha en kapacitet som klarar framtida ökade transporter.

Som underlag till statens prioritering av åtgärderna finns behov av att klarlägga vilka funktioner som är de viktigaste för respektive väg. Detta får också betydelse för kommunens planering av markanvändning och trafiklösningar i olika sammanhang.

Kommunens inriktning är att prioritera tunga och skrymmande transporter på E12 och utforma den för hög framkomlighet och kapacitet. Transporter med lägre krav på framkomlighet, inklusive gång och cykel, hänvisas till Holmsundsvägen (väg 531). Kommunen har prioriterat en gång- och cykelbana längs Holmsundsvägen med hänvisning till Holmsunds storlek och att de flesta arbetsplatserna och de största målpunkterna i Umeå ligger längs vägen (Universitets- och sjukhusområdet) och på norra sidan Umeälven. Det är också en fördel att gång- och cykeltrafiken inte sker längs samma väg som de tunga transporterna. Gång- och cykelbanan längs Holmsundsvägen färdigställdes 2025. På sikt är det dock önskvärt att det ges möjlighet att cykla även från Obbola mot Umeå på den södra sidan älven.

En särskild utmaning utgör de mycket skrymmande transporterna av vindkraftverk från hamnen. Dessa förväntas öka både i antal och storlek, vilket ställer särskilda krav utformning på gaturummet längs de vägar där transporterna sker. Idag sker transporterna via Holmsundsvägen eftersom ekipagen inte kommer under järnvägsbron över E12 vid Kyrkogatan/Centralgatan, samt under Botniabanans bro norr om Storrinneln. Mark för att lösa detta behöver avsättas utifrån de lösningar för som utretts. Innan detta har genomförts behöver de mest skrymmande transporterna ske över Holmsundsvägen. Tung transporter genom Holmsund mellan verksamhetsområdet på Lövön (område V5) och hamnen kan också förväntas i framtiden.

Riktlinjer E12 Holmsund - Obbola - Umeå

- Prioriterad väg för de tunga och skrymmande transporterna, av t.ex. vindkraftverk, generatorer och insatsvaror till industrin, från hamnen. Hög framkomlighet prioriteras, utbyggnad av mötesseparering (mitträcke) prioriteras på E12 före Holmsundsvägen
- Möjligheten till en ny passage av järnvägen för skrymmande transporter vid Kyrkogatan/Centralgatan i Holmsund enligt utredda lösningar behålls.

Riktlinjer Holmsundsvägen (väg 531) Holmsund - Umeå

- Anslutningar/korsningar ska möjliggöras till framtida verksamhetsområden mellan Holmsund och Umeå enligt översiktsplan för Umeås framtida tillväxtområde
- Framkomlighet och hastigheter anpassas för att möjliggöra anslutningar till befintliga och framtida verksamhetsområden, samt till gång- och cykelbana.

Fast förbindelse över Kvarken till Finland

I Umeås översiktsplan 2018 redovisas en fast förbindelse över Kvarken som en långsiktig vision som skulle innebära radikalt förändrade strukturella förutsättningar för Umeå och norra Sverige. Ett antal alternativa korridorer för en fast förbindelse har studerats i olika sammanhang. Flera av dessa angör land i Umeå hamn för vidare anslutning till E12. Korridorerna utgör infrastrukturresevat vilket innebär att handlingsfriheten för en framtida fast förbindelse genom Holmsund ska behållas. Umeå kommun har en principiellt positiv syn på projektet och vill i sin planering ge förutsättningar för dess genomförande.

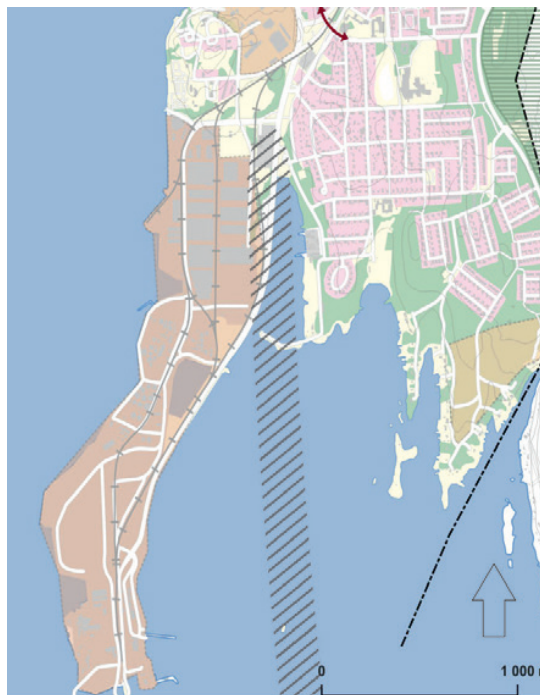
På uppdrag av den finska regeringen har det finska Trafikledsverket genomfört en förutredning om den fasta förbindelsen mellan Finland och Umeå. Utredningen innehåller dels en behovsanalys, dels en redogörelse för tekniska lösningar och förslag på sträckning med konsekvensbeskrivning och kostnadsuppskattning.

Utredningen är ett underlag för fortsatt hantering av berörda aktörer i Finland och Sverige. Några beslut om att genomföra projektet finns inte, men Kvarkenrådet kommer att fortsätta utreda förutsättningarna och nyttorna.

Förutredningens innehåll

I utredningen redovisas sex alternativa lösningar för en fast förbindelse över Kvarken med olika kombinationer av väg och/eller järnväg och i olika kombinationer av bro, bank och tunnel. I samtliga alternativ redovisas att förbindelsen ansluter till Patholmsvikens västra sida i norra delen av hamnen, se karta. En anslutning på hamnens sydspets har inte bedömts möjlig på grund av det höjdläge förbindelsen behöver ha över eller under farleden i havet utanför Holmsund och vilken lutning som kan medges.

Den finska utredningen beräknar att den tunga vägtrafiken skulle utgöra cirka 500 fordon per dygn och mängden personbilstrafik mellan 2000 och 3000 fordon per dygn. Antal tågpassagerare uppskattas till cirka 1 500 passagerare per dygn. Kommunens bedömning är att godstransporterna har större potential än persontrafiken.

Utredningen har inte detaljerat redovisat hur anslutningen i Holmsund ska ske, men utifrån det underlag som finns kan följande övergripande slutsatser och konsekvenser av förslaget ses:

- En fast förbindelse som ansluter till Holmsund innebär att orten blir en entrépunkt till Sverige från utlandet vilket innebär nya, stora möjligheter för Holmsunds utveckling.
- Pågående markanvändning och bebyggelse som tas i anspråk av förbindelsen berör hamnverksamhet samt trafik- och verksamhetsytor norr om hamnen. Ingen bostadsbebyggelse eller övriga verksamheter utanför hamnområdet bedöms beröras, förutsatt att riktvärden från trafikbuller inte överskrider och befintliga väg- och järnvägssträckningar genom samhället behålls.
- Väg- och järnvägsanslutning till hamnen kommer att förändras, men detaljerna kring hur anslutningen till befintliga vägar och järnväg ska göras är inte klarlagda.
- Småbåtshamnen i Patholmsviken kommer sannolikt att behöva avvecklas
- En bro och dess trafik kommer att höras och skära av utblicken mot havet från bebyggelse och grönområden i södra delen av samhället och Kroklandet.
- De vägtrafikmängder som utredningen redovisar bedöms kunna hanteras på befintligt vägnät genom samhället, primärt på E12. De ska dock adderas till den trafikökning som förväntas utifrån ökade godsvolymer i hamnen, vilket sammantaget kommer att förstärka den barriär som E12:an utgör. Kapacitetshöjande åtgärder kan behövas om trafikmängderna ökar väldigt mycket. Buller från trafiken kan ställa krav på anpassningar av tillkommande bebyggelse i anslutning till vägen.
- Den befintliga järnvägen till Umeå (Holmsundsbanan) behöver redan idag uppgraderas för att tillgodose förväntat ökade godsvolymer till Umeå hamn. Med en järnvägsförbindelse över Kvarken blir en sådan uppgradering än mer nödvändig.
- Det kan uppstå behov av mark för olika markanspråk som följer eller möjliggörs av förbindelsen, exempelvis parkering, tank-/laddningsstationer samt olika servicefunktioner som hotell och handel. Möjliga större ytor för sådana behov är kvarteret Märkpojken samt de föreslagna nya verksamhetsområdena längs E12 norr om Obbola (V2, V3 och V4). Förutsättningarna för nya ytkrävande funktioner i direkt anslutning till Patholmsvikens västra sida där förbindelsen når land i norra hamnområdet är sannolikt begränsade men behöver studeras noggrannare.

Nya underlag och utredningar om den fasta förbindelsen kommer att tas fram i det fortsatta arbetet, varför nya lösningar och trafikprognoser kan komma att presenteras som kan ge andra konsekvenser för Holmsund än de ovan redovisade. Umeå kommun följer arbetet och bör därför ha en beredskap för detta i sin planering.

Riktlinjer fast förbindel över Kvarken till Finland

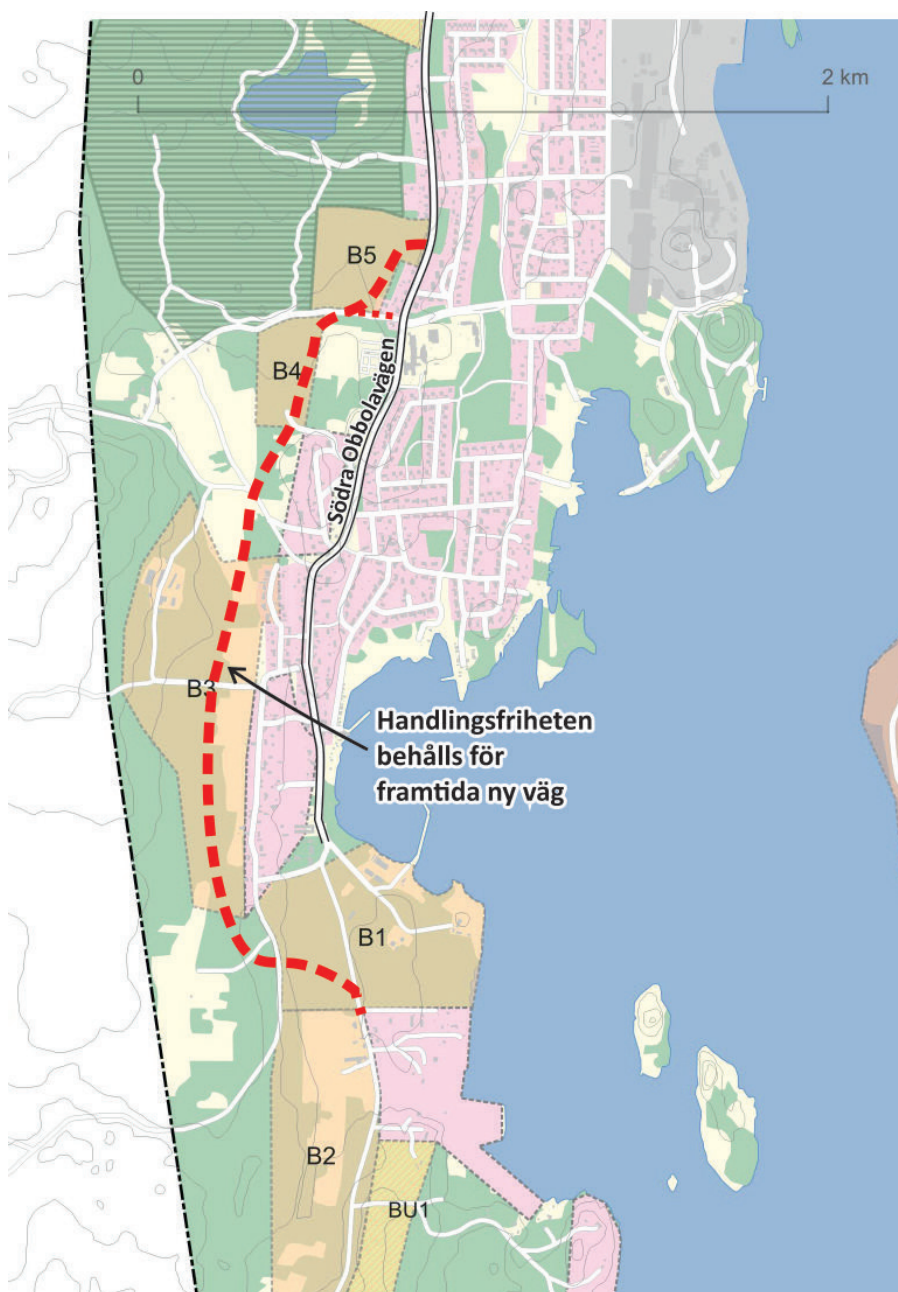
- Umeå kommun är positiv till en fast förbindelse mellan Holmsund och Finland och ska i sin planering ge förutsättningar för dess genomförande. Handlingsfriheten för redovisad sträckning enligt den finska utredningen 2025 ska behållas.
- Handlingsfriheten i kv. Märkpojken och i de föreslagna verksamhetsområdena norr om Obbola ska behållas för funktioner och verksamheter som behövs för, eller möjliggörs med, en fast förbindelse.

Södra Obbolavägen

Södra Obbolavägen är det huvudstråk som går från anslutningen vid E12:an hela vägen genom Obbola och vidare söderut mot Vitskärsudden. Den är av stor vikt både för trafik som ska till/från Obbola och för interna resor mellan norra och södra delarna av tätorten.

Kapaciteten på Södra Obbolavägen är idag mycket god. Flödena under ett vardagsdygn varierar från ca 2700 fordon i norr till ca 1600 på den södra delen. Vägen som sådan kan hantera mer trafik än så utan större konsekvenser. Det som måste studeras närmare är kapaciteten i korsningar och eventuella köbildningar, exempelvis korsningen Södra Obbolavägen/Linjevägen. Dock är trafiken på anslutande gator så pass låg att det inte är troligt att några kapacitetsproblem kan förväntas uppstå.

Allt eftersom Obbola växer kan trafiken längs vägen förväntas öka. Det är viktigt att ta med konsekvenserna för trafiken i beslutet kring utbyggnadstakten för utvecklingsområdena i södra Obbola. Eftersom en stor del av utbyggnaden kan ligga flera decennier fram i tiden är det dock svårt att göra säkra prognoser på framtida trafikmängder. Konsekvenserna kopplade till trafik och infrastruktur av utbyggnaden i Obbola blir också varierande beroende på vilket av de utpekade utvecklingsområdena som byggs ut först, och hur många bostäder och därmed vilken trafik som tillkommer.

I första hand görs åtgärder på den befintliga sträckningen av Södra Obbolavägen söder om Byviken utifrån hur trafiken utvecklas i södra Obbola. Vid en större utbyggnad på lång sikt av nya bostäder söder om befintligt samhälle skulle dock ett behov kunna uppstå av att avlasta Södra Obbolavägen genom södra delen av Obbola. Handlingsfriheten bör därför behållas för en väg i nord-sydlig riktning mellan Byvägen i söder och Anderssons väg i norr, se karta. Behovet får prövas i samband med att utbyggnad aktualiseras i de utpekade utbyggnadsområdena i västra och södra Obbola, utifrån vilket tillskott med bostäder som planeras och trafiksituationen på Södra Obbolavägen.

Sträckningen är inte studerad i mer detalj, utan får göras i samband med eventuell förändrad markanvändning i området som aktualiserar behovet av att lägga fast vägens sträckning. En möjlig nordlig anslutning mot Södra Obbolavägen kan vara genom område B5, eftersom Anderssons väg närmast Södra Obbolavägen är trång. Vägreservatet berör privat mark och ett genomförande kräver därför en överenskommelse om markförvärv.

Behovet av bra infrastruktur för cyklister och fotgängare kommer att öka. Skolan i Obbola är en central målpunkt för många barn och unga och det är viktigt att trygga skolvägar säkerställs i takt med att ny bebyggelse tillkommer och trafiken på vägarna ökar. För att i framtiden säkerställa att de hållbara färdssätten är ett attraktivt och tryggt alternativ för exempelvis skolbarn bör möjligheterna att bygga en gång- och cykelväg längs Södra Obbolavägen från skolan och söderut utredas. Där har kommunen fått synpunkter på att sträckan upplevs som otrygg för oskyddade trafikanter och en utbyggnad av Obbola kan motivera att gång- och cykelvägnätet byggs ut.

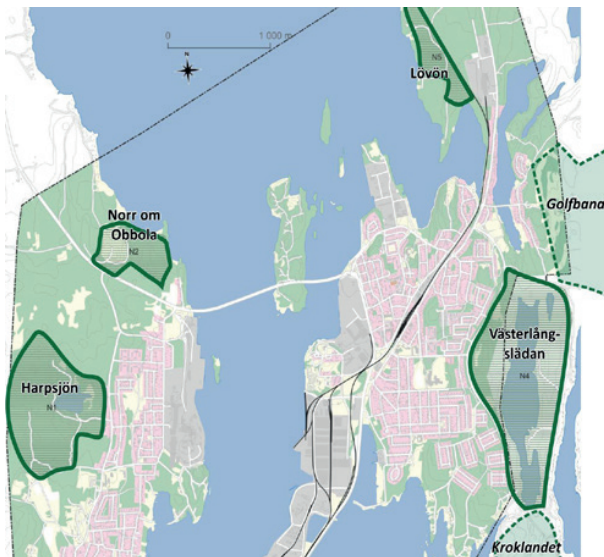
Kopplingarna mot det befintliga cykelvägnätet bör också ses över. I dagsläget slutar den befintliga genomgående cykelvägen genom Ängsparken och det nord-sydliga grönstråket vid Östibyvägen, men en förlängning av den söderut bör utredas för att koppla mot utpekade utbyggnadsområden i söder.

Riktlinjer Södra Obbolavägen

- Utred utbyggnad av gång- och cykelväg längs Södra Obbolavägen och förlängning av cykelvägen vid Östibyvägen i samband med bostadsutbyggnad som ökar trafiken längs Södra Obbolavägen
- Utred standarden på Södra Obbolavägen söder om Byviken i samband med bostadsutbyggnad i redovisade utvecklingsområdena söder om Obbola.
- Behåll handlingsfriheten för en ny väg i nord-sydlig riktning mellan Byvägen i söder och Anderssons väg i norr enligt karta.

3.7 Grönstruktur; natur och rörligt friluftsliv

Parker och rekreationsområden

Närheten till vattnet och naturen är en av de kvaliteteter som Holmsunds- och Obbolaborna uppskattar mest med sina orter, enligt den medborgardialog som kommunen genomfört. På den västra sidan av Obbola och på den östra sidan av Holmsund ligger de stora rekreationsområdena kring Harpsjön respektive Våsterlångslådan, med vandringsleder, skidspår, terrängcykelbanor, utegym m.m. som är mycket värdefulla och uppskattade. Småbåtshamnar, badplatser och gångvägar ger tillgänglighet till vattnet. Runt Holmsund går Holmsundsleden som förbinder grönområden, badplatser, rastplatser m.m.

Den västra delen av Våsterlångslådan föreslås som utbyggnadsområde för bostäder samt för anläggningar för friluftsliv, se avsnitt 3.2. Det innebär att befintliga eljusspår i området behöver dras om och anpassas till ny bebyggelse och anläggningar. En utbyggnad av bostäder ger möjligheter att också utveckla ytor och anläggningar för friluftslivets behov i området. Närheten till befintliga och framtida bostäder är positivt, samtidigt som anpassningar kan behöva göras för att hantera eventuella störningar mellan friluftsliv och bostäder.

När Holmsund och Obbola växer med fler invånare och delar av omgivande natur bebyggs, är det viktigt att utveckla de befintliga natur- och friluftslivsområdena och att göra dem mer tillgängliga.

Närheten till havet är en stor tillgång som bättre bör kunna tillvaratas i både Holmsund och Obbola. Idag blockerar industrier och hamnverksamheten allmänhetens tillgång till stora delar av stränderna. Förbättrade möjligheter att nå vattnet och använda vattennära lägen är önskvärda, liksom att tillvarata höjdlägen med utblickar mot havet och samhället.

I både Holmsund och Obbola ger de sammanhängande grön- och parkstråken möjlighet till rekreation, lek och motion. En stor kvalitet för Obbola är stadsdelsparken Ängsparken och det gröna nord-sydliga stråket som är tillgängligt från större delen av Obbola och som når ner mot vattnet vid Byviken (se karta nedan). Utvecklingsmöjligheter med exempelvis bollplan/samlingsplats finns i stråket, och det är önskvärt att stärka kopplingen ner mot vattnet.

De utbyggnadsområden för bostäder i Obbola som redovisas i denna plan ligger i huvudsak i anslutning till befintliga grönområden.

I Holmsund ligger parkerna samlade längs ett grönt stråk som förbinder flera mindre lekparker och naturområden i östra delen av Holmsund, från Sundsparken i norr ner mot Kroklandet i söder. Stråket gör dem mer tillgängliga vid exempelvis motionsrundor och därmed mer funktionella. Parkstråket når också ned till vattnet vid Ljumviken. Storsjöparken i anslutning till Storsjöskolan och bad- och träningsanläggningen Storsjöhallen utgör Holmsunds största och mest välnyttjade park. Genom Holmsund går även Umeleden, en vandringsstulistled längs Umeälven genom hela kommunen. I söder ligger Kroklandet med vandringsleder och i norr på Lövölandet Umeå golfklubbs golfbana.

Holmsund

Kartan visar befintliga och möjliga framtida gröna platser och stråk i Holmsund och de utvecklingsmöjligheter som redovisas i denna översiktplan.

Holmsund: utvecklingsmöjligheter grönområden, stråk och kopplingar

- **Sandviksudden.** Den norra udden av Sandviksudden har ett fint läge i Österfjärden, varför möjligheten till att på sikt iordningställa den som en park/grönområde tillgängligt för allmänheten bör utredas
- **Strandpromenad.** För att stärka tillgängligheten till vattnet redovisas möjligheten till en framtida strandpromenad i Holmsund, som från norr ansluter till Umeleden inom Ume Älvdal och befintligt promenadstråk runt Omberget, fortsätter runt Sandviksudden och med en möjlig framtida förlängning till en strand/kajpromenad vid Märkpojken.
- **Märkpojken.** På lång sikt i samband med ändrad markanvändning i Märkpojken kan förutsättningarna för park och andra allmänt tillgängliga offentliga platser prövas. Även kopplingen till Västerbackens kan då utvecklas.
- **Himmelska fridens torg.** Den framtida gestaltningen och användningen av Himmelska fridens torg bör utredas, se avsnitt 3.5. En möjlighet är att iordningställa torget eller en del av det som en park i någon form.
- **Planskilda passager av E12 och järnvägen.** Nya planskilda passager i södra och norra delen av godsbangården för fotgängare och cyklister, som kommer att öka tillgängligheten till parker och grönområden i Holmsund, föreslås. Handlingsfriheten för en gång- och cykelpassage av E12 vid Märkpojken bör också behållas.

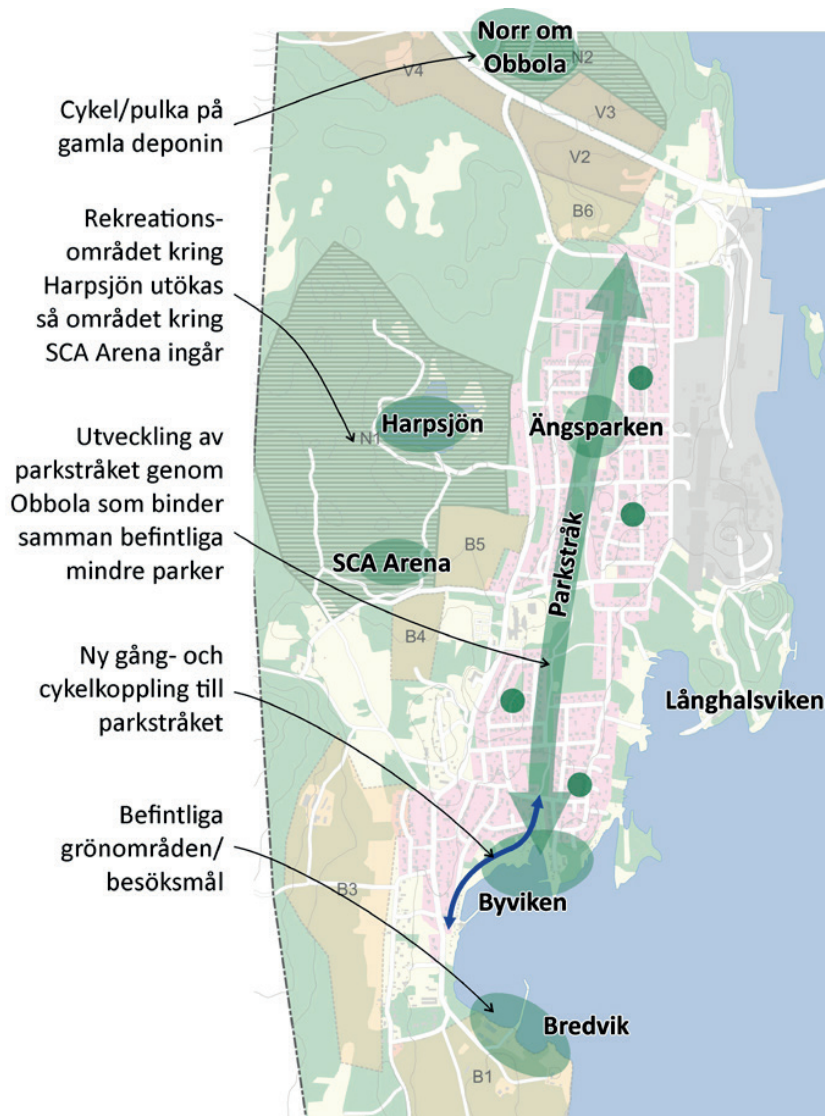

Obbola

Kartan visar befintliga och möjliga framtida gröna platser och stråk i Obbola och de utvecklingsmöjligheter som redovisas i denna översiktplan.

Obbola: utvecklingsmöjligheter grönområden, stråk och kopplingar

- **Norr om Obbola** Rekreatjonsområde kring cykel- och pulkabacken på gamla deponin norr om Obbola.
- **Harpsjön:** Rekreatjonsområdet kring Harpsjön utökas med området kring SCA Arena (terrängcykelbanor, utegym)
- **Parkstråket:** Tillvarata utvecklingsmöjligheter i parkstråket genom Obbola.
- **Ny gång- och cykelkoppling** i södra delen av Obbola som ansluter till parkstråket i söder.
- **Utbyggnadsområden för bostäder:** Anslutningar görs från de framtida utbyggnadsområdena till angränsanden rekreatjonsområden.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Kommunen har genomfört en analys av ekosystemtjänsterna i Holmsund och Obbola, som syftat till att identifiera de ekosystemtjänster som idag finns inom planområdet, vilka som saknas och vilka som är möjliga att till skapa.

Tillgångar, brister och avvägningar i översiktsplanen

En viktig struktur för att producera ekosystemtjänster är den sammanhängande skog som ligger väster om Obbola respektive öster om Holmsund. De ger ekosystemtjänster som klimatreglering, pollinering, habitat, livsmiljö och samvaro. Delar av utbyggnadsområdena i både Obbola och Holmsund berör dessa skogar.

Vad gäller Obbola utgörs i princip all mark kring befintligt samhället av skog, och det är därför svårt att utöka samhället utan att ta någon skog i anspråk och samtidigt värna jordbruksmark. Ett stor naturområde kring Harpsjön avsätts dock där ingen ny bebyggelse kommer att ske, och väster om planområdet kvarstår stora skogsområden.

Vad gäller Holmsund finns ett sammanhängande skogsområde som sträcker sig från Lövölandet i norr, via ömse sidor om Västerlångslådan till Kroklandet i söder. Planförslaget redovisar ett utvecklingsområde för bostäder och friluftsliv öster om Bräntevägen som berör denna skog. Avvägningen är att området bedöms strategiskt lämpligt för att skapa en hållbar boendemiljö med närhet till både natur och skolor m.m. längs Solbackavägen. Se även kommentarer i konsekvensanalysen, kapitel i 6.

I både Holmsund och Obbola finns bestånd av både äldre och bredkroniga träd. Dessa är viktiga för ekosystemtjänster som flödesreglering, vattenrening och biologisk mångfald. De bidrar också till att hantera dagvatten och minska uppvärmningen sommardag. Bestånd finns bl.a. inom utbyggnadsområdena på Kassjöberget (B12), Djupsundsudden (U2) och öster om Bräntevägen (B10). I detaljplan får prövas hur ny bebyggelse ska avgränsas och placeras i förhållande till dessa träd.

Ett generell förhållande för både Holmsund och Obbola är att mängden småhus är mycket stor och att den allmänna platsmarken till ytan är mycket mindre, både den utbyggda och outbyggda. Inom samhällena har därför kommunen begränsad rådighet att förbättra förmågan att producera ekosystemtjänster inom området.

Utveckling

För att till skapa ekosystemtjänster bör kommunen bevara samt plantera fler träd och blommande ängsytter längs vägar, på allmänna platser och i bryn. I nya detaljplaner ska behovet av och möjligheten till ekosystemtjänster beaktas, med utgångspunkt från ekosystemtjänstanalysen och de behov som där redovisas. Vid utbyggnad av strandpromenader bör träd och vegetation planteras och bidra till en sammanhållen grönstruktur.

Riktlinjer ekosystemtjänster

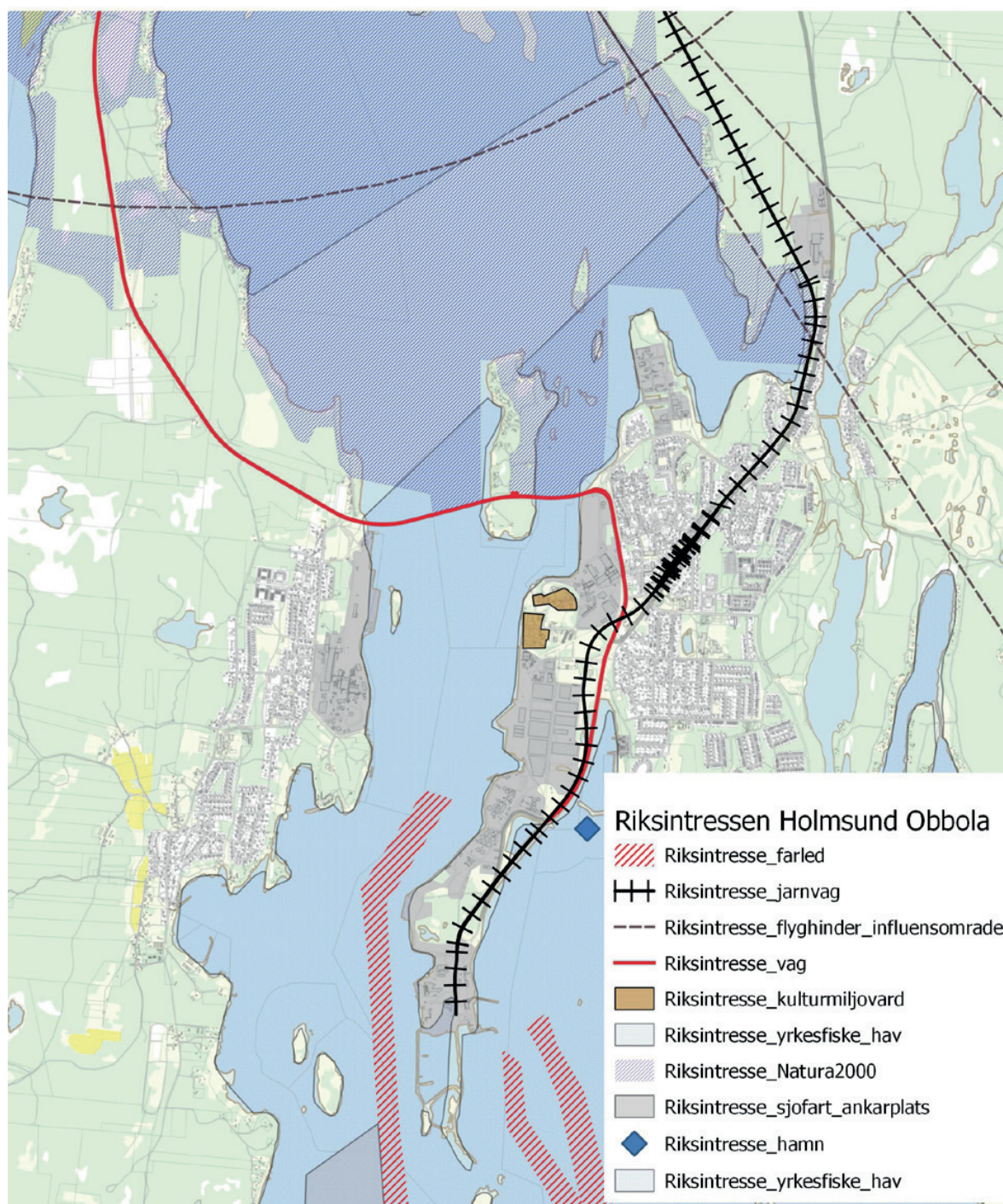
- Bevara och utöka beståndet av äldre och bredkroniga träd i gator och bryn.
- Planera för strandpromenad i Holmsund med träd och vegetation som bidrar till en sammanhållen grönstruktur.
- I detaljplaner prövas möjligheten att till skapa ekosystemtjänster inom planområdet.

3.8 Riksintressen, kommunens ställningstagande

Riksintressen är av staten utpekade områden och funktioner som inte påtagligt får skadas. Länsstyrelsen kan överpröva detaljplaner och andra beslut om de bedöms innebära en påtalig skada på riksintresset. Inom planavgränsningen finns åtta områden av riksintresse. Flertalet berör kommunikationer så som väg E12, järnväg, farled och ankarplats. Förutom detta finns ett område av riksintresse för kulturmiljö på Västerbacken i Holmsund. Arbete med en precisering av riksintresse för hamnen och flyget pågår men har inte kunnat redovisas i detta planförslag.

Anspråk	Beskrivning	Ställningstagande
Riksintresse kulturmiljö	Västerbacken - Industrimiljö från 1850-talet vid Baggböle sågverks dåvarande lastageplats. Ett tiotal väl bibehållna timrade arbetarbostäder från 1850-talet med senare uppförda uthuslängor. Söder därom kyrka och prästgård som företaget uppförde under 1860-1880-talen.	Planförslaget innebär att området vid Västerbacken på en tydligare vis kopplas samman med Holmsunds tätort då det angränsar till utpekat bebyggelseområde. Detta medför att området tillgängliggörs för fler och möjligheten till att levandegöra kulturmiljön stärks. För området gäller detaljplan som reglerar att byggnadernas yttre form och karaktär ej förvanskas.
Riksintresse hamn	Umeå hamn - Anspråket inkluderar vid sidan av Umeå Hamnområde även närliggande vattenområde samt vattenområdet via älven upp till Kyrkbron. Från den yttre hamnområdesgränsen till Obbolabron avser anspråket i detta sammanhang sjösäkerhetsanordningar (fyrar och så vidare) som ombesörjs av Umeå Hamn.	Ett av planens delsyften är att ta vara på hamnens intressen och säkra möjligheten till en framtida expansion. Tillkommande bebyggelse planeras så att den ej inverkar på hamnens funktion. En precisering av hamnens riksintresse görs under 2026, men fanns inte presenterad inför samrådet om denna översiktsplan.
Riksintresse farled	Östra kvarken	Planen medför inga negativa konsekvenser för riksintresseanspråket.
Riksintresse sjöfart ankarplats	Måsungen-Orions grund	Planen medför inga negativa konsekvenser för riksintresseanspråket.
Riksintresse väg	Väg E12 - ingår i det nationella stamvägnätet som riksdagen fastställt. Vägar som binder samman anläggningar av riksintresse. Funktionellt prioriterat vägnät för godstransporter, för långväga personresor samt rekommenderad färdväg för farligt gods.	Vägen löper genom Holmsund och kommer på så vis att beröras när orten utvecklas. Tillkommande bebyggelse anpassas efter skyddsavstånd samt möjligheten till skrymmande transporter på så vis att dess funktion inte påtagligt skadas. Att tillskapa säkra passager blir centralt för att planerad utveckling ska fungera i ett större sammanhang tillsammans med nuvarande tätort.
Riksintresse järnväg	Umeå- Hillskär - TEN-T övergripande nät. Järnväg som trafikeras av godstrafik och som binder samman anläggningar av riksintresse.	Inom ramen för den fördjupade översiktsplanen har utredningar gjorts som visar på åtgärder som skapar förutsättningar för persontrafik. Även hamnens utveckling innebär mer tågtrafik. I övrigt medför planen inga anspråk på riksintresset.

0 1 2 km

Karta över riksintressen som berör planområdet.

Anspraak	Beskrivning	Ställningstagande
Natura 2000	Umeälvens delta	Verksamhetsområdet V5 (Lövön) innebär inte någon förändring i förhållande till kommunens gällande översiktsplan. Område U1, Sandviksudden, del av området föreslås utredas för park/grönområde och på sikt ändrad markanvändning, vilket inte bedöms vara negativt, snarare positivt, för Natura 2000-området. Naturområde N2 i Obbola utgör i översiktsplan 2018 ett verksamhetsområde tillsammans verksamhetsområde V3. Detta planförslags minskning av verksamhetsområdet bedöms vara positivt för Natura 2000-området. Sammantaget bedöms planförslaget vara positivt för Natura 2000-området i förhållande gällande översiktsplan. Den samlade påverkan på Natura 2000-området av framtida utbyggnadsområden för bostäder och verksamheter i dess närområde behöver bedömas i ett övergripande sammanhang inom ramen för fördjupningen av översiktsplanen för Umeå framtida tillväxtområde.
Yrkesfiske hav	Täftefjärden	Planen medför inga negativa konsekvenser för riksintresseanspråket.
Riksintresse flyg	Flyghinder kring Umeå flygplats	Norra delen av Holmsund, norr om Lövöviken, berörs av influensområde/flyghinderyta kring Umeå flygplats, vilket ger höjdrestriktioner för nya byggnader och anläggningar. Planen ger inga negativa konsekvenser eftersom det inte är aktuellt med höga byggnader i berört område.

3.9 Risker

Dagvatten

Inom planområdet ligger vattenförekomsterna Österfjärden, Fjärdgrundsområdet, Västerlångslädan samt Österlångslädan, vilka är värdefulla resurser som inte ska påverkas negativt av dagvatten. En stor del av avrinningsområdet till Österfjärden är redan hårdgjord. Mot bakgrund av rådande markförutsättningar finns begränsat med möjligheter för naturlig infiltration, fördröjning och rening. Det finns därmed behov av åtgärder som förbättrar dagvattensituationen både sett till volym och rening vid bebyggelseutveckling på redan hårdgjorda ytor. Samtidigt som det finns risker med fler hårdgjorda ytor i och med att planförslaget föreslår bebyggelse på naturmark. Det är därför av stor vikt att tillkommande bebyggelse tar om hand om dagvattnet lokalt där så är möjligt, samt redan hårdgjorda ytor kan provas för mer genomsläpplighet vid utveckling. I första hand bör öppna, mångfunktionella dagvattenlösningar som även skapar andra, rekreativa värden provas.

Enligt skyfallskartering för Holmsund och Obbola är generellt riskerna för översvämning begränsade i föreslagna bebyggelseområden. Ett undantag är B3 Väster om Obbola, där det finns risk för översvämning vid skyfall i den östra delen av området, vilket behöver beaktas i efterföljande planering.

Kommunens dagvattenprogram anger riktlinjer för dagvattenhanteringen som ska följas i den efterföljande planeringen.

Riktlinjer dagvattenhantering

- Vattenkvaliteten i Österfjärden ska inte påverkas negativt av dagvatten.
- Dagvatten hanteras lokalt där så är möjligt, både utifrån rening och volym.
- I första hand bör öppna, mångfunktionella dagvattenlösningar som även skapar andra, rekreativa värden provas.

Risker för skred, erosion och översvämning

Planområdet omfattar långa sträckor av kusten, på båda sidor om Umeälvens delta. Det finns förutsättningar för skred kopplat till finkorniga jordarter längs stora delar av kusten. Kusten har även bedömd viss eroderbarhet inom vissa områden, bland annat Byviken i Obbola. I övrigt är bedömningen att risken för erosion är låg. Det finns viss befintlig bebyggelse som kan beröras av risker för skred och erosion, men riskerna bedöms som relativt små och föranleder därför inte åtgärder för stabilitet. Tillkommande bebyggelse kommer till största del att lokaliseras utanför strandskyddat område, vilket innebär att de inte kommer att påverkas av riskerna med skred och erosion.

Utveckling av U8 Märkpojken och eventuellt U1 Sandviksudden är områden som kräver att strandskyddet upphävs. Även om delar av områdena är hårdgjorda sedan tidigare krävs det i samband med bebyggelseutveckling åtgärder för att förstärka stabiliteten vid mötet med vattnet för att minska risken för skred och erosion.

Risk för översvämning vid höga flöden (100-årsregn) finns för Sandviksudden och närmast kustlinjen i delar av södra Obbola. Se även riktlinjer för Sandviksudden i avsnitt 3.2 samt i översiktsplan för Älvs-landskapet.

Kartor över översvämning och skyfall finns tillgänglig på kommunens webbplats.

Klimat

Pågående klimatförändringar kommer att medföra ökad risk för varmare och blötare perioder med värmeböljor och torka samt ökad risk för kraftigt regn. Skyfall ger en ökad risk för översvämningar, skred och erosion. Detta är förutsättningar som behöver beaktas för såväl befintlig bebyggelse som tillkommande, vilket konkretiseras i efterföljande planering. Att arbeta både med att minska klimatpåverkan och samtidigt planera för ett mer robust samhälle genom klimatanpassning är något som behöver ske genom olika skeden i planeringen, där översiktsplanen lägger grunden för efterföljande planering och åtgärder.

De utbyggnadsområden i planförslaget som kan påverkas av klimatförändringar är särskilt de delar som ligger inom riskområden för översvämning, höga flöden och erosion, se ovan. I detaljplaner får behov av klimatanpassningar i form av markanvändning samt placering och utformning av bebyggelse närmare utredas och prövas.

Buller

I Holmsund och Obbola är det i första hand buller från verksamheterna i hamnen och SCA, samt den trafik som dessa verksamheter alstrar på väg och järnväg, som påverkar den omgivande markanvändningen. I avsnitt 3.4 om Umeå hamn beskrivs bullersituationen och de hänsynstaganden som dessa kräver vid prövning av ny bebyggelse.

4. Genomförande

4.1 Översiktsplanen som strategidokument

Översiktsplanen är kommunens viktigaste strategiska planeringsinstrument. Den ger vägledning för beslut enligt plan- och bygglagen, miljöbalken och annan speciallagstiftning. Kommunens myndighetsutövning i samband med planläggning och bygglov styrs till stora delar av översiktsplanen. Översiktsplanen är också vägledande för andra myndigheters beslut. Översiktsplanens ställningstaganden verkar genom de signaler som ges till marknadens aktörer om spelreglerna för bland annat lokalisering, byggande och utveckling av verksamheter i Holmsund och Obbola.

4.2 Markägande, markpolitik

Översiktsplanen har en lång tidshorisont och kommunen har inte möjlighet att på egen hand styra takten i vilken utbyggnader genomförs. Kommunen äger inte all mark inom de planerade exploateringsområdena vilket innebär att den föreslagna utvecklingen till stor del är beroende av privata fastighetsägares initiativ och genomförandeförmåga.

Kommunen har en ovillkorlig rättighet och skyldighet att lösa in mark som i detaljplan planläggs för allmän plats med kommunalt huvudmannaskap, till exempel utrymmen för gator och parker. Kommunen har även rätt att i vissa fall lösa in kvartersmark för allmänt ändamål om markens användning inte kan anses säkerställd. Den planerade utvecklingen av Holmsund och Obbola medför att åtgärder kommer behöva genomföras i det offentliga rummet. Fastighetsägare/exploatörer kommer genom samarbetsavtal eller exploateringsavtal åläggas att delta i kostnader för genomförandet i den mån det är skäligt. Rätten att ålägga en fastighetsägare/exploatör med skyldighet att bygga ut eller bekosta utbyggnad av infrastruktur inom ramen för ett exploateringsprojekt regleras i plan- och bygglagen.

4.3 Bostadsbyggande

Kommunen tar ansvar för bostadsbyggandet genom att ha en god plan- och markberedskap och genom att i bostadsförsörjningsprogram tydliggöra var och när kommunen önskar att ny bebyggelse genomförs.

Kommunen kan initiera planläggning för bostadsbyggande på mark som kommunen själv äger. När en ny detaljplan för bostadsbyggande inom kommunal mark är färdig och nödvändig infrastruktur byggts ut, bjuder kommunen i normalfallet in byggaktörer att inkomma med intresseanmälan och lämna förslag på vad de vill bygga inom detaljplaneområdet. Kommunen ställer upp krav och villkor för byggandet, och den/de aktörer som bäst uppfyller det som efterfrågats i kommunens inbjudan får teckna ett markanvisningsavtal som ger dem ensamrätt att under en viss tid förbereda för byggstart inom området, och senare förvärva det markanvisade området från kommunen.

När det handlar om kommunal mark som ska markanvisas och säljas har kommunen möjlighet att påverka vilken typ av bostäder som ska byggas, exempelvis om det ska vara hyresrätter eller äganderätter och andra aspekter som inte går att styra i en detaljplan. Kommunens tillvägagångssätt för markanvisning styrs av Umeå kommuns markanvisningspolicy som finns tillgänglig på Umeå kommun, Mark och exploaterings webbsida.

Om det handlar om mark för småhustomter säljer kommunen i normalfallet dem direkt till privatpersoner för att bygga eget hus på, när väl detaljplan är klar och infrastruktur utbyggd.

Bostadsprojekten på privat mark drivs av fastighetsägare/byggaktörer på marknadens villkor.

Kommunen kan också själv genom sitt bostadsbolag, AB Bostaden, bidra direkt till bostadsbyggandet, dock sker även det på marknadsmässiga villkor.

4.4 Sektorsvisa genomförandefrågor

Bostäder och verksamheter generellt

För att uppnå den bebyggelsestruktur som översiktsplanen siktar mot krävs ett konsekvent beaktande av översiktsplanens riktlinjer och strategier vid detaljplanläggning och bygglovgivning. Detsamma gäller övriga nämnders arbete som berör frågor som behandlas i översiktsplanen.

Teknisk infrastruktur

Tekniska försörjningssystem utreds senast i samband med detaljplanläggning. Ledningsnäten för el, IT-infrastruktur samt vatten och avlopp byggs ut i samband med områdesexploatering.

Spillvattensystemet i Holmsund och Obbola saknar idag kapacitet för kommande planerad utbyggnad. Det är ett flertal flaskhalsar som bidrar till att kapaciteten är begränsad. Ett grundläggande problem är främst det stora inläckaget av regn- och dräneringsvatten som sker i spillvattenledningsnätet i både Holmsund och Obbola. Delar av spillvattennätet är i dåligt skick och i behov av förnyelse. Dessutom har flertalet pumpstationer samt tryckledningar från Holmsund och Obbola vidare in mot Ön begränsad kapacitet. Vakin jobbar med en åtgärdsplan för att identifiera nödvändiga kapacitetshöjande åtgärder för pumpstationer och ledningsnät.

För de flesta utpekade bebyggelseområden föreslås utvidgning av verksamhetsområde för allmänt vatten och avlopp. Sannolikt kommer det även att omfatta dagvatten, men bebyggelsens täthet och möjlighet till infiltration avgör behovet. När det gäller tillkommande bebyggelse i områden som försörjs via vattenföreningar löses avloppen enskilt och dricksvatten kommer från vattenförening kopplat mot det kommunala nätet. Gällande vattenföreningar sker en översyn och exempelvis kan kompletteringsområden i Obbola kan komma att beröras.

Det är angeläget att åtgärder för att säkerställa nödvändig kapacitet i vatten- och avloppsnäten görs för verksamhetsutvecklingsområdena Lövön och Umeå hamn. Hamnen ligger inte inom verksamhetsområde för vattentjänster men deras behov behöver lösas i dialog med Vakin. För Holmsund är det i övrigt i första hand viktigt att va-situationen inte förhindrar möjligheten till ny bebyggelse i centrala Holmsund och i stråket mot skolorna (område B7). Motsvarande gäller för utbyggnadsområdena i västra och norra Obbola.

Fjärrvärme finns utbyggd i Holmsund och kapacitet finns att ansluta fler kunder, både till befintlig bebyggelse och till de föreslagna utbyggnadsområdena. I översiktsplan Fördjupning för Umeå anges som riktlinje att fjärrvärme ska finnas i Holmsund.

Nya bebyggelseområden

För ett antal av de föreslagna exploateringsområdena kommer genomförandet försvåras av att markägandet idag är uppdelat på ett antal olika markägare. Det kan leda till ett komplicerat genomförande, eller att utbyggnaden som helhet dröjer. Ett alternativ är att kommunen genom markförvärv skaffar sig förfoganderätt över större områden, annars krävs det en samverkan mellan flera privata fastighetsägare inklusive kommunen inför och under genomförandet.

Även svåra markförhållanden så som inslag av berg i dagen kan begränsa utbyggnadsmöjligheterna i de olika utpekade områdena. Detta är något som behöver utredas mer i detalj i eller inför kommande detaljplan i respektive område.

Skolor, förskolor

Obbola: Totalt innehåller planförslaget möjlighet till bostäder för ca 3000 nya invånare i Obbola. Det är dock stora osäkerheter i denna bedömning eftersom tillskottet avgörs av hur de olika utbyggnadsområdena kan exploateras och vilken typ av bebyggelse som blir aktuell. Det är också osäkert i vilken takt utbyggnaden kommer att ske. En stor del av de nya bostäderna bedöms dock tillhöra barnfamiljer, vilket innebär att planen långsiktigt medför ett behov av fler förskolor och skolor i Obbola.

Utifrån nuvarande prognoser för befolkning och bostadsbyggande finns redan från 2031 ett behov av fler förskoleavdelningar i Obbola. Ytterligare utbyggnad kan, beroende på utbyggnadstakt, innebära en påtagligt ökning av detta behov och en förskola behöver planeras i samband med exploateringen.

Obbolaskolan beräknas däremot klarar ett förväntat ökat antal elever den närmaste 10-årsperioden, men kan behöva utökas på längre sikt. Det finns samordningsfördelar om en framtida ny skola byggs i anslutning till den befintliga, förutsättningar för detta behöver studeras vidare.

Holmsund: Det är svårt att beräkna antalet nya bostäder som kan tillkomma i de utpekade utbyggnadsområdena i Holmsund och som komplettering i anslutning till befintliga bostäder. Enligt prognoserna för de närmaste 10 åren finns dock ledig kapacitet både i förskolor och skolor, och även på längre sikt har förskolor och skolor i Holmsund relativt goda möjlighet att ta emot fler elever. Vid en större utbyggnad kan dock behov av nya skolor och förskolor eller utbyggnad av de befintliga uppstå. De befintliga skolornas utvecklingsmöjligheter ska beaktas vid prövning av förändrad markanvändning i dess närhet.

Behov av boenden för äldre och särskilda boendeformer

Befolkningsprognosen för Umeå 2025 - 2036 visar på en kraftig ökning av antalet personer i åldern 80 år och äldre Holmsund och Obbola, från drygt 500 personer 2024 till drygt 800 personer 2036. Åldersgruppen 65 - 79 år minskar däremot något under perioden, från knappt 1500 personer till knappt 1200 personer. Vad detta innebär i form av behov av olika former för boenden för äldre i området är inte preciserat.

Vad gäller behov av särskilda boenden så bedöms det finnas ett visst behov av nya boenden inom den närmaste 10-årsperioden i Holmsund och Obbola. Det gäller LSS-boenden samt lokaler för daglig verksamhet. Det är önskvärt att dessa placeras i lägen med bra tillgänglighet till kollektivtrafik. Det kan också behövas fler mötesplatser för medborgarnas arbete, i enlighet med nya socialtjänstlagens inriktning mot mer närvaro nära medborgarna.

4.5 Exploateringsekonomi

Investeringar

Där kommunen är fastighetsägare täcks kostnader för infrastruktur som gator, gång- och cykelvägar och grönytor som behövs för området av intäkter som uppstår då kommunen säljer mark för exploatering. Även när annan fastighetsägare exploaterar sin mark ska projektet bära kostnaderna för den infrastruktur som behövs för området och som är till nytta för exploateringen.

Fastighetsägarens deltagande i sådana kostnader regleras i exploateringsavtal. Ibland kan infrastrukturen även fylla ett syfte för det allmänna och då kan en fördelning av kostnader mellan exploatör och kommun bli aktuellt utifrån vad som är skäligt.

Övergripande infrastruktur, så kallade generalplaneinvesteringar, samt skolor och andra anläggningar med kommunal service finansieras normalt med skatteintäkter. Investeringar som berör statlig infrastruktur finansieras generellt via de nationella respektive regionala transportplanerna.

Investeringskostnader för utbyggnad av teknisk försörjning, som vatten- och avloppsledningar, fjärrvärme och el-/IT-infrastruktur finansieras med avgifter till de ledningsägande bolagen.

Driftkostnader

Kostnader för drift och underhåll av gator samt tillkommande parker och naturområden och ett ökat nyttjande av befintlig grönsstruktur kan tillkomma. Tekniska nämndens driftbudget behöver därför öka i relation till den tillkommande mängd gator, parker och naturområden som planläggs med kommunalt huvudmannaskap.

4.6 Exploateringsavtal

I samband med att privata fastighetsägare ansöker om planbesked hos kommunen och byggnadsnämnden beslutar om att påbörja planarbetet, bör en dialog mellan Umeå kommun och fastighetsägaren inledas om hur den planerade exploateringen ska genomföras. Innan ny detaljplan kan antas av byggnadsnämnden eller kommunfullmäktige ska exploateringsavtal ha träffats.

I exploateringsavtal klargörs bland annat vilka tekniska anordningar som behövs, dess standard och vem som ska betala kostnaden för utförandet. Om kommunen ska vara huvudman för gator utförs dessa av kommunen. Det innebär dock inte att kommunen svarar för kostnaden, investeringskostnader betalas av den eller de fastighetsägare som har nytta av åtgärden. I exploateringsavtalet regleras även kostnadsansvar för åtgärder utanför det aktuella planområdet, till exempel kvalitetshöjningar i grönsstrukturen eller kvalitetshöjande åtgärder i gatusystemet.

5. Planeringsförutsättningar

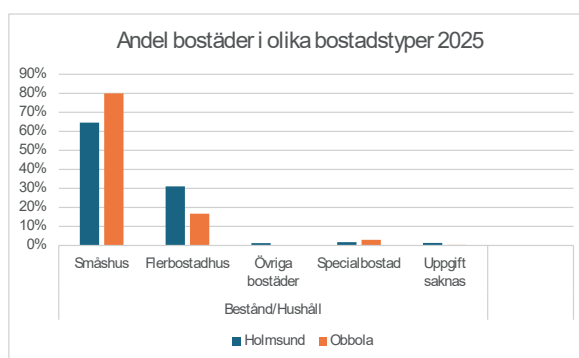
Holmsund och Obbola är två mindre tätorter som ligger vid Umeälvens mynning drygt en mil söder om Umeå stad. Det vattennära läget tillsammans med närheten till Umeå ger attraktiva boendemiljöer samt ett gynnsamt klimat för näringslivet. Hamnens lokalisering i Holmsund ger goda förutsättningar för verksamheter och båda orterna har en stark prägling av industrin, historiskt såväl som idag. I både Holmsund och Obbola är tillgången till offentlig service i form av exempelvis skola, förskola, bibliotek och badhus god.

Planeringen av Holmsund och Obbola har skett med stöd av ett omfattande underlagsmaterial där olika förutsättningar för planeringen har kartlagts. Bland annat har data om befolkning, trafik, teknisk infrastruktur och naturvärden sammanställts och en landskapsbildanalys och analys av ekosystemtjänster har tagits fram specifikt för detta projekt. Här beskrivs planeringsförutsättningar av övergripande karaktär medan de mer områdesspecifika förutsättningarna lyfts under respektive delområde.

5.1 Befolkning och bostadsbestånd

Antalet boende i Holmsund och Obbola uppgår till drygt 6000 respektive 2200 invånare. I både orterna är andelen familjer med barn relativt hög. Andelen unga vuxna i åldern 19-24 är lägre än övriga åldersklasser medan gruppen 65+ år är förhållandevis stor.

I dagsläget utgörs majoriteten av bostäderna i båda orterna av småhus. Cirka en tredjedel av bostadsbeståndet består av lägenheter i flerbostadshus (se figur). Dessa utgörs nästan uteslutande av hyresrätter.

Sysselsättningsgraden är hög och ligger på 89 respektive 90 procent i Obbola och Holmsund. Som jämförelse ligger andelen sysselsatta i Umeå tätort på 78 procent. Arbetsresor för boende i Holmsund och Obbola görs till 82 procent med bil, 9 procent cykel och 5 procent gång.

5.2 Naturgivna förutsättningar

Orterna präglas av närheten till hav och älv. I norra delen av Obbola består markförhållandena i huvudsak av postglacial sand, berg i dagen och morän medan det i södra delarna finns inslag av torv. Kusten är relativt flack med låglänta åsryggar i nord-sydlig riktning. Ett stort område i anslutning till SCA:s fabrik består av fyllnadsmassor.

I Holmsund utgörs huvuddelen av marken av morän. Vid Omberget samt strax söder om Sandvik utgörs markförhållanden av berg i dagen. Förutom detta så utgörs områdena för de större industrierna samt hamnen av fyllnadsmassor.

Umeälven innehar i dagsläget måttlig ekologisk status enligt Vattenmyndighetens klassning. Detsamma gäller för Västerlångslådan öster om Holmsund och Själafjärden söder om Obbola. Se avsnitt 3.9 Risker där dessa förutsättningar beskrivs utförligare.

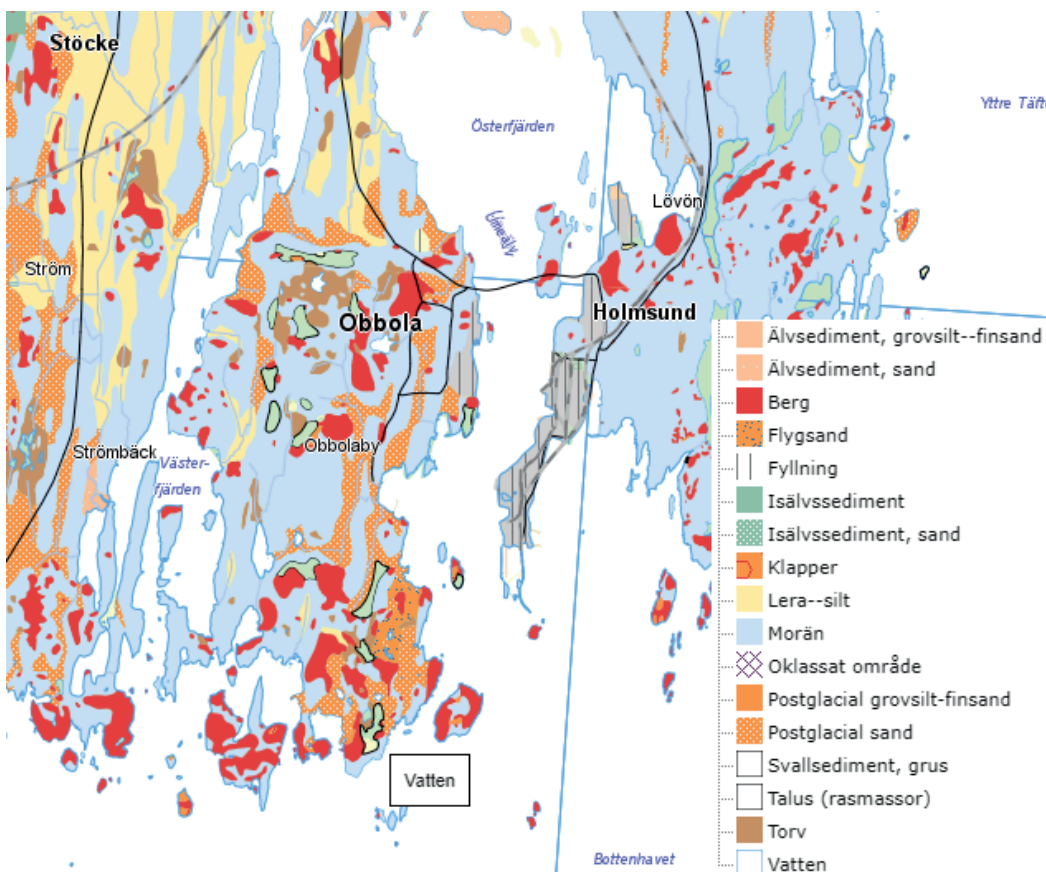
Naturvärden och ekosystemtjänster

Generellt är tillgången till allmänna parker och platser inne i både Obbola och Holmsund relativt begränsad, även om det finns många och sammanhängande stråk av naturmark inom både Holmsund och Obbola. Det finns också stora rekreationsområden i närområdet som är viktiga att tillvarata och utveckla. Norr om bebyggelsen i Obbola samt söder om Harpsjön finns skogsmarksområden med höga naturvärden. I Holmsund innehar skogen öster om Bräntevägen vissa till höga naturvärden. Dessutom finns ett område med lövskog med höga värden på udden väster om Lövöviken, som ingår i naturreservatet för Umeälvens delta. På södra delen av Obbolahalvön finns spridda våtmarksområden med höga naturvärden. Havsstranden vid Bredviken klassas som biotop med högsta naturvärde.

De sammanhängande skogsområdena i anslutning till Holmsund och Obbola (exempelvis omkring Västerlångslädan och Lövösundet) pekas i ekosystemtjänstanalysen ut då de bidrar med reglerande ekosystemtjänster till sin omgivning. Många av de områden med höga naturvärden som nämns inledningsvis återfinns även inom dessa större skogspartier.

En annan viktig struktur som tillför ekosystemtjänster är de äldre och bredkroniga träd som återfinns inom bebyggelsen och som är viktiga för flödesreglering, vattenrening och för den biologiska mångfalden. Generellt och i jämförelse med andra områden i Umeå är förmågan att producera ekosystemtjänster inom Holmsund Obbola låg med hänvisning till få skogsområden inom samhällena.

Se även avsnitt 3.7 om översiktsplanens avvägningar och utvecklingsmöjligheter vad gäller ekosystemtjänster.

Kulturmiljö och landskapsbild

Holmsund Obbola är två industripräglade skärgårdssamhällen. Områdena bär historik som speglar sågverkseran med flottning och träindustri men här finns även spår av jordbruks- och fiskerier. Orterna är småskaliga och här finns en tydlig småorts- eller bykaraktär samtidigt som de präglas av barriärer i form av tung infrastruktur och industri.

Obbola by är en av de äldre byarna i Umeå kommun. Orten omnämns i Gustav Vasas jordebok från 1559 och består då av fyra gårdar. Byn har vuxit allt eftersom, till en början med grund i jordbruks- och fiskerier och under det senaste seklet med avstamp i industrialiseringen och anläggning av industrier så som SCA. Obbola karaktäriseras av äldre gårdar, slingrande bygator och fiskeläge i syd samt nyare villabebyggelse i anslutning till fabriken i norra och nordöstra delen av samhället. Särskilt värdefulla miljöer återfinns i Byviken där fiskeläget ger en tydlig historisk koppling. Även den äldre jordbruksbebyggelsen och mosaiklandskapet sydvästra delen av byn har kulturhistoriska värden som berättar om den tidiga jordbruksbygden.

Holmsund har en relativt kort bebyggelsehistoria och tillkom först under 1800-talet i och med industrialisering och i samband med hamnens tillkomst. I Holmsund finns tydligt avläsbara årsringar där den tidiga 1800-talets träbebyggelse såväl som efterkrigstiden och miljonprogramseran sätter sin prägel.

Sågverkstiden speglas bland annat i Västerbacken där arbetarbostäder, kyrka och skola finns bevarade och utpekade som område av riksintresse. Förutom detta återfinns höga värden i rutnätsbebyggelsen längs Storgatan med sin balkongprydda träbebyggelse som har tydlig skärgårdsprägel. Även höjdskillnaderna i Holmsund är karaktärsskapande. Här finns potential att nyttja höjdlägen för ny bebyggelse.

Kopplingen till vattnet är central för båda orterna och är viktig att bibehålla och förstärka i en framtida utveckling. Orienterbarheten är relativt låg och det saknas tydliga stråk som binder samman målpunkter och älvrummet.

Den landskapsbildsanalys som tagits fram för Obbola lyfter närheten till strandlinjen och de utblickar och den vattenkontakt som detta ger. Analysen pekar även ut mosaiklandskapet av jordbruksmark och småskalig bebyggelse (i sydvästra delen av byn) eftersom detta landskap tillför rekreativa värden samtidigt som det vittnar om Obbolas ursprung som fiske- och jordbruksby. Även området kring Harpsjön med sin tallskog lyfts då detta landskapsrum och dess gröna kvaliteter bidrar med rekreativa värden till de boende i Obbola.

5.3 Samråd och dialog

Medborgardialog

Under oktober 2021 genomförde kommunen en medborgardialog inför arbetet med att ta fram en ny översiktsplan. Tjänstepersoner från kommunen var på plats på Holmsunds respektive Obbolas bibliotek vid fyra tillfällen för att samtala med boende i området. Som komplement till dessa träffar har det även funnits möjlighet att komma med inspel via ett webbformulär på kommunens hemsida. Sammantaget har nästan 300 personer bidragit med sina reflektioner om orternas värden och framtida utveckling.

Många inkomna synpunkter berör trafiksituationen i de båda orterna. I Obbola finns en farhåga om att en utveckling i södra delen av samhället ska medföra en ökad trafikmängd längs Obbolavägen genom byn. Dessutom lyfts önskan om en gång- och cykelväg längs E12 in mot Umeå samt en stärkning av kollektivtrafiken. Närheten till havet och skogen nämns som viktiga kvaliteter som bör värnas vid en utveckling av samhället. Många är positiva till att Obbola planeras växa och ser stora nyttor i en tillkomst av bostäder och service men är ändå måna om att bevara småskaligheten och bykänslan, speciellt kring jordbrukslandskapet vid Anderssons väg.

För Holmsund lyfter många av de boende miljön kring centrum och Himmelska fridens torg som upplevs som tråkigt och i behov av utveckling. Det finns även en oro att ytan vid centrum blir eftersatt i det fall Coop flyttar till nytt läge vid Märkpojken. I dialogen framkom även att Kroklandet, Lövölandet och Omberget utgör värdefulla naturområden som bör värnas och utvecklas när Holmsund växer. På samma sätt nämns närheten till vatten som en stor tillgång men med potential att stärkas, exempelvis genom utbyggnad av strandpromenad. Många är positiva till att Holmsund väntas växa och ser att det finns behov av tillskott av bostäder men också service och mötesplatser. Precis som i Obbola är trafikfrågan viktig. Särskilt nämns behov av gång- och cykelväg in till Umeå och inom samhället, säkerhetsåtgärder vid järnvägen samt önskemål om persontrafik på järnväg.

Platser Obbola- och Holmsundsborna trivs på

Antal svar ● 1 ● 2-4 ● 5- Platser jag inte trivs på

Medborgardialog
oktober 2021,
svar på
webbenkät

Platser Obbola- och Holmsundsborna inte trivs på

Antal svar ● 1 ● 2-4 ● 5- Platser jag inte trivs på

Medborgardialog
oktober 2021,
svar på
webbenkät

Samråd 2023

Hösten 2023 genomfördes ett samråd om ett förslag till översiktsplan för Holmsund och Obbola. Under samrådet inkom ca 100 yttranden, varav drygt 70 från privatpersoner och övriga från myndigheter, kommunala nämnder, politiska partier och föreningar. De inkomna synpunkterna är sammanfattade i en samrådsredogörelse med en kommentar om hur de bedömts i planarbetet.

Efter samrådet ändrades förutsättningarna för några av de viktigaste frågorna i samrådsversionen 2023. Eftersom det innebar en omfattande omarbetning av planförslaget, har kommunen bedömt att ett nytt samråd behöver göras.

I samrådsredogörelsen beskrivs de viktigaste förändringarna i det nya planförslaget jämfört med förslaget. 2023. Där framgår också vilka ändringar som gjorts utifrån inkomna yttranden 2023.

6. Konsekvenser och miljöbedömning

En översiktsplan anger förutsättningar för kommande verksamheter och åtgärder som kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Vilka effekter på miljön som kan följa av planens genomförande jämfört med nollalternativet redogörs för i detta kapitel. Därtill görs bedömningar av planens påverkan på möjligheten att uppnå miljömål, miljökvalitetsnormer och en hållbar utveckling.

6.1 Avgränsning

Miljöbedömningen omfattar hela planområdet som i huvudsak utgörs av tätorterna Holmsund och Obbola inom Umeå kommun. Avgränsningssamråd har hållits med Länsstyrelsen i Västerbottens län för att avgränsa de aspekter av planen som kan innebära betydande miljöpåverkan. Under planarbetet avfärdades vissa aspekter utifrån att de inte kan komma att påverkas och medföra betydande miljöpåverkan. Resterande aspekter beskrivs i avsnittet Miljöbedömning nedan.

Nuläge

Nuläget avser pågående markanvändning, det vill säga som det ser ut just nu utan att ta hänsyn till det som är planerat. Mycket är på gång och under planering inom planområdet, men i miljöbedömningen ska planförslaget och nollalternativet vägas mot nuläget.

6.2 Nollalternativ

I miljöbedömningen ska nollalternativet jämföras med nuläget. Nollalternativet avser en trolig utveckling enligt gällande översiktsplanestöd, det vill säga att Obbola och Holmsund utvecklas enligt översiktsplanedelarna Fördjupningen för Umeå (2011), Fördjupningen för kusten (2012) och Fördjupningen för Älvslandskapet (2012). Utvecklingen av Obbola och Holmsund har stöd i tre olika översiktsplanedelar **men ger** ingen samlad bild över orternas utveckling. Den framtida utvecklingen i nollalternativet har exempelvis inte utgått från lokala dialoger och med risk att mervärden missas då det varit svårare att ha ett helhetsperspektiv för respektive ort. Det har inte funnits lika stor möjlighet att knyta ihop och länka samman olika projekt och riskerat att gå miste om potentialer i bland annat stråk och koppling för att minska barriärer och stärka centumbildningar.

I nollalternativet finns även en risk att projekt tar lång tid i efterföljande processer då knäckfrågor inte hanterats på en övergripande nivå. I Obbola finns en risk att tidiga projekt följer befintlig, gles struktur och blir strukturbildande, med risk att missa potentialer i både bebyggelse och gröna värden.

I ett nollalternativ skulle utvecklingen av hamnen och dess påverkan på samhället varit mer osäker.

6.3 Planförslag

I miljöbedömningen ska planförslaget jämföras med nollläget. I och med planförslaget läggs en samlad grund för Holmsunds och Obbolas utveckling, en samlad vision om framtiden ger tryggade förutsättningar för utvecklingen och ökade möjligheter att alla aktörer kan bidra. Det ges större möjligheter att tätorternas särarter tas med i transformationen och med ny plan har en rad analyser genomförts som fångar och lyfter värden. En tydligare helhetsbild ges med nya underlag såsom landskapsrumsanalys, ekosystemanalys samt analys av tätorternas särarter. Genom en ny plan ges möjlighet att beskriva möjliga omvandlingsområden gällande bebyggelse i både Holmsund och Obbola vilket ger transparens till marknadens aktörer, bland annat gällande en eventuell framtida omvandling av Sandsviksudden.

När det gäller kommunikationer ger planförslaget en vision om samlade centrumfunktioner och vitaliserande stråk (som tillför liv, rörelse och upplevelser) mellan bland annat Himmelska fridens torg och ett framtida stationsläge. Vilket ger möjligheter att få till bättre koppling mellan funktioner och goda förutsättningar för hållbart resande. Genomförda utredningar liksom tillhörande dialog med myndigheter medför även förbättrade förutsättningar för framtida persontrafik på järnväg.

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Bebyggelse (och bebyggelsestruktur)	Planförslaget ger förutsättningar för sammanhängande bebyggelsestrukturer både i Obbola och Holmsund. Närhetsprinciper och hållbar, effektiv markanvändning är utgångspunkter för planförslaget och föreslagna bebyggelseområden skapar förutsättningar för sammanhållna samhällen. Med planen ges förbättrade möjligheter att orterna får ett bredare utbud av bostäder och bostadsformer. Planen har stort fokus på att adressera och överbrygga barriärer, då det finns viktiga funktioner av infrastruktur i framför allt Holmsund. Bedömd miljöpåverkan Stor positiv miljöpåverkan.	I gällande planer finns stöd för utveckling i Holmsund och Obbola. Dock utan analyser av stråk, centrumfunktioner, överbryggande av barriärer mm. Risk finns att ny bebyggelse till största del följer den befintliga glesa strukturen, med gleshet och långa avstånd som följd. Troligt är att utveckling sker, men att potentialer till sammanbindande strukturer missas. Bedömd miljöpåverkan Liten positiv miljöpåverkan.

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Trafikstruktur och hållbara transporter	Planen ger mer konkreta förutsättningar för stationsläge, med förslag till passage mellan målpunkter och i förlängningen persontrafik på järnvägen. En utveckling enligt planförslaget innebär även ett ökat underlag för kollektivtrafik, såväl buss som framtida tågtrafik. Planen föreslår ett reservat för framtida parallellväg i Obbola, för att skapa förutsättningar för trafiksäker miljö och minska belastningen på de befintliga vägarna. Sammantaget skapar planförslaget förbättrade förutsättningar för hållbart resande. Bedömd miljöpåverkan Positiv miljöpåverkan.	Utan en ny översiktsplan finns risken att bebyggelsestrukturen blivit gles med långa avstånd mellan målpunkter, och därmed inte skapat förutsättningar för hållbart resande i samma utsträckning. Utan ny plan hade inte heller samma förutsättningar för stationsläge skapats, inte heller kopplingar kring järnvägspassagen. Det finns risk att potentialer till kopplingar och stråk inte hade tagits tillvara på. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan.

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Rekreation och friluftsliv	Planförslaget tydliggör förutsättningarna för att behålla och utveckla rekreation och ekologiska stråk. Planen lyfter möjligheter hur grönområden kopplar till varandra och preciserar bebyggelseområden i framför allt Obbola, vilket skapar utrymme för grönstruktur och värden i anslutning till bebyggelseområdena. Planen tar mark för friluftsliv (vandringssleder, skidspår) i östra delen av Holmsund i anspråk för bostäder. Det kräver anpassningar av spåren, men kan också ge också förutsättningar för nya anläggningar för friluftsliv med närhet till befintliga och framtida bostäder samt till verksamheterna längs Solbackavägen. Som en del av arbetet med planeringen har en ekosystemtjänstanalys tagits fram, vilket har legat till grund för planförslaget. Den sammanhängande skogen kring Holmsund och Obbola rymmer ekosystemtjänster som kan minska när områden tas i anspråk för ny bebyggelse, men i jämförelse med gällande översiktsplan avgränsar planförslaget utbyggnadsområdena och därmed påverkan på ekosystemtjänsterna. Planförslaget bidrar till att steg tas framåt mot en sammanhängande strandpromenad. Med framtida utveckling av Märkpojken och eventuellt Sandviksudden ges därtill möjligheter att skapa ett rekreativt sammanhängande stråk längs vattnet. Planen skapar möjligheter att återskapa det befintliga samhällets kontakt med vatten, vilket bedöms positivt. Planen innebär att skogsmark tas i anspråk för bebyggelse, dock innebär det inte någon negativ skillnad jämfört med nollalternativet. Bedömd miljöpåverkan Positiv miljöpåverkan.	Utan ny översiktsplan finns inte lika trygga förutsättningar för rekreation och friluftsliv. Utan planen är planstödet för strandpromenad i läget vid Märkpojken svagare. Likaså gällande eventuell framtida utveckling vid Sandviksudden. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Kulturmiljöer och landskapsbild	Förbättrade förutsättningar för att utvecklingen tar stöd i och bidrar till ökad läsbarhet av orternas historiska utvecklingssteg liksom särarter utifrån landskapsbild. Dels har en översiktlig kulturmiljöanalys genomförts som identifierat särarter för orterna, dels finns ytterligare underlag i form av landskapsbildsanalys för Obbola. Med planförslaget ges på sikt möjlighet att tillgängliggöra kulturmiljöerna vid Västerbacken och minska Västerbackens avgränsning mot omgivande områden. Positivt är att området tydligare kan länkas till framtida Märkpojken vilket i sin tur kan bidra till att kulturmiljön blir mer närvarande och få en tydligare roll som resurs för Holmsund på ett nytt sätt. Finns en del fornlämningar inom planområdet, vilket behöver utredas innan exploatering. Bedömd miljöpåverkan Stor positiv miljöpåverkan.	Utan ny översiktsplan finns risk att orternas läsbarhet och värden inte beskrivits lika tydligt. Med följd att värden riskerats att inte uppmärksammas i framtida utvecklingen. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan.
Odlingslandskap	I planförslaget har områden utretts och hänsyn tagits till befintlig odlingsmark som i stor utsträckning har kunnat undanhållas bebyggelse. Mindre begränsade ytor tas i anspråk för bebyggelse, vilket är motiverat utifrån bebyggelsestruktur och att annan lokalisering av den föreslagna bebyggelsen inte kan ske på annan plats. Förändrad markanvändning på ytorna bedöms inte ha negativ påverkan i ett större perspektiv. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Utan ny plan och övergripande utredningar finns risk att odlingsmark tas i anspråk då stora områden varit utpekade för bebyggelseutveckling. Bedömd miljöpåverkan Negativ miljöpåverkan.
Våtmarker	Utredningar av grönstruktur inklusive våtmarker har gjorts och lämplig bebyggelsestruktur har studerats vilket gett att våtmarker kunnat undanhållas bebyggelse. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan.	Bebyggelseområden är utpekade där våtmarker inte avgränsats. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan.

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Naturvärden	Planförslaget innebär att naturvärden och ekosystemtjänster knuten till skogsområden tas i anspråk för nyexploatering av bebyggelse exempelvis i område B6 och B5, samt utvecklingsområden i östra Holmsund (område B10). Även inom områden U3 finns några mindre områden med högsta naturvärde - nyckelbiotop. Förslaget motiveras ändå då det är strategiska områden för utveckling av en hållbar bebyggelsestruktur. I planen har dock värdena och strukturer studerats. När det gäller värden kopplat till Umedeltat och dess Natura 2000-klassning bedöms planförslaget inte ge någon störning. Skulle Sandviksområdet U1 omvandlas till att störningskänslig bebyggelse skulle snarare en positiv påverkan kunna uppnås. Bedömd miljöpåverkan Jämfört med översiktsplan Fördjupning för Umeå ger planförslaget mindre miljöpåverkan eftersom utbyggnadsområdena avgränsats och naturvärdena inom dessa tydliggjorts.	I ett nollalternativ skulle bebyggelse kunna utvecklas i enlighet med ytor utpekade i Fördjupning för Umeå och Fördjupning för kusten men utan att värdena studerats och kopplats samman såsom i utredningen av bebyggelseytor i Obbola. Bedömd miljöpåverkan Negativ miljöpåverkan
Trafikbuller	Som följd av att orternas utveckling kommer mängden trafik troligt att öka och därmed ökat trafikbuller. Risk finns för störningar från trafikbuller på bebyggelse i områdena B6 i Obbola, U8 i Holmsund eftersom det gränsar till E12. Med utbyggnad av hamnen och SCA i Obbola följer även ökade mängder tung trafik på E12 och Holmsundsvägen. En eventuell fast förbindelse med Finland bidrar också till mer trafik. Det kan få påverkan på befintlig bebyggelse. I efterföljande planering hanteras bullersituationen kopplat till bostäder i enlighet med gällande lagstiftning och riktvärden. I vissa lägen kan det innebära att anpassningar i utformning och placering av nya bostäder och andra störningskänsliga verksamheter behöver göras, för att bullerriktvärdena för trafik och industrier ska uppfyllas. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan.	Skillnaden mellan nollalternativet och planförslaget är att nollalternativet endast redovisar verksamhetsytor intill E12 i Obbola, medan planförslaget medger bostäder i delar av områdena. Detta innebär att nollalternativet kan generera mer tung trafik. Andelen bostäder som riskerar utsättas för trafikbuller är däremot mindre än planförslaget. I nollalternativet saknas även ett detaljerat förslag till sträckning för fast förbindelse. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Järnvägsbuller	Med hamnens utbyggnad följer ökad trafik på järnväg vilket kan ge påverkan på befintlig bebyggelse. Banans kapacitet genom Holmsund begränsar dock omfattningen på tågtrafiken. Planens inriktning är att godsbangården ska flyttas från den nuvarande platsen i centrala Holmsund, vilket minskar bullret där. En eventuell fast förbindelse med Finland kan bidra med mer järnvägstrafik, men omfattningen är svår att bedöma idag. I efterföljande planering hanteras bullersituationen kopplat till bostäder i enlighet med gällande lagstiftning och riktvärden. Bedömd miljöpåverkan: Liten negativ miljöpåverkan.	Ingen skillnad mot planförslaget. I nollalternativet saknas ett detaljerat förslag till sträckning för fast förbindelse. Bedömd miljöpåverkan: Liten negativ miljöpåverkan
Buller från hamnen	Inom ramen för detaljplanen för hamnen har bullerutredningar genomförts. Utvecklingen av hamnens verksamheter kommer troligtvis att innebära högre bullernivåer, men får inte överskrida riktvärdena för buller kopplat till intilliggande bebyggelse. Planförslaget möjliggör för viss bebyggelse inom influensområde för buller kopplat till hamnen, bland annat i U8 Märkpojken och U2 Djupsundsudden. Planen anger att utbyggnad av nya bostäder i dessa områden inte bör ske förrän den framtida bullerpåverkan från hamnen tydliggjorts. Bullernivåer kopplat till hamnens verksamhet regleras även i hamnens miljötillstånd. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Ingen skillnad mot planförslaget, då hamnen hade kunnat utvecklas, Märkpojken hade planerats och Djupsundsberget har planstöd i Föp kusten. Dock har inte nollalternativet riktlinjer kring hänsyn till hamnen vid tillkommande bostadsbebyggelse. Hamnen är viktig för kommunen, så troligtvis hade inte hamnens utvecklingsmöjligheter riskerats i nollalternativet. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan
Buller från SCA	Planförslaget föreslår inte någon tillkommande bebyggelse i anslutning till befintliga bullerutsatta områden kring SCA. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Ingen skillnad mot planförslaget. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Risker; Seveso-verksamheter	Inom hamnens område finns Sevesoverksamheter, bland annat oljeförvaring, farligt avfallshantering och fodercentral. Med planförslaget finns förutsättningar för hamnen att utvecklas och därmed även möjlighet att det tillkommer fler sevesoverksamheter eller att befintliga utökas. Planförslaget möjliggör även för fler tillkommande bostäder i närområdet, dock inte närmare än befintlig bostadsbebyggelse. Eventuella risker och skyddsavstånd hanteras i respektive tillstånd för verksamheten. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Ingen skillnad mot planförslaget. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan
Farligt gods	Med orternas utveckling och ökade flöden kan man anta att risken ökar för olyckor även om de vägar och järnvägar som påverkas är de som redan är utpekade och används för transporter av farligt gods. Genom att tillämpa riktvärden och skyddsavstånd för tillkommande bebyggelse i efterföljande planering, i enlighet med vägledning från Länsstyrelsen, bedöms de rekommenderade vägarna för farligt gods, E12 och väg 531 (Holmsundsvägen) fortsättningsvis vara lämpliga för transport av farligt gods. För farligt gods på båt finns risker kopplade till hantering i hamnen, detta hanteras inom ramen för hamnens utveckling, exempelvis i miljötillståndet. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Ingen skillnad mot planförslaget. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Områden med risk för översvämning och erosion	Planförslaget har tagits fram med analyser av höga flöden och skyfall som underlag och risker hanteras genom riktlinjer. Höga flöden i Umeåälven kan få påverkan på Sandviksudden och Märkpojken vilket behöver hanteras i efterföljande planering. Enligt skyfallskartering för Obbola och Holmsund finns några områden som riskerar att påverkas av översvämning, bland annat inom B3 Västra Obbola och U1 Sandviksudden. Eftersom det finns begränsat med platser för naturligt infiltration, fördröjning och rening är det särskilt viktigt att efterföljande planering tar hänsyn till dagvattenhanteringen, vilket regleras genom riktlinjer i planhandlingen. Det finns förutsättningar för skred kopplat till finkorniga jordarter längs stora delar av kusten. Kusten har även bedömts ha viss eroderbarhet inom vissa områden, bland annat Byviken i Obbola. I övrigt är bedömningen låg eroderbarhet. Dessa aspekter behöver beaktas i efterföljande planeringsskede. Bedömd miljöpåverkan Ingen betydande miljöpåverkan	Befintliga planer har inte haft samma underlag och därför finns risk för att framtida utveckling inte tar hänsyn till risker kring höga flöden och översvämning i samma utsträckning som en ny plan. Rutiner finns för att hantera detta i detaljplaneprocessen, dock finns risk att frågorna hanteras avgränsat i ett litet område och missar potentialer i helheten. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan

Aspekt	Planförslag	Nollalternativ
Österfjärden	Österfjärden innehar måttlig ekologisk status. För att inte försämra statusen i fjärden är dagvattenhanteringen av stor vikt. Umeå kommuns dagvattenprogram är styrande för hur dagvattenhanteringen bör ske, och konkretiseras genom riktlinjer i planförslaget. För att inte försämra statusen i fjärden finns krav på skyddsnivå för små avlopp där så eventuellt blir aktuellt. De stora delarna av planområdet föreslås anslutas till kommunalt VA. Bedömd miljöpåverkan Planen bedöms inte innebära en försämring av Österfjärdens ekologiska status, givet riktlinjerna i kommunens dagvattenprogram.	Utan sammantagen analys av tillkommande bebyggelse och riktlinjer kring dagvattenhanteringen finns risk för påverkan på fjärdens status. Bedömd miljöpåverkan Liten risk för försämrings av Österfjärdens ekologisk status
Strandskyddade områden	Områden som föreslås som bebyggelseområden och ligger delvis inom strandskydd är Märkpojken, Sandviksudden, Obbola U3. Områdena ligger strategiskt till inom respektive samhälle och har potential att stärka bebyggelsestrukturen. Utgångspunkten för utpekade områden är att stärka allmänhetens tillgänglighet till stranden. Dock kan planen få påverkan på naturvärden kring stranden i samband med exploatering. Bedömd miljöpåverkan Liten negativ miljöpåverkan	Stora delar av utvecklingen kring strandnära lägen har stöd i gällande planer, dock utan övergripande analys över tillgängligheten till stranden och åtgärder för att stärka tillgängligheten. Risk för att både naturvärden och allmänhetens tillgänglighet till stranden påverkas negativt. Bedömd miljöpåverkan Negativ miljöpåverkan
Förorenad mark	Det förekommer förorenad mark inom områden som föreslås för bostadsbebyggelse, Märkpojken och Sandviksudden (dock osäkerheter i vilken utsträckning). Innan exploatering kan ske krävs därför troligtvis sanering. En sanering av områdena bedöms positivt ur miljösynpunkt. Utöver dessa finns förorenad mark inom befintliga, pågående verksamheters område (SCA och Hamnen). Planen föreslår ingen förändras markanvändning gällande dessa. Bedömd miljöpåverkan Stor positiv miljöpåverkan	Sandviksudden hade troligen inte blivit föremål för ändrad markanvändning och därmed ingen påverkan jämfört med nuläget. Märkpojken kan möjliggöras och därmed även saneras inom nollalternativet. Bedömd miljöpåverkan Liten positiv miljöpåverkan

6.4 Planens överensstämmelse med miljömål

Miljömål	Måluppfyllelse	Analys
Biologisk mångfald	Förhindrar inte måluppfyllelse	Planen innebär att områden av särskild vikt för biologisk mångfald bekräftas och undanhålls bebyggelse.
God bebyggd miljö	Bidrar till måluppfyllelse	Genom planförslaget utvecklas Holmsund och Obbola med en god bebyggelsestruktur på ett miljöanpassat sätt. Den historiska kulturmiljön bildar en bas som utvecklingen tar avstamp i, vilket gör att tillkommande bebyggelse kan ske i samklang med den befintliga. Planen ger även stöd för hållbart resande med korta avstånd och möjligheter till kollektivt resande, utvecklade centrumbildningar och varierade boendeformer.
Rikt odlingslandskap	Förhindrar inte måluppfyllelse	De stora områdena med jordbruksmark undanhålls bebyggelse och bekräftas i planen, för att möjliggöra ett framtida aktivt jordbruk.
Levande skogar	Förhindrar inte måluppfyllelse	Även om viss del av skogsmarken föreslås bebyggas i planförslaget, så har avvägningar gjorts och tidigare utpekade bebyggelseytor begränsats i storlek för att behålla tätortsnära skogsmarker och samla bebyggelse i effektiv markanvändning.
Myllrande våtmarker	Förhindrar inte måluppfyllelse	Våtmarksområden inom planområdet har bekräftats och undanhållits bebyggelse.
Hav i balans	Förhindrar inte måluppfyllelse	Planen innebär att förutsättningar skapas för att skapa en tydligare och förbättrad kontakt med kusten och havet.
Ingen övergödning	Förhindrar inte måluppfyllelse	Med riktlinjer kring dagvatten och VA-lösningar bedöms inte statusen i fjärden försämrats.
Levande sjöar och vattendrag	Förhindrar inte måluppfyllelse	Umeälven mynnar ut i Bottenviken inom planområdet. Planen bedöms inte påverka Umeälvens delta på ett negativt sätt.
Grundvatten av god kvalitet	Ej relevant	
Säker strålmiljö	Ej relevant	
Skyddande ozonskikt	Ej relevant	
Bara naturlig försurning	Förhindrar inte måluppfyllelse	Trafik, jordbruk och industri är de lokala faktorer som har störst risk att bidra till försurning. Genom att Holmsund och Obbola byggs ut på ett geografiskt samlat sätt minskar behovet av biltrafik. Det finns ett antal befintliga industrier inom planområdet, deras påverkan regleras inom miljötillstånden.
Frisk luft	Ej relevant	
Begränsad klimatpåverkan	Bidrar till måluppfyllelse	Planen innebär att Holmsund och Obbola utvecklas på ett samlat sätt, med korta avstånd mellan målpunkter. Det innebär att förutsättningarna för hållbart resande ökar, vilket är positivt ur ett klimatperspektiv.

6.5 Miljökvalitetsnormer

Buller

Miljökvalitetsnormen för buller är en målsättningsnorm med innebörden att det ska eftersträvas att omgivningsbuller inte leder till skadliga effekter på människors hälsa. Gällande riktlinjer medför att riktvärden för buller för att säkra människors hälsa säkerställs i efterföljande planeringsskede. Planhandlingen säkerställer detta genom riktlinjer.

Utomhusluft

Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft finns uttryckta både som gränsvärdesnormer för olika ämnen i luften som inte får överskridas och som målsättningsnormer för olika ämnen som ska eftersträvas. Planens inriktning mot en sammanhållen bebyggelsestruktur med korta avstånd gynnar gång, cykel och kollektivtrafik (buss samt framtida persontrafik på järnvägen) vilket ger ett minskat behov av biltrafik och därmed en mindre påverkan på luftkvaliteten från trafik. Med en utveckling av hamnen samt SCA kan dock mängden tung trafik öka jämfört med nuläget. Bedömningen är att miljökvalitetsnormerna inte överskrids.

Vatten

Miljökvalitetsnormer för vatten anger krav på vattnets kvalitet vid en viss tidpunkt. Vattenförekomster inom planområdet är Österfjärden, Fjärdgrundsområdet, Västerlångslädan samt Österlångslädan, vilka enligt miljökvalitetsnormen ska uppnå god ekologisk status 2027 respektive 2039 (Österfjärden) och god kemisk ytvattenstatus. Åtgärder genomförs genom kommunala preciseringar av åtgärdsprogram för vattenförvaltningen i Bottenviken, med syfte att uppnå miljökvalitetsnormerna. Planförslaget bedöms inte leda till att miljökvalitetsnormerna för vattenförekomsterna inom planområdet överskrids.

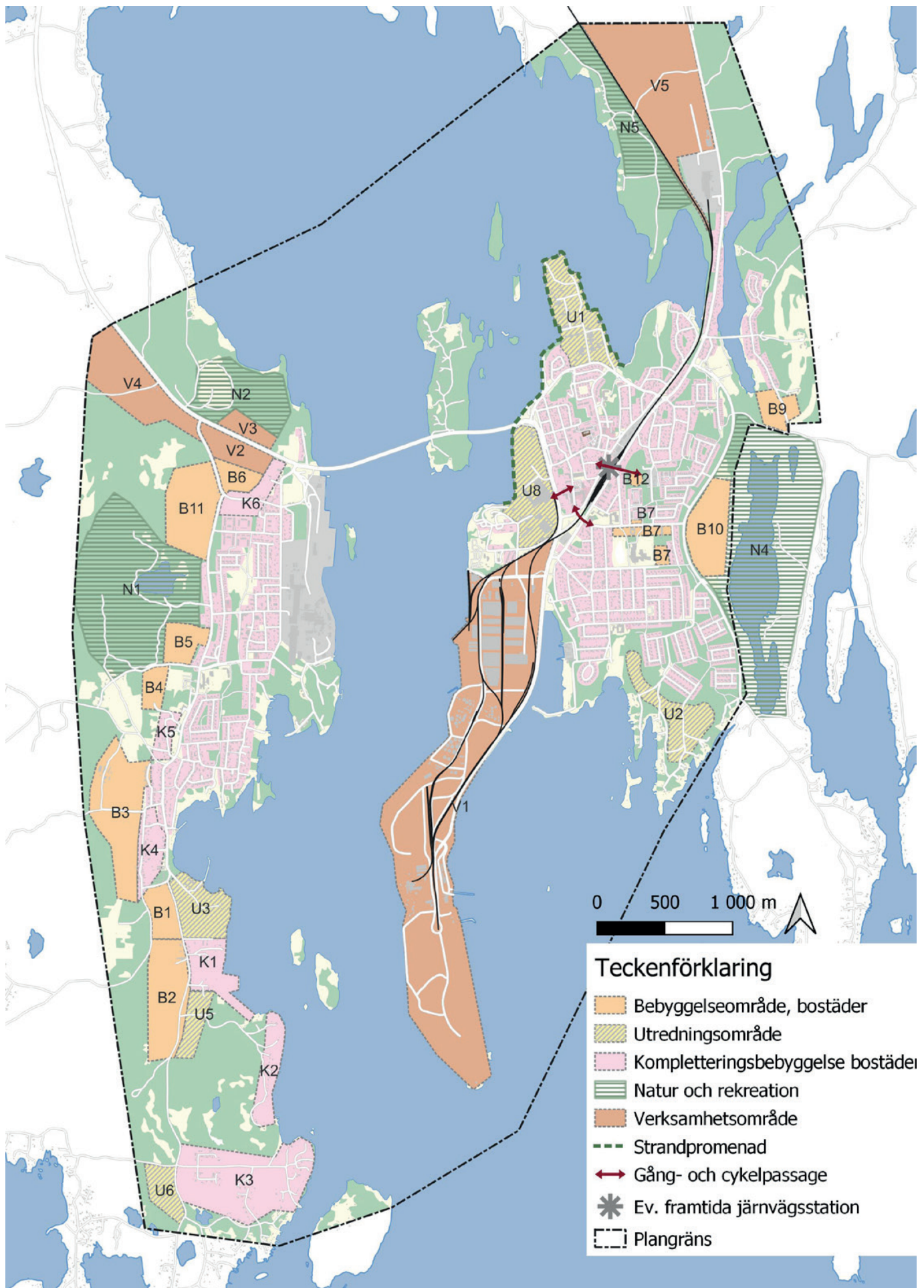
6.6 Konsekvenser för social hållbarhet

Genomförandet av planen bedöms innebära positiva konsekvenser för social hållbarhet. Genom samlade bebyggelsestrukturer med korta avstånd möjliggörs att ta sig fram med gång och cykel mellan målpunkter inom planområdet oavsett fysiska eller ekonomiska förutsättningar vilket bland annat gynnar barn och unga. Stärkta kopplingar och stråk mellan olika målpunkter minskar barriäreffekter kring de större infrastrukturuområdena, vilket knyter samman olika delar av samhällena. Planförslaget skapar förutsättningar för centrumutveckling, större flöden av människor och fler mötesplatser inom området, vilket är positivt ur ett socialt perspektiv. Att tillgängliggöra områden kring kusten möjliggör att återskapa samhällenas kontakt med vattnet, vilket tillsammans med andra rekreationsområden skapar förutsättningar för naturnära mötesplatser. Planen möjliggör även för ett tillskott av underrepresenterade boendeformer, vilket skapar en större variation och blandning för att tillgodose behov i livets olika skeden samt minskad risk för segregation.

6.7 Sammanfattande redogörelse

Planförslaget innehåller mark för nya bostadsområden, verksamhetsområden och utveckling av natur- och rekreationsområden. För bostadsbebyggelse innebär planen en utveckling av Holmsund och Obbola med en sammanhängande struktur med korta avstånd, med en blandning av olika sorters boenden. Det finns även förutsättningar för utvecklade centrum och mötesplatser. Planen säkerställer även en utveckling av befintlig verksamhet inom exempelvis hamnen, vilket säkrar viktiga funktioner för kommunen, men troligen innebär ökade mängder tung trafik på väg och järnväg. Planen hanterar detta genom att föreslå stråk och kopplingar för att minska barriärerna kring de stora vägarna och järnvägen. Till största del värnas områden med höga naturvärden och jordbruksmark, även om några föreslagna bostadsområden innehåller områden med höga naturvärden och jordbruksmark. För att minska de negativa konsekvenserna av detta föreslås riktlinjer inför det fortsatta planarbetet. Sammanfattningsvis väntas planförslaget övervägande bidra till positiva miljökonsekvenser och ligga i linje med miljömålen.

Plankarta Fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola, samråd 2026

Stadsledningskontoret

Strategisk utveckling

Besök: Stadshuset, Skolgatan 31A

Postadress: 901 80 Umeå

090–16 10 00

umea.kommun@umea.se

www.umea.se

Översiktsplan Umeå kommun -
Fördjupning för Holmsund och Obbola

Samrådsredogörelse

efter samråd 2023

2026-04-15

UMEÅ
KOMMUN

www.umea.se/holmsund

Innehåll

1. Introduktion	1
Samrådets genomförande	1
Förändrade förutsättningar motiverar nytt samråd	1
Nästa steg	1
Sammanställning av inkomna yttranden med kommentar av stadsledningskontoret	1
2. Statliga myndigheter, region	2
Länsstyrelsen	2
Trafikverket	3
Luftfarsverket	3
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)	3
Statens geotekniska institut	4
Sjöfartsverket	4
3. Kommunala nämnder och bolag	5
Fritidsnämnden	5
Individ och familjenämnden	5
Kulturnämnden	5
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	6
Tekniska nämnden	7
Umeå Energi	7
Vakin	7
Äldrenämnden	8
Umeå hamn	8
Jämställdhetsutskottet	8
Bostaden	9
4. Organisationer	10
Obbolas socialdemokratiska förening	10
Obbola IK	10
Naturskyddsföreningen i Umeå med omnejd	10
Obbola Hembygdsförening	10
Holmsunds socialdemokratiska förening	11
5. Kommentarer till frågor med många synpunkter	12
Bygg inte i södra Obbola p.g.a. ökad trafik längs Södra Obbolavägen	12
Bygg inte för mycket i Obbola, bevara by-känslan	13
Synpunkter på utbyggnads- och naturområden södra Obbola	13
Synpunkter på utbyggnads- och naturområden västra Obbola	14
Synpunkter på utbyggnads- och naturområden i Holmsund	16
Behov av samlingslokaler o.dyl. Föreningsliv	18
Säkerhet för gående och cyklister på Obbolabron	18
Behov av gång- och cykelväg längs E12 mellan Obbola och Umeå	18
Service och centrumbildning, kulturmiljö	19
Kollektivtrafik, hållbara transporter, trafiksäkerhet, gång- och cykelbanor	19
Natur- och rekreationsområden, anläggningar för idrott, etc.	20
6. Sammanfattning av större förändringar jämfört med samråd 2023	21
Planhandlingen	21
Redaktionella ändringar	21
Bilaga: Plankarta i samråd 2023	22

1. Introduktion

Inkomna synpunkter

Ett förslag till fördjupad översiktsplan för Holmsund och Obbola har varit föremål för samråd under september och oktober 2023. Samrådet syftade till att ge möjlighet för kommunala verksamheter, organisationer och privatpersoner att yttra sig över ett första planförslag samt för att kommunen ska få lokalkunskap, information och idéer som bidrar till att förbättra planen. I denna samrådsredogörelse presenteras referat av inkomna synpunkter. Samtliga yttranden är allmän handling och finns i sin helhet att tillgå i kommunens diarium.

Totalt har det under samrådstiden inkommit 100 yttranden enligt följande:

- Statliga myndigheter och region - 6 yttranden
- Kommunala nämnder och bolag - 11 yttranden
- Organisationer - 5 yttranden
- Privatpersoner - 78 yttranden

Samrådets genomförande

Samrådet annonserades på kommunens webbplats, i sociala medier samt i VK och Folkbladet. Samrådshandlingarna fanns tillgängliga på kommunens webbplats samt på biblioteken i Holmsund och Obbola där också en utställning fanns under samrådstiden. Ett "Öppet hus" anordnades på respektive bibliotek med tjänstepersoner på plats. Dessa blev mycket välbesökta och även uppmärksammade i media. Planhandlingarna fanns också tillgängliga i Väven. Synpunkter på planförslaget kunde lämnas via mejl, webbformulär och papperspost.

Förändrade förutsättningar motiverar nytt samråd

Efter samrådet ändrades förutsättningarna för några av de viktigaste frågorna i samrådsversionen 2023. Eftersom det har inneburit en omfattande omarbetning av planförslaget, har kommunen bedömt att ett nytt samråd behöver göras. De nya förutsättningar som motiverar det nya samrådet är i första hand

- ändrad inriktning i närtid för kvarteret Märkpojken
- finska myndigheter har presenterat utredning om fast förbindelse mellan Finland och Sverige, som tydliggör en möjlig sträckning och konsekvenserna för Holmsund.
- nya prognoser för framtida godsvolymer i hamnen med beräkning av buller.

Nästa steg

Efter nytt samråd 2026 tas en ny samrådsredogörelse fram med inkomna synpunkter. Utifrån dessa görs en bearbetning av planen, som skickas på granskning under minst två månader. Därefter förs översiktsplanen till kommunfullmäktige för antagande.

Sammanställning av inkomna yttranden med kommentar av stadsledningskontoret

Nedan redovisas de viktigaste synpunkterna som inkommit under samrådet 2023, uppdelade efter avsändare. Privatpersoners yttranden finns sammanställda under rubriken "Kommentarer till frågor med många synpunkter".

Vid varje fråga kommenteras de motiv och bedömningar som ligger till grund för planen, samt eventuella ändringar och kompletteringar som gjorts i det nya samrådsförslaget jämfört med förslaget 2023.

Många synpunkter från privatpersoner rör frågor som inte kan hanteras i en översiktsplan. Flertalet av dessa är inte kommenterade i samrådsredogörelsen, men de viktigaste vidareförmedlas till berörda verksamheter inom kommunen. För ytterligare dialog om dessa frågor hänvisas till respektive verksamhet.

I flera yttranden hänvisas till utbyggnadsområden med beteckningar enligt plankartan 2023. Eftersom flera områden har fått nya beteckningar i detta planförslag biläggs plankartan 2023 för att underlätta läsningen.

2. Statliga myndigheter, region

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen kommer sannolikt föreslå att riksintresset Västerbacken utökas, vilket innebär att riksintresset kommer att omfatta ett fåtal äldre byggnader i området. Hänsyn till detta behöver tas i den fortsatta planeringen.

Planskild passage av E12 behövs i mtidigt skede även med endast handel i kv. Märkpojken. För att säkerställa E12:s funktion och säkerställa att tillkomst eller nyttjande av vägen inte påtagligt försvåras behöver kommunen klargöra hur passager ska utföras och hur eventuella tillkommande anslutningar till Märkpojken planeras. Tillkomst eller nyttjande av E12 får inte försvåras, gäller även norra Obbola där verksamhetsområden planeras.

Kommunen behöver förtydliga hur dagvatten ska hanteras, dagvattenhanteringen behöver utredas i ett större avrinningsperspektiv. Där enskilda lösningar för avlopp kan bli aktuella anser Länsstyrelsen att det behöver klargöras hur det ska hanteras i efterföljande planering och när gemensamma anläggningar ska skapas. Dricksvattenhanteringen bör tydligare beskrivas. Riktlinjer om att enskilda anläggningar för båtar eller muddringar ska undvikas bör infogas. Länsstyrelsen delar inte kommunens bedömning att planförslaget inte leder till någon betydande miljöpåverkan på Österfjärden, och anser även att formuleringen om att planförslaget inte leder till att miljö kvalitetsnormen för vatten överskrids behöver ses över. Kommunen kan på ett tydligare sätt kan redogöra för klimatrelaterade risker och hur de kan minska eller upphöra. Risken för översvämningar bör uppmärksammas i riktlinjer. Risken för erosion bör framgå. Anspråk på jordbruksmark för bebyggelse bör motiveras.

Kommunen bör bedöma hur tillväxten med 5000 invånare påverkar beredskapen och möjligheten att genomföra räddningsinsatser.

Kommentarer och ändringar

- Kommunen kan inte förhålla sig till annat än beslutade riksintressen, och något formellt förslag till ändrad avgränsning har inte heller presenterats för kommunen.
- Som riktlinje i planen anges nu: "De verksamheter och funktioner som etableras i Märkpojken prövas utifrån vilka trafiklösningar som är möjliga med hänsyn till E12:ans funktion och status som riksintresse".
- Hänvisning görs till kommunens dagvattenprogram, där kommunens hantering av dagvatten tydliggörs.
- Riktlinjer om muddring finns i översiktsplanen för Älvslandskapet.
- Bedömningen är att planen inte medför försämring av statusen för MKN vatten. Kommunen instämmer i att dagvattenhanteringen är av stor vikt för att inte försämra statusen i Österfjärden. Därför har Umeå kommuns upprättat ett dagvattenprogram som är styrande för hur dagvattenhanteringen bör ske, vilka konkretiseras genom riktlinjer i planförslaget. Det är inte rimligt att i översiktsplanen utreda exakt vilka lösningar som ska tillämpas i framtida utbyggnadsområden; detta görs bättre i efterföljande detaljplaneskeden när bebyggelsens omfattning, placering, utformning etc. är känd. För att inte försämra statusen i fjärden finns krav på skyddsnivå för små avlopp där så eventuellt blir aktuellt. De stora delarna av planområdet föreslås anslutas till kommunalt VA. Att hävda att planen leder till betydande miljöpåverkan innebär att man utgår från att riktlinjerna i dagvattenprogrammet inte kommer att följas. Utgångspunkten är förstås att dessa ska tillämpas i den efterföljande planeringen. Ny formulering i planförslagets miljöbedömning: "Planen bedöms inte innebära en försämring av Österfjärdens ekologiska status, givet riktlinjerna i kommunens dagvattenprogram."
- Riskområden för översvämning och erosion redovisas i plantexten.
- Planen kompletteras med en hänvisning till riktlinjerna för byggande inom riskområde för översvämning/höga flöden (översiktsplan för Älvslandskapet).

- Motiven till byggande på jordbruksmark framgår av konsekvens/miljöbedömningen.
- Några synpunkter på planförslaget utifrån perspektivet beredskap och räddningsinsatser har inte framkommit. I översiktsplaneskedet bedöms det inte meningsfullt att utreda frågor om beredskap och räddningsinsatser vid en befolkningsökning på lång sikt.

Trafikverket

Att försämra framkomligheten på E12 är inte acceptabelt. Skrivningen bör omformuleras till ”riksintressen för anläggningar för kommunikationer ska enligt 3 kap 8 § miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.” Funktionen hos transportsystemet ska säkerställas vilket innebär att ny bebyggelse inte påtagligt får försvåra nyttjandet eller tillkomsten av anläggningen. E12:s funktion som transportväg till hamnen är av så stor betydelse att samtliga kopplingar mellan Märkpojken och övriga Holmsund ska ske planskilt för oskyddade trafikanter, och detta behövs även i ett tidigt skede med endast handel i området.

Gång- och cykelstråken i översiktsplanen mellan Märkpojken och centrum överensstämmer inte med de huvudstråk i kommunens cykeltrafikprogram anges som prioriterade stråk. Trafikverket är restriktiv till nya anslutningar, de ska som långt som möjligt samordnas.

Trafiklösningar för områdena V3 och N2, som ligger på motsatt sidan E12 i förhållande till Obbola, samt V4, måste säkerställas för alla trafikslag så att E12:s funktion inte påverkas negativt.

Förtydliga att det är godsbangårdens funktioner som ska flyttas. Beskrivningen av riksintresset väg E12 bör utvecklas så att den överensstämmer med funktionsbeskrivningen för väg E12. Det bör framgå av riktlinje att passager för oskyddade trafikanter ska ske planskilt.

Kommentarer och ändringar

- Planen kompletteras så att innebörden av riksintresset kommunikationer tydliggörs. Som riktlinjer för Märkpojken anges nu att de verksamheter och funktioner som etableras i Märkpojken ska prövas utifrån vilka trafiklösningar som är möjliga med hänsyn till E12:ans funktion och status som riksintresse. Lämpliga lösningar och behov av planskilda passager avgörs av vilka verksamheter som kommer att etableras på området och vilka trafikflöden de ger upphov till.
- Om nya målpunkter tillkommer i samhället efter att cykeltrafikprogrammet togs fram är det naturligt att gång- och cykelvägnätet uppdateras efter de nya förutsättningarna.
- Texten kompletteras om behov av översyn av trafiklösningar mot E12 i norra Obbola.
- Riktlinjer om riksintresse E12 och oskyddade trafikanter förtydligas.

Luftfarsverket

Flyghinder för luftfarten bör nämnas i översiktsplanen, alla högre objekt ska remitteras till LVF.

Kommentarer och ändringar

- Kartan över riksintressen uppdateras med influensområde/flyghinderyta kring Umeå flygplats. Dessa bedöms inte ha någon betydelse för planförslaget då endast norra delen av Lövön berörs.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Planen bör redovisa en samlad bild över risker och hur dessa ska hanteras. Redovisar underlag för risk- och krishantering för kommunernas planering.

Kommentarer och ändringar

- Mindre komplettering görs.

Statens geotekniska institut

Kommunen behöver arbeta vidare med ett konkret ställningstagande för hur ras, skred, erosion och översvämningar ska hanteras för att minska riskerna, som grund för efterföljande planering och åtgärder. Det gäller både för befintlig och ny bebyggelse. Om översvämningsförebyggande åtgärder krävs kan dessa medföra geotekniska konsekvenser vilket bör framgå av planen. Områden med förutsättningar för ras, skred eller erosion bör tydligt redovisas, förslagsvis på kartor.

Kommentarer och ändringar:

- Områden med risk för skred, erosion och översvämning är beskrivna i planen. Kartunderlag finns tillgänglig i kommunens kartsystem. Bedömningen är att risken för erosion är låg inom planområdet.

Sjöfartsverket

Positivt att det av planförslaget framgår att översiktsplanen ska skapa goda förutsättningar för hamnens utveckling, bl.a. vid lokalisering av ny bebyggelse och för framkomligheten för tunga transporter.

Kommentarer och ändringar

- Yttrandet föranleder inga förändringar av planförslaget.

Västerbottens museum AB

Kulturmiljöanalysen och landskapsanalysen kan utgöra bilagor till planen. Saknar en mer fullständig redogörelse för de bebyggelse- och kulturmiljöer som i dagsläget är lagskyddade eller utpekade i tidigare kulturmiljöunderlag. Föreslår att ett utkikstorn uppförs på Tornberget.

Kommentarer och ändringar:

- Att redovisa detaljerade underlag för kulturmiljövärdena bedöms ej nödvändigt för översiktsplanens syften. Befintliga kulturmiljöunderlag utgör underlag för kommande detaljplaner.

3. Kommunala nämnder och bolag

Fritidsnämnden

Hänsyn behöver tas till anläggningsfunktionerna för området vid SCA Arena. Konsekvensen av planförslaget med bostadetablering (B4 och B5) får inte medföra framtida begränsningar i nyttjande och/eller minska tillgängligheten till arenaområdet. Verksamheten på arenan kan i framtiden komma att medföra buller- och ljusbesvär för närboende beroende på utformningen av bostäderna.

Kommentarer och ändringar

- Avgränsningarna mot arenaområdet får prövas i detaljplanen.

För- och grundskolenämnden

Den redovisade befolkningsökningen innebär ett behov av att genomföra en kompletterande utredning om behov och storlek på kommande förskolor och grundskolor och var de ska förläggas i befintliga skolenheter. Jämför med behoven som Tomtebos utbyggnad gett. Det är av stor vikt att i ett tidigt skede avsätta mark för förskolor och skolor, med placering prioriterad utifrån verksamhetens behov, närhet till natur och sol samt hänsyn till trafik och buller.

Trafiksäkra gång- och cykelvägar bör prioriteras, särskilt en trafiksäker passage av järnvägen och Holmsundsvägen.

Kommentarer och ändringar

- Planen kompletteras med text om behov av skolor och förskolor. Behov och lämpliga placering av ev. nya förskolor och grundskolor får studeras i det fortsatta arbetet och kan prövas i kommande detaljplaner. Planen kompletteras med att de befintliga skolornas utvecklingsmöjligheter ska beaktas vid prövning av förändrad markanvändning i dess närhet.

Individ och familjenämnden

Boendeformerna LSS och SoL bör vara integrerade i staden och erbjuda möjlighet att leva på samma villkor som andra människor med närhet till service, lokaltrafik, trygg utemiljö, gång- och cykelvägar. Ökade behov av administrativa lokaler som bör vara lättillgängliga.

Kommentarer och ändringar

- Planen kompletteras med en beskrivning av behoven av särskilda boendeformer.

Kulturnämnden

Översiktsplanen borde i högre grad visa på kulturens betydelse för ett attraktivt liv i centralorterna utanför Umeå. Har tidigare påtalat att kulturella mötesplatser och andra faciliteter för kulturutövare saknas i översiktsplanerna, trots detta saknas fortfarande förutsättningar för kulturutövare i planförslaget. Föreningslokaler, kulturella mötesplatser och bibliotek bör beredas utrymme i planförslaget. Behovet av nya närbibliotek och kulturella mötesplatser i Holmsund och Obbola aktualiseras genom översiktsplanen.

Kommentarer och ändringar

- Att utreda och lägga fast lokaler för kulturella aktiviteter och dess placering är inte rimligt i ett översiktsplanearbete. Planen redovisar övergripande strukturer som centrumområden och stråk dit det är önskvärt att sådana verksamheter lokaliseras.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Ser behov av förtydliganden om ekosystemtjänster och en utökad och sammanhängande grönstruktur som främjar både närrecreation och rörelserikedom och bidrar till ekosystemtjänster. Miljöbedömningen lyfter positiva åtgärder men bortser från negativa effekter, tydligare motiv behövs. Beskriv huruvida planen lyckas med att stärka samverkan mellan verksamheter och attraktiva livsmiljöer. Saknar avsnitt angående skolskogar, bör finnas riktlinje om att alla skolor ska ha tillgång till skolskog.

Förtydliga vad som avses med komplettering, karaktärsdrag och berikande i riktlinjerna för bebyggelse. Vid planeringen av ny bebyggelse behöver hänsyn tas till gällande miljötillstånd, verksamhetsbullen från SCA samt hamnens utveckling. Hamnens verksamhetsområde V1 bör utökas söderut.

Komplettera Märkpojken med de ekosystemtjänster som kan ge mervärden för området. Sandviksuddens bör pekas ut som rekreation/park och lövskogen bevaras. Justera gräns för Djupsundsudden utifrån naturvårdsinventering, inte lämpligt med bostäder inom området med höga naturvärden. Kassjöberget bör tas bort som utredningsområde för bebyggelse och bevaras som naturområde utifrån naturvärden och att skogen redan är avvägd i befintlig detaljplan.

Ta höjd för bullerfrågan vid ökad verksamhet vid hamnen för områdena K1-3. B1 bör utvecklas till ett större natur- och rekreationsområde, förtydliga hur boende och verksamheter bidrar stärkande. Luckor mellan bebyggelsen längs stränderna kan vara viktiga att bevara för tillgänglighet till stränderna. Områden berörs av rödlistade arter. Utvidga N2 mot stranden.

Förslag till formulering: den bullernivå som inte bör överskridas är 40 dBA (Naturvårdsverkets riktvärde för externt buller nattetid. Det är också hamnens nuvarande bullervilkor och därför viktig för att inte begränsa hamnens möjligheter till utveckling. Skogen mellan järnvägen och stranden väster om Lövön bör tas in som ett N-område i översiktsplanen. Förtydliga hur anpassning till klimat- och erosionsrisker har tillvaratagits.

Bedömd påverkan på rekreation bör ändras till Negativ för planförslaget samt Betydande för nollalternativet. Trafikbuller; negativ påverkan av planförslaget, järnvägsbuller; negativ påverkan, buller från hamnen; betydande påverkan.

Kommentarer och ändringar

- Planen möjliggör en samexistens mellan verksamheter med miljöpåverkan och attraktiva boendemiljöer genom att ange en försiktig hållning till nya bostäder inom områden som riskerar bli bullerutsatta, samt redovisa utvecklingsområden i icke utsatta lägen.
- Planen redovisar den grönstruktur som identifierats i planarbetet och som bedöms möjlig att bevara och utveckla inom det befintliga samhället. Planen kompletteras med utförligare beskrivning av den ekosystemtjänstanalys som genomförts. I detaljplan prövas om och hur ekosystemtjänster kan skapas inom planområdet.
- Hamnens verksamhetsområde utökas söderut i enlighet med tidigare översiktsplaner.
- Riktlinjer för skolskogar finns i miljömålen. Delar av utpekade utbyggnadsområden i Holmsund berör naturområden som används i undervisningen enligt inventering 2024. Avgränsningen av utbyggnadsområdena gentemot skolans behov får prövas i detaljplanearbete.
- Den framtida användningen av Sandviksudden behöver utredas vidare med inriktningen att så långt möjligt tillvarata områdets potential. Förutsättningarna för ny bebyggelse får prövas men bör inte uteslutas i en framtidsvision.
- Planen anger att avgränsningen av Djupsundsuddens utvecklingsområde får prövas mot dokumenterade naturvärden.
- Kassjöberget föreslås som en strategisk plats med hänvisning till behovet att skapa underlag för framtida tågstation samt möjliggöra en passage av järnvägen och Holmsundsvägen med koppling till stationsläget. Denna aspekt fanns inte i med avvägningen när befintlig detaljplan togs fram.
- Naturområde N2 utvidgas mot vattnet. Planen kompletteras med rekreationsområde vid Lövön enligt översiktsplan Älvslandskapet. Södra delen av udden ingår i naturreservat Umeälvens delta.
- B1 i Obbola förelås som utbyggnadsområde med hänvisning till lägets kvaliteter för bostäder. Utbyggnaden får prövas med hänsyn till naturvärden i detaljplanearbeten men bedöms möjlig, framför allt i områdets västra delar. Planen ändras med nya riktlinjer som anger försiktighet i de potentiellt bullerutsatta delarna närmast vattnet (U3).

- Lagstiftningen medger att bullerriktvärden och inte miljötilstånd tillämpas vid prövning av ny bebyggelse, utan att det riskerar leda till påföljder för verksamhetsutövaren. För att inte äventyra hamnens utvecklingsmöjligheter kompletteras översiktsplanen med en riktlinje att nya områden med bostäder och andra störningskänsliga verksamheter inte bör planläggas inom delar som ligger under men nära 45 db(A)-gränsen kring hamnen (enligt prognos för 2050) förrän förutsättningar vad gäller hamnens utveckling och en fast förbindelse tydliggjorts.
- Vissa kompletteringar av miljöbedömningen görs. Se även kommentar till Länsstyrelsen.

Tekniska nämnden

En del justeringar föreslås. GC-väg längs Södra Obbolavägen bör säkerställas. Verka för GC-väg mellan Holmsund och Obbola och till Umeå samt tåg till Holmsund. Det är av stor vikt att tillkommande gator i kommundelarna planläggs så att problemen med snöbortforsling blir hanterbart och vägnätet robust. Förutom stora kostnader för bortlastning av snö kan trånga gator medföra att gångvägar tidvis inte är farbara. Viktigt att grönytor kan användas som snöupplag. Planen lyfter fram parker och rekreation på ett positivt sätt.

Nya bostadsområden genererar ökat behov av platser i förskola och skola. Särskilda boenden, LSS och gruppboenden bör beskrivas i planen liksom marktytor för olika verksamhetsbehov, t.ex. bibliotek, idrottshallar etc.

Kommentarer och ändringar

- Planen redovisar behov av gc-väg längs Södra Obbolavägen, tekniska nämnden får bedöma hur åtgärder ska prioriteras.
- Utformning och planläggning av gator är en principiell fråga som bör hanteras för hela kommunen generellt, frågan kan inte avgöras i denna plan. Översiktsplanen reglerar inte gatuutformningen i de föreslagna utbyggnadsområdena.
- Planen kompletteras med en redovisning av vilka behov av boende och kommunal service som planförslaget skapar, samt riktlinje om att offentlig service i första hand bör lokaliseras i anslutning till befintlig service och målpunkter. Det finns inte underlag att peka ut specifika tomter/platser för sådana verksamheter.

Umeå Energi

Inget att ernira avseende el- eller fjärrvärmeledningar. Söker vi plats för fristående teknikbyggnad för fiberanslutningar i Obbola, förslag längs Linjevägen på kommunal tomt.

Kommentarer och ändringar

- Yttrandet föranleder inga förändringar av planförslaget.

Vakin

Plats för fastighetsnära insamling av förpackningsmaterial bör tas med tidigt i planeringen. Planprogram bör upprättas för områdena B1, B2, B3, B4, B5, K3, K4 och K5 i Obbola för att kunna planera infrastrukturlösningar med prioritetsordning för vatten och avlopp. Viktigt att bedöma behovet av allmänt VA i kompletteringsområdena i Obbola så att ev. utbyggnad kan synkas med övriga behov. Allmän spillvattenhantering kan bli aktuell för närliggande bebyggelse om verksamhetsområde bildas för område B7 (Djupsundsudden).

Planen saknar ett övergripande tänk för dagvattenhantering. För att säkerställa en fungerande och hållbar dagvattenhantering bör lågstråk, ytvattendelare samt anrinningsområden identifieras och analyseras med syfte att undvika bebyggelse på olämplig mark och att vatten inte leds till nedströms liggande fastigheter. Aktiva och vilande dikesföretag kan behöva nyttjas för att klara dagvattenhanteringen varför det behöver säkerställas att dessa går att nyttja.

Kommentarer och ändringar

- Plats för fastighetsnära insamling hanteras inte i översiktsplanen.
- Utbyggnaden av områdena i Obbola och därmed behov av detaljplan/planprogram är beroende de privata fastighetsägarnas initiativ, och därmed svåra att samordna tidsmässigt. Prioriteringsordningen för vatten- och avloppsutbyggnaden kan därför inte hanteras i ett planprogram.
- Behovet av allmän VA i kompletteringsområdena prövas inte i översiktsplanen.
- Lågstråk är identifierade i utbyggnadsområdena i västra Obbola och undantagna eller noterade i planförslaget för hantering i kommande detaljplaner. Va-förutsättningarna för område B3 är utredda i detaljplan för Obbola 22:60 m.fl.
- Nyttjande av dikesföretag hanteras i efterföljande planering.

Äldrenämnden

Många äldre i villa önskar bo kvar i Holmsund och Obbola, flerbostadshus med hanterbara hyresnivåer behövs för dem. Översiktsplanen bör möjliggöra för ett praktiskt och självständigt liv för seniorer, med närhet till service och kollektivtrafik och trygga gång- och cykelvägar. Fler seniorer ökar behov av hemtjänst som behöver goda parkeringsmöjligheter vid brukarna. Behövs även väl utformade lokaler för vård- och omsorgsverksamhet samt samlingslokal för äldre.

Kommentarer och ändringar

- Planen kompletteras med behovet av särskilda boenden i olika former inom den närmaste 10-årsperioden, med inriktningen att de ska placeras i centrala lägen med god tillgänglighet till kollektivtrafik. Parkeringslösningar hanteras i efterkommande planering.

Umeå hamn

Det är av yttersta vikt att planen tydligt tryggar förutsättningarna för hamnens långsiktiga utveckling. Utvidga V1 på plankartan så att lagunen och norra delen inbegrips En känslighetsanalys har gjorts med fördubblade volymer i förhållande till tidigare utredningar, som underlag för att bedöma framtida buller från hamnen och ställningstaganden kring nya bostadsområden i översiktsplanen. E12 är långsiktigt huvudtransportväg till hamnen varför framkomligheten längs E12 bör förbättras och nya bostäder planeras med hänsyn till detta, vilket tydligare bör framgå av översiktsplanen. Planeringen av Märkpojken måste säkerställa framkomligheten för skrymmande transporter på E12. Den lösning som finns bör redovisas i översiktsplanen.

Kommentarer och ändringar

- Område V1 utökas.
- Planens inriktning syftar till att säkra hamnens utvecklingsmöjligheter. Planen kompletteras med att nya bostäder undviks inom eller i närheten av potentiellt bullerutsatta områden enligt känslighetsanalysen med fördubblade volymer i hamnen.
- E12:s betydelse för hamnen framgår av planförslaget. Texten kompletteras med att möjligheten till en ny passage av järnvägen för skrymmande transporter vid Kyrkogatan/Centralgatan enligt utredda lösningar ska behållas.

Jämställdhetsutskottet

Planens inriktning mot samlad bebyggelsestruktur, miskade barriärer, centrumutveckling, ökad kontakt med vatten och rekreatiomsområden samt blandade boendeformer är positivt för den sociala hållbarheten. Särskilt viktigt att det ger möjligheter till hållbar mobilitet med tillgång till kollektivtrafik och cykelvägar, liksom att skapa mötesplatser som fungerar och är läsbara för olika målgrupper. Planens positiva konsekvenser för den sociala hållbarheten behöver löpa som en röd tråd i det fortsatta genomförandet. Jämställdhetsutskottet vill även lyfta vikten av trygghetsskapande åtgärder för den sociala hållbarheten genom hela planeringsprocessen.

Kommentarer och ändringar

- Yttrandet föranleder inga förändringar av planförslaget.

Bostaden

Angivelsen som verksamhetsområde för kv. Maskinisten behöver tas bort eftersom Bostaden tänker ansöka om planändring för bostäder och riva den f.d. förskolan.

Kommentarer och ändringar

- Kvarteret är inte utpekad som verksamhetsområde, färgsättningen i plankartan ändras för att det ska bli tydligare.

4. Organisationer

Obbolas socialdemokratiska förening

Välkomnar den inriktning som beskrivs i förslaget. Viktigt att grönstruktur och naturområden behålls och utvecklas och fortsätter att utgöra ett mervärde för Obbola. Obbola skulle behöva en strandpromenad, i första hand längs Byvikens stränder mot segelbåtshamnen och Bredviks havsbad. Tydligare centrumbildning önskvärt, förslags vis längs Kyrkvägen med anslutande vägar. Välkomnar både flebostadshus och radhus. Behov av seniorlägenheter finns, kan lokaliseras i anslutning till kv. Trappan. Gång- och cykelväg längs Södra Obbolavägen bör prioriteras i närtid. Behov av utökade direktbussturer till Umeå liksom pendlarparkering. Välkomnar reservat för en kompletterande väg väster om Byvägen. Viktigt att behålla fastighetsmark i centrala lägen för att möjliggöra kommunala verksamheter som skola och förskola. Område B5 torde vara lämpligt för ändamålet

Kommentarer och ändringar

- Yttrandet föranleder inga förändringar av planförslaget. Planen kompletteras med en visionsskiss som illustreras möjligheten till en strandpromenad vid Byviken.

Obbola IK

Förutsättningarna för idrotts- och friluftsliv bör flyttas upp på agendan för översiktsplanen. Finns behov av fotbollspaner, innabandy/futsal. Har planer på att utveckla SCA Arena och friluftsområdet vid Harpsjön, därav vikt att freda ett något större område kring fritidsområdet än vad som framgår av plankartan. Det berör västra delen av B5 samt hela B4. Behövs för utökning av aktivitetsområdet samt framtida servicehus och ev. platser för husvagnar/husbilar i norra delen av B4. Behov av en trygg cykelväg till friluftsområdet på norra sidan E12.

Kommentarer och ändringar

- Avgränsningen av B5 mot aktivitetsområdet får prövas i detaljplan i en avvägning mellan möjligheterna att skapa nya bostäder och friluftsområdets behov. Det är inte rimligt att avsätta hela B4 för parkering. Se även kommentar i avsnitt 5 om område B5.

Naturskyddsföreningen i Umeå med omnejd

Hela B7 Djupsundsudden bör undantas från exploatering sett både till de höga naturvärdena och bevarandet av ett viktigt rekreatjonsområde när Holmsund och Obbola förtäts. Västra delen av området består av fullskiktad naturskog av landhöjningskaraktär med träd upp mot 200 år. Begär att kommunen gör en utförlig inventering av området för att utesluta att exempelvis tretåig hackspett häckar där.

Kommentarer och ändringar

- En naturinventering har genomförts inför tidigare påbörjad detaljplan. Se kommentar i avsnitt 5 om område B7 (Djupsundsudden).

Obbola Hembygdsförening

Marken lika viktig kvalitet som havet för Obbola. Vi som bor i Obbola vill gärna ha fler grannar, men vi vill också fortsätta bo i ett socialt hållbart samhälle med nära tillgång till naturen. Avsnittet 2.2. Utgångpunkter och förutsättningar har stora brister, den historiska utvecklingen bör beskrivas. Planområdets avgränsning bör utvidgas för att inrymma ny bebyggelse vid bland annat Västerfjärden, Själafjärden, Djupviken och Vitskärsområdet. Finns också betydande potential för bostäder norr om planområdet.

Planförslaget har en obalans med bostäder långt från centrum och verksamheter mer centralt. Kräver stora insatser för infrastruktur som inte redovisas i planen. Saknar tankar om behov av service och mötesplatser, bl.a. i södra delen av samhället där merparten av ny bebyggelse planeras. Planen tar föga hänsyn till Obbolas kulturmiljövärden, värdefulla miljöer måste tas upp. Det är viktigt att det finns skogsområden som sköts med hänsyn till friluftsliv och rekreation; område B1 och skogen kring Långhalsviken samt Ängessjön bör avsättas som kommunalt reservat. Obbola behöver en utvecklad strandpromenad, kommunen bör ta över och förlänga befintligt promenadstråk.

Trafiksituationen i Obbola och särskilt Södra Obbolavägen söder om Bodviksvägen är ohållbar, åtgärder behövs redan nu, säker skolväg saknas. Saknar förslag för hållbart resande, utbyggd kollektivtrafik och pendlarparkering behövs. Framtida parallellväg genom Obbola går över värdefulla betesmarker som också har värde för promenader och kontakt med skogen, även svårt att kombinera med nyligen planlagt område vid Byvägen och område B2. Separat cykelväg behövs längs E12.

Saknar konkreta åtgärder för Obbolas centrum och hur tillkommande service ska kunna lokaliseras vid befintligt centrum - lokaler saknas. Skogen i B1 behövs för rekreation, föreslagen exploatering oacceptabel - en tidigare slutavverkning stoppades efter protester. Obbolas karaktär av jordbruksbygd förändras betydligt om det öppna landskapet i B3 exploateras, och området är också värdefullt för friluftslivet. Konflikt kan finnas med hästgård och tidigare minkfarm. B5 inskränker friluftsområdet kring Harpsjön på ett olyckligt sätt. B6 bör utökas norrut mot V2. BU2 brukas hänsynsfullt för allmänheten med stigar m.m., synd med bostäder där. Delar av BU3 bör kunna användas för att utvidga friluftsområdet kring Harpsjön. K5 Väntberget med sin relativt välbevarade kulturmiljö är inte lämpligt för kompletterande bebyggelse.

Finns behov av de tre föreslagna verksamhetsområdena? Bra lägen för bostäder och kanske handel. Norra delen av V4 bör ändras till bostäder (bebyggelse). Säker trafiklösning till friluftsområdet vid N1 behövs.

Kommentarer och ändringar

- För att få en rimlig omfattning på planen så behöver avsnitt 2.2 hållas relativt kort.
- Se kommentarer i avsnitt 5 om övriga frågor.
- Översiktsplanen utgör ett tydliggörande av de ställningstaganden som redovisas i översiktsplanen för Umeås framtida tillväxtområden (FFU). Planen för Holmsund och Obbola är avgränsad så att områden som omfattas av de angränsande översiktsplanerna för Älvslandskapet och Kusten inte ingår, dvs. den mark- och vattenanvändning som redovisas i dessa översiktsplaner förändras inte genom översiktsplanen för Holmsund och Obbola. I norr har planen avgränsats till tätorternas tätområden. Plangränsen justeras något norr om Lövön (område V5) så att hela det påbörjade detaljplanområdet ingår i översiktsplanen.

Holmsunds socialdemokratiska förening

Är överlag mycket positiva till översiktsplanen och de förändringar som nu är planerade för orten. Föreslagna bostadsområden är bra, men det finns fler, som Blåbärsbacken. I U1 (Sandviksudden) kan bostäder etableras, befintliga företag kan erbjudas mark i V5 (Lövon). B7 (Djupsundsudden) bra, Märkpojken (B8) bör omedelbart komma igång. Seniorboende i närheten av Himmelska fridens torg av yttersta vikt. Bra att gamla Armstron och SCA tillgängliggörs för handel, möjliga tillfarter finns. V5 (Lövon) kan utvidgas åt nordväst.

Holmsund behöver tågförbindelse till Umeå och Vännäs. Obbolabron behöver buller- och trafiksäkras. Cykelväg till Holmsund angelägen. Holmsund behöver lokaler för att mötas i. Gamla Coop på Himmelska fridens torg bör därför göras om till ett Föreningarnas hus. Ytterligare behov; boulbana, garage för EPA-ungdomar, skatepark, basketbana, scen vid Himmelska fridens torg, anslagstavlor, julpynt. Kommunala kontaktpersoner på plats i Holmsund och Obbola.

Behov av utbyggnad av Storsjökolan, se över dess skolgård liksom Skärgårdsskolans.

Kommentarer och ändringar

- Lövön utvidgas i enlighet med pågående planarbete.
- Översiktsplanen hanterar inte enskilda lokalbehov, dessa frågor behöver drivas i andra sammanhang.
- I det reviderade planförslaget anges att skolornas utvecklingsbehov behöver beaktas vid prövning av ny bebyggelse i dess närhet.
- Planen kompletteras med önskemålet om ökad säkerhet för fotgängare och cyklister på Obbolabron.

5. Kommentarer till frågor med många synpunkter

Här sammanställs och kommenteras frågor som många privatpersoner lämnat synpunkter på.

Bygg inte i södra Obbola p.g.a. ökad trafik längs Södra Obbolavägen

Ett stort antal yttranden lyfter de förväntade problemen med ökad trafik på den problemfyllda Södra Obbolavägen, om det byggs nya bostäder i södra delen av samhället. De trafikmätningar som gjorts ifrågasätts. De boende upplever problem redan idag och att trafiken ökat under många år och särskilt sommartid. Hastighetsbegränsningen efterlevs dåligt och det finns behov av utbyggd gång- och cykelväg. De fartgupp som finns är inte tillräckliga. Särskilt kritiskt är det med trafik förbi skolan. Behov av bullerplank finns.

Synpunkter ges på att planen borde ha en tydligare tyngdpunkt på exploatering i norra Obbola, för att inte tillskapa ytterligare problem med trafik genom samhället och för att bibehålla den mer lantliga och pittoreska karaktären i södra delen av Obbola. Byggnad i norra delen kräver också mindre investeringar i vägar och annan infrastruktur.

Olika synpunkter ges på förslaget att behålla handlingsfriheten för en ny väg i nord-sydlig riktning mellan Byvägen i söder och Anderssons väg i norr. Den ses av vissa som absolut nödvändig vid exploatering i södra delen av samhället, och bör börja redan vid E12 och ledas utanför tätorten. Andra anser att vägen kommer att bli en barriär som försvårar skogsskötseln och innebär att markägarna behöver dela upp sina skiften. Berörda markägare för vägreservatet motsätter sig vägen, den är oförenlig med pågående och nyligen utökad verksamhet.

Södra Obbolavägen söder om busshållplatsen har brister, här bor flera barn och trafiken ökar, det är värst på vintern. Behövs belyst g. från ändhållplatsen. Även Fritidsvägen (förlängningen av Södra Obbolavägen) är smal och dåligt underhållen. Den är ej barnvänlig, det behövs trottoar/cykelbana.

Kommentarer och ändringar

- Kapaciteten är idag god på Södra Obbolavägen och den klarar dagens och även utökade trafikmängder, men en utredning har gjorts om hur en gång- och cykelväg kan lösas. Ytterligare utredningar krävs dock innan ett beslut om utbyggnad kan tas. Sedan samrådet 2023 har hastigheten förbi skolan sänkts till 30 km/h. Planen tydliggör att framtida exploatering måste prövas mot trafiksituationen längs Södra Obbolavägen.
- Ca en 1/4 av av det uppskattade möjliga tillskottet av bostäder i Obbola ligger i den södra delen av samhället, 1/3 i västra delen och övrigt tillskott i den i norra delen (norr om skolan). Utbyggnadsmöjligheterna i norr kan delvis begränsas av markförhållandena. En stor del av utbyggnadsområdena ligger på privat mark och genomförandet och dess tidpunkt avgörs därför av markägaren. Vid prövning av planläggning kommer behovet av investeringar i infrastruktur beaktas. Se även kommentar nedan angående ”bygg inte för mycket”.
- Det bedöms motiverat att behålla handlingsfriheten för en eventuell framtida ny väg för att säkra möjligheten att på lång sikt avlasta Södra Obbolavägen om behovet uppstår. Vägen kommer att ingå i en framtida exploatering av område B3 varför dess barriäreffekt bedöms bli begränsad. Planen kompletteras med att reservatet berör privat mark och att ett genomförande därför kräver överenskommelse av markförvärv. Om vägen inte blir genomförd kan det påverka möjligheterna till exploatering i södra Obbola, vilket får prövas inför eller i arbete med detaljplan. Det bedöms inte motiverat med en ny parallellväg längs Södra Obbolavägen norr om Obbolaskolan med hänvisning till vägens standard och kapacitet.
- Fritidsvägen är enskild väg och behov av standardförbättringar behöver hanteras av berörd vägförening.

Bygg inte för mycket i Obbola, bevara by-känslan

Några yttranden vill begränsa utbyggnad av nya bostäder i Obbola med syftet att bevara den särskilda "byakänsla" som finns i samhället, med stora gårdar och relativt glest mellan husen samt med närhet till natur och hav. Det är den som gör att många valt att bosätta sig i Obbola. Viktigt att Obbolas kulturella bebyggelse med den gamla fiske- och jordbruksmiljön ska bevaras. Med en kraftig utbyggnation i de angivna områden i södra delen av Obbola by kommer den att bli påverkad och bykänslan trasas sönder. En dubblerad befolkning kan också kraftigt öka konfliktytorna med byborna då grönområden och fornlämningar får ge vika. Dessutom kommer bilåkandet kraftigt att öka - kommer Obbola verkligen att utvecklas på ett hållbart sätt?

Kommentarer och ändringar

- En utveckling med nya bostäder och verksamheter bör kunna ske i alla kommunens orter utifrån den befolkningstillväxt som sker och den efterfråga som finns, givetvis utifrån de ortsspecifika förutsättningarna. Det finns också ett behov av fler småhus i Umeå som inte kan tillgodose inom Umeå tätort, men som Obbola kan bidra till att täcka.
- Fler invånare i Obbola skapar underlag till livsmedelsbutik, kollektivtrafik, skola och annan kommersiell och offentlig service vilket är positivt även för den befintliga befolkningen.
- När man tar fram en detaljplan provas hur hänsyn till befintlig bebyggelse och karaktär ska tas. Hänsyn kan till exempel innebära att bebyggelsen inte tillåts bli för hög eller för tät för att passa in i omgivningen. Förutsättningarna ser olika ut i olika delar av samhället med olika krav på hänsynstagande. Planen lyfter kopplingen till fiske och hamn (område B1) och att hänsyn ska tas till struktur och karaktär i de äldre delarna av Obbolas by (område K4 och K5). För andra områden finns det mindre i omgivningen att relatera till i utformningen av ny bebyggelse.
- All tillväxt kan inte ske i centrala Umeå för att begränsa bilåkandet. Däremot är det bra att ge förutsättningar för utveckling av befintliga samhällen så att ett uökad underlag till bättre kollektivtrafik och service skapas. Detta kan på sikt minska bilåkandet och transportbehoven för att klara vardagen för dem som bor på orten.

Synpunkter på utbyggnads- och naturområden södra Obbola

Område B1

- Området bör ej bebyggas, det behövs för rekreation i södra delarna av Obbola.
- Särskilt den östra delen utgör värdefullt grönområde. Västra delen mer lämpligt för bostäder.
- All skog i anslutning till badplatsen Bredvik bör sparas (den i början huserar en tennisbana). Områdets karaktär förstörs om skogen skövlas, en av få äldre fina skogar på Obbolaön - exploatera mitt på ön istället eller nära E12.
- Låt området runt Bredviken behålla sin karaktär av gammal skog, attraktion
- Boende strax söder om B1 önskar behålla grönområde mot deras hus, samt enplanshus för att slippa insyn.

Kommentarer och ändringar

- Planen ändras så att det framgår att utbyggnad i den östra delen av område B1 (har getts beteckningen U3 i nya planförslaget) inte bedöms aktuell förrän förutsättningar vad gäller bullerpåverkan från hamnen har tydliggjorts.
- Vid planläggning av området avgränsas mark för ny bebyggelse med hänsyn till badplatsen och andra verksamheter vid vattnet, samt till befintlig bebyggelse. 100 meter strandskydd gäller.
- I den östra delen finns inga dokumenterade naturvärden. I den västra delen finns två mindre nyckelbiotoper, delvis inom strandskyddet, som får beaktas vid planläggning. Det östra området är utpekad som utredningsområde för naturvärden. En naturinventering får göras i samband med planläggning.
- Tillgången till skog och mark för rekreation bedöms god i södra Obbola, även efter utbyggnad i område B1/U3.

Område B2

Området innehåller fredare arter, fladdermöss, rovfåglar, fakta som ej beaktats i planförslaget. Finns inventeringar, avrådet från ytterligare exploatering. Även trafiksituationen längs S Obbolavägen bidrar till det.

Kommentarer och ändringar

- I området finns förekomst av några arter dokumenterade, i övrigt saknas dokumenterade naturvärden. Behov av naturinventering prövas inför planläggning.
- Beträffande trafiksituation, se kommentar ovan om trafik längs Södra Obbolavägen.

BU2

Utgörs av skog som sköts bra med tillgänglighet för allmänheten.

Kommentarer och ändringar

- Förutsättningarna för bostäder är osäkra och behöver därför studeras noggrannare, vilket kräver initiativ av markägaren.

BU3

Bra område, behöver inte vara utredningsområde.

Kommentarer och ändringar

- Området redovisas nu som utbyggnadsområde, område B11.

Synpunkter på utbyggnads- och naturområden västra Obbola**Område B3**

- Värdefullt område, gräns mot skogen. Området har betesmarker, cykelleder, stigar m.m.
- Undvik bygga på åkrarna eller intill dem.
- Hänvisar till miljöbalken 3:4 som argument för att inte bygga på jordbruksmark. Även betesmark omfattas av skyddet.
- Viktigt att den bebyggelse som kan bli aktuell på område B3 bör präglas av att området är gammal jordbruksbygd!
- Bullerbykänsla med gamla jordbruksfastigheter förstörs om man bebygger med moderna parhus och kedjehus samt att en sådan bebyggelse skär av förbindelse till vandringleder och historisk mark.
- Berörda privata fastighetsägare motsätter sig bostadsutbyggnad på den egna marken, berör pågående verksamheter.
- Gamla Byvägen består av gamla jordbruksfastigheter och kulturhistoriska värden som bör bevaras.

Kommentarer och ändringar

- Planförslaget kompletteras med att den östra delen av området, med jordbruksmark, undantas från exploatering, i enlighet med detaljplan antagen 2024 (Obbola 22:60 m.fl.). I övrigt utgörs inte området av jordbruksmark.
- Anpassning i skala och utformning till omgivande miljö och bebyggelse bedöms kunna ske utifrån samma avvägningar som gör i detaljplanen från 2024.
- Området är i sin helhet privatägt (förutom de gator som ingår i detaljplan 2024). Översiktsplanens förslag innebär att området bedöms lämpligt för utbyggnad av bostäder, men en utbyggnad kräver initiativ av berörda fastighetsägare.
- Se även kommentarer ovan om byggande i södra Obbola och föreslagen parallellväg.

Område B4 och B5

- Områdena begränsar friluftsområdet kring SCA arena med dess cykel- och gångstigar som används flitigt av såväl Obbolabor som tillresta motionärer.
- Bostadetablering får inte medföra framtida begränsningar i nyttjande och/eller minska tillgängligheten till arenaområdet. Verksamheten på arenan kan i framtiden komma att medföra buller- och ljusbesvär för närboende beroende på utformningen av bostäderna.

- Obbola IK vill freda hela B4 som del av fritidsområdet. Framtida service och uppställning av husvagnar och husbilar i norra delen av B4.
- B4 olämpligt att exploatera med hänsyn till kapaciteten för Anderssons väg, är underdimensionerad utifrån ökad trafik till SCA Arena. Skulle även förstöra den lantliga karaktären, kulturmiljö.
- Korsningen mellan Anderssons väg och Södra Obbolavägen är farlig.

Kommentarer och ändringar

- Områdena ligger mycket centralt och strategiskt i samhället med närhet till skolan, varför det inte bedöms rimligt att avsätta B4 för uppställning av fordon. Andra lösningar för det behöver hittas inom det utpekade friluftslivsområdet. Vid framtida planläggning av området prövas hur bebyggelse och gator kan placeras och hur arenans behov kan tillgodoses.
- Område N1 redovisas som stort friluftslivsområde där det finns möjligheter att utveckla aktiviteter och anläggningar i anslutning till arenan.
- Tillfarten till området behöver utredas. Planen kompletteras med att en möjlig lösning är att den kan ske via ny väg genom område B5 i norr, för att undvika den nuvarande smala delen av Anderssons väg och möjliggöra en eventuell annan utformning av den nuvarande korsningen med Södra Obbolavägen.

Område k5: Väntberget används som strövområde, skulle kunna bli mer använt och utvecklas med grillplatser m.m. Skyddat av lagen?

Kommentarer och ändringar

- Vissa kompletteringar till den befintliga bebyggelsen bedöms möjliga i område K4 och K5 längs Byvägen och Väntbägen. Områdena är utpekade som skyddsvärda kulturmiljöer varför ny bebyggelse bör anpassas till områdets struktur och karaktär. Huvuddelen av marken är privatägd.

Område K3:

Synpunkter på att området bör avsättas som rekreationsområde.

Kommentarer och ändringar

- Planen föreslår enstaka kompletteringar till befintlig bebyggelse vilket har liten påverkan på rekreationsmöjligheterna i området.

Synpunkter på utbyggnads- och naturområden i norra Obbola

Område N2

- Området bör utökas mot stranden.
- Det behövs en bättre tillfart till området, passage av E12.

Kommentarer och ändringar

- Planen ändras så att området utökas mot stranden enligt förslaget.
- Planen kompletteras med att tillfarten till områdena kan behöva ses över vid en utbyggnad av verksamheter i område V3 och aktiviteter i N2.

Område B6

- Den del av Obbola ni tänker bebygga norr om Ångmanskroken innehåller många fina aspkluster som bör bevaras!
- Området bör utökas norrut mot V2.

Kommentarer och ändringar

- Hänsynstagande till naturvärden och avgränsningen mot V2 får prövas i detaljplan.

Område V4 verksamhetsområde nordväst om Obbola

Ifrågasätter behovet av denna mark för verksamheter, borde vara bostäder.

Kommentarer och ändringar

- Långsiktigt finns behov av verksamhetsmark. Läget i anslutning till E12 är lämpligt för detta.
- Det bedöms inte lämpligt med bostäder i området med hänsyn till avstånden till befintlig bebyggelse och service.

Synpunkter på utbyggnads- och naturområden i Holmsund

Område B7 Djupsundsudden

- Området har stort värde som natur- och rekreationsområde för boende i närområdet. Värdefull landhöjningsskog (västra delen) med sällsynta arter och hållar och klappervallar som ej utsatts för modernt skogsbruk. Inventera fauna och flora, gör naturreservat med tillgänglighet till bad m.m. Finns även fornminnen här. Holmsundsleden genom området får ej brytas.
- Dyrt och svårt att bygga i områdets östra del p.g.a. höjdskillnader, svårt att lösa vatten och avlopp. Befintlig vattenledning som förvaltas av vattenförening omöjliggör byggande i dess närhet.
- Infarten från Bräntevägen skulle skära av rekreationsområdet och ge ökad, störande trafik. Förordar tillfartsväg väster om Fiskestigen, alternativt bryta ny väg från Erikdalsvägen.
- Allmän spillvattenhantering kan bli aktuell för närliggande bebyggelse om verksamhetsområde bildas för område B7.

Kommentarer och ändringar

- All mark i en detaljplan läggs inte ut för ny bebyggelse, även mark som bör sparas som natur kan planläggas.
- En naturvårdsinventering har genomförts i samband med tidigare påbörjad detaljplan. Den redovisar ett område med högt naturvärde i västra delen om av området, mellan Fiskestigen och södra delen av udden. I detaljplan får prövas hur framtida ny bebyggelse kan anpassas till dessa värden, liksom till fornminnen samt terräng och markförhållandena i området. Holmsundsledens sträckning bör vid behov kunna anpassas så att den inte bryts.
- Den icke bebyggda marken som idag nyttjas för promenader m.m. minskar för de närboende, men genom genomtänkt utformning kan områdets värde för rekreation ändå behållas. Gator och ny bebyggelse i området bör placeras så att gröna släpp lämnas, med syfte att göra det möjligt att röra sig i natur i området och nå vatten och de grönområden som lämnas med hänsyn till naturvärden m.m.
- Gatunät och tillfartsvägar till området utreds i detaljplanearbetet. Initialt har det bedömts lämpligt att använda Bräntevägen som tillfartsväg till området för bilar, för att den har hög kapacitet och för att inte belasta befintligt gatunät med mer trafik. Trafikmängderna bedöms inte blir så stora att vägen kommer att upplevas som en barriär mot söder. För gång och cykel behövs gena vägar mot skolor, centrum samt kollektivtrafiken på Anders Ersvägen.
- Vatten och avlopp behöver utredas i detaljplanearbetet. Översiktligt har det bedömts möjligt att lösa det genom utvidgning av verksamhetsområdet för vatten och avlopp, och med hänsyn till vattenföreningens befintliga ledningar. Det behöver också studeras om befintliga bostäder närmast vattnet ska ingå i det utökade verksamhetsområdet, eller om det finns andra lösningar för dessa.
- Beteckningen på området ändras till Utredningsområde (U2) med hänvisning till att hamnens utveckling och en eventuell framtida fast förbindelse med Finland kan påverka bullerförhållandena och därmed förutsättningarna för ny bebyggelse i området. En utbyggnad bör prövas först när dessa förutsättningar har klarnat.

B8 Märkpojken

- Synpunkter om att området har goda förutsättningar och att det uppfyller kriterier för en hållbar stadsutveckling. Bygg evenemangshotell i Märkpojken, utveckla en minigalleria med service samlad.
- Viktigt med planskilda gång- och cykelpassager, fler kopplingar till området och mellan samhällets olika delar behövs. Använd ej ord som ”eventuellt kompletterande” och ”i ett inledande skede”
- Andra namnförslag på området lämnas.

Kommentarer och ändringar

- Inriktningen för Märkpojken har omformulerats i det nya planförslaget; i närtid avsätts området för i första hand för verksamheter som stöttar och bidrar till hamnen och dess utveckling eller till andra funktioner som är viktiga för Holmsunds och Umeås utveckling. På längre sikt bör dock handlingsfriheten behållas för en utbyggnad av bostäder och verksamheter som tillvaratar det centrala läget och närheten till vattnet.
- Planen ändras så att det tydliggör behovet av planskilda gång- och cykelpassager vid utbyggnad av bostäder och verksamheter som alstrar mycket gång- och cykeltrafik.

U1 Sandviksudden Holmsund

- Området bör pekas ut som rekreation/park och lövskogen bevaras.
- Utred om grusytan mellan Sandviksudden och Omberget skulle kunna bli skatepark, finns stort intresse för sporten.

Kommentarer och ändringar

- Områdets användning får prövas i fortsatta utredningar och detaljplanearbete. Det nya planförslaget föreslår en inriktning som tillvaratar platsens förutsättningar och bidrar till Holmsunds utveckling, vilket innebär att även bostäder och verksamheter bör kunna prövas. Det bör dock gå att kombinera med en utveckling av grönområden som besöksmål och rekreation/park.
- I nya planförslaget illustreras en framtida tänkbar användning av området. Några beslut om områdets framtida användning är dock inte fattade.

BU4 Kassjöberget Holmsund

- Kassjöberget bör tas bort som utredningsområde för bebyggelse och bevaras som naturområde utifrån naturvärden och att skogen redan är avvägd i befintlig detaljplan.

Kommentarer och ändringar

- Områdets naturvärden och kvaliteter som grönområde för boende i närområdet har tidigare inte avvägts mot de värden som ny bebyggelse, med möjlighet till en passage över Holmsundsvägen och järnvägen, tillför Holmsund. Bostäder med en gångbro bidrar här till fler boende inom gångavstånd till en framtida tågstation vid Järnvägsgatan, samtidigt som den barriär som järnvägen innebär minskar, vilket gör det lättare för boende på den östra sidan järnvägen att nå en framtida station och andra målpunkter i centrala Holmsund.
- Planen anger att fördjupade utredningar om markförhållanden, buller och avgränsning gentemot naturvärdena behövs för att klargöra möjligheten att bebygga området. Planen kompletteras med att den norra delen av grönområdet har höga naturvärden och är utpekad som en nyckelbiotop med hänvisning till förekomsten av upp till 300 år gamla tallar. Den södra delen av området planlades som naturmark 2019 och har också naturvärden men lägre som en följd av avverkningsspåverkan.

Område V1 Umeå hamn

- Hamnens verksamhetsområde V1 bör utökas söderut och norrut.
- En analys av buller vid en framtida med utökade godsolymer i hamnen ska tas fram.

Kommentarer och ändringar

- Avgränsningen av område V1 utökas i det nya planförslaget söderut i enlighet med översiktsplanen Fördjupning för Umeå, samt norrut enligt detaljplan (avgränsas i norr av järnvägen).
- Bullerkartläggning med hänsyn till en framtida utökning av godsvolymer är beaktad i det nya planförslaget.

Område V5 Lövön

- V5 kan utvidgas åt nordväst.
- Skogen mellan järnvägen och stranden väster om Lövön bör tas in som ett N-område i översiktsplanen.

Kommentarer och ändringar

- Området samt plangränsen ändras norrut så att hela det område som nu planläggs ingår i planen.
- Planen kompletteras med det i översiktsplanen för Älvslandskapet redovisade rekreatiomsområdet väster om järnvägen. Området söder om detta område ingår i naturreservatet för Umeälvens delta.

Behov av samlingslokaler o.dyl. Föreningsliv

- Holmsund behöver lokaler för att mötas i. Gamla Coop på Himmelska fridens torg bör därför göras om till ett Föreningarnas hus.
- Ungdomsgård för äldre ungdomar saknas, Folkets hus borde kunna användas mer av ungdomar. Värdet av föreningsliv viktigt, nämns inte i planen. Stort behov av samlingslokaler.
- En lokal för Holmsunds föreningar skulle vara önskvärt för styrelsemöten, studiecirkel m.m.

Kommentarer och ändringar

- Översiktsplanen hanterar inte specifika lokalbehov, men redovisar stråk och platser/områden dit det är önskvärt att service och andra offentliga verksamheter lokaliseras.

Säkerhet för gående och cyklister på Obbolabron

Synpunkter på att bron behöver göras säkrare för fotgängare och cyklister. Gång/cykelbanan upplevs smal vilket ger litet utrymme mellan fotgängare/cyklister och den tunga fordonstrafiken. Det är önskvärt att kommunens alla anläggningar kan nyttjas av alla boende, oavsett vilken ort man bor på, vilket underlättas om bron upplevs säker. Fler barn kommer nyttja den framgent.

Kommentarer och ändringar

- Planen kompletteras med att önskemålet finns men att brons konstruktion gör det svårt att tillgodos. Synpunkterna är också framförda till Trafikverket.

Behov av gång- och cykelväg längs E12 mellan Obbola och Umeå

Av samrådsunderlaget går det inte att utläsa hur kommunen kommit fram till att prioritera gc längs Holmsundsvägen före E12. Planen bör därför kompletteras med tydliga uppgifter om vilket beslutsunderlag som har använts och vilka aspekter som har beaktats då beslutet att inte prioritera en gång- och cykelväg mellan Obbola och Umeå centrum fattades från kommunens sida.

Att förordna cykelväg på Holmsundssidan till Umeå istället för längs med E12 som ska prioriteras för tungtrafik av trafikverket är en fel prioritering och fel fokus. Att säga att de flesta målpunkter ligger på norra sidan av älven är inte en rättvisande bild och ganska ointressant i ett cykelperspektiv. För Obbolaborna och många i Holmsund är det kortare väg att cykla via E12 till många målpunkter såsom Flyget, Volvo lastvagnar, Teg, Söderslätt handelsområde, Sjukhuset, centrum etc dvs. många arbetsplatser.

Flera yttranden lyfter också behovet av en gång- och cykelväg mellan Holmsund och Umeå.

Kommentarer och ändringar

- Av planen framgår att det finns ett behov av en gång- och cykelväg både längs E12 och Holmsunds-vägen, och båda är också rekommenderade åtgärder i Trafikverkets åtgärdsvalsstudie. Kommunen instämmer alltså i de motiv för en cykelväg längs sträckan som framförs i yttranden. Men eftersom resurserna är begränsade har kommunen ombetts prioritera längs vilken sträcka en gång- och cykelväg i första hand bör byggas.
- Av knappt 50 000 arbetsplatser i tätortens arbetsplatsområden ligger ca 45 000 på norra sidan älven, där också huvuddelen av kommersiell och offentlig service ligger. Holmsund har också tre gånger så många invånare Obbola (ca 6100 jämfört med ca 2100).
- E12 utgör europaväg och riksintresse och som sådan huvudsaklig tillfartsväg för tung trafik till verksamheter och hamnen i Holmsund. Holmsundsvägen har inte samma funktion, även om tung trafik också använder den vägen.
- E12 och Holmsundsvägen har likartade trafikmängder (5300 respl. 5000 fordon/dygn) (2023). Hastigheten är 80 km/h på båda vägarna
- E12:an är bredare och har avgränsade körfält för gång, cykel och långsamtgående fordon. Detta saknades på Holmsundsvägen innan gång- och cykelvägen färdigställdes 2025.

Service och centrumbildning, kulturmiljö

- Himmelska fridens torg bör beskrivas mer utifrån sin potential än som en risk. En visionsskiss för torget bör tas fram.
- Ett torg i Märkpojken får inte gå ut över Himmelska fridens torg
- Svårt att utläsa kommunens strategi för området kring riksintresset Västerbacken.

Kommentarer och ändringar

- Planen beskriver en inriktning mot att stärka Himmelska fridens torg och centrumområdet i Holmsund, i syfte att tillvarata dess potential men också för att möta de brister som framförts av Holmsundsborna. Det är önskvärt att befintliga verksamheter i området utvecklas.
- I närtid planeras inget torg i Märkpojken, vilket framgår av det nya planförslaget.
- De värdefulla kulturmiljöerna på Västerbacken och Djupvik i Holmsund är reglerad i detaljplaner med syfte att bibehålla och vårda områdenas bebyggelsemiljö.

Kollektivtrafik, hållbara transporter, trafiksäkerhet, gång- och cykelbanor

- Flera synpunkter som framhåller vikten av god kollektivtrafik och det positiva med tågtrafik till Holmsund. Planera för plattformar vid färjeläget. Även älven en möjlighet för persontransporter, snabbt och hållbart.
- Tunnel under järnvägen bör även gå under Holmsundsvägen.
- Begreppet hållbart resande behöver definieras, hållbara transporter bättre. Elbilar är hållbara, bilåkande ska främjas.

Kommentarer och ändringar

- Omfattning på och utformning av kollektivtrafiken hanteras inte i översiktsplanen. Däremot redovisar planen en inriktning för orternas utveckling som syftar till att stärka förutsättningarna för kollektivtrafik.
- Gång- och cykeltunneln kommer att gå under både järnvägen och Holmsundsvägen.
- Planen anger att kommunen ska verka för tågtrafik. Planens beskrivning av förutsättningarna för detta har utökats.
- Synpunkter på trafiksäkerhetsproblem delges Tekniska förvaltningen som får bedöma dem. Vissa är hanterade i översiktsplanen och/eller kommenterade i denna samrådsredogörelse.
- Begreppet hållbara resor kan diskuteras men är etablerat och används därför i planen. Bilresor ingår vanligtvis inte med hänvisning till bl.a. de miljöstörningar och trängselproblem som de ger upphov till, oavsett drivmedel.
- Ett antal synpunkter som tar upp trafiksäkerhetsproblem på olika platser. Dessa delges Tekniska förvaltningen för bedömning.

Natur- och rekreationsområden, anläggningar för idrott, etc.

Önskemål om insatser för att utveckla friluftslivet i Holmsund och Obbola

- Renovera badplatsen Lövöundet.
- Bygg en gästhamn för båtar i Ombergsviken.
- Upprustning av i Ljumviken behövs.
- Utveckla SCA Arena/Harpsjön, behövs när Obbola växer.
- Grusyta mellan Sandviksudden och Omberget, utred om den skulle kunna blir skatepark, stort intresse för sporten.
- Omberget bör klassas som viktigt "Natur- och rekreationsområde", här finns möjlighet för olika aktiviteter, backe och närhet till vattnet ger möjligheter. Tillsammans med SCA Arena kan Holmsund och Obbola bli ett cykelmekka. Vintermöjligheter med isvägar.
- Behövs avsättas mark för att vidareutveckla befintliga idrotts och evenemangsanläggningar. Ökad befolkning kräver sannolikt nya anläggningar. Planen bör kompletteras med ett resonemang och förslag om detta. Kamratvallen ska ersättas.
- Utveckla bad mellan K2 och K3, med stigar in i ön.
- Sjöräddningssällskapet behöver brygga med stationshus, båthus, förråd och anslutningsväg. Vägen bör inte ligga kring bostäder/skola/omsorg.

Kommentarer och ändringar

- Översiktsplanen hanterar inte investeringar i enskilda anläggningar. Synpunkterna vidareförmedlas till beröda verksamheter i kommunen. För flera av förslagen kan initiativ behöva tas av andra än kommunen.
- Huvuddeln av Omberget är planlagt som rekreationsområde och nyttjas idag för friluftsliv (skidbacke). Marken ägs av kommunen. Förutsättningarna för fortsatt nyttjande för friluftslivsaktiviteter kan därmed anses vara säkrat.
- Planen anger att mark för idrott/friluftsliv öster om Bräntevägen (område B10) bör prövas tillsammans med bostadsbebyggelse.

Skoterleder

- Planförslaget har stor inverkan på vinterleder för skoter i sydvästra delen av Obbola, utbyggnadsområdena i västra delen av Obbola. Yrkar på att möjlighet ska kvarstå att köra snöskoter från Själa fjärden/Västerfjärden till Obbola samhälle samt Byviken/Österfjärden. Möjlighet ska kvarstå att behålla vinterleden från Harpsjön, förbi gamla Minkfarmen via Fornstigen till Själa fjärden. Norra delen av område B1 bör avsättas som grönområde med möjlighet till vinterled, så att en passage kan ske från Byvikens vatten västerut mot Västerfjärden utan att trafiken efter leden passerar nära bebyggelse.

Kommentarer och ändringar

- Ambitionen är att hitta nya sträckningar för skoterleder vid utbyggnad av redovisade utbyggnadsområden. Det får studeras i samband med att detaljplan upprättas.

Behov av rekreationsområden och skydd av natur

- Saknas rekreationsområde i södra Obbola, även lekplatser.
- Västerlångslådan mår inte bra, behövs åtgärdsplan.
- Östra och Västra Klubben bör vara rekreationsområde, bör skyddas och vara öppna för allmänheten.
- Skydda våtmarkerna runt Harpsjön.
- Stoppa planerna på en ny bergtäkt. BU3 och B6 kommer att bli bullerstörda.

Kommentarer och ändringar

- Det finns möjligheter att röra sig i skog och mark i södra Obbola, med bl.a. vandringsleder. All mark söder och väster om föreslagna utbyggnadsområden är privatägd.
- Behov av åtgärder för Västerlång slådan utreds av miljö och hälsoskydd.
- Våtmarkerna runt Harpsjön ligger inom utpekat naturområde.
- Bergtäkten hanteras ej i översiktsplanen.

6. Sammanfattning av större förändringar jämfört med samråd 2023

Större förändringar i planförslaget 2026 jämfört med planförslaget 2023.

Planhandlingen

- 3.1. Övergripande riktlinjer. Utvecklad text.
- 3.2. Märkpojken. Ny inriktning i närtid för områdets användning. Redovisas nu som utredningsområde.
- 3.2 Sandviksudden. Reviderad text, ny visionsbild.
- 3.2 Djupsundsudden. Reviderad text. Redovisas nu som utredningsområde.
- 3.2. Kassjöberget. Reviderad text och plankarta. Redovisas nu som utvecklingsområde (ej utredningsområdet).
- 3.2 Utvecklingsområden för nya bostäder i östra Holmsund. Nytt avsnitt, ej redovisad i samråd 2023.
- 3.2. Söder om Obbola, område B1 + U3. Reviderad text. Östra delen av området redovisas nu som utredningsområde U3 med hänsyn till osäkerhet kring buller från hamnen.
- 3.4 Umeå hamn. Reviderad text och uppdaterad bullerkarta kring hamnen.
- 3.5 Holmsunds centrum och Himmelska fridens torg. Reviderad text.
- 3.6 Kollektivtrafik. Utökad text.
- 3.6 Gång- och cykelvägar. Texten kompletterad om Obbolabron.
- 3.6 Framtida resecentrum och tågpersontrafik. Reviderad och utökad text som tydliggör förutsättningarna för persontågtrafik till Holmsund.
- 3.6 Fast förbindelse över Kvarken till Finland. Ny text som beskriver förslaget i den finska utredningen och dess konsekvenser för Holmsund.
- 3.6 Södra Obbolavägen. Reviderad text.
- 3.7 Parker och rekreationsområde. Ny text om Västerlångslädan.
- 3.7 Ekosystemtjänster. Reviderad och utökad text.
- 4 Genomförande. Reviderade texter. Nya avsnitt om Skolor, förskolor samt om behov av boenden för äldre och särskilda boendeformer.
- 6 Konsekvenser och miljöbedömning. Revideringar och kompletteringar.

Plankartan

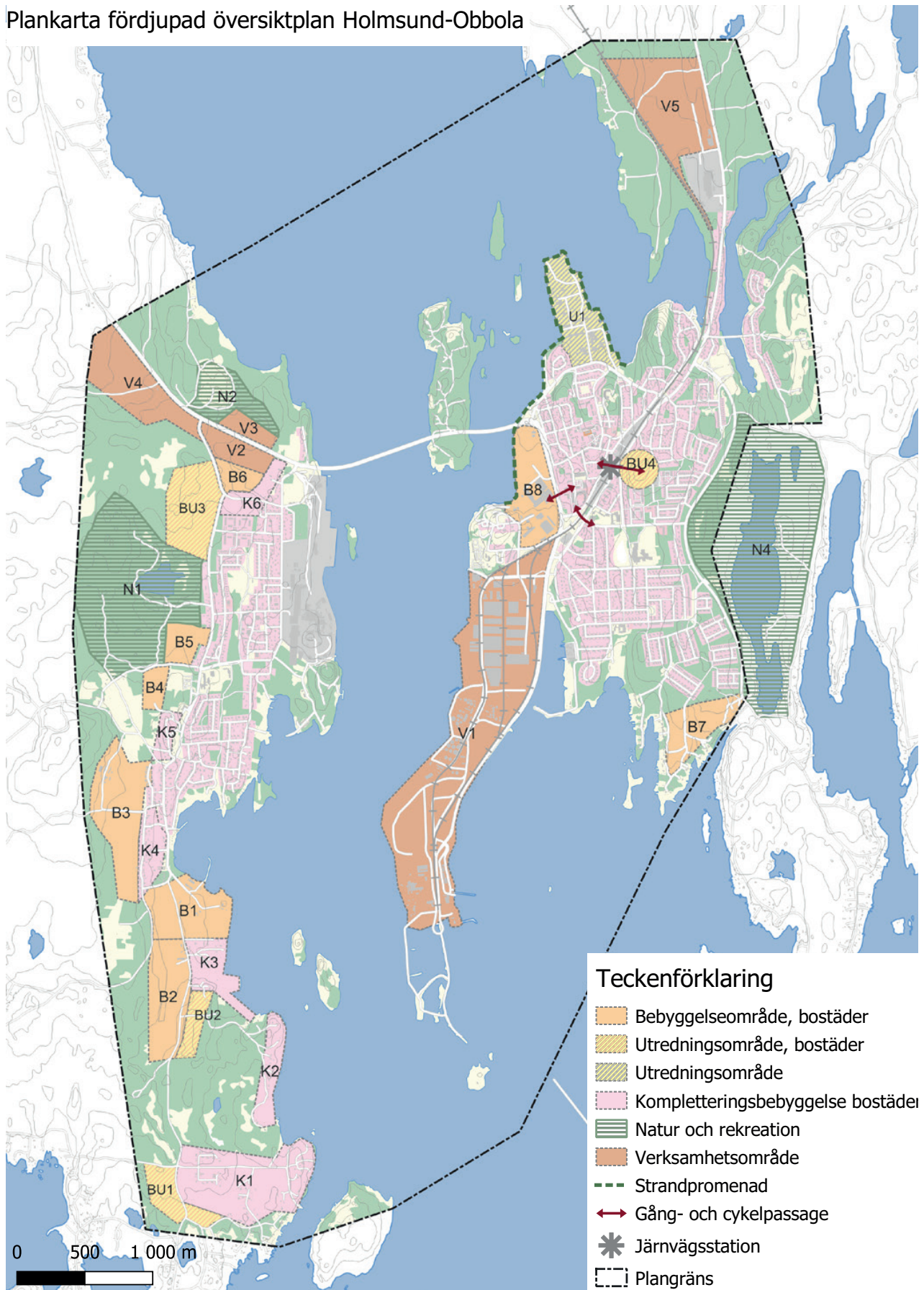
- Plangränsen i norr vid Lövön har förskjutits något åt norr så att hela pågående detaljplan för verksamhetsområdet ingår.
- Ändrade beteckningar på flera områden jämfört med plankartan 2023. Vissa tidigare B-områden redovisas nu som U-områden.
- N2 norr om Obbola utökad mot vattnet
- V1 verksamhetsområdet hamnen utökat söderut enligt FFU, samt norrut enligt detaljplan (avgränsas i norr av järnvägen)
- Halva B1, delen mot vattnet i öster, har blivit U3
- B7, B9 och B10 nya områden
- B7 Djupsundsudden har ändrad gräns samt blivit U2
- N5 vid Lövön nytt område, i enlighet med översiktsplan för Älvslandskapet
- N4 Västerlångslädan, gränsen har ändrats utifrån nya område B10

Redaktionella ändringar

- Utöver redovisade förändringar har även redaktionella och layoutmässiga förändringar gjorts, liksom uppdateringar av kartor, befolkningsstatistik etc.

Bilaga: Plankarta i samråd 2023

Plankarta fördjupad översiktsplan Holmsund-Obbola

Övergripande planering

Besök: Stadshuset, Skolgatan 31A

Postadress: 901 80 Umeå

090–16 10 00

umea.kommun@umea.se

www.umea.se/kommun

Tjänsteskrivelse

2026-09-02

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00032

Svar på remiss: Informationssäkerhetspolicy och informationssäkerhetsriktlinjer

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna yttrandet i enlighet med tjänsteskrivelsen.

Ärendebeskrivning

Enligt kommunstyrelsens beslut om aktualitets- och relevansprövning av styrande dokument i april 2024 ska informationssäkerhetspolicy samt riktlinje för informationssäkerhet revideras.

Den reviderade informationssäkerhetspolicyn har uppdaterats utifrån ny lagstiftning på informationssäkerhetsområdet och det förändrade omvärldsläget. Policyn beskriver informationssäkerhetsarbetets övergripande inriktning.

Riktlinjen syftar till att stödja nämndernas arbete genom att beskriva och konkretisera de fokusområden som Umeå kommuns verksamheter ska arbeta med för att uppnå ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete. Arbetet omfattar bland annat informationskartläggning, informationssäkerhetsklassning, riskhantering, säkerhetsåtgärder, leverantörskedja, incidenthantering, kontinuitetshantering samt utbildning och informationssäkerhetskultur.

I remissförslaget anges att respektive nämnd är ytterst ansvarig för den information och de informationssystem som hanteras i nämnden, förvaltningen och dess verksamheter. Nämnden är därmed informationsägare och systemägare ur ett juridiskt perspektiv, Nämnden i sin tur delegerar till förvaltningen som har det operativa ansvaret för att arbetet bedrivs systematiskt och riskbaserat.

Fritidsnämndens yttrande

Fritidsnämnden ser positivt på att förslaget till reviderad informationssäkerhetspolicy och riktlinje tydliggör kommunens systematiska och riskbaserade informationssäkerhetsarbete. Ett tydligt

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2026/00032

ramverk är viktigt för att skydda verksamhetsinformation och för att säkerställa att information hanteras med rätt nivå av skydd.

Samtidigt bedömer fritidsnämnden att det föreslagna arbetet innebär ett omfattande ansvar för respektive nämnd och förvaltning. Informationskartläggning, informationssäkerhetsklassning, riskhantering, uppföljning av säkerhetsåtgärder, kravställning i leverantörskedjan, incidenthantering, kontinuitetshantering samt utbildning och informationssäkerhetskultur är områden som sammantaget kräver tid, kompetens och samordning.

Fritidsnämnden ser behov av ett förstärkt centralt stöd. Det centrala stödet bör omfatta praktisk vägledning, gemensamma mallar, stöd för informationskartläggning och informationssäkerhetsklassning, stöd vid riskhantering samt stöd i frågor som rör leverantörer och informationssystem. Utan ett sådant stöd finns risk för att respektive nämnd utvecklar egna arbetssätt vilket kan leda till otydlighet, varierande kvalitet och ineffektiv resursanvändning.

Fritidsnämnden anser att roll- och ansvarsfördelningen behöver vara tydlig särskilt i förhållandet mellan informationsägare, systemägare och kommunövergripande stödfunktioner. Det behöver framgå vilka uppgifter som ska hanteras i verksamheten, vilka frågor som ska hanteras av systemägare och vilket stöd som kan förväntas centralt.

Fritidsnämnden ser positivt på att utbildning och informationssäkerhetskultur lyfts fram i riktlinjen. Grundläggande utbildningsinsatser och stödmaterial bör samordnas centralt för att säkerställa likvärdiga förutsättningar för medarbetare och för att undvika parallella lösningar i olika verksamheter.

Fritidsnämnden vill framhålla att riktlinjens genomförande kommer att kräva resurser i verksamheten. Det ansvar som läggs på nämnder och förvaltningar behöver motsvaras av tydliga förutsättningar för genomförande. Resursfrågan behöver därför hanteras i det fortsatta arbetet.

Sammantaget ställer sig fritidsnämnden positiv till inriktningen att stärka och tydliggöra kommunens informationssäkerhetsarbete. Nämnden anser samtidigt att genomförandet förutsätter att resursfrågan hanteras och att ett tydligt, praktiskt och samordnat centralt stöd finns tillgängligt för nämnder och förvaltningar.

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2026/00032

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag: Remiss informationssäkerhetspolicy och informationssäkerhetsriktlinjer

Remissversion: Informationssäkerhetspolicy

Remissversion: Riktlinje informationssäkerhet

Beredningsansvariga

Fredrik Röst, fritidskonsulent

Beslutet ska skickas till

KS diarium, märkning KS-2026/00356

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Fredrik Röst
Fritidskonsulent

Umeå kommun**Protokollsutdrag**Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-05-05

§ 172

Diariennr: KS-2026/00356

Remiss informationssäkerhetspolicy och informationssäkerhetsriktlinjer**Beslut****Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott beslutar****att överlämna remiss av reviderad informationssäkerhetspolicy och reviderad riktlinje för informationssäkerhet till kommunens nämnder för yttrande senast 5 oktober 2026.****Ärendebeskrivning**

Enligt kommunstyrelsens beslut avseende aktualitets- och relevansprövning av styrande dokument i april 2024 ska informationssäkerhetspolicy samt riktlinje för informationssäkerhet revideras.

Den reviderade informationssäkerhetspolicyn har uppdaterats utifrån ny lagstiftning på informationssäkerhetsområdet (cybersäkerhetslagen) och det förändrade omvärldsläget. Policyn syftar till att beskriva informationssäkerhetsarbetets övergripande inriktning.

Den nuvarande informationssäkerhetsriktlinjen är mycket omfattande och kommer i samband med revideringen att delas upp och omhändertas utifrån olika områden, för en tydligare och mer ändamålsenlig styrning av informationssäkerhetsarbetet.

Den reviderade riktlinjen "systematiskt informationssäkerhetsarbete" har uppdaterats utifrån ny lagstiftning inom informationssäkerhetsområdet (cybersäkerhetslagen) och det förändrade omvärldsläget. Riktlinjen syftar till att stödja nämndernas arbete genom att beskriva och konkretisera de fokusområden som Umeå kommuns verksamheter ska arbeta med för att

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun

Protokollsutdrag

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2026-05-05

uppnå ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete i enlighet med lagstiftning och relevanta standarder.

Beslutsunderlag

Remissversion: Informationssäkerhetspolicy

Remissversion: Riktlinjer systematiskt informationssäkerhetsarbete

Beredningsansvariga

Jonas Andersson Wikström, säkerhetschef

Hanna Öberg, informationssäkerhetssamordnare

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Beslut och beslutsunderlag ska skickas till

Protokoll och remisshandlingar ska skickas till samtliga nämnder.

Svar på remiss skickas till ksdiarium@umea.se senast den 5 oktober 2026. Ange ärendenummer KS-2026/00356 i ämnesraden.

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Informationssäkerhet

REMISSVERSION

Informationssäkerhetspolicy

Beslutad av:
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp:
Policy

Diarienummer:
[XXXX]

Giltighetstid:
[20XX-XX-XX]

Datum, paragraf för beslut:
[20XX-XX-XX, § XX]

Dokumentansvarig:
Kommunstyrelsen

Dokumentet styr:
Alla nämnder

Informationssäkerhetspolicy

Umeå kommuns informationssäkerhetsarbete omfattar Umeå kommuns verksamhetsinformation och utgår från principen att var och en ska kunna lita på informationen och vara trygg med hur den hanteras.

Verksamhetsinformation omfattar all information som skapas, tas emot och förvaltas i aktiviteter under Umeå kommuns uppdrag i alla dess former, oavsett hur informationen hanteras.

All verksamhetsinformation har en informationsägare. Informationsägaren ansvarar för verksamhetsinformation ges ett tillräckligt skydd. Verksamhetsinformation ägs organisatoriskt av respektive myndighet där den ansvarige är nämnden.

Informationssäkerhetsarbetets inriktning

1. Det kommungemensamma arbetet med informationssäkerhet utformas utifrån ISO/IEC 27001 och 27002 och inriktningen i denna policy. Arbetet ska kontinuerligt utvecklas, följas upp och förbättras.
2. Informationssäkerhetsarbetet i alla nämnder ska säkerställa att informations konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet upprätthålls.
3. Information ska erhålla rätt nivå av skydd genom ett systematiskt och riskbaserat arbetssätt.
4. Information ska skyddas genom organisatoriska, fysiska, tekniska och personalrelaterade säkerhetsåtgärder i enlighet med författningskrav och interna styrdokument.

Begrepp

Information: Kunskap om objekt, såsom fakta, händelser, saker, processer eller idéer, inklusive begrepp, som inom ett visst sammanhang har en särskild betydelse.

Informationssäkerhet: Bevarande av informationens konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet.

Informationsägare: Person eller enhet som har ansvaret för den information som skapas och hanteras inom den egna verksamheten.

Konfidentialitet: Egenskap som innebär att information inte tillgängliggörs eller avslöjas för obehöriga individer, objekt eller processer.

Riktighet: Egenskap som innebär att information är korrekt och fullständig.

Säkerhetsåtgärd: Åtgärd för att bibehålla och/eller förändra risker.

Tillgänglighet: Egenskap som innebär att information är åtkomlig och användbar på begäran från ett behörigt objekt.

Verksamhetsinformation: Information som skapas, tas emot och underhålls som bevis och/eller som en tillgång av en organisation eller person för att uppfylla legala förpliktelser eller för att utföra transaktioner i verksamheten, oavsett typ av medium och format.

Relaterade styrdokument

- Riktlinjer för informationssäkerhet
- Policy för informationsförvaltning

Informationssäkerhet

REMISSVERSION

Riktlinje informationssäkerhet

Systematiskt informationssäkerhetsarbete

Beslutad av:
Kommunstyrelsen

Dokumenttyp:
Riktlinje

Diarienummer:
[XXXX]

Giltighetstid:
[20XX-XX-XX]

Datum, paragraf för beslut:
[20XX-XX-XX, § XX]

Dokumentansvarig:
Kommunstyrelsen

Dokumentet styr:
Alla nämnder

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund och syfte.....	3
Lagar och standarder.....	3
Angränsande styrdokument.....	3
Omfattning och avgränsning.....	4
Begrepp och definitioner	5
Ansvar.....	6
Informationsägare.....	6
Systemägare	6
Fokusområden i nämndernas systematiska arbete	7
Informationskartläggning.....	7
Informationssäkerhetsklassning	7
Riskhantering.....	7
Säkerhetsåtgärder	8
Informationssäkerhet i leverantörskedjan.....	8
Incidenthantering.....	9
Kontinuitetshantering	9
Informationssäkerhetskultur och utbildning	9
Bilaga 1 – Informationssäkerhetsklassning och skyddsnivåer	10
Klassningsmatris.....	11
Bilaga 2 – Riskhantering	12
Kriterier för värdering av sannolikhet och konsekvens	12
Sannolikhet.....	12
Konsekvens.....	12
Riskmatris	13
Kriterier för riskacceptans.....	13

Inledning

Bakgrund och syfte

Umeå kommuns informationssäkerhetsarbete omfattar Umeå kommuns verksamhetsinformation och utgår från principen att var och en ska kunna lita på informationen och vara trygg med hur den hanteras.

Ett systematiskt informationssäkerhetsarbete utgör grunden för att skydda information, upprätthålla förtroendet för organisationen och efterleva författningskrav. Ett systematiskt informationssäkerhetsarbete ökar också möjligheten att kunna stå emot och hantera störningar och avbrott kopplat till informationshanteringen.

Denna riktlinje syftar till att stödja nämndernas arbete genom att beskriva och konkretisera de fokusområden som Umeå kommuns nämnder ska arbeta med för att uppnå ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete.

Lagar och standarder

Krav på informationssäkerhet utgår från gällande lagstiftning och relevanta standarder, t.ex:

- Cybersäkerhetslagen
- *Myndigheten för civilt försvars och allmänna råd om säkerhetsåtgärder och utbildning (ej beslutade)*
- *Myndigheten för civilt försvars föreskrifter om incidentrapportering och informationsskyldighet (ej beslutade)*
- Dataskyddsförordningen
- Offentlighets- och sekretesslagen
- Arkivlagen
- ISO/IEC 27001 och 27002

Angränsande styrdokument

- Informationssäkerhetspolicy
- Policy för informationsförvaltning

Omfattning och avgränsning

Denna riktlinje gäller för alla nämnder i Umeå kommun och all information som skapas, tas emot och förvaltas i aktiviteter under kommunens uppdrag i alla dess former, oavsett hur informationen hanteras.

Om det vid något tillfälle råder motsättningar mellan författningskrav och interna styrdokument har författningskrav företräde i tolkningen.

Verksamhet och information som omfattas av säkerhetsskyddslagen omfattas inte av denna riktlinje. För sådan gäller säkerhetsskyddslagen och dess relaterade författningskrav och interna styrdokument.

Begrepp och definitioner

Samtliga begrepp och definitioner är hämtade från Umeå kommuns begreppsmodell för informationsförvaltning¹.

Incident: Händelse som kan vara eller skulle kunna leda till en störning, en förlust, ett nödläge, eller en kris.

Information: Kunskap om objekt, såsom fakta, händelser, saker, processer eller idéer, inklusive begrepp, som inom ett visst sammanhang har en särskild betydelse.

Informationssystem: Uppsättning av applikationer, tjänster, informationsteknologiska tillgångar och andra informationshanteringskomponenter.

Informationssäkerhet: Bevarande av informationens konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet.

Informationstillgång: information, och resurser som hanterar den, som är av värde för en organisation.

Informationsägare: Person eller enhet som har ansvaret för den information som skapas och hanteras inom den egna verksamheten.

Konfidentialitet: Egenskap som innebär att information inte tillgängliggörs eller avslöjas för obehöriga individer, objekt eller processer.

Kontinuitet: Förmåga att upprätthålla verksamhet på en i förhand bestämd nivå.

Riktighet: Egenskap som innebär att information är korrekt och fullständig.

Tillgänglighet: Egenskap som innebär att information är åtkomlig och användbar på begäran från ett behörigt objekt.

Skyddsnivå: Samling uttalade behov avseende skydd.

Systemägare: Den som äger och har ett överordnat ansvar för administration, drift och säkerhet för ett informationssystem.

Säkerhetsåtgärd: Åtgärd för att bibehålla och/eller förändra risker.

Verksamhetsinformation: Information som skapas, tas emot och underhålls som bevis och/eller som en tillgång av en organisation eller person för att uppfylla legala förpliktelser eller för att utföra transaktioner i verksamheten, oavsett typ av medium och format.

¹ [Begreppsmodell informationsförvaltning — OpenDataUmea](#)

Ansvar

Umeå kommun ska bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete enligt kommunens informationssäkerhetspolicy. Ansvar för informationssäkerhet följer ordinarie verksamhetsansvar. Den betyder att den som är chef för en viss verksamhet är också formellt ansvarig för informationssäkerhetsarbetet i verksamheten.

Informationsägare

All verksamhetsinformation (benämns härnäst information i detta dokument) ska ha en utsedd informationsägare. Respektive nämnd är ytterst ansvarig för den information som hanteras i nämnden, förvaltningen och dess verksamheter. Det innebär att nämnden är informationsägare ur ett juridiskt perspektiv.

Nämnden delegerar det operativa ansvaret till förvaltningen som har det operativa ansvaret för att informationssäkerhetsarbetet bedrivs systematiskt och riskbaserat.

Som informationsägarens representant ansvarar förvaltningen och dess verksamheter för att informationssäkerhetsarbetet leds, planeras, genomförs, dokumenteras och följs upp.

Informationssäkerhetsarbetet ska integreras med befintliga sätt att leda och styra organisationen.

Systemägare

Alla informationssystem ska ha en utsedd systemägare. Respektive nämnd är ytterst ansvarig för de informationssystem som förvaltas i nämnden, förvaltningen och dess verksamheter. Det innebär att nämnden är systemägare ur ett juridiskt perspektiv.

Nämnden delegerar det operativa ansvaret till förvaltningen vilket innebär att förvaltningen har det operativa ansvaret för drift och säkerhet i de informationssystem som förvaltningen innehar.

Som systemägarens representant ansvarar förvaltningen och dess verksamheter för att säkerställa att informationssystem upprätthåller det skydd som motsvarar skyddsbehovet i den information som förekommer i informationssystemet. Skyddsnivå fastställs av informationsägaren.

För informationssystem som ingår i ett samverkansobjekt enligt Umeå kommuns samverkansmodell för digitalisering så utgör objektägaren förvaltningens representant för systemägaren.

Fokusområden i nämndernas systematiska arbete

Nedan beskrivs de områden som informationsägare och systemägare (genom dess representanter i förvaltningen och dess verksamheter) ansvarar för i arbetet med att upprätthålla ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete.

Informationskartläggning

Informationsägaren ska säkerställa att all information är kartlagd och dokumenterad.

Dokumentationen ska redogöra för vilken verksamhetsprocess informationen hanteras i, vem som är informationsägare samt var informationen hanteras (t.ex. informationssystem).

Informationssäkerhetsklassning

Informationsägaren ansvarar för att arbete med informationssäkerhetsklassning genomförs och dokumenteras.

All information ska värderas avseende konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet utifrån vilka konsekvenser ett bristande skydd kan få. Författningskrav och interna krav ska vägas in i klassningen.

Informationssäkerhetsklassning ska genomföras innan information behandlas i informationssystem.

Informationssäkerhetsklassningen ska följas upp och utvärderas vid behov men minst årligen.

Se bilaga 1 - Informationssäkerhetsklassning och skyddsnivåer.

Riskhantering

Informationsägaren ska utifrån ett allriskperspektiv identifiera, analysera och värdera risker med informationshanteringen för att få underlag för valet av lämpliga och proportionella säkerhetsåtgärder. Resultatet av informationssäkerhetsklassningen och eventuella risker som identifierats genom omvärldsbevakning används som ett ingångsvärde i riskanalysen.

Riskanalys ska genomföras innan information behandlas i informationssystem och vid förändrade hot och nya sårbarheter.

De säkerhetsåtgärder som väljs för att åtgärda identifierade risker ska dokumenteras i en åtgärdsplan. Arbetet med säkerhetsåtgärder enligt åtgärdsplanen ska följas upp utifrån identifierat behov, men minst var tredje månad.

Informationsägaren ansvarar för att arbete med riskhantering utförs och att resultatet fastställs avseende den information denne ansvarar för.

Systemägaren ansvarar för att arbete med riskhantering utförs och att resultatet fastställs avseende de informationssystem och de delar av den digitala miljön som denne ansvarar för.

Se bilaga 2 – Riskhantering.

Säkerhetsåtgärder

Informationsägaren ska säkerställa att information skyddas med lämpliga och proportionella säkerhetsåtgärder utifrån resultat från genomförda informationssäkerhetsklassningar och riskanalyser.

Informationsägaren ska involvera systemägaren i arbetet med att identifiera och hantera behov av säkerhetsåtgärder i informationssystem. Informationsägaren fastställer och kommunicerar krav på säkerhetsåtgärder i informationssystem till systemägare som har ett överordnat ansvar för informationssäkerheten i informationssystem.

Informationsägaren ska vid behov men minst årligen bedöma effektiviteten av införda säkerhetsåtgärder genom att följa upp och utvärdera deras lämplighet och proportionalitet i förhållande till externa krav, interna behov och identifierade risker.

Säkerhetsåtgärder avseende information som hanteras i informationssystem är framtagna i en kommungemensam kravkatalog. Kravkatalogen anger en miniminivå av rekommenderade säkerhetsåtgärder för informationssystem, med utgångspunkt i informationens skyddsnivå. Kravkatalogen utgår från SS-EN ISO/IEC 27002: 2022 samt gällande lagstiftning inom informationshanteringsområdet.

Informationssäkerhetsklassning ligger till grund för vilka säkerhetsåtgärder som väljs från kravkatalogen. Riskanalys ligger till grund för ytterligare säkerhetsåtgärder som behöver vidtas utifrån de åtgärdsförslag som beslutats i riskanalysen.

Informationssäkerhet i leverantörskedjan

Innan avtal upprättas med en leverantör som ska behandla kommunens information, t.ex. i ett av leverantören tillhandahålllet informationssystem ska informationsägaren ha:

- Säkerställt att systemägare är utsedd.
- Genomfört en informationssäkerhetsklassning av den information som ska hanteras av leverantören och i informationssystemet.

- Identifierat och åtgärdat de risker som finns med att informationen hanteras av leverantören och i informationssystemet.
- Identifierat de krav på säkerhetsåtgärder som behöver ställas på leverantören och informationssystemet.
- Kontrollerat att tilltänkt leverantör och informationssystem uppfyller kraven på säkerhetsåtgärder och bedömt att dessa kommer att kunna uppfylla kraven under avtalstiden.

Innan leverantören påbörjar behandlingen av information ska informationsägaren godkänna informationsbehandlingen och systemägare fatta beslut om driftsättning av informationssystemet.

Incidenthantering

Informationsägaren ska säkerställa att incidenter relaterade till information och informationssystem upptäcks, rapporteras, hanteras, dokumenteras och följs upp i samverkan med systemägaren. Incidenter ska hanteras och åtgärdas skyndsamt för att minimera skador i verksamheten och för individer.

Informationsägaren ska säkerställa att informationssäkerhetsincidenter och personuppgiftsincidenter där anmälningsskyldighet finns enligt lag eller förordning, anmäls till ansvarig myndighet.

Kontinuitetshantering

Verksamhet som kommunen är skyldig att utföra enligt författning ska kunna bedrivas på en acceptabel nivå trots nedsatt funktionalitet eller allvarlig störning/avbrott i informationssystem.

Informationsägaren ska säkerställa att det finns avbrottsplaner eller kontinuitetsplaner för informationssystem som är nödvändiga för att bedriva sådan verksamhet.

Informationssäkerhetskultur och utbildning

Informationsägaren ska säkerställa att alla medarbetare har förutsättningar för att behandla information på ett säkert sätt. Alla medarbetare ska ha relevant och aktuell kunskap och kompetens för att kunna omhänderta risker vid åtkomst till information och informationssystem, utifrån sina behov.

Bilaga 1 – Informationssäkerhetsklassning och skyddsnivåer

Klassning av information görs utifrån tre olika perspektiv - konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet. Informationen värderas utifrån vilka konsekvenser som kan uppstå om dessa perspektiv inte upprätthålls.

- **Konfidentialitet** – information ska enbart vara tillgänglig för den som är behörig till den.
- **Riktighet** – information ska vara korrekt och fullständig.
- **Tillgänglighet** – information ska finnas tillgänglig för den som behöver den när den behöver den.

Bedömningen av vilka konsekvenser som kan uppstå om konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet brister leder fram till att man kan avgöra skyddsnivå.

Umeå Kommun använder sig av fem skyddsnivåer vid klassning av information, se klassningsmatris.

Klassningsmatris

Skyddsnivå	Konfidentialitet	Riktighet	Tillgänglighet
5. Särskild	K5 Information som omfattas av Säkerhetsskyddslagen. Hanteras enligt särskilda rutiner.	R5 Information som omfattas av Säkerhetsskyddslagen. Hanteras enligt särskilda rutiner.	T5 Information som omfattas av Säkerhetsskyddslagen. Hanteras enligt särskilda rutiner.
4. Hög	K4 Information där förlust av konfidentialitet kan medföra allvarlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra allvarlig påverkan på liv och hälsa.	R4 Information där förlust av riktighet kan medföra allvarlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra allvarlig påverkan på liv och hälsa.	T4 Information där förlust av tillgänglighet kan medföra allvarlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra allvarlig påverkan på liv och hälsa.
3. Utökad	K3 Information där förlust av konfidentialitet kan medföra betydande påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra betydande påverkan på liv och hälsa.	R3 Information där förlust av riktighet kan medföra betydande påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra betydande påverkan på liv och hälsa.	T3 Information där förlust av tillgänglighet kan medföra betydande påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra betydande påverkan på liv och hälsa.
2. Grundläggande	K2 Information där förlust av konfidentialitet kan medföra måttlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra måttlig påverkan på liv och hälsa.	R2 Information där förlust av riktighet kan medföra måttlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra måttlig påverkan på liv och hälsa.	T2 Information där förlust av tillgänglighet kan medföra måttlig påverkan på förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra måttlig påverkan på liv och hälsa.
1. Låg	K1 Information där förlust av konfidentialitet inte medför negativa konsekvenser för förmågan att upprätthålla verksamhet, bibehålla förtroende, efterleva lagstiftning eller medföra någon påverkan på liv och hälsa.	Krav finns alltid att information ska vara riktig, bedöms ej.	Krav finns alltid att information ska vara riktig, bedöms ej.

Bilaga 2 – Riskhantering

Vid en riskanalys identifieras vilka oönskade händelser som kan påverka informationshanteringen och varför de kan ske, detta formuleras som risker.

Riskerna värderas utifrån hur stor sannolikhet det är att risken inträffar och vilka konsekvenser risken kan medföra om den inträffar. Därefter identifieras vilka åtgärder som bör vidtas för att minska riskerna och vem som är ansvarig för att åtgärderna vidtas.

Umeå Kommun använder sig av fyra nivåer vid bedömning av sannolikhet och konsekvens, se riskmatris.

Utifrån riskernas värdering finns krav på att riskerna hanteras, se kriterier för riskacceptans.

Kriterier för värdering av sannolikhet och konsekvens

Sannolikhet

Sannolikhet innebär bedömningen av hur stor chans det är att en identifierad oönskad händelse inträffar. Sannolikheten bedöms utifrån fyra nivåer:

1. Osannolik/ Mycket låg
2. Mindre sannolik
3. Möjlig/ Hög
4. Sannolik/ Mycket hög/ Kan ej bedömas

Konsekvens

Konsekvens innebär bedömningen av hur det påverkar en verksamhet eller en enskild individ om en identifierad oönskad händelse inträffar. Konsekvensen bedöms utifrån fyra nivåer:

1. Ingen/ Försumbar skada
2. Måttlig skada
3. Betydande skada
4. Allvarlig skada

Riskmatris

Riskmatrisen visar hur risker värderas utifrån sannolikhet och konsekvens. Genom att multiplicera värdet för sannolikhet med värdet för konsekvens erhåller varje risk ett riskvärde.

Allvarlig 4				
Betydande 3				
Måttlig 2				
Försumbar 1				
Konsekvens/ Sannolikhet	Osannolik	Mindre sannolik	Möjlig	Sannolik/kan ej bedömas

Kriterier för riskacceptans

Tabellen visar hur beslut om att acceptera risker eller vidta åtgärder ska fattas.

Riskvärde	Riskhantering	Åtgärder	Krav på genomförande av åtgärd
Låg risk 1-2	Acceptera risk	Inga krav	Inga krav
Medelhög risk 3-6	Reducera risk	Åtgärder för att minska risk (sannolikhet eller konsekvens) ska finnas med i åtgärdsplan	Ska genomföras inom rimlig tid baserat på åtgärdens omfattning (tid, kostnad, resurser)
Hög risk 8-9	Reducera risk	Åtgärder för att minska risk (sannolikhet eller konsekvens) ska finnas med i åtgärdsplan	Ska genomföras snarast möjligt baserat på åtgärdens omfattning (tid, kostnad, resurser)
Mycket hög risk 12-16	Eliminera/undvik risk	Omfattande åtgärder för att minska risk ska finnas med i åtgärdsplan, alt. ändra förfarande helt för att undvika risken	Ska genomföras omedelbart.

Tjänsteskrivelse

2026-09-07

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00042

Svar på remiss: Föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna yttrande i enlighet med tjänsteskrivelsen.

att paragrafen justeras omedelbart.

Ärendebeskrivning

E-hälsomyndigheten har tagit fram ett förslag till föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort och har skickat ut det på remiss till berörda instanser.

Regeringen har genom ändringar i förordningen (2025:764) om fritidskort, vilka trädde i kraft den 10 augusti 2026, gett E-hälsomyndigheten möjlighet att besluta om sista ansökningsdag för fritidskort. Tidigare var sista ansökningsdag fastställd i förordningen om fritidskort och var den 30 november.

E-hälsomyndigheten har genomfört en konsekvensutredning där olika alternativ för sista ansökningsdag har analyserats. Myndigheten bedömer att den 7 december är den mest lämpliga tidpunkten. Förslaget innebär att ansökningsperioden förlängs med en vecka samtidigt som myndigheten bedömer att det fortfarande finns tillräcklig tid för handläggning och utbetalning innan kalenderårets slut.

Bakgrunden är att medel avsatta för fritidskort ska användas under samma kalenderår. Utbetalning behöver därför ske senast den 18 december för att säkerställa att betalningen bokförs på rätt budgetår. E-hälsomyndigheten bedömer att en sista ansökningsdag den 7 december ger tillräcklig marginal för att hantera huvuddelen av inkomna ansökningar.

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2026/00042

Kommunstyrelsen har överlämnat remissen till fritidsnämnden och kulturnämnden för eget yttrande till E-hälsomyndigheten.

Fritidsnämndens yttrande

Fritidsnämnden är positiv till förslaget att förlänga ansökningstiden för fritidskortet till den 7 december. Förändringen bedöms öka tillgängligheten och ge fler vårdnadshavare möjlighet att ansöka om stödet vilket stärker barns och ungas möjligheter att delta i organiserade fritidsaktiviteter. Nämnden delar E-hälsomyndighetens bedömning att fördelarna med en längre ansökningstid överväger den begränsade risk som finns för att vissa ansökningar som kräver manuell handläggning inte hinner behandlas före årets slut.

Beslutsunderlag

Remiss av föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort

Beredningsansvariga

Monica Svonni, verksamhetschef Föreningsbyrå/stab

Beslutet ska skickas till

KS diarium, märkning KS-2026/00846

Stefan Hildingsson
Fritidsdirektör

Monica Svonni
Verksamhetschef
Föreningsbyrå/stab

Remiss av E-hälsomyndighetens föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskortet

E-hälsomyndigheten har tagit fram ett förslag till föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort. Konsekvensutredningen redogör närmare för bakgrunden till föreslagna föreskrifter.

E-hälsomyndigheten vill få in synpunkter på förslaget till föreskrifter.

Remissinstanser

Barnombudsmannen

Folkhälsomyndigheten

Funktionsrätt i Sverige

Förbundet Aktiv Ungdom

Försäkringskassan

Jämställdhetsmyndigheten

Landsrådet för Sveriges barn- och ungdomsorganisationer

Malmö kommun

Myndigheten för kulturanalys

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Parasport Sverige

Regelrådet

Riksdagens Ombudsmän

Socialstyrelsen

Stockholms kommun

Statens kulturråd

Svenskt Friluftsliv

Box 913, 391 29 Kalmar
Besök: Södra Långgatan 60, Kalmar
Sankt Eriksgatan 117 Stockholm

E-post: registrator@ehalsomyndigheten.se
Webbplats: www.ehalsomyndigheten.se
Telefon: 010-458 62 00

Sveriges Kommuner och Regioner

Sveriges kulturskoleråd

Sveriges Riksidrottsförbund

Umeå kommun

Örebro kommun

Remissvaren ska ha kommit in till E-hälsomyndigheten senast den 28 september 2026. Svaren bör lämnas per e-post till registrator@ehalsomyndigheten.se. Ange diarienummer 2026/05842 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaren bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet i offentlig service.

Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Ann-Sofi Asp

Verksamhetsutvecklare Fritidskortet

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN 2002-1054, Artikelnummer [artikel nr](#)

Utgivare: [\[Titel\]](#) [\[Namn\]](#), Socialstyrelsen

E-hälsomyndighetens föreskrifter om tidsfrist för ansökan om fritidskort

HSLF-FS
[\[ÅÅÅÅ:nr\]](#)

beslutade den [\[ange datum\]](#).

Utkom från trycket
den [\[Datum\]](#)

E-hälsomyndigheten föreskriver följande med stöd av 22 §
förordningen (2025:764) om fritidskort.

Tidsfrist för ansökan om fritidskort

1 § En ansökan om fritidskort enligt 9 § förordning (2025:764) om
fritidskort ska lämnas in till E-hälsomyndigheten senast den 7
december innevarande kalenderår.

Denna författning träder i kraft den [\[Välj datum\]](#).

E-hälsomyndigheten

[\[BESLUTSFATTARE\]](#)

[\[Ange namn 2\]](#)

HSLF-FS kan laddas ned eller beställas via
Socialstyrelsens publikationsservice
webb: www.socialstyrelsen.se/publikationer
e-post: publikationsservice@socialstyrelsen.se
Ljungbergs Tryckeri i Klippan AB

Konsekvensutredning avseende förslag till föreskrifter om fritidskort

E-hälsomyndigheten avser att med stöd av 22 § förordningen (2025:764) om fritidskortet utfärda föreskrifter om den tidpunkt då en ansökan om stöd, enligt 9 § samma förordning, senast ska ha kommit in till myndigheten.

Sammanfattning

Regeringen har genom ändringar i förordningen (2025:764) om fritidskortet, som trädde i kraft den 10 augusti 2026, flyttat beslutet om när en ansökan senast ska lämnas in från förordningen till myndigheten. Tidigare framgick av 9 § att ansökan skulle lämnas senast den 30 november.

Valet av tidpunkt för ansökan är beroende av att de av regeringen avsatta medlen för fritidskort ska användas under kalenderåret. Det får till följd att en utbetalning måste ske senast den 18 december för att betalningen med säkerhet ska kunna bokföras på samma år. Tiden mellan sista ansökningsdag och den 18 december ska rymma myndighetens handläggning, inklusive eventuella kompletteringar från vårdnadshavaren och själva utbetalningen.

Myndigheten har utrett fyra alternativ. Den 30 november, den 31 december och olika tidpunkter för ansökan på blankett respektive digital ansökan har avfärdats av de skäl som redovisas i avsnitt 3.2.

Myndigheten bedömer att den 7 december är den mest lämpliga tidpunkten för när ansökan senast ska lämnas in. Alternativet ger elva dagars marginal till 18 december, vilket rymmer handläggning och utbetalning för det stora flertalet ansökningar. Ansökningstiden förlängs samtidigt med en vecka jämfört med vad som gällde tidigare, vilket innebär att fler vårdnadshavare får möjlighet att ansöka om stödet inom det kalenderår som medlen avser. Detta ligger i linje med syftet med ändringarna i förordningen, som är att ge fler barn och unga mer jämlika förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter.

Den absoluta majoriteten av ansökningarna handläggs automatiskt och för dessa medför tidpunkten ingen risk för att beslut och utbetalning inte hinner ske inom kalenderåret. För ansökningar som kräver manuell handläggning minskar tiden att hinna handlägga och genomföra utbetalningen. Det gäller ansökningar som lämnas på blankett och ansökningar från vårdnadshavare med skyddad folkbokföring. Därför kommer myndigheten att under perioden 1 till 18 december prioritera den manuella handläggningen och förstärka bemanningen. Myndigheten kommer skyndsamt att kontakta sökande som behöver

komplettera sin ansökan samt informerar brett om att en ansökan bör lämnas i god tid före den 7 december.

Det går inte att utesluta att enstaka ansökningar inte hinner handläggas i tid. Det gäller blankettansökningar som behöver skriftlig komplettering och ansökningar från vårdnadshavare med skyddad folkbokföring som kommer in nära den 7 december.

Eftersom myndigheten saknar beställningsbemyndigande kan stödet i sådana fall inte användas för innevarande kalenderår. För vårdnadshavare med skyddad folkbokföring följer risken av förfarandet och gäller oavsett vilken tidpunkt som väljs. För blankettansökningar hade 30 november rymt även dessa ärenden. Myndigheten bedömer att antalet berörda ansökningar är litet och att fördelen med en längre ansökningstid för samtliga vårdnadshavare överväger.

1 Bakgrund

Stödet och dess finansiering

Fritidskortet infördes hösten 2025 som ett stöd för att ge barn och unga bättre möjligheter att delta i idrott, kultur, friluftsliv och föreningsaktiviteter.

Medel för fritidskortet tilldelas kalenderårsvis som ett anslag genom regleringsbrev. Villkoren för anslaget framgår av regleringsbrevet för budgetåret 2026 avseende anslag 2:6 *Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga*. Enligt regleringsbrevet ska de tilldelade medlen användas under 2026, om inte regeringen beslutar om annat.

Förfarandet i två steg

Förfarandet består av två steg. I det första steget ansöker vårdnadshavaren om fritidskortet. I det andra steget ansöker vårdnadshavaren om att använda fritidskortet för betalning av en aktivitet hos en utförare. Efter beslut om användning av fritidskortet av E-hälsomyndigheten sker utbetalningen till utföraren. Möjligheten att betala ut medlen inom kalenderåret är beroende av att även det andra steget genomförs och att utbetalningen hinner bokföras innan året är slut. Sista ansökningsdag gäller båda stegen. Både ansökan om fritidskortet och ansökan om att använda kortet ska ha kommit in senast denna dag.

Ansökningssätt och handläggning

En ansökan om fritidskortet kan lämnas antingen via myndighetens digitala tjänst eller på blankett. Den absoluta majoriteten av ansökningarna lämnas i den digitala tjänsten.

Ansökningar som lämnas digitalt hanteras automatiskt. När förutsättningarna är uppfyllda fattas beslut automatiskt och utbetalning sker utan manuell handläggning.

Vårdnadshavaren kan då genomföra båda stegen vid samma tillfälle.

Ansökningar som lämnas på blankett handläggs manuellt. För dessa ansökningar kan handläggningstiden uppgå till mer än två veckor, beroende på hur omfattande kompletteringsbehovet är. Vid en skriftlig kompletteringsbegäran från myndigheten ges vanligtvis 14 dagars svarstid.

Vårdnadshavare som har skyddad folkbokföring kan ansöka via blankett eller i den digitala tjänsten. Även om ansökan görs i den digitala tjänsten görs prövningen manuellt av en handläggare. Vårdnadshavaren kan därefter ansöka i den digitala tjänsten om att använda fritidskortet först när beslut om fritidskort är fattat. Den manuella handläggningen medför således en fördröjning på en till två arbetsdagar.

Vilka ansökningar som påverkas av sista ansökningsdag

De ansökningar som handläggs automatiskt påverkas inte av var i kalendern sista ansökningsdag placeras, eftersom beslut och utbetalning sker i nära anslutning till att ansökan kommer in. En senareläggning av sista ansökningsdag påverkar därför i praktiken de ansökningar som kräver manuell handläggning, alltså blankettansökningar och ansökningar från vårdnadshavare med skyddad folkbokföring.

Vid en ansökan på blankett kan vårdnadshavaren ansöka om både fritidskortet och användandet av fritidskortet vid samma tillfälle. Myndigheten prövar därefter de två ansökningarna i tur och ordning, utan att vårdnadshavaren behöver återkomma.

En vårdnadshavare med skyddad folkbokföring som ansöker i den digitala tjänsten behöver dock invänta den manuella handläggningen av ansökan om fritidskort och därmed blir den tid som återstår för att ansöka om att använda fritidskortet kortare än för övriga sökande.

Den manuella handläggningens omfattning

Antalet använda fritidskort under årets första åtta månader uppgår till cirka 370 000. Antalet blankettansökningar uppgår till drygt 600. Antalet digitala ansökningar från vårdnadshavare med skyddad folkbokföring uppgår till drygt 400 sedan april 2026. Manuell handläggning omfattar därmed ett begränsat antal ansökningar.

Utbetalning

Utbetalning av stödet sker via myndighetens ekonomisystem till ett konto som är registrerat på utföraren av aktiviteten. En utbetalning måste ske senast den 18 december för att bokföras på samma kalenderår.

Ändringar i förordningen om fritidskort

Regeringen har genom förordningen (2026:1435) om ändring i förordning om fritidskort beslutat om ändringar i förordningen (2025:764) om fritidskortet som trädde i kraft den 10 augusti 2026. Ändringarna innebär att åldersgränsen sänkts till 6 år och att kretsen för vårdnadshavare som kan få det särskilda fritidskortet utökats. Syftet med ändringarna är

att utvidga målgruppen för stödet och att ge barn och unga mer jämlika förutsättningar att delta i idrott, kultur, friluftsliv och föreningsaktiviteter. Ändringarna innebär att antalet ansökningar väntas öka.

Ändringarna omfattar även tidpunkten för när en ansökan senast ska lämnas in och är den ändring som föranleder dessa föreskrifter.

2 Ändringen i 9 § och bemyndigandet att meddela föreskrifter

Av 9 § förordningen om fritidskortet framgick tidigare att en ansökan skulle lämnas in till E-hälsomyndigheten senast den 30 november innevarande kalenderår. Efter ändringarna framgår i stället att en ansökan ska lämnas senast vid den tidpunkt som myndigheten bestämmer.

Regeringen har därmed flyttat beslutet om tidpunkt från förordningen till myndigheten. Så länge myndigheten inte har beslutat om en tidpunkt saknas ett datum som vårdnadshavare kan förhålla sig till. Myndigheten behöver därför meddela föreskrifter om detta.

Av 22 § samma förordning framgår att E-hälsomyndigheten får meddela föreskrifter om verkställigheten av lagen (2025:759) om fritidskort och om verkställigheten av förordningen. Bemyndigandet i 9 § avser uttryckligen tidpunkten för när en ansökan senast ska lämnas in. Föreskrifterna reglerar endast denna tidpunkt och innehåller inga bestämmelser om vem som har rätt till stödet eller hur ansökan ska göras. Föreskrifterna rymms därmed inom bemyndigandet.

Myndigheten vill genom föreskrifterna uppnå två saker. Vårdnadshavare ska på förhand veta när en ansökan senast måste ha kommit in. Tidpunkten ska ligga så sent som förutsättningarna för handläggning och utbetalning tillåter, så att så många som möjligt av dem som har rätt till stödet också kan ta del av det inom det kalenderår som medlen avser.

3 Alternativa förslag till senaste ansökningsdatum

3.1 Förutsättningar som styr valet av senaste ansökningsdatum

Två förutsättningar styr vilken tidpunkt som är möjlig. Den första är att de tilldelade medlen ska användas inom kalenderåret om regeringen inte beslutar om annat. Den andra är att E-hälsomyndigheten behöver genomföra utbetalningen senast den 18 december för att den ska kunna bokföras på samma kalenderår.

Tiden mellan sista ansökningsdag och den 18 december ska rymma myndighetens handläggning och beslut samt utbetalningen till utföraren, vilket normalt tar två till tre bankdagar. Eftersom sista ansökningsdag gäller båda stegen behöver vårdnadshavare med

skyddad folkbokföring ansöka några dagar dessförinnan så att det andra steget hinner genomföras före sista ansökningsdag. Förfarandet beskrivs i kapitel 1.

Valet av tidpunkt styrs därför av två förhållanden. Handläggningen av manuella ärenden ska hinna genomföras före den 18 december, och vårdnadshavare med skyddad folkbokföring ska hinna genomföra båda stegen före sista ansökningsdag.

3.2 Alternativ som har övervägts

Fyra alternativ har övervägts.

31 december

Alternativet innebär att ansökningar kan komma in efter den tidpunkt då en utbetalning senast kan bokföras på innevarande kalenderår. Pengarna skulle därmed inte kunna användas under det år de avser. Alternativet avfärdas.

Olika datum beroende på ansökningssätt

Alternativet innebär ett senare datum för ansökningar som lämnas digitalt och ett tidigare för ansökningar som lämnas på blankett.

De som ansöker på blankett gör det i regel därför att de saknar möjlighet att använda den digitala tjänsten. Det kan handla om att de saknar e-legitimation, om språkliga hinder, om funktionsnedsättning eller om andra förhållanden som gör den digitala vägen otillgänglig. Ett tidigare sista ansökningsdatum för blankettansökningar skulle innebära att myndigheten ger kortare ansökningstid till den grupp som redan har svårast att ta del av stödet. Det skulle strida mot kravet på likabehandling och mot syftet med ändringarna i förordningen.

Alternativet är också svårt att tillämpa. Vårdnadshavare med skyddad folkbokföring kan ansöka digitalt men ärendena kräver manuell handläggning. De skulle antingen omfattas av den tidigare tidpunkten trots att de ansöker digitalt, eller av den senare trots att handläggningen är manuell. Båda utfallen vore svåra att kommunicera och är olämpliga ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Ett system med två tidpunkter ökar dessutom risken för missförstånd. Vårdnadshavare skulle behöva känna till vilken tidpunkt som gäller för just deras sätt att ansöka innan de bestämmer sig för hur de ansöker. Risken för att ansökningar kommer in för sent av det skälet bedöms vara större än den handläggningsrisk som alternativet skulle avhjälpa.

Alternativet avfärdas därför av myndigheten. Samma sista ansökningsdatum ska gälla oavsett hur ansökan lämnas.

30 november

Alternativet motsvarar den tidpunkt som tidigare framgick av förordningen. Det ger arton dagars marginal till den 18 december.

Marginalen rymmer handläggning även i de fall en ansökan behöver komplettering, samt den tid som utbetalningen tar. För de ansökningar som handläggs automatisk behövs marginalen inte, då beslut och utbetalning kan göras i nära anslutning till att ansökan kommer in.

Alternativet innebär därmed att ansökningstiden begränsas för samtliga sökande utifrån de förutsättningar som gäller för en mycket liten del av ärendena. Marginalen är bredare än vad huvuddelen av ansökningarna motiverar.

7 december

Alternativet ger elva dagars marginal till den 18 december.

För ansökningar som handläggs automatiskt påverkas inte möjligheten att fatta beslut och att betala ut stödet inom kalenderåret. Vårdnadshavaren kan genomföra båda stegen vid samma tillfälle, och beslut och utbetalningar sker i nära anslutning till varandra. Detsamma gäller för ansökningar som lämnas på blankett och som inte behöver kompletteras.

För blankettansökningar som behöver komplettering minskar tiden för att hinna handlägga och genomföra utbetalningen från 18 till 11 dagar, vilket är för kort tid då svarstiden för komplettering normalt är 14 dagar. På elva dagar finns alltså en risk att myndigheten inte hinner handlägga ärenden med kompletteringsbehov. Alternativet den 30 november har tillräckligt med marginal även för dessa ärenden. Skillnaden mellan alternativen gäller därmed de blankettansökningar som kommer in under perioden 1 till 7 december och som behöver skriftlig komplettering.

För vårdnadshavare med skyddad folkbokföring som ansöker i den digitala tjänsten gäller en annan begränsning. Deras ansökningar handläggs manuellt, och ansökan om att använda fritidskortet kan göras först när beslut om rätt till fritidskort har fattats. Eftersom en ansökan om att använda fritidskortet för betalning inte kan göras efter sista ansökningsdag, behöver ansökan om fritidskortet i praktiken komma in en till två arbetsdagar innan sista ansökningsdag för att båda stegen ska hinna genomföras. Denna begränsning följer av förfarandet och gäller oavsett vilken tidpunkt som väljs.

3.3 E-hälsomyndighetens bedömning

E-hälsomyndigheten bedömer att den 7 december är den mest lämpliga tidpunkten.

Skälen för bedömningen

Regeringen har flyttat beslutet om tidpunkt från förordningen till myndigheten i samband med att målgruppen för stödet utökades. Syftet med ändringarna är att ge barn och unga mer jämlika förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter. E-hälsomyndigheten har mot den bakgrunden vägt alternativen utifrån att tidpunkten ska ligga så sent som förutsättningarna för handläggning och utbetalning tillåter.

En senare tidpunkt innebär att fler vårdnadshavare får möjlighet att ansöka om stödet inom det kalenderår som medlen avser. Det gäller särskilt aktiviteter som påbörjas eller betalas sent under höstterminen.

Vilka ansökningar som berörs

Manuell handläggning omfattar en mycket liten del av det totala antalet ärenden. Omfattningen framgår av kapitel 1.

Åtgärder för att beslut och utbetalning ska hinna ske inom kalenderåret

E-hälsomyndigheten kommer att vidta flera åtgärder för att hinna besluta och betala ut fritidskortet inom kalenderåret.

Myndigheten kommer att prioritera den manuella handläggningen under perioden 1 till 18 december genom att förstärka bemanningen för manuell handläggning under samma period.

Myndigheten kommer under samma period att handlägga ansökningar från vårdnadshavare med skyddad folkbokföring med förtur, så att beslut kan fattas i nära anslutning till att ansökan kommer in.

E-hälsomyndigheten kontaktar skyndsamt sökande som behöver komplettera sin ansökan, så att kompletteringen hinner komma in i tid.

E-hälsomyndigheten ser över informationen om när en ansökan senast behöver inkomma samt tar fram riktad information till de utpekade målgrupperna. Syftet är att informera om att en ansökan bör lämnas i god tid före den 7 december för att beslut och utbetalning ska hinna ske under kalenderåret. Informationsinsatsen beskrivs i avsnitt 5.

Kvarstående risk

Trots ovan beskrivna åtgärder går det inte att utesluta att enstaka ansökningar som kommer in nära den 7 december och som behöver kompletteras inte hinner handläggas så att utbetalning bokförs på innevarande kalenderår. Utfallet beror på när kompletteringen kommer in och på när vårdnadshavaren genomför det andra steget. Myndigheten råder inte över dessa moment.

En annan risk gäller vårdnadshavare som har skyddad folkbokföring och som ansöker om fritidskortet digitalt nära in på sista ansökningsdatum. Eftersom ansökan om att använda kortet kan göras först när beslut om fritidskortet har fattats, kan en vårdnadshavare som ansöker nära den 7 december sakna möjlighet att genomföra det andra steget i tid.

Myndigheten hanterar detta genom att prioritera dessa ärenden och genom informationsinsatser. Det går dock inte att helt utesluta att beslutet fattas så sent att vårdnadshavaren inte hinner ansöka om att använda kortet före sista ansökningsdag.

Myndigheten avser att inför kommande kalenderår se över om förutsättningarna för denna grupp kan förbättras.

E-hälsomyndigheten bedömer att båda riskerna är begränsade i omfattning, eftersom antalet berörda ansökningar är litet och myndigheten har möjlighet att prioritera dessa ärenden under den aktuella perioden.

Konsekvensen är densamma för båda riskerna. Myndigheten saknar beställningsbemyndigande och kan därför inte besluta om stöd ett kalenderår och betala ut det under nästkommande år. En ansökan som inte hinner handläggas i tid, och en ansökan om att använda kortet som inte hinner göras, leder därför till att stödet inte kan användas under kalenderåret.

Alternativet 30 november skulle i större utsträckning rymma de ansökningar som behöver skriftlig komplettering men det utesluter inte att det finns sökanden som kan gå miste om stödet. Valet den 7 december innebär att ett litet antal sökande kan gå miste om stödet för året, samtidigt som samtliga sökande får en vecka längre att ansöka. E-hälsomyndigheten bedömer att antalet berörda ansökningar är litet och att fördelen med en längre ansökningstid för samtliga väger tyngre.

E-hälsomyndighetens åtgärder riktas särskilt mot de ärenden som kräver manuell handläggning. E-hälsomyndigheten kommer även att följa upp utfallet inför kommande kalenderår. Uppföljningen beskrivs i avsnitt 6 och utgör underlag för att bedöma om tidpunkten behöver justeras.

4 Konsekvenser

4.1 För E-hälsomyndigheten

Föreskrifterna innebär att myndigheten behöver hantera ansökningar under ytterligare en vecka jämfört med den tidpunkt som tidigare framgick av förordningen. För de ansökningar som handläggs automatiskt medför detta inga konsekvenser för myndighetens arbete.

För de ansökningar som handläggs manuellt koncentreras arbetet till perioden 1 till 18 december. Myndigheten behöver under denna period prioritera manuell handläggning genom förstärkt bemanning. Behovet av att kontakta sökande som behöver komplettera sin ansökan ökar under samma period, eftersom kompletteringen måste komma in inom en kortare tid än under övriga delar av året.

Myndigheten ska informera om den nya tidpunkten under hösten vilket beskrivs i avsnitt 5. Föreskrifterna medför inga konsekvenser för myndighetens ekonomisystem men innebär att tidpunkten behöver ändras i den digitala tjänsten.

Myndigheten saknar beställningsbemyndigande och får därför inte besluta om stöd ett kalenderår och betala ut det under nästkommande år. Ansökningar som har kommit in i tid

men som inte hinner kompletteras i tid kan därför inte beviljas för innevarande år. Antalet sådana ärenden bedöms vara litet.

Föreskrifterna bedöms inte medföra ökade kostnader för E-hälsomyndigheten utöver den förstärkta bemanningen under perioden 1 till 18 december. Kostnaden ryms inom befintliga ramar.

4.2 För vårdnadshavare

Föreskrifterna innebär att ansökningstiden förlängs med en vecka jämfört med den tidpunkt som tidigare framgick av förordningen. Fler vårdnadshavare får därmed möjlighet att ansöka om stödet inom det kalenderår som medlen avser. Det gäller särskilt aktiviteter som påbörjas eller betalas sent under höstterminen.

Vårdnadshavare får genom föreskrifterna ett datum att förhålla sig till. Utan föreskrifter skulle det saknas en känd tidpunkt, eftersom tidpunkten inte längre framgår av förordningen.

Tidpunkten gäller lika oavsett hur en ansökan lämnas. För vårdnadshavare med skyddad folkbokföring innebär förfarandet dock att ansökan om fritidskort behöver lämnas något tidigare för att båda stegen ska hinna genomföras.

För vårdnadshavare som ansöker på blankett sent i perioden och vars ansökan kräver komplettering finns en risk för att ansökan inte hinner handläggas i tid. Stödet kan i sådana fall inte användas under kalenderåret.

För vårdnadshavare med skyddad folkbokföring som söker i den digitala tjänsten uppstår risken på ett annat sätt. Eftersom ansökan om att använda kortet kan göras först när beslut om fritidskortet har fattats, behöver ansökan om fritidskortet komma in i en sådan tid att båda stegen hinner genomföras före den 7 december. Om det inte sker kan stödet inte användas under kalenderåret.

De potentiella konsekvenserna för vårdnadshavare beskrivs i avsnitt 3.3, tillsammans med de åtgärder myndigheten vidtar för att minska dem.

4.3 För utförare av fritidsaktiviteter

Föreskrifterna innebär att utförare kan ta emot medel för barn och unga vars vårdnadshavare ansöker om stödet något senare under året. Perioden då stödet inte kan sökas blir därmed kortare, vilket ger utförare bättre förutsättningar att fylla platser i aktiviteter som startar under den senare delen av höstterminen eller under vårterminen nästkommande år.

Påverkan på utförare av fritidsaktiviteter bedöms vara begränsad.

4.4 Övriga konsekvenser

Föreskrifterna bedöms inte medföra konsekvenser för varken kommuner eller för regioner, eller för den kommunala självstyrelsen.

Hur utförare av fritidsaktiviteter påverkas beskrivs i avsnitt 4.3.

Föreskrifterna medför inga konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Föreskrifterna bedöms inte heller medföra konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Föreskrifterna medför ingen behandling av personuppgifter utöver den som redan sker inom ramen för handläggningen av stödet.

5 Tidpunkt för ikraftträdande och behov av informationsinsatser

Ikraftträdande

Tidpunkten för ikraftträdande framgår av föreskrifterna.

Behov av informationsinsatser

E-hälsomyndigheten kommer att genomföra informationsinsatser. Den tidpunkt som tidigare framgick av förordningen var den 30 november, och den är känd hos vårdnadshavare och hos utförare av fritidsaktiviteter. Föreskrifterna innebär en annan tidpunkt, och behöver därför kommuniceras till berörda.

Myndigheten kommer att informera om tidpunkten under hösten. Informationen ska nå sökande och ska ange att en ansökan bör lämnas i god tid före den 7 december för att beslut och utbetalning ska hinna ske under kalenderåret.

Informationen behöver utformas så att den når även vårdnadshavare som inte använder den digitala tjänsten. Myndigheten behöver därför använda flera informationskanaler.

6 Uppföljning

Myndigheten kommer inför kommande kalenderår att följa upp vilka effekter föreskrifterna har fått.

Uppföljningen ska omfatta hur många ansökningar som kom in under perioden 1 till 7 december och hur många av dessa som krävde manuell handläggning.

Uppföljningen ska även omfatta hur många ansökningar som fick en skriftlig kompletteringsbegäran under perioden 1 till 7 december och hur många ansökningar vars utbetalning inte kunde beviljas för innevarande kalenderår.

Uppföljningen ska vidare omfatta hur många vårdnadshavare som fick beslut om fritidskortet men som inte hann ansöka om att använda kortet för betalning före den 7 december. Uppföljningen ska vidare ge underlag för att bedöma om förutsättningarna för vårdnadshavare med skyddad folkbokföring behöver hanteras särskilt inför kommande kalenderår.

Uppgifterna från uppföljningen utgör underlag för att bedöma om tidpunkten behöver justeras.

Tjänsteskrivelse

2026-09-11

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00010

Verksamhetsuppföljning T2 2026

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna fritidsnämndens rapport till kommunstyrelsen för perioden januari till augusti 2026.

att godkänna fritidsnämndens rapport för perioden januari till augusti 2026.

att godkänna uppföljning av internkontrollplan för perioden januari till augusti 2026.

att den interna styrningen och kontrollen är ändamålsenlig och tillräcklig.

att paragrafen justeras omedelbart.

Ärendebeskrivning

Fritidsförvaltningen har upprättat en rapport till kommunstyrelsen för perioden januari till augusti enligt beslutade anvisningar för verksamhetsuppföljning. Rapporten innehåller information om nämndens genomförande av grunduppdrag och tilläggsuppdrag från kommunfullmäktige, väsentliga händelser, personalförhållanden samt ekonomiskt resultat och prognos.

Förvaltningen har även upprättat en fördjupad rapport till fritidsnämnden med ytterligare information om verksamheternas genomförande av grunduppdrag, arbete med prioriterade områden, fokusområden och tilläggsuppdrag.

Förvaltningen har även följt upp aktiviteter i fritidsnämndens riskanalys och internkontrollplan för perioden januari till augusti.

Beslutsunderlag

KS-2025/01087 Fritidsnämndens rapport till kommunstyrelsen för perioden januari till augusti

Fritidsnämndens rapport för perioden januari till augusti 2026

Tjänsteskrivelse

Dnr: FN-2026/00010

KS-2025/01087 Fritidsnämndens rapportering av intern kontroll för perioden januari till augusti

Beredningsansvariga

Monia Sundelin, controller

Björn Söderbäck, HR-chef

Monica Svonni, stf. fritidsdirektör

Beslutet ska skickas till

KS diarium, märks KS-2025/01087 Fritidsnämndens rapport till kommunstyrelsen för perioden januari till augusti

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Monia Sundelin
Controller

Fritidsnämndens rapport till KS, januari–augusti 2026

Verksamhetsuppföljning

Nämndens grunduppdrag, bedömning och motivering

Fritidsnämnden har under perioden genomfört sitt grunduppdrag i hög grad och i enlighet med planeringsdirektiv, verksamhetsplan och givna förutsättningar. Prognosen för helåret är att nämnden kommer att fullfölja sitt uppdrag helt eller i hög grad inom samtliga verksamhetsområden. För en mer utförlig redovisning hänvisas till fritidsnämndens rapport för perioden januari–augusti.

Avdelning Bad har i huvudsak bedrivits enligt plan men flera anläggningar har under perioden haft avvikelser från fastställda servicenivåer till följd av underhålls- och renoveringsåtgärder. Hemgårdens bad och gym har varit stängt under hela året för renovering. Navet hade en sommarstängning på fyra veckor jämfört med ordinarie en vecka på grund av försenade underhållsarbeten. Sävar simhall stängdes i mitten av maj och det råder fortsatt osäkerhet kring när verksamheten kan återupptas. Vallabadets inomhusdel stängdes i juni och kommer att vara stängd åtminstone under september. De längre stängningarna vid Sävar simhall och Vallabadet bedöms få störst påverkan under tertiäl tre men har även påverkat verksamheten under tertiäl två. Trots dessa avvikelser har verksamheten så långt som möjligt säkerställt tillgång till badverksamhet, simundervisning och föreningsverksamhet. Badverksamheten har haft färre besök än motsvarande period 2025 vilket främst bedöms bero på en kallare sommar.

Avdelning Drift har genomfört sitt uppdrag enligt plan och säkerställt tillgången till kommunens anläggningar, idrotts- och rekreationsmiljöer. Under perioden har fokus legat på drift, underhåll och utveckling av friluftsområden och anläggningar. Bland genomförda åtgärder finns färdigställandet av en ny sträckning av Tavelsjöleden, fortsatt utveckling av Nydalaområdet, förbättringsåtgärder vid Nolia arena samt insatser för att stärka tillgänglighet, funktion och säkerhet vid flera anläggningar och rekreationsområden.

Föreningsbyrån har fortsatt att fördela och administrera kommunens föreningsstöd samt stärka samverkan med föreningsliv och andra aktörer. Under perioden har huvuddelen av bidragen till ideella föreningar beslutats vilket bidrar till ett brett och varierat aktivitetsutbud i hela kommunen. Verksamheten har även genomfört flera samverkans- och utvecklingsinsatser tillsammans med föreningsliv, myndigheter, universitet och lokala aktörer, bland annat inom områdena trygghet, landsbygdsutveckling och social hållbarhet.

Avdelning Unga har erbjudit en tillgänglig och kostnadsfri verksamhet genom fritidsgårdar, ungdomens hus och uppsökande aktiviteter. Mötesplatserna finns geografiskt spridda över kommunen och kompletteras med verksamhet i anslutning till skolor genom bland annat After school. Verksamheten präglas av ungas delaktighet i planering och genomförande av aktiviteter. Antalet besök har minskat jämfört med föregående år vilket främst förklaras av ett lägre antal genomförda mötestillfällen. Samtidigt fortsätter andelen tjejer och ickebinära besökare att öka vilket är i linje med verksamhetens arbete för jämställda och inkluderande mötesplatser.

Verksamhetens utveckling och väsentliga händelser

Arbetet med att utveckla och anpassa kommunens anläggningar har fortsatt. Ombyggnationer av Umeå arena (Visionite arena) för spel i SHL har pågått samtidigt som byte av konstgräs på Nordahlsvallen och i fotbollshallen har inletts. Vid Bettnessands havsbad har tillgänglighetsanpassningar, förbättringar av parkeringsytor samt kompletterande skyltning genomförts.

För verksamhetsområdet Unga har Hamnmagasinet ungdomens hus lämnat sina ordinarie lokaler inför kommande ombyggnation och verksamheten bedrivs sedan maj i tillfälliga lokaler. Flytten har påverkat besöksantalet men verksamheten har fortsatt att utveckla riktade aktiviteter för att nå fler unga. En behovsanalys om långsiktiga lokallösningar för verksamheten *Fritid för alla* har också genomförts.

Förvaltningen har fortsatt utvecklingen av aktivitetsområdet Umeå Summer Zone i samverkan med interna och externa aktörer för att stärka utbudet av trygga och tillgängliga sommarlovsaktiviteter för barn och unga.

Inriktningsmål och program

Arbetet med nämndens inriktningsmål och program går enligt plan. De aktiviteter som vid rapportperiodens slut är delvis genomförda bedöms kunna slutföras under året. För en mer utförlig redovisning hänvisas till fritidsnämndens rapport för perioden januari-augusti

Tilläggsuppdrag från kommunfullmäktige

Tilläggsuppdragen är helt eller delvis genomförda. De uppdrag som ännu inte är slutförda följer planerad tidplan. För en mer utförlig redovisning hänvisas till fritidsnämndens rapport för perioden januari–augusti.

Personaluppföljning

Nämndens arbete för att nå personalpolitiska mål

	Bedömning av nämndens arbete med personalpolitiska mål januari–augusti 2026	Prognos för januari–december 2026
Mål 5: Umeå kommun ska klara kompetensförsörjningen genom att vara en attraktiv arbetsgivare och spegla mångfalden i samhället.	Enligt plan	Enligt plan
Mål 6: Umeå kommun ska ha ledarskap som ges och ger förutsättningar för goda resultat, där riktvärdet för antalet medarbetare per chef inte är fler än 30.	Enligt plan	Enligt plan
Mål 7: Umeå kommuns sjukfrånvaro ska minska genom fokus på friskfaktorer och jämställda arbetsförhållanden.	Enligt plan	Enligt plan

Åtgärder och viktig utveckling/viktiga händelser inom målområdena

Kompetensförsörjning och attraktiv arbetsgivare (mål 5)

I likhet med rapporteringen för tertial ett vittnar samtliga verksamheter inom fritidsnämnden om gott kandidatunderlag vid rekryteringar. För de båda avdelningarna Bad och Unga saknas direkt matchande utbildningar för deras befattningar vilket innebär att förvaltningen inom badverksamheten fortsatt utbildar internt för att uppnå önskad kompetensnivå samt att Fritid unga rekryterar fritidsledare med annan motsvarande utbildning. Verksamheten vittnar inte om några förestående betydande utmaningar kopplat till kompetensförsörjning även om Fritid drift ser vissa utmaningar kopplat till rekryteringar då de lönemässigt konkurrerar med privat marknad. Verksamheterna rekryterar alltid med intentionen att spegla mångfalden i samhället. Andelen arbetstagare med utomnordisk bakgrund är 8 procent, samma som motsvarande period föregående år.

Nämndens arbetstagare har för perioden i genomsnitt 94 procent sysselsättningsgrad och 85 procent av arbetstagarna är tillsvidareanställda.

Ledarskap (mål 6)

Fritidsnämndens chefer anses sammantaget ges förutsättningar för ett närvarande ledarskap. Inom nämnden skiljer det sig åt något mellan de olika verksamheterna utifrån storlek på personalgrupper samt geografiska förutsättningar. Samtliga chefer förutom en har

färre medarbetare än 30 och cheferna har även ett nära stöd inom exempelvis HR och ekonomi.

Friskfaktorer (mål 7)

Fritidsnämnden visar för perioden en låg sjukfrånvaro om totalt 3,8 procent och både korttids- och långtidsfrånvaron är låga. Långtidsfrånvaron är lägre än de senaste två åren motsvarande period. Korttidsfrånvaron motsvarar de två föregående åren för motsvarande period.

Den absoluta majoriteten av långtidsfrånvaro är ej arbetsrelaterad och grundar sig i planerade operationer, olycksfall i det privata och dylikt. Korttidsfrånvaron under tertial två har varit på något lägre nivåer än tertial ett och ackumulerat för perioden är den totala korttidsfrånvaron 2,4 procent. Även delar av korttidsfrånvaron är relaterad till ovan nämnda skäl.

Framför allt har långtidsfrånvaron halverats jämfört med föregående år, motsvarande period. Detta härrör dels till ett antal avslutade långtidsärenden, dels till ändrade förutsättningar på individnivå. Förvaltningens chefer arbetar även med Aktiv rehabilitering, vilket bland annat stärker relationen och dialogen mellan chef och medarbetare.

Nyckeltal	Utfall jan–aug 2026			Utfall jan–aug 2025		
	kvinnor	män	totalt	kvinnor	män	totalt
Heltidsanställda, procent	78	83	81	77	83	80
Långtidsfriska, procent	74	69	71	59	65	62
Sjukdagar per årsarbetare, antal	8,4	9,9	9,2	9,9	15,2	12,8
Sjukfrånvaro, procent	3,8	3,8	3,8	4,6	5,6	5,2
Sysselsättningsgrad, genomsnittlig	94	94	94	95	95	95
Tillsvidareanställda, procent	79	89	85	78	88	84
Utomnordisk bakgrund, procent	4	11	8	4	11	8

Ekonomiuppföljning

Budgetavvikelse, åtgärder och årsprognos

Fritidsnämndens budgetavvikelse för perioden januari till augusti är -1,4 mnkr. Intäkterna uppgår till 52,7 mnkr vilket är högre än föregående år (50,6 mnkr) och ger ett överskott mot budget på +4,9 mnkr. Överskottet förklaras av höga intäkter från skolidrottshallar och konstgräsplaner samt ett icke budgeterat bidrag från kommunstyrelsen.

Kostnaderna uppgår till -140,3 mnkr, vilket är lägre än föregående år (-153,5 mnkr) men innebär en negativ budgetavvikelse på -6,2 mnkr. Det lägre utfallet beror på att kostnader för Navets hyra samt el, värme och vatten har ramjusterats och nu belastar tekniska nämnden i stället. Underskottet mot budget förklaras av höga kostnader för el, värme, vatten, personalkostnader, samt kostnader kopplade till SM-veckan vinter som hölls i Umeå.

Årsprognosen för fritidsnämndens budgetavvikelse är -0,7 mnkr, där intäkterna prognosticeras till +0,7 mnkr och kostnaderna till -1,4 mnkr.

Fritid bad prognosticerar -2,3 mnkr då flera anläggningar varit eller kommer att vara stängda för underhåll och därmed inte når sina intäktskrav. Fritid unga prognosticerar -0,3 mnkr till följd av höga personalkostnader i början av året, främst kopplat till extra satsningar under jullovet. Fritid drift prognosticerar +0,4 mnkr; verksamheten bedömer höga intäkter men kostnader för SM-veckan, anläggningsunderhåll samt el, värme och vatten påverkar resultatet negativt. Föreningsbyrå/stab prognosticerar +1,0 mnkr genom överskott på personalbudget och intäkter från projekt och uthyrningslokaler. Budgeten för vissa nämndsövergripande poster bedöms inte upparbetas fullt ut och prognosen är +0,5 mnkr.

(mnkr med en decimal)	Budget jan–aug 2026	Utfall jan–aug 2026	Budget-avvikelse jan–aug 2026	Budget-avvikelse jan–aug 2025	Budget helår 2026	Prognos helår 2026	Årsprognos budgetavvikelse 2026
Verksamhetens intäkter	47,8	52,7	4,9	-1,2	83,5	84,2	0,7
Verksamhetens kostnader	-134,1	-140,3	-6,2	4,2	-212,2	-213,6	-1,4
Verksamhetens nettokostnad	-86,3	-87,6	-1,4	3,0	-128,7	-129,4	-0,7

Investeringar

Fritidsnämndens investeringsbudget uppgår till 19,0 mnkr och omfattar reinvesteringar (9,9 mnkr), utbyte av konstgräs (6,3 mnkr), projektet Brygga Norrbyskär (2,3 mnkr) inventarier till ny lokal Sävar fritidsgård (0,3 mnkr) samt tillgänglighet bad (0,3 mnkr).

Utfallet per augusti är 0,9 mnkr och avser reinvesteringar på idrottsanläggningar. Flera större åtgärder på anläggningar samt utbyte av fordon är planerade under hösten och årsbudgeten bedöms kunna nyttjas fullt ut.

Konstgräsen på Nolia arena samt Nordahlsvallen i Hörnefors kommer bytas ut under september–oktober och beräknas övertrassera avsatt budget med cirka 0,4 mnkr.

Arbetet med ny brygglösning på Norrbyskär är försenat och budgeten behöver därför ombudgeteras till 2027.

Tidplanen för Sävar fritidsgårds nya lokaler är oklar, vilket innebär att budgeten för inventarier troligtvis behöver ombudgeteras till 2027.

Arbetet med tillgänglighet på strandbad är planerat till september och avsatt budget kommer att upparbetas.

(mnkr med en decimal)	Budget 31 aug 2026	Utfall 31 aug 2026	Budget- avvikelse 31 aug 2026	Utfall helår 2025	Budget helår 2026	Prognos helår 2026	Årsprognos budgetavvikelse 2026
Verksamhetens netto-investeringar	-12,6	-0,9	11,7	-14,2	-19,0	-16,9	2,1

Fritidsnämndens rapport, januari–augusti 2026

Grunduppdrag

	Bedömning januari-augusti 2026	Prognos för januari-december 2026
Fritidsnämnden ansvarar för att erbjuda Umeås invånare ett rikt, jämlikt, jämställt och hållbart fritidsutbud, där barn och ungas delaktighet och möjlighet till utveckling har en särställning.	I hög grad uppfyllt	I hög grad uppfyllt
Fritidsnämnden erbjuder fritidsaktiviteter och inkluderande mötesplatser, för unga liksom för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning.	I hög grad uppfyllt	I hög grad uppfyllt
Fritidsnämnden har det samlade ansvaret för handläggning av kommunens föreningsbidrag, samt ett särskilt uppdrag att stödja föreningslivet och främja det ideella engagemanget.	I hög grad uppfyllt	I hög grad uppfyllt
Fritidsnämnden ansvarar för skötsel och uthyrning av idrotts- och fritidsanläggningar, både för elit- och breddidrott. I uppdraget ingår även skötsel av friluftsområden samt fiskefrämjande åtgärder.	I hög grad uppfyllt	I hög grad uppfyllt
Fritidsnämnden har i uppdrag att erbjuda Umeås invånare badupplevelser, friskvård samt ansvara för simundervisning för samtliga grundskoleelever.	I hög grad uppfyllt	I hög grad uppfyllt

Fritidsnämndens grunduppdrag genomförs av fritidsförvaltningen och regleras genom nämndens kvalitetsdeklarationer och servicenivåer. Dessa fastställs årligen och beskriver verksamheternas åtaganden gentemot Umeå kommuns invånare. Bedömningen är att grunduppdraget under perioden har genomförts i hög grad inom samtliga verksamhetsområden. Nämnden har i huvudsak verkställt sitt uppdrag i enlighet med planeringsdirektiv, verksamhetsplan och tilldelade förutsättningar. Prognosen för helåret är

att fritidsnämnden kommer att fullfölja sitt grunduppdrag helt eller i hög grad inom samtliga verksamheter.

Avdelning Bad ska

- möjliggöra ett jämlikt fritidsutbud
- erbjuda simundervisning
- möjliggöra badupplevelser
- erbjuda friskvård
- fördela, boka och ge tillträde till lokaler och anläggningar
- drifta lokaler och anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter.

Verksamheten har under perioden bedrivits i enlighet med uppdraget och anläggningarna har i huvudsak varit öppna enligt plan. Undantag har varit Navet där en planerad sommarstängning för underhåll förlängdes med tre veckor på grund av försenade åtgärder. Detta medförde att samtliga kommunala badanläggningar, med undantag för Umelagun som höll öppet för föreningsverksamhet, var stängda under vecka 34. Hemgårdens bad och gym har fortsatt varit stängt för renovering och vid Sävar simhalls badanläggning har ett nyttjanderättsförbud införts i källarutrymmen efter beslut från räddningstjänsten med anledning av bristande utrymningsmöjligheter. Därutöver har Vallabadets inomhusdel och Sävar simhall varit stängda delar av perioden på grund av planerade underhålls- och renoveringsåtgärder.

Antalet besök under perioden är lägre jämfört med motsvarande period 2025. Den främsta förklaringen bedöms vara mindre gynnsamma väderförhållanden under sommaren. Därutöver har tillgängligheten till badverksamheten påverkats av att Vallabadets inomhusdel varit stängd samt att Navet haft en längre underhållsperiod än föregående år, cirka tre veckor extra stängningstid.

Arbetet med simundervisning har genomförts enligt plan och målvärdet om 80 procent simkunnighet har uppnåtts. En kartläggning av simundervisningen har färdigställts och förbättringsåtgärder har påbörjats för att ytterligare stärka verksamhetens kvalitet.

Satsningen på aktiviteter för seniorer har fortsatt enligt plan. Bland annat har en välbesökt seniordag genomförts på Nolia.

Inom verksamhetsutveckling har flera aktiviteter genomförts för att stärka kvalitet och driftssäkerhet. En gemensam utbildning inom vattenrening har upphandlats tillsammans med Fastighet och planeras genomföras under hösten. Ett studiebesök har genomförts vid Paradisbadet i Örnsköldsvik tillsammans med Fastighet för erfarenhetsutbyte kring drift och underhåll av badanläggningar. Ett nytt digitalt introduktionsverktyg har testats på Navet

med goda resultat och flera avdelningsövergripande processgrupper, inom områden som simundervisning, drift, kommunikation och friskvård, har startats.

Under perioden har också organisatoriska förändringar genomförts för att stärka verksamheten. Rekrytering av ny enhetschef är klar och rekrytering av arbetsledare för restaurangverksamheten vid Navet och Nydala har slutförts. Samverkan med Fastighet har fortsatt med fokus på ett mer proaktivt arbete för att stärka anläggningarnas långsiktiga driftssäkerhet och kvalitet. Navet har även tagit emot en delegation från Kiruna kommun inför öppnandet av deras nya badanläggning.

Avdelning Drift ska

- möjliggöra ett jämlikt fritidsutbud
- sköta driften av lokaler och anläggningar för idrotts- och fritidsaktiviteter
- sköta driften av friluftsliv, spontanytor och rekreation
- ge tillträde till lokaler och anläggningar
- samverka med andra aktörer för att möjliggöra större evenemang
- skapa förutsättningar för kostnadsfria aktiviteter riktade till barn och unga.

Under perioden har verksamheten i huvudsak bedrivits enligt plan och samtliga anläggningar har hållits öppna i enlighet med fastställda servicenivåer och säsongslängder. Vissa begränsningar i öppettiderna har förekommit i samband med genomförandet av SM-veckan. Verksamheten har samtidigt säkerställt tillträde till lokaler och anläggningar för föreningar, allmänhet och arrangörer enligt planerade bokningar.

Väderförutsättningarna har påverkat verksamheten under året. Utesäsongen för snö- och isverksamhet avslutades tidigare än normalt samtidigt som den milda våren möjliggjorde en tidigare start för konstgräs- och övriga barmarksverksamheter. Den tidiga sommarsäsongen skapade goda förutsättningar för frilufts- och rekreationsaktiviteter redan under april månad medan skidsäsongen på elljusspårarna blev kortare än vanligt. Den tidigarelagda starten för barmarksaktiviteter har medfört ökade förväntningar på att anläggningar ska öppnas tidigare än vad som anges i beslutade servicenivåer vilket har ställt högre krav på verksamhetens planering och prioriteringar.

Avdelningen har under perioden samverkat med föreningar och externa aktörer för att möjliggöra ett stort antal arrangemang och evenemang. Bland dessa kan nämnas Rally Sweden, SM-veckan, Umeocupen, Umeå Fotbollsfestival, Wheels Nationals Norr, Brännbollsyran, Umeå IK cup, Truppslaget, Björkstakatten, Umeå Scandic Cup, JSM och USM Mångkamp, strandfotbollsturnering samt flera tävlingar inom bland annat fäktning och cheerleading. Därutöver har större publikarrangemang såsom Håkan Hellström-konserten och Skogsnolia genomförts. Genomförandet av dessa arrangemang bidrar till att skapa

attraktiva och tillgängliga mötesplatser för kommuninvånare och besökare samt stärker Umeås roll som evenemangstad.

Under perioden har även skolspår preparerats på uppdrag av skolor för att möjliggöra undervisning och fysisk aktivitet. Anpassningar har genomförts i tennishallen för att skapa bättre förutsättningar för bågskytteverksamhet och reparationsarbeten har utförts i fotbollshallen på Nolia arena för att säkerställa anläggningarnas funktion och tillgänglighet.

Under tertial två har fokus legat på drift, underhåll och utveckling av anläggningar, friluftsområden och rekreationsmiljöer. En ny sträckning av Tavelsjöleden mellan Rödberget och Hamptjärn har färdigställts för att förbättra tillgängligheten till kommunens friluftsområden. Byggnation av ställplatser i Ljumviken har påbörjats och lekutrustning i Norrmjölle har förnyats. Vid Tenniscentrum har stängsel bytts ut kring en av banorna och röjningsarbeten har genomförts på ledsystemet på Norrbyskär. För att möta verksamheternas behov har Nolia ishallar öppnats tre veckor tidigare än ordinarie säsongstart och en ny kansliyta för föreningsverksamhet har skapats på Nolia arena. Vidare har parkeringsavskiljare bytts ut på delar av Nydalaområdet och Bräntberget för att förbättra funktion, tillgänglighet och säkerhet.

Arbetet med att säkerställa anläggningarnas tillgänglighet och funktion har fortsatt enligt plan samtidigt som verksamheten hanterat ett högt nyttjande av kommunens idrotts- och fritidsanläggningar. Genom löpande underhålls- och utvecklingsinsatser har avdelningen fortsatt skapa förutsättningar för ett brett och jämlikt utbud av idrotts-, fritids- och rekreationsaktiviteter i kommunen.

Föreningsbyrån ska

- möjliggöra ett jämlikt fritidsutbud
- handlägga kommunens föreningsbidrag
- erbjuda rådgivning och samverka kring föreningsfrågor
- handlägga ansökningar om lotteritillstånd
- fördela, boka och ge tillträde till lokaler och anläggningar.

Fritidsnämnden har under årets två första tertial fortsatt arbetet med att skapa förutsättningar för ett rikt, jämlikt, jämställt och hållbart fritidsutbud för Umeås invånare. Genom stöd till föreningslivet, samverkan med olika samhällsaktörer och insatser för delaktighet och trygghet har nämnden bidragit till att stärka möjligheterna för invånarna att delta i ett aktivt fritidsliv med särskilt fokus på barn och unga.

En central del av nämndens uppdrag är att fördela kommunens föreningsstöd och stödja det ideella engagemanget. Under perioden har beslut fattats om huvuddelen av stöden inom

ramen för Umeå kommuns stöd till ideella föreningar. Stöden möjliggör ett brett och varierat utbud av aktiviteter i hela kommunen och skapar förutsättningar för ett livskraftigt föreningsliv.

Föreningsbyrån har under perioden genomfört flera samverkansinsatser med föreningsliv, myndigheter, universitet och andra aktörer. Bland annat har medverkan skett i dialoger med unga nationella minoriteter, projekt riktade till äldre samt landsbygdsutvecklingsinsatser med fokus på ett hållbart föreningsliv. Föreningsbyrån har även deltagit i *Samverkan Ålidhem*, ett initiativ för att bidra till ökad trygghet i området, samt samverkat med Umeå universitet, deltagit på Idrottshögskolans forskningsdag och genomfört ett antal föreningsmöten.

Det årliga dialogmötet med föreningslivet genomfördes i maj med tema demokrati vilket passade bra ihop med att det är valår. Cirka 40 föreningar deltog tillsammans med politiker och tjänstepersoner. Arbetet har kompletterats med kompetensutvecklande insatser bland annat genom deltagande vid Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) civilsamhälleskonferens med temat civilsamhällets roll för demokrati och motståndskraft.

Som en del av arbetet med att uppmärksamma ideellt engagemang och goda förebilder delade fritidsnämnden under våren ut årets stipendier till:

- Evelina Henriksson, IFK Umeå
- Leo Nordstedt, Umeå Bågskytteklubb
- Fernando Flores, Renyi Umeå
- Jenny Ferry, Umeå Kanotklubb
- Patricia Persson, Södra Umeå ryttaförening
- Stefan Theorin, Umeå Skytteförening

Stipendierna synliggör betydelsefulla insatser inom föreningslivet samt bidrar till att stärka det ideella engagemangets värde i Umeå kommun. Under året har även en tidslinjevägg över tidigare stipendiater färdigställts på Umeå Energi Arena Vatten. Under perioden har fritidsnämnden även uppmärksammat två jubilerande föreningar, Umeå Kanotklubb som firat 50 år och Finska klubben som firat 70 år.

Under perioden har det beviljats nio lotteritillstånd.

Avdelning Unga ska

- möjliggöra ett jämlikt fritidsutbud
- utgå från målgruppens självupplevda behov i planering av verksamheten
- skapa förutsättningar för målgruppens delaktighet och möjlighet till medskapande
- erbjuda trygga och drogfria mötesplatser

- erbjuda lovaktiviteter för målgruppen unga
- erbjuda kostnadsfria aktiviteter för målgruppen unga
- erbjuda fritidsaktiviteter till låg eller ingen kostnad för målgruppen inom Fritid för alla
- samverka med andra aktörer såsom exempelvis skola, socialtjänst, polis, föreningar och studieförbund i syfte att nå våra mål.

Till och med augusti har verksamheten erbjudit totalt 1 258 mötestillfällen kvällstid på fritidsgårdar och ungdomens hus jämfört med 1 700 mötestillfällen under motsvarande period 2025. Den minskade antalet mötestillfällen har påverkat besöksantalet som minskat med cirka 4 000 besök jämfört med föregående år. Positivt är att andelen tjejer och ickebinära som besöker verksamheten fortsätter att öka och uppgår till 38 procent vilket ligger i linje med avdelningens arbete för mer jämställda och inkluderande mötesplatser.

Mötesplatserna är geografiskt spridda över kommunen för att ge målgruppen god tillgång till verksamheten. Utöver kvällsverksamheten har mötestillfällen erbjudits dagtid i anslutning till skolorna både under raster och efter skoltid genom verksamheten After school. Samtliga aktiviteter har varit kostnadsfria och utformats tillsammans med målgruppen i linje med avdelningens uppdrag att utgå från ungas behov och skapa möjligheter till delaktighet och medskapande.

Under lovperioderna har kostnadsfria lovaktiviteter planerats och genomförts tillsammans med unga. Aktiviteter har erbjudits både inom ordinarie verksamhet och inom särskilda lovsatsningar. Inom verksamheten *Fritid för alla* har aktiviteter genomförts vid totalt 60 tillfällen under perioden.

Samverkan med andra aktörer har fortsatt att utvecklas under perioden. Arbetet inom SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid) har bedrivits vid flera skolor och utökades under året till Mariebergsskolan/Bräntbergsskolan och Hagaskolan. Samverkan sker även genom löpande kontakter och gemensamma insatser med skola, socialtjänst och polis samt med kulturförvaltningen och föreningslivet.

Under perioden har ett samarbete med räddningstjänsten etablerats med fokus på förebyggande arbete, trygghetsskapande insatser och relationsbyggande mellan unga och räddningstjänst. Avdelningen deltar även i kommunens arbete med omställningen utifrån den nya socialtjänstlagens intentioner med fokus på främjande och förebyggande insatser för barn och unga.

För att stärka den långsiktiga planeringen av verksamheten har ett samarbete genomförts med Umeå universitet där ingenjörsstudenter tagit fram en nulägesanalys av mötesplatsernas geografiska placering samt framtida behov. Under året har även

erfarenhetsutbyte genomförts med Vasa ungdomsservice kring ungdomsdemokrati, jämställda mötesplatser och arbetet med att skapa trygga och inkluderande miljöer för unga. Detta bidrar till verksamhetens fortsatta kvalitetsutveckling och förmåga att möta målgruppens behov.

Verksamhetens utveckling och väsentliga händelser

SM-veckan vinter 2026 genomfördes den 25–29 mars på sju arenor med totalt 22 idrotter. Det var tredje gången Umeå stod värd för evenemanget och förberedelser, genomförande samt efterarbete har engagerat stora delar av fritidsförvaltningens verksamheter. Samtidigt har ordinarie verksamhet upprätthållits, vilket inneburit en period med högt resursutnyttjande. Efterarbetet har fortsatt under stora delar av sommaren.

Under perioden har arbetet med utveckling och anpassning av kommunens anläggningar fortsatt. Ombyggnationer av Umeå arena (Visionite arena) har pågått för att anpassa arenan till krav för spel i SHL. Byte av konstgräs på Nordahlsvallen i Hörnefors och i fotbollshallen på Nolia arena har påbörjats. Vid Bettnessands havsbad har tillgänglighetsanpassningar genomförts tillsammans med förstärkningsåtgärder av diken, förbättringar av parkeringsområden samt kompletterande skyltning.

För avdelning Bad har antalet besök varit lägre än motsvarande period 2025. Minskningen bedöms främst bero på en kallare sommar samt att Vallabadet varit delvis stängt för renovering samtidigt som Navet haft en längre underhållsstängning än tidigare år. Försenade underhållsåtgärder på Navet medförde dessutom att samtliga kommunala badanläggningar var stängda under en vecka då övriga anläggningar samtidigt hade planerade driftstopp eller pågående renoveringar. Under perioden färdigställdes även badutredningen om framtidens bad i Umeå kommun. Utredningen presenterades för fritidsnämnden i mars och beskriver anläggningsbeståndets nuläge samt framtida behov.

För avdelning Unga har verksamheten påverkats av att Hamnmagasinet ungdomens hus stängde sina ordinarie lokaler i slutet av april inför den pågående ombyggnationen. Verksamheten flyttade därefter till tillfälliga lokaler på Domarevägen och öppnade för målgruppen i början av maj. Det lägre besöksantalet i de tillfälliga lokalerna har påverkat den totala besöksstatistiken vilket var förväntat då ungdomens hus är en av kommunens största mötesplatser för unga. Inför flytten genomfördes en avslutningshelg i samverkan med målgruppen där totalt 629 besök registrerades. Fritidsgårdsverksamheten har samtidigt fortsatt utveckla arbetet med planerade och riktade aktiviteter för att nå fler unga. Särskilt verksamheten After school bedöms nå grupper som i mindre utsträckning besöker mötesplatserna på kvällstid, bland annat tjejer.

En behovsanalys av lokalbehov för verksamheten *Fritid för alla* har genomförts och dokumenterats under perioden. Arbetet fortsätter för att identifiera långsiktigt ändamålsenliga lokallösningar för verksamheten.

Förvaltningen har, tillsammans med interna och externa samverkansparter, fortsatt arbetet med att utveckla aktivitetsområdet Umeå Summer Zone på Nydala. Mer information återfinns under avsnittet fokusområden.

Prioriteringar 2026

Utöver ordinarie uppdrag prioriterar nämnden ett antal särskilda utvecklingsområden.

Umeå växer tryggt och säkert

Aktiviteter inom den kommungemensamma aktivitetsplanen (2024–2026), beslutad av kommunstyrelsen. Fritidsnämndens huvudsakliga bidrag avser arbetet med På ungas hemmaplan samt samverkan med föreningslivet. Det övergripande och samordnande arbetet leds av kommunens brottsförebyggande samordnare som även ansvarar för den årliga uppföljningen av planens genomförande.

Föreningsbyråns arbete med stöd inom ramen för att Umeå ska växa tryggt och säkert (UVTS) har fortsatt under perioden. Hittills under året har stöd om nära 500 000 kronor beviljats. Exempel på genomförda aktiviteter är fredagsfotboll, gratis lovaktiviteter och lokala utvecklingsinsatser. Under året har även satsningen *Trygga idrottsplatser* integrerats i stödformen vilket ger föreningar möjlighet att söka medel för förebyggande trygghetsarbete i anslutning till sin verksamhet.

Arbetet med att stärka dialog och samverkan i olika geografiska områden har också fortsatt. Samverkansdialoger har genomförts tillsammans med föreningsliv och andra lokala aktörer, bland annat i Sävar och Väst på stan. Dialogerna bidrar till ökad lokal samverkan och en gemensam bild av områdenas behov och utvecklingsmöjligheter.

Inom satsningen *På ungas hemmaplan (PUH)* har verksamheten arbetat systematiskt och förebyggande för att stärka ungas möjligheter till en trygg och meningsfull fritid. Genom öppen verksamhet, riktade aktiviteter och uppsökande arbete har ungdomar nåtts i olika sammanhang. En viktig framgångsfaktor är samverkan mellan fritidsverksamhet, skola, föreningsliv och vårdnadshavare vilket skapar goda förutsättningar för tidiga och samordnade insatser. Skolan beskriver positiva förändringar hos deltagande ungdomar bland annat avseende närvaro och skolresultat samt i form av ökad motivation och bättre bemötande. Under perioden har 14 ungdomar deltagit i insatsen PUH.

Gratis lovaktiviteter: satsningen fortsätter under 2026 med målet att erbjuda ett brett och tillgängligt utbud av aktiviteter för barn och unga under skolloven med särskilt fokus på sommarlovet. Fritidsnämnden fortsätter även satsningen på gratis bad på samtliga tempererade utebad.

Arbetet med att erbjuda kostnadsfria och tillgängliga aktiviteter för barn och unga under skolloven har fortsatt under perioden. Gratis lovaktiviteter har genomförts under sport-, påsk- och sommarlov inom samtliga verksamhetsområden. Exempel på aktiviteter är bangolf på Hedlunda, aktiviteter med skatecoacher, sy-workshop, Summer Vibes på Ersboda och Ålidhem, ungdomskvällar vid KFUM Nydala (samarangemang mellan Fritid unga och KFUM Umeå), sommartriathlonskola vid Nydalasjön samt särskilda aktiviteter i anslutning till skolavslutningen. Genom lovsatsningen har verksamheterna även kunnat utöka öppettiderna på flera av Fritid ungas mötesplatser vilket bidragit till fler tillfällen för en trygg och meningsfull fritid.

En viktig del i arbetet med att skapa tillgängliga fritidsmöjligheter är utvecklingen av Fritidsbanken. Under perioden invigdes en ny Fritidsbank på Ersboda vilket innebär att det numera finns två butiker i Umeå – på Ålidhem och på Ersboda. Verksamheterna bedrivs inom ramen för ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) mellan Umeå kommun och RF-SISU Västerbotten för perioden 2026–2029. Genom Fritidsbanken ges barn, unga och familjer möjlighet att kostnadsfritt låna utrustning för idrotts- och fritidsaktiviteter vilket stärker förutsättningarna för en aktiv och jämlik fritid.

Arbetet med satsningen på avgiftsfria bad vid kommunens tempererade utomhusbad har fortsatt under sommaren och bidragit till att skapa fler tillgängliga mötesplatser och aktiviteter för barn och unga under lovperioden.

Utvecklingen av Umeå Summer Zone har fortsatt utifrån erfarenheterna från 2025. En mer utförlig redovisning av satsningen återfinns under avsnittet för inriktningsmål.

Friluftsliv och anläggningar

Fritidsnämnden prioriterar fortsatt satsningen på friluftsliv och tillgängliga rekreationsmiljöer. Under 2026 kommer arbetet med att rusta upp Grössjöns friluftsområde att fortsätta. Därtill prioriteras statushöjning av friluftsbad, vandringsleder, grillplatser och motionsspår. De medel som beviljats för tillgänglighetsanpassning av strandbad kommer att användas för att förbättra tillgängligheten vid ett av kommunens bad under året.

Under sommaren har arbetet särskilt fokuserat på utvecklingen av Grössjöns friluftsområde samt kommunens strandbad. Flera planerade åtgärder har genomförts under säsongen och ytterligare insatser planeras att slutföras under september. Exempel på insatser är

tillgänglighetsanpassning på Bettnessand, byggt ny sträckning av Tavelsjöleden, röjt ledssystem på Norrbyuskär och bytt parkeringsavskiljare på delar av Nydalaparkeringen och Bräntberget. Omfattningen av det fortsatta arbetet är delvis beroende av väderförhållandena under hösten men ambitionen är att genomföra så många av de prioriterade åtgärderna som möjligt innan vintersäsongen.

Den planerade tillgänglighetsanpassningen av ett av kommunens strandbad kommer att genomföras under september. Åtgärden är en del av nämndens långsiktiga arbete för att öka tillgängligheten till kommunens bad- och friluftsmiljöer och skapa bättre förutsättningar för att fler medborgare ska kunna ta del av kommunens rekreationsutbud.

Föreningsgranskning och välfärdsbrott

Fritidsnämnden ser allvarligt på förekomsten av välfärdsbrott och organiserad brottslighet. Enligt polisen utgör välfärdsbrott i dag en större inkomstkälla än både narkotikahandel och bedrägerier sammantaget. Under 2025 inledde förvaltningen en omfattande genomlysning av samtliga bidragsberättigade föreningar för att säkerställa att offentliga medel används korrekt och i enlighet med gällande regelverk. Resultatet av genomlysningen kommer att ligga till grund för en handlingsplan som utformas och implementeras under 2026.

Arbetet med att stärka kontrollen och säkerställa en korrekt användning av offentliga medel har fortsatt under perioden. Den genomlysning av samtliga 524 bidragsberättigade föreningar som genomfördes under 2025 visade på ett starkt och aktivt föreningsliv utan indikationer på oegentligheter i det granskade materialet. Samtidigt identifierades utvecklingsområden kopplade till administrativa rutiner och dokumentation vilka ligger till grund för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Under 2026 har arbetet med att ta fram och genomföra en handlingsplan utifrån genomlysningens resultat påbörjats. Föreningsbyrån har reviderat rutiner för granskning och kontroll i enlighet med Skatteverkets rekommendationer och anpassat dem till Umeå kommuns förutsättningar. Även processen för registrering av nya föreningar har setts över. Syftet har varit att tydliggöra processer, säkerställa grundläggande krav och skapa en mer enhetlig, rättssäker och effektiv hantering av bidragssystemet.

Under perioden har även kompetenshöjande insatser genomförts för berörd personal genom utbildningar och erfarenhetsutbyte med bland annat Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten. Insatserna syftar till att stärka verksamhetens förmåga att förebygga, upptäcka och hantera välfärdsbrottslighet.

Föreningsbyrån deltar även i kommunens myndighetsgemensamma arbete mot brottslighet genom lokal operativ samverkan (LOS), där Umeå kommun samverkar med

Polismyndigheten och andra berörda myndigheter. Sammantaget bidrar insatserna till ett mer robust och tillförlitligt bidragssystem samt till att stärka förtroendet för kommunens stöd till föreningslivet.

Utreda förutsättningar för att mäta jämlikhet

Fritidsnämnden ska under 2026 prioritera att ta fram ett underlag för hur jämlikhet inom nämndens verksamheter eventuellt kan mätas och följas upp. Arbetet ska omfatta en kartläggning av relevanta parametrar och indikatorer som ska kunna följas över tid och eventuellt kunna jämföras med andra kommuner. Syftet är att följa upp grunduppdraget Fritidsnämnden ansvarar för att erbjuda Umeås invånare ett rikt, jämlikt, jämställt och hållbart fritidsutbud, där barn och ungas delaktighet och möjlighet till utveckling har en särställning.

Framtagandet av underlaget pågår och kommer att redovisas för fritidsnämnden under tertial tre.

Fokusområden

Uppdrag	Status jan–aug	Motivering/kommentar	Prognos, status helår
Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden: Stärka inkludering och jämlikhet	Delvis genomfört		Genomfört
Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden: Förebygga brottslighet och våld	Delvis genomfört		Genomfört

Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden Stärka inkludering och jämlikhet, Förebygga brottslighet och våld

Under 2026 kommer fritidsnämnden att fokusera på vidareutvecklingen av Umeå Summer Zone på Nydala. Syftet är att etablera ett tryggt, inkluderande och tillgängligt aktivitetsområde för barn och unga. Området ska erbjuda ett brett utbud av meningsfulla och kostnadsfria sommarlovsaktiviteter samtidigt som det skapar möjligheter för lokalsamhället (föreningar, organisationer och företag) att engagera sig och bidra. Sommaren 2025 var en uppstart för projektet och inför 2026 inleds arbetet med att förverkliga en långsiktig utvecklingsvision fram till 2028. En aktivitetsplan för 2026 kommer att tas fram och följas upp tertialvis för att säkerställa en hållbar och successiv utveckling av området.

Arbetet med att utveckla Umeå Summer Zone har fortsatt under perioden med målet att skapa en trygg, inkluderande och tillgänglig mötesplats för barn och unga. Genom ett brett utbud av gratis sommarlovsaktiviteter bidrar satsningen till ökad delaktighet, jämlika möjligheter till en meningsfull fritid och en positiv social gemenskap.

Planeringen av årets verksamhet genomfördes i samverkan mellan styrgrupp, arbetsgrupp, föreningsliv och externa parter. Fritid unga har tillsammans med ungdomar identifierat behov och bidragit till utformningen av området för att säkerställa att platsen upplevs som trygg, attraktiv och tillgänglig. Informationsmöten har även genomförts med föreningar för att möjliggöra deras medverkan i verksamheten.

Under perioden färdigställdes markarbeten och nya aktivitetsytor, inklusive en discgolfbana. Området invigdes i samband med fritidsgårdarnas arrangemang School's Out for Summer genom ett arrangemang som planerades och genomfördes av ungdomar. Under de fyra veckor som området höll öppet erbjöds 22 olika aktiviteter samt veckor med olika teman som skapande, cirkus, slöjd och dans. Verksamheten kompletterades också av externa aktörer såsom Fritidsbanken, polisen och räddningstjänsten vilket bidrog till både aktivitetsutbudet och den trygghetsskapande närvaron på området.

Fritid unga bemannade området med tre fritidsledare dagligen med uppdrag att skapa en trygg miljö och erbjuda stöd och vägledning till besökande ungdomar. Verksamheten gav även sex ferieungdomar möjlighet till arbete under sommaren med handledning av fritidsledarna. Planerade aktiviteter såsom grillkvällar och tältdisco var uppskattade inslag som lockade många deltagare.

Som en del av satsningen ingick även gratis bad på Umelagun vilket bidrog till att göra sommarens aktiviteter mer tillgängliga för alla barn och unga oavsett ekonomiska förutsättningar.

Utvärderingen visar att utvecklingen av området mottagits positivt av besökarna. Deltagandet var jämnt fördelat mellan flickor och pojkar och verksamheten hade som högst besöksantal under eftermiddagstid. Sammantaget har Umeå Summer Zone bidragit till ökad inkludering, fler meningsfulla fritidsaktiviteter och stärkt trygghet för barn och unga under sommarlovet.

Fritidsnämnden arbetar för att tillgängliggöra anläggningar och mötesplatser utifrån närhetsprincipen samt att bidra till rörelserika miljöer. Nämnden arbetar till exempel för att det ska finnas anläggningar såsom öppna fritidsgårdar, mobil fritidsgård och badanläggningar strategiskt placerade inom kommunen. Utifrån badanläggningars perspektiv är en del i detta arbete att fokusera på simundervisning och simkunnighet. Att kunna vistas vid, på och i vatten är både hälsofrämjande och livsberikande, det bidrar också

till ökad trygghet och rörelseglädje bland barn och unga. Under 2026 kommer fokus att ligga på kvalitetssäkring, uppföljning och analys av simundervisningen. Arbetet följs upp tertiälvis med särskild mätning under tertiäl två för årskull 25/26.

Fritidsnämnden arbetar för att skapa goda förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid genom tillgängliga mötesplatser, anläggningar och aktiviteter i hela kommunen. Under perioden har samtliga verksamheter fortsatt att erbjuda gratis aktiviteter för barn och unga vilket bidrar till ökad tillgänglighet och jämlika möjligheter att delta i fritidsverksamhet oavsett ekonomiska förutsättningar. Fritid ungas mötesplatser arbetar systematiskt med målgruppens delaktighet i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten vilket säkerställer att aktiviteter utformas utifrån ungdomarnas önskemål och behov.

Under året har verksamheterna genomfört ett brett utbud av aktiviteter inom ramen för *Händer på lovet*- kortet, gratis lovaktiviteter och Umeå Summer Zone. Gemensamma aktiviteter mellan olika stadsdelar har skapat nya möten och stärkt ungas möjligheter att delta i aktiviteter utanför sitt närområde. Exempel på genomförda insatser är grillkvällar, lägerverksamhet, vandringar, dagläger och olika utflykter.

Kommunens badverksamhet utgör en viktig resurs för spontan rörelse, rekreation och vattenvana. Under sommaren har gratis bad erbjudits vid alla kommunens tempererade utomhusbad. Satsningen är en del av arbetet för att öka tillgängligheten till bad och simning samt stärka vattenvana och simkunnighet särskilt för barn och unga som annars riskerar att ha begränsad tillgång till sådana aktiviteter. En utvecklad samverkan mellan badverksamheten, Fritid unga, polisen och fältgruppen har dessutom bidragit till ökad trygghet på Umelagun.

I enlighet med prioriteringen för 2026 har en kartläggning av simundervisningen genomförts och slutförts under perioden. Analys av resultatet pågår och kommer att ligga till grund för kommande förbättringsåtgärder och fortsatt kvalitetssäkring av simundervisningen. Arbetet syftar till att stärka verksamhetens förutsättningar att följa upp och utveckla simkunnigheten bland kommunens barn och unga.

Förvaltningen deltar även aktivt i kommunens planeringsdialoger för att säkerställa att ytor för rekreation, idrott och fritidsverksamhet beaktas i samhällsplaneringen vilket bidrar till långsiktigt tillgängliga och attraktiva miljöer för fysisk aktivitet i hela kommunen.

Nämnden avser att inom ramen för att förebygga brottslighet och våld fortsätta utveckla samverkansforumet SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid) och BOB-rådet (barn och unga i organiserad brottslighet). Nämnden kommer att arbeta för att polisen, inom ramen för det gällande samverkansavtalet, genomför preventiva insatser och genomsökningar i idrotts- och fritidsanläggningar i syfte att motverka brottslighet. Nämnden fortsätter även arbetet

med att genomlysna bidragsberättigade föreningar för att säkerställa att kommunens stöd används på ett korrekt och ändamålsenligt sätt.

Fritidsnämnden har under perioden fortsatt arbetet med att förebygga brottslighet och våld genom samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidsverksamhet samt genom utvecklade arbetssätt för tidiga och samordnade insatser riktade till barn och unga.

Ett lokalt operativt BOB-råd har etablerats i Umeå där fritidsförvaltningen deltar både i styrgrupp och arbetsgrupp. Syftet är att förebygga rekrytering av barn och unga till kriminalitet, stödja individer som vill lämna kriminella sammanhang samt säkerställa samordnade insatser mellan berörda aktörer.

Inom SSPF-samverkan har representanter från skola, socialtjänst, polis och fritidsförvaltningen under våren genomgått den gemensamma utbildningen *Unga, normbrytande beteende och brott – orsaker och effektiva insatser i samverkan*. Utbildningen har bidragit till en gemensam kunskapsgrund och ett gemensamt språk för det förebyggande arbetet. Under hösten planeras utbildningen även att genomföras för övriga medarbetare inom Fritid unga.

Fritid unga har under perioden arbetat aktivt med att stärka ungdomars sociala färdigheter, konflikthantering och respekt för varandra. Genom samtal, gruppverksamheter och riktade insatser har ungdomar fått stöd i att hantera konflikter utan våld och utveckla positiva relationer. Trygga mötesplatser har varit en viktig arena för detta arbete. Särskilda insatser såsom tjejgård, studiegård och killgrupper har möjliggjort fördjupade samtal kring relationer, normer, självrespekt och trygghet. Sammantaget bedöms arbetet bidra till ökad trygghet och stärkt social gemenskap bland ungdomar.

För att stärka kunskapen om organiserad brottslighet bland barn och unga har Kulturskolan och Fritid unga, tillsammans med Polismyndigheten, upprättat en gemensam lägesbild med fokus på situationen i Umeå kommun. Insatsen gav medarbetare ökad kunskap om riskfaktorer, varningssignaler och hur professioner kan agera i det förebyggande arbetet när de möter barn och unga i vardagen.

Under perioden har även samverkan med Polismyndigheten fortsatt inom ramen för kommunens brottsförebyggande arbete med fokus på trygga miljöer för barn och unga i fritids- och föreningsverksamheten. Detta skapar bättre förutsättningar för tidig upptäckt av riskbeteenden och förebyggande insatser i nära samverkan mellan berörda aktörer.

Läs mer om genomlysningen av bidragsberättigade föreningar och handlingsplan 2026 under rubriken prioriteringar.

Fritidsnämnden deltar i ett projekt inom ramen för Internationellt centrum för lokal demokrati (ICLD) som har fokus på ökad ungdomsdelaktighet och demokrati. Projektet pågår fram till september och kommer att redovisas i slutet av 2026.

Projektet fortlöper enligt fastställd plan och ska redovisas under tertial tre.

Umeå kommun har ansökt om att bli europeisk ungdomshuvudstad (European Youth Capital, EYC) år 2029. Ansökan skickades in i slutet av 2025 och i februari 2026 meddelades att Umeå gått vidare i urvalsprocessen, en av fem kvarvarande städer från ett startfält på åtta städer.

Tilläggsuppdrag från kommunfullmäktige

Uppdrag	Status jan–aug	Motivering/kommentar	Prognos, status helår
Tilläggsuppdrag: 2025:1 Kommunfullmäktige ger alla nämnder i uppdrag att genomföra en analys av konsekvenser utifrån förändrade demografiska förutsättningar. Arbetet ska säkerställa att kommunen inte åtar sig kostnader som inte kan bäras över tid, samt ske i enlighet med av fullmäktige fastställd riktlinje för god ekonomisk hushållning. Förslag på förändring av principiell karaktär ska tillställas fullmäktige.	Delvis genomfört	Redovisas i tertial tre.	Genomfört
Tilläggsuppdrag: 2025:6 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen, fritidsnämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och tekniska nämnden i uppdrag att i dialog med berörda verksamheter och föreningslivet utreda förutsättningarna för att utveckla idrottsanläggningarna Gammlia Arena, Visionite Arena och Nolia Arena ur ett tillväxtperspektiv	Delvis genomfört	Förvaltningen har, i samverkan med berörda, påbörjat arbetet med att utreda förutsättningarna för vidare utveckling av Gammlia idrottscenter (Umeå Energi arena), Umeå arena (Visionite arena) och Nolia idrottscenter.	Delvis genomfört
Tilläggsuppdrag: 2025:10 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och fritidsnämnden i uppdrag att teckna nytt avtal med Fritidsbanken och att det i överenskommelsen ska ingå ytterligare en fritidsbank.	Genomfört	Avtal är tecknat med RF-SISU Västerbotten för två fritidsbanker, Ålidhem och Ersboda, för perioden 2026–2029.	Genomfört
Tilläggsuppdrag: 2025:11 Kommunfullmäktige ger fritidsnämnden och kulturnämnden i uppdrag att initiera samarbete med och aktivera föreningslivet och studieförbunden utifrån civil beredskap.	Delvis genomfört	Uppdraget är påbörjat och arbetet med genomförandet sker i samverkan med relevanta verksamheter inom kommunen. Samverkan syftar till att skapa samsyn, koordinera insatser och ta tillvara befintlig kompetens.	Genomfört
Tilläggsuppdrag: 2023:1 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka	Genomfört	Uppdraget är avrapporterat till fritidsnämnden under hösten 2024. Inget behov av handlingsplan för	Genomfört

omställningen av nämndernas verksamheter för att klara grunduppdraget i takt med att personalbristen ökar.		fritidsnämnden kopplat till tilläggsuppdraget.	
Tilläggsuppdrag: 2023:2 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka samarbetet och ansvarstagandet över förvaltnings- och nämndgränser.	Delvis genomfört	Systematiska träffar sker med andra förvaltningar.	Delvis genomfört
Tilläggsuppdrag: 2021:8 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kommunens nämnder och bolag undersöka risken för att skattemedel, som bekostar verksamheterna inom välfärdssektorn, även med annan utförare än kommunen, används på ett felaktigt sätt och/eller i kriminellt syfte, till exempel för att finansiera organiserad brottslighet, samt att ta fram förslag på åtgärder för att förebygga och förhindra detta.	Delvis genomfört	Förvaltningen har genomfört en genomlysning av alla bidragsberättigade föreningar under 2025. Rapporten är redovisad i nämnden under tertial ett 2026. Handlingsplan utifrån rapport är påbörjat.	Genomfört

Tilläggsuppdrag från fritidsnämnden

Uppdrag	Status jan-aug	Motivering/kommentar	Prognos, status helår
Att förstärka uppdrag 35* med tillägget: att i dialog med tekniska nämnden och kommunstyrelsen genomföra översynen av anläggningsstrukturen för idrotts-, fritids- och badanläggningar. Vidare ges uppdrag att analysera utvecklingen av framtidens friluftsliv, föreningsstöd samt ta hänsyn till klimatförändringar.	Delvis genomfört	Förvaltningen har upprättat en aktivitetsplan för att fastställa vilka uppdrag som ingår i uppdraget. Uppdrag finns i bilaga 1.	Genomfört
Att tillsammans med tekniska nämnden genomlysa konsekvenser vid eventuella förändringar av säsongslängder.	Delvis genomfört	Dialog har förts med fastighetsförvaltningen gällande uppdraget. Då konsekvenserna skiljer sig i både anläggningskrav och idrotter krävs enskilda utredningar när behov uppstår. De identifierade konsekvenserna är både ekonomiska och tekniska. De tekniska konsekvenserna består i att anläggningar som producerar snö och is inte har tillräcklig kapacitet för längre säsonger. De ekonomiska konsekvenserna innebär att investeringar krävs för att öka kapaciteten, anpassa klimatskalet till ett nytt driftläge samt att driftkostnaderna ökar exponentiellt. För vinterdrift av konstgräsplaner gäller samma principer. Förlängning av säsongen skulle kräva investering i relevant utrustning och medföra exponentiellt ökade driftkostnader.	Delvis genomfört
Att uppdra till förvaltningen att se över lokalnyttjandet dagtid i samverkan med utbildningsförvaltningarna.	Inte genomfört	Ej påbörjat. Genomförandet är i nuläget osäkert med anledning av ny lagstiftning	Delvis genomfört

Bilaga 1. Aktivitetsplan uppdrag 35

I dialog med TN och KS genomföra översyn av anläggningsstruktur för idrotts-, fritids- och badanläggningar. Vidare ges uppdrag att analysera utvecklingen av framtidens friluftsliv, föreningsstöd samt ta hänsyn till klimatförändringar.

Övergripande

Mål	Aktiviteter för att nå målet	Ansvarig	Tidsplan	Slutfört (datum)	Kommentarer
Friluftsprogram	Beslut i FN och KF	Ledning Fritid	2025–2026	Beslutad i FN mars 2026 och KF maj 2026	Klart
Statistik	Skapa ett system som kan ta fram underlag från Rbok gällande beläggningsgrad på anläggningar samt bidragsstatistik till föreningslivet	Föreningsbyrån	2025–2026		Arbete pågår
Demografisk analys - påverkan på Fritid	Genomföra en analys	Ledning Fritid	2026		Tilläggsuppdrag 2025:1 från KF, kommer att slutföras under 2026

Bad

Mål	Aktiviteter för att nå målet	Ansvarig	Tidsplan	Slutfört (datum)	Kommentarer
Behovsbeskrivning Sävar			2025	Presenterad i FN mars 2025	Klart
Behovsbeskrivning tempererade bad (ute och inomhusanläggningar) i Umeå kommun	Utredning av behov och prioritet baserat på bla demografi, övriga strategiska planer inom UK, status på anläggningar.		2026	Presenterad i FN mars 2026	Klart

Drift					
Mål	Aktiviteter för att nå målet	Ansvarig	Tidsplan	Slutfört (datum)	Kommentarer
Att tillsammans med TN genomlys konsekvenser av ändrade temperaturkrav för Nolia bandybana			2025	FN december 2025, se tilläggsuppdrag från FN	Klart
Att skyndsamt ta fram en analys över lokalbehovet för fotbollen.			2025	Presenterad i FN mars 2026	Klart
Att tillsammans med TN genomlys konsekvenser vid eventuella förändringar av säsongslängder			2025–2026	FN februari 2026, se tilläggsuppdrag från FN	Klart. Delvis genomfört
Skapa en anläggningsstrategi	Genomföra en nulägesanalys av befintliga anläggningar.		2026		Utredning pågår

Föreningsbyrån					
Mål	Aktiviteter för att nå målet	Ansvarig	Tidsplan	Slutfört (datum)	Kommentarer
Revidera Regler för Umeå kommuns stöd till ideella föreningar	Tydliggöra kontrollområdet samt redaktionella ändringar		2025–2026		Revidering pågår och kommer att slutföras under 2026
Utreda föreningsägda anläggningar (IK)	Enkät, intervju, rapportskrivande		2025–2026	Presenterad i FN februari 2026	Klart

Unga					
Mål	Aktiviteter för att nå målet	Ansvarig	Tidsplan	Slutfört (datum)	Kommentarer
Utreda var framtidens fritidsgårdar ska finnas	Utifrån demografiskt utveckling göra en analys		2026	Under juni 2026	Analys är genomförd. Klart
Fritid för alla	Utredning av lokalbehov och plats för verksamhet		2025–2026	Under juni 2026	Behovsbeskrivning genomförd. Klart

Riskanalys

Nämnd: Fritidsnämnden
Riskanalys upprättad: 2025-10-28

Internkontrollplan 2026

Fritidsnämnden
Beslutad: 2025-11-19

Uppföljning T2

Steg 1 - Riskinventering ska nämnden vara direkt delaktig i				Steg 2 - Riskvärdering ska nämnden vara direkt delaktig i				Steg 3 - Nämndsansvarig chef tar fram förslag som beslutas av nämnd					
Kontrollområde	Identifierad risk	Nr	Sannolikhet	Konsekvens	Riskvärde	Rekommenderad riskhantering	Nr.	Inriktning för riskhantering från nämnd	Åtgärd	Kostnad	Ansvarig	Ätarrapporteras	Uppföljning
Samverkan mellan förvaltningar och nämnder	Risk för bristande samordning mellan kommunens nämnder vilket kan leda till att beslut fattas som står i konflikt med varandra. Det kan i sin tur medföra begränsningar i drift, utveckling eller användning av idrotts- och fritidsanläggningar och verksamheter vilket kan begränsa tillgängligheten för kommunens invånare.	R1	Sannolik	Kännbar	12	Minimera risk	R1	Minimera risk	Genomföra samordningsmöten mellan olika förvaltningar i frågor där beslut i en nämnd påverkar andra nämnder/förvaltnings uppdrag och verksamhet		Fritidsdirektör, 0 Verksamhetschefer Unga, Drift, Bad	Tertial 3	
Föreningsbidrag	Risk att föreningsbidrag används på ett sätt som inte överensstämmer med gällande regelverk och/eller bidragens avsedda syften	R2	Möjlig	Kännbar	9	Reducera risk	R2	Reducera risk	Fortsätta genomlysning av alla bidragsberättigade föreningar vilket startade 2025 samt skapa en handlingsplan utifrån resultatet.		0 Verksamhetschef FB/Stab	Tertialvis	Genomlysning klar. Rapport redovisad i nämnd under T1. Handlingsplan påbörjad.
Milgrupper	Risk att fritidsaktiviteter inte når alla barn och unga i kommunen vilket kan leda till ojämlik tillgång till meningsfull fritid. Särskilt riskutsatta grupper är barn och ungdomar i socioekonomiskt utsatta områden, nyanlända samt personer med funktionsnedsättning.	R3	Möjlig	Allvarlig	12	Minimera risk	R3	Minimera risk	Arbete utifrån Umeå kommuns gemensamma aktivitetsplan för att Umeå ska växa tryggt och säkert, Samarbeta inom SSPF (Skola, Socialtjänst, Polis, Fritid), BOB-rådet och utifrån nya socialtjänstlagen.		Verksamhetschef FB/Stab, Verksamhetschef Unga	Tertial 3	
Ekonomi	Risk för minskade intäkter eller ökade driftkostnader (energi, underhåll) som kan påverka verksamhetens omfattning och kvalitet.	R4	Möjlig	Lindrig	6	Reducera risk	R4	Reducera risk	Kontinuerlig ekonomisk omvärldsbevakning som kan påverka driftkostnader, avtal etc, se risikområdet samverkan om tillgänglighet och intäkter för förvaltningen		0 Fritidsdirektör, Controller	Tertial 3	
Trygghet och säkerhet	Risk för otrygghet, skadegörelse eller våld i anslutning till fritidsanläggningar samt arbetsmiljörisker för personal.	R6	Möjlig	Kännbar	9	Reducera risk	R6	Reducera risk	Upprätthålla anläggningsrutiner i samverkan med fastighetsförvaltningen och interna arbetsmiljörutiner i verksamheten		0 Verksamhetschef Unga, Drift, Bad	Tertialvis	Systematisk arbetsmiljöarbete, rutiner och handlingsplaner finns och följs upp.

Tjänsteskrivelse

2026-09-10

Fritidsnämnden

Diariennr: FN-2026/00003

Information och rapporter september 2026

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna redovisningen av informationen.

Ärendebeskrivning

Upplägg för arbetet med nämndens riskanalys och internkontrollplan 2027

Monica Svonni, stf. fritidsdirektör

Stf. fritidsdirektör informerar

- Aktuellt inom förvaltningen

Beredningsansvariga

Monica Svonni, stf. fritidsdirektör

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Elisabeth Anttu
Nämndsekreterare

Tjänsteskrivelse

2026-09-10

Fritidsnämnden

Diariernr: FN-2026/00004

Anmälningssärenden/delegationsbeslut september 2026

Förslag till beslut

Fritidsnämnden beslutar

att godkänna redovisningen av delegationsbeslut och anmälningssärenden för september 2026.

Ärendebeskrivning

Delegationsbeslut

Fritidsdirektör

Delegationsbeslut 2026-09-07: Ställföreträdande fritidsdirektör 2026-09-14—11-27 Monica Svonni, dnr: FN-2026/00007-2

Föreningsbyrå

Anmälningssärenden september, dnr: FN-2026/00004-23

Beredningsansvariga

Elisabeth Anttu, nämndsekreterare

Eva Lindgren, fritidskonsulent

Monica Svonni
Stf. fritidsdirektör

Elisabeth Anttu
Nämndsekreterare

Anmälningsärenden Fritidsnämnden (2026-09-23)

Lotteriärenden

Följande föreningar har beviljats registrering av lotteri enligt enligt 6 kap. 9 § Spellagen:
- Hörnefors PRO för perioden 2026-08-11 – 2031-08-10

Handläggare:	Rebecka Jakobsson
Sökande:	TegsSödra Umeå IF
Arrangemang:	Sommarfotboll på Tegstunet
Bidragsform:	Utvecklingsstöd folkhälsa och anläggningar
Ärendenr i Rbok:	222662
Datum:	Vecka 26-28
Sökt belopp:	10 668 kr
Beviljat belopp:	0 kr
Motivering till beslut:	Avslag. Datum för projektet har passerat.

Handläggare:	Rebecka Jakobsson
Sökande:	Hörselskadades Förening i Umeå
Arrangemang:	Hörselveckan v. 42
Bidragsform:	Utvecklingsstöd rättigheter och samhällsnytta
Ärendenr i Rbok:	225162
Datum:	2026-10-10—17
Sökt belopp:	15 000 kr

Beviljat belopp:	15 000 kr
Motivering till beslut:	Föreningen vill uppmärksamma frågor rörande hörselhälsa, öka kunskapen om hörselskador och ge människor möjlighet att få information, råd och stöd kring sin hörsel. Öppet hus och föreläsningar hela veckan som är öppna för alla med särskilt fokus på ungdomar.

Handläggare:	Rebecka Jakobsson
Sökande:	Vän i Umeå
Arrangemang:	Mini-mässa för barnfamiljer
Bidragsform:	Utvecklingsstöd rättigheter och samhällsnytta
Ärendenr i Rbok:	225298
Datum:	2026-10-20
Sökt belopp:	15 500 kr
Beviljat belopp:	12 000 kr
Motivering till beslut:	Vän i Umeå planerar att arrangera en mini-mässa för barn och familjer i Umeå under hösten 2026. Syftet är att samla myndigheter, föreningar och andra verksamheter som arbetar med barn, unga och familjer på en gemensam plats där de kan presentera sitt arbete och möta allmänheten.

Handläggare:	Eva Lindgren
Sökande:	EFS Sävar
Arrangemang:	Mitt i veckan
Bidragsform:	Utvecklingsstöd folkhälsa och anläggningar
Ärendenr i Rbok:	222524
Datum:	HT 2026
Sökt belopp:	12 300 kr
Beviljat belopp:	8 000 kr

Motivering till beslut:	Föreningen beviljas stöd för sin mötesplats för seniorer och daglediga där samtal och gemenskap främjas. Program och upplägg bygger på intressanta föredrag och därefter fika/enkel servering. Färdiga programinslag för hösten är: Frivilligcentralen, Farfar Arvid i Amerika, Lina Sandell och Sånger i advent.
--------------------------------	---

Handläggare:	Eva Lindgren
Sökande:	Diabetesföreningen i Umeå med omnejd
Arrangemang:	Prova på laserskytte för barn & ungdomar!
Bidragsform:	Utvecklingsstöd folkhälsa och anläggningar
Ärendenr i Rbok:	225500
Datum:	Ej fastställt, men i oktober eller november 2026
Sökt belopp:	10 000 kr
Beviljat belopp:	7 500 kr
Motivering till beslut:	Föreningen beviljas stöd till en aktivitet där barn med diabetes får prova på ett tillgänglighetsanpassat laserskytte där barn och ungdomar kan prova på att skjuta tex ballonger och andra bilder lämpliga för barn.

Handläggare:	Stefan Myrén
Sökande:	Umeå Dansskola
Arrangemang:	Mammaträff med dans på Umeå Dansskola
Bidragsform:	Utvecklingsstöd folkhälsa och anläggningar
Ärendenr i Rbok:	225507
Datum:	Vecka 45-49
Sökt belopp:	14 750 kr
Beviljat belopp:	10 500 kr
Motivering till beslut:	Gratis dansträning för föräldralediga mammor, drop-in verksamhet.

Handläggare:	Ida Odeblom
Sökande:	Idrottsklubben Studenterna i Umeå
Arrangemang:	Do it- Från Ålidhem till IKSU
Bidragsform:	Fritidsnämndens stöd till Umeå växer tryggt och säkert
Ärendenr i Rbok:	223725
Datum:	HT 2026
Sökt belopp:	45 000 kr
Beviljat belopp:	45 000 kr
Motivering till beslut:	I samverkan med Rädda Barnen erbjuds elever på mellanstadiet att besöka IKSU och deras verksamhet. Rädda Barnen hämtar eleverna på skolan och följer dem fram och tillbaka från Ålidhem till IKSU.